

ANEKS
do Informacji o działalności
Instytutu Pamięci Narodowej
– Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Spis treści

Załącznik nr 1: Informacje o śledztwach prowadzonych w 2009 r. w poszczególnych oddziałowych komisjach	5
1. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku	5
2. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku	14
3. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach	25
4. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie.....	30
5. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Lublinie.....	37
6. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi	45
7. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu	52
8. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie ...	61
9. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie ...	79
10. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie...	87
11. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we Wrocławiu	104
Załącznik Nr 2: Wydawnictwa	123
Załącznik Nr 3: Publikacje pracowników IPN	132
Załącznik nr 4: Konferencje, Sesje Naukowe i Popularnonaukowe	186
Załącznik 5: Wystawy.....	190
Załącznik nr 6: Spotkania Klubów im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” w 2009 r.	197

ZAŁĄCZNIK NR 1: INFORMACJE O ŚLEDZTWACH PROWADZONYCH W 2009 R. W POSZCZEGÓLNYCH ODDZIAŁOWYCH KOMISJACH

1. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku

(materiał opracowany przez naczelnika Zbigniewa Kulikowskiego)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Białymstoku

S 15/01/Zn – śledztwo w sprawie zamordowania przez kilkunastu obywateli polskich, w dniu 7 i 8 lipca 1941 r. w Radziłowie, woj. podlaskie, od 100 do 1000 osób narodowości żydowskiej. Zebrany materiał dowodowy niniejszego postępowania przygotowawczego wykazał, iż w dniu 7 lipca 1941 r. w godzinach rannych do Radziłowa, przyjechali Niemcy, którzy mieli wydać rozkaz przedstawicielom miasteczka, „oczyszczenia” miejscowości z Żydów, nakazując mieszkańcom miasteczka rozprawienie się z Żydami. Następnie grupa składająca się co najmniej z kilkunastu mieszkańców Radziłowa zgromadziła Żydów na rynku, a następnie zagnała do pustej stodoły, którą po oblaniu benzyną podpalono. Osoby uciekające z ognia zabijano przy użyciu broni palnej lub przemocą wrzucano do środka. Broń palna w postaci radzieckich karabinów została sprawcom wręczona przez Niemców. W tym samym dniu oraz w dniu następnym poszukiwano ukrywających się Żydów, których zabijano. Liczby ofiar nie można dokładnie ustalić, a w przybliżeniu szacuje się, że podczas tych zdarzeń pozbawiono życia od 100 do 1000 osób. Inspiracją, wzorcem takich działań było postępowanie żołnierzy niemieckich wobec Żydów bezpośrednio po wkroczeniu do Radziłowa. Nie można też pominąć panujących nastrojów wśród części ludności, wyrażających nieprzychylny i wrogi stosunek do Żydów, z uwagi na kolaborację części ludności żydowskiej w okresie wcześniejszym z okupantem radzieckim. W zgromadzonym materiale aktowym występują nazwiska sprawców spośród obywateli polskich uczestniczących w realizacji zbrodni w Radziłowie, przy czym ustaleni sprawcy tej zbrodni już nie żyją. Zaznaczyć należy, iż nie zgromadzono dowodów pozwalających na przedstawienie zarzutów udziału w jej popełnieniu żyjącemu sprawcy. W oparciu o analizę materiałów archiwalnych ustalono, że w Niemczech prokuratura w Hamburgu umorzyła w 1965 r. postępowanie przeciwko Hermanowi S. w sprawie zabójstwa w 1941 r. Żydów w Radziłowie. Umorzenie zapadło mimo uzyskania z Izraela protokołów przesłuchania w charakterze świadka Chai F., która po okazaniu jej zdjęć fotograficznych Hermana S. zeznała, że był on dowódcą tej akcji eksterminacyjnej. Zwrócono się do prokuratury niemieckiej o materiały z tego postępowania. Strona niemiecka nadesłała odpowiedź, że nie dysponuje aktami tego śledztwa, gdyż zostały one najprawdopodobniej zniszczone. Dodatkowo opracowano i skierowano wnioski o pomoc prawną do Niemiec i Austrii, zmierzające do przesłuchania w charakterze świadków Hermana S. i Marthy F. Strona niemiecka odmówiła przesłuchania Hermana S. z uwagi na jego stan zdrowia. Nadesłana opinia medyczna wyklucza jakkolwiek udział Hermana S. w postępowaniu karnym. Realizacja wniosku o pomoc prawną do Austrii nie doszła do skutku, gdyż zmarła Martha F., która miała dysponować informacjami o okolicznościach śmierci w Radziłowie Mosesa F. W 2004 r. wystąpiono do Izraela o międzynarodową pomoc prawną, która dotyczyła w szczególności prośby o przesłuchanie 66 świadków, bliskich ofiar mordu. Wyniki tej międzynarodowej pomocy prawnej Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku otrzymała dopiero w dniu 3 listopada 2008 r. Nadesłane w ramach wykonanej pomocy prawnej materiały liczą około 1500 stron. Należy dokonać weryfikacji materiałów, albowiem część z nich, uzyskanych w ramach pomocy prawnej, może znajdować się już w aktach prowadzonego postępowania wskutek wcześniej wykonanych czynności procesowych. Po uzyskaniu tłumaczeń i zaznajomieniu się z całością zgromadzonego materiału dowodowego będą wykonywane dalsze czynności procesowe.

S 51/09/Zn – śledztwo w sprawie zabójstw osób cywilnych, dokonanych przez funkcjonariuszy nazistowskich w 1943 r. we wsi Krasowo-Częstki, woj. podlaskie. Zebrany materiał dowodowy wykazał, że w dniu 17 lipca 1943 r. żandarmi z posterunków niemieckiej żandarmerii w Wysokiem Mazowieckiem, Szepietowie, Czyżewie rozstrzelali we wsi Krasowo-Częstki, woj. podlaskie, 257 mieszkańców tej wsi, a ofiarami tej zbrodni były w większości kobiety i dzieci. Przedmiotowo postępowanie aktualnie znajduje się na etapie ustalania osób pokrzywdzonych, jak i sprawdzania działań wykonanych w tej sprawie przez wymiar sprawiedliwości Republiki Niemiec.

S 69/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych w postaci zabójstwa w lipcu 1945 r. w nieustalonym miejscu około 600 osób zatrzymanych na terenie Suwalszczyzny podczas „obławy augustowskiej” dokonanej przez wojska NKWD, przy współudziale funkcjonariuszy UB, MO oraz żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego. Zgromadzony materiał dowodowy wykazał, że od 10 lipca 1945 r. do 25 lipca 1945 r. na terenie Suwalszczyzny została przeprowadzona przez Armię Czerwoną zakrojona na wielką skalę obława w celu wyeliminowania zbrojnego, niepodległościowego podziemia oraz w celu pacyfikacji nieprzychylnych nastrojów miejscowej ludności. Akcja była wykonywana siłami jednostek specjalnych NKWD i oddziałów Smiersz przy współpracy funkcjonariuszy UB z jednostek terenowych. Z grupy około 7000 zatrzymanych w tym okresie osób, z których część nie była związana z ruchem niepodległościowym, zaginęło około 600. Losy zaginionych osób są dotychczas nieznane, ale należy przyjąć, że zatrzymane osoby zostały zabite, a tym samym dopuszczono się zbrodni ludobójstwa. W toku śledztwa prokuratorzy zwracali się trzykrotnie o pomoc prawną do Rosji: 6 grudnia 1995 r., 24 lipca 2003 r. oraz 10 marca 2006 r. W dniu 4 stycznia 1995 r. Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej w piśmie skierowanym do Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie podała, iż w wyniku pacyfikacji terenów Polski północno-wschodniej i części terytorium obecnej Litwy zatrzymano czasowo około 7000 osób w ramach unieszkodliwiania formacji „antyradziecko nastawionej Armii Krajowej”. Potwierdzono przy tym aresztowanie części osób z tej grupy przez organy Smiersz 3 Frontu Białoruskiego. Grupa ta liczyła 592 osób, których dalszy los, zgodnie z treścią wzmiankowanej informacji, jest nieznan. Dane te są w znacznej mierze zgodne z poczynionymi w toku śledztwa ustaleniami faktycznymi. Strona rosyjska w kolejnych odpowiedziach usztywniła stanowisko, twierdząc, że nie dysponuje żadnymi materiałami związanymi z losami osób zaginionych podczas obławy, i nie udostępniła żądanych w odezwach dokumentów. W ramach czynności prowadzonych w śledztwie S 69/01/Zk do chwili obecnej przesłuchano ponad 600 świadków spośród członków rodzin osób aresztowanych i ich sąsiadów będących niejednokrotnie bezpośrednimi obserwatorami zatrzymań, a także spośród osób zatrzymanych, a następnie zwolnionych, po przejściu pierwszych punktów filtracyjnych. Zakończono kwerendy materiałów archiwalnych IPN, CAW i właściwych archiwów państwowych. W dniu 30 lipca 2009 r. skierowano kolejny wniosek do Rosji o udzielenie pomocy prawnej, jak i opracowywany jest wniosek o pomoc prawną kierowany do Republiki Białoruś.

S 74/07/Zk – śledztwo przeciwko Bohdanowi M., Waldemarowi P., Gedyminowi. Z., podejrzanym o popełnienie zbrodni komunistycznych na szkodę Sławomira K., zostało wszczęte w dniu 2 stycznia 2008 r. Postępowanie zainicjowane zostało zeznaniami Sławomira K., osoby zaangażowanej w kolportaż publikacji KSS KOR i innych organizacji opozycyjnych. Sławomir K. zeznał, że po zatrzymaniu go w związku przeprowadzoną akcją rozklejenia ulotek w dniu 23 czerwca 1978 r. na terenie Giżycka funkcjonariusz MO Bohdan M. uderzył go ręką w twarz i groził mu pozbawieniem życia. Z zeznań pokrzywdzonego wynikało też, że kilkakrotnie pozbawiano go wolności oraz został niesłusznie zatrzymany i skazany przez Kolegium do Spraw Wykroczeń na karę 90 dni aresztu. Stosowanie represyjnych działań wobec Sławomira K. potwierdziły dokumenty SB KW MO w Suwałkach oznaczone jako sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „Osiedle”. Z materiałów tam zgromadzonych wynika, iż zarówno Sławomira K., jak i jego kolegów zatrzymywano prewencyjnie na czas nieprzekraczający

48 godzin, pod pozorem wyjaśniania różnych kryminalnych zdarzeń. Takie zatrzymania miały miejsce w Giżycku w dniu 24 maja 1980 r., kiedy to prewencyjnie pozbawiono wolności 4 osoby: Sławomira K., Henryka J., Leszka B., Andrzeja Ż., w celu uniemożliwienia im wyjazdu na spotkanie działaczy organizacji opozycyjnych w Warszawie, oraz w dniu 19 czerwca 1980 r. w Giżycku kiedy to zatrzymano 3 osoby: Sławomira K., Stanisława P., Leszka B., w celu uniemożliwienia tym razem wyjazdu na spotkanie członków wolnych związków zawodowych w Gdańsku. Przejęte przez IPN materiały pozwoliły nie tylko na ujawnienie okoliczności stosowania represyjnych działań SB, a także pozwoliły na wskazanie, że odpowiedzialni za ich zrealizowanie byli naczelnik Wydziału III KW MO w Suwałkach, Gedymin Z, i pracownik operacyjny tego wydziału, Waldemar P. W dokumentacji sprawy operacyjnego rozpracowania kryptonim „Osiedle” znalazły się też dokumenty wskazujące, że to Waldemar P. przy pomocy tajnego współpracownika usiłował w dniu 1 marca 1979 r. sprowokować zakłócenie porządku publicznego przez Sławomira K., w celu niedopuszczenia przywiezienia z Gdańska materiałów KSS KOR i SKS. W wyniku zaplanowanej „kombinacji operacyjnej” niezwłocznie zatrzymano i skazano Sławomira K. w trybie doraźnym na zastępczą karę 90 dni aresztu. Opisane działania były działaniami niezgodnymi z ówczesnym prawem, albowiem w tym czasie organy państwowe miały obowiązek zapobiegać czynom zabronionym, a nie wywoływać ich, nawet w wyniku stosowania kombinacji operacyjnych. Funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w tym czasie nie mieli też uprawnień do zastosowania zatrzymania prewencyjnego. Podejrzani Bohdan M., Gedymin Z., Waldemar P. nie przyznali się do popełnienia zarzucanych im zbrodni komunistycznych. Śledztwo przeciwko nim zakończono skierowaniem aktu oskarżenia do sądu, który został opisany w dalszej części Aneksu.

S 49/08/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na przekroczeniu uprawnień przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa MSW przez podrabianie w celu użycia za autentyczne w okresie od 1982 r. do 1983 r. w nieustalonym miejscu dokumentów dotyczących rzekomej współpracy Lecha W. z organami resortu spraw wewnętrznych PRL, przedłożonych następnie Komitetowi Pokojowej Nagrody Nobla w Oslo w Norwegii, w celu uniemożliwienia pokrzywdzonemu otrzymania tego wyróżnienia, oraz w sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na przekroczeniu uprawnień przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa MSW i wytworzeniu w 1982 r. w nieustalonym miejscu nieprawdziwego co do treści nagrania rozmowy Lecha W. z bratem Stanisławem W. dotyczącej konfliktu Lecha W. z hierarchią Kościoła katolickiego oraz zadysponowania w interesie prywatnym poza granicami Polski zebranej z różnych źródeł kwoty około 1 000 000 USD. W toku niniejszego postępowania przygotowawczego, które zostało przekazane do OKŚZpNP w Białymstoku z OKŚZpNP w Gdańsku, przesłuchano już większość świadków, uzyskano materiały realizowane w ramach pomocy prawnej w Królestwie Norwegii. Obecnie przesłuchiwanie są pozostali świadkowie posiadający wiedzę o tych wydarzeniach.

S 3/08/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych polegających na fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad działaczami opozycyjnymi, członkami NSZZ „Solidarność”, w okresie od listopada 1982 r. do lutego 1983 r. przez żołnierzy zawodowych Ludowego Wojska Polskiego w jednostce wojskowej nr 3466 w Czerwonym Borze przez zmuszanie pokrzywdzonych do przebywania w niedostatecznie ogrzewanych pomieszczeniach, wykonywania ciężkich prac i ćwiczeń wojskowych w warunkach stanowiących zagrożenie dla stanu ich zdrowia, znieważanie, kierowanie gróźb karalnych, co stanowiło represję wobec pokrzywdzonych. Przedmiotowe postępowanie zainicjowały zeznania świadka Waldemara Z., jednego z założycieli NSZZ „Solidarność” Centrali Pomorskiej Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Szczecinie, który podał, że w listopadzie 1982 r. skierowany został przez WKU w Szczecinie do odbycia ćwiczeń wojskowych. Po przybyciu na miejsce zorientował się, iż wraz z nim osadzono w obozie około 400 mężczyzn, którzy tak jak on byli działaczami „Solidarności” z różnych stron Polski, głównie z dawnych województw gdańskiego, szczecińskiego, lubelskiego, krakowskiego, rzeszowskiego. Część mężczyzn nie kwalifikowała się całkowicie

do tego rodzaju służby z uwagi na zły stan zdrowia i wiek, a nadto niektórzy osadzeni poruszali się o kulach i laskach. Warunki bytowo-socjalne w obozie były złe. Działaczy osadzono w nieogrzewanych barakach zrobionych z wagonów towarowych. Waldemar Z. wielokrotnie podczas pobytu przesłuchiwany był przez prokuratora wojskowego. Osadzeni byli szykanowani przez nadzorujących ich żołnierzy zawodowych przez urządzenie marszobiegów, żołnierze zawodowi nadto wyzywali pokrzywdzonych słowami wulgarnymi, jak i grozili pokrzywdzonym pobicie. W toku postępowania przeprowadzono kwerendy materiałów archiwalnych dotyczących przedmiotowej jednostki wojskowej. Zapoznano się także z dostępnymi publikacjami prasowymi na temat obozów przygotowanych dla opozycjonistów. Na podstawie analizy dostępnych akt ustalono dane osobowe i adresy niektórych działaczy opozycyjnych, którzy przebywali wówczas w przedmiotowej jednostce. Przesłuchano w charakterze świadków Władysława K., Marka Z., Zdzisława D., Roberta G., Andrzeja K., Józefa S. Zabezpieczono od nich w formie kserokopii dokumentację dotyczącą sprawy. Planowane jest kontynuowanie przesłuchań ustalonych świadków oraz dalsze kwerendy w celu poszukiwania materiałów dotyczących przedmiotu śledztwa.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia**

S 16/07/Zk – w dniu 28 stycznia 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Suwałkach akt oskarżenia przeciwko Arkadiuszowi W., w którym zarzucono mu, że w dniu 14 lipca 1950 r. w Suwałkach, będąc funkcjonariuszem Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Suwałkach, dopuścił się przekroczenia władzy w ten sposób, że pełniąc obowiązki fotografa tego urzędu, w trakcie pobierania odcisków palców Romualdowi D., podejrzanemu wówczas o udzielenie pomocy zbrojnej oddziałowi „Wolność i Niezawisłość”, stosował przemoc przez ściskanie między drzwiami a futryną drzwi palców prawej ręki Romualda D., co doprowadziło do pęknięcia skóry palców, tj. o czyn z art. 286 § 1 kk z 1932 r. i z art. 239 § 1 kk z 1932 r. w zw. z art. 36 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zw. z art. 4 § 1 kk. Opis zapadłego orzeczenia w części dotyczącej wydanych wyroków.

S 74/07/Zk – w dniu 30 czerwca 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Giżycku akt oskarżenia przeciwko:

- 1) Bohdanowi M. oskarżonemu o to, że w dniu 6 lipca 1978 r. w Giżycku, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, będąc zatrudniony w Komendzie Powiatowej MO w Giżycku, w trakcie czynności służbowej przekroczył uprawnienia, grożąc Sławomirowi K. pozbawieniem życia przez utopienie, oraz użył przemocy, uderzając go ręką w twarz w celu zmuszenia go do ujawnienia informacji o działalności antykomunistycznej i jej zaniechania, co stanowiło represję na jego szkodę, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 191 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej; w dniu 1 marca 1979 r. w Giżycku, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, będąc zatrudniony w KP MO w Giżycku, przekroczył uprawnienia służbowe w ten sposób, iż wspólnie z innymi uczestniczył w realizacji niedozwolonej prawnie czynności, określonej jako kombinacja operacyjna, przygotowanej przez funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa WP, a mającej polegać na spowodowaniu zakłócenia porządku publicznego przez Sławomira K., a następnie jego zatrzymaniu i ukaraniu w trybie doraźnym przez Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Urzędzie Miejskim w Giżycku, w celu utrudnienia mu wyjazdu do Gdańska po odbiór publikacji organizacji opozycyjnych, co stanowiło represję na szkodę Sławomira K.;
- 2) Waldemarowi P. oskarżonemu o to, że w dniu 1 marca 1979 r. w Giżycku, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, będąc zatrudniony w Wydziale III Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej MO w Suwałkach, przekroczył uprawnienia służbowe w ten sposób, iż zorganizował i wspólnie z innymi zrealizował niedozwolone prawnie czynności zmierzające do spowodowania zakłócenia porządku publicznego przez Sławomira K.,

a następnie zatrzymania go przez funkcjonariuszy MO i ukarania w trybie doraźnym przez Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Urzędzie Miejskim w Giżycku, w celu utrudnienia mu wyjazdu do Gdańska po odbiór publikacji organizacji opozycyjnych, co stanowiło represję na szkodę Sławomira K., tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej, a nadto tegoż Waldemara P. i Gedymina Z. o to, że w dniu 24 maja 1980 r. w Giżycku jako funkcjonariusze państwa komunistycznego zatrudnieni w Wydziale III SB KW MO w Suwałkach przekroczyli uprawnienia służbowe w ten sposób, iż działając wspólnie i przy udziale innych funkcjonariuszy, bezprawnie pozbawili wolności Sławomira K., dokonując niedozwolonego zatrzymania prewencyjnego na czas nieprzekraczający 48 godzin, w celu uniemożliwienia mu wyjazdu na spotkanie działaczy organizacji opozycyjnych w dniu 25 maja 1980 r. w Warszawie, co stanowiło represję na jego szkodę, tj. o przestępstwo z art. 189 § 1 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 20/03/Zn – śledztwo w sprawie przekroczenia władzy w dniu 7 sierpnia 1950 r. przez Arkadiusza W., funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Suwałkach, na szkodę Józefa W. w ten sposób, że pełniąc obowiązki fotografa tego urzędu i wykonując zdjęcia Józefowi W., wówczas podejrzewanemu o współpracę z oddziałem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, kilkakrotnie uderzył pokrzywdzonego pięścią w twarz, powodując jego upadek ze stołka, a następnie kilka razy kopnął leżącego, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 286 § 1 kk z 1932 r. w zb. z art. 239 § 1 kk z 1932 r. w zw. z art. 36 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zw. z art. 4 § 1 kk.

Akt oskarżenia skierowano do sądu w dniu 7 sierpnia 2003 r. Postanowieniem z dnia 14 maja 2003 r. Arkadiuszowi W. zarzucono to, że w dniu 7 sierpnia 1950 r. w Suwałkach jako funkcjonariusz Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Suwałkach dopuścił się przekroczenia władzy na szkodę Józefa W. w ten sposób, że pełniąc obowiązki fotografa tego urzędu i wykonując zdjęcia Józefowi W., wówczas podejrzewanemu o współpracę z oddziałem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, kilkakrotnie uderzył pokrzywdzonego pięścią w twarz, powodując jego upadek ze stołka, a następnie kilka razy kopnął leżącego, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 286 § 1 kk z 1932 r. w zb. z art. 239 § 1 kk z 1932 r. w zw. z art. 36 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zw. z art. 4 § 1 kk. Sąd Rejonowy w Suwałkach w dniu 3 lutego 2009 r. (II Ko 74/08) na podstawie art. 17 par. 1 pkt. 11 kpk. oraz art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz. U. Nr 64 z 1989 r., poz. 390) postępowanie karne wobec Arkadiusza W. umorzył.

S 16/07/Zk – śledztwo w sprawie dopuszczenia się przekroczenia władzy przez stosowanie przemocy fizycznej wobec zatrzymanego Romualda D., tj. o czyn z art. 286 par. 1 kk z 1932 r. i inne. Postanowieniem z dnia 18 marca 2004 r. Arkadiuszowi W. zarzucono to, że w dniu 14 lipca 1950 r. w Suwałkach, będąc funkcjonariuszem Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Suwałkach, dopuścił się przekroczenia władzy na szkodę Romualda D. w ten sposób, że pełniąc wtedy obowiązki fotografa tego Urzędu i wykonując z tego tytułu zdjęcia oraz pobierając odciski palców, podejrzananemu wówczas o udzielanie pomocy zbrojnemu oddziałowi Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” pod dowództwem Piotra B., Arkadiusz W. stosował w trakcie czynności służbowych wobec podejznanego przemoc w postaci ściskania między drzwiami a framugą drzwi palców jego prawej ręki, co doprowadziło do przecięcia skóry na palcach, tj. o przestępstwo z art. 286 § 1 kk w zb. z art. 239 § 1 kk w zw. z art. 36 kk z dnia 11 lipca 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zw. z art. 4 § 1 kk

Postanowieniem z dnia 25 marca 2009 r. Sąd Rejonowy w Suwałkach zastosował wobec oskarżonego amnestię na zasadzie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii.

S 52/08/Zk – śledztwo w sprawie przestępstw popełnionych przez byłego funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Publicznego w Białymstoku, Anatola G., wobec zatrzymanych Mieczysława Cz. i Franciszka B., tj. o czyn z art. 286 par. 1 kk z 1932 r. Postanowieniem z dnia 14 grudnia 2007 r. Anatolowi G. zarzucono, że:

- w styczniu i lutym 1950 r. w Białymstoku jako funkcjonariusz Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, podczas i w związku z urzędowaniem, działając wspólnie i porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, przekroczył swoją władzę wobec aresztowanego Mieczysława Cz. w ten sposób, że w celu zmuszenia wyżej wymienionego do składania określonej treści wyjaśnień w trakcie przesłuchań znęcał się fizycznie i moralnie nad pozbawionym wolności Mieczysławem Cz., osobą bezradną, pozostającą w stosunku zależności od niego, wielokrotnie uderzając go gumowym kablem w różne części ciała, trzymając za włosy, uderzał głową przesłuchiwanego o podłogę, przez co działał na szkodę interesu publicznego, jakim jest prawidłowy tok postępowań karnych, oraz na szkodę Mieczysława Cz., tj. popełnienia przestępstwa przewidzianego w art. 286 § 1 kk z 1932 r. w zb. z art. 246 kk z 1932 r. w zb. z art. 251 kk z 1932 r. w zw. z art. 291 kk z 1932 r. i w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- w styczniu i lutym 1950 r. w Białymstoku jako funkcjonariusz Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, podczas i w związku z urzędowaniem, działając wspólnie i porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, przekroczył swoją władzę wobec aresztowanego Franciszka B. w ten sposób, że w celu zmuszenia wyżej wymienionego do składania określonej treści wyjaśnień w trakcie przesłuchań znęcał się fizycznie i moralnie nad pozbawionym wolności Franciszkiem B, osobą bezradną, pozostającą w stosunku zależności od niego, bijąc go wielokrotnie różnymi przedmiotami, przez co działał na szkodę interesu publicznego, jakim jest prawidłowy tok postępowań karnych, oraz na szkodę Franciszka B., tj. popełnienia przestępstwa przewidzianego w art. 286 § 1 kk z 1932 r. w zb. z art. 246 kk z 1932 r. w zb. z art. 251 kk z 1932 r. w zw. z art. 291 kk z 1932 r. i w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Postanowieniem z dnia 5 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy w Białymstoku uznał go winnym zarzucanych mu czynów na mocy art. 61 par. 1 i 2 kk z 1932 r. i wykonanie orzeczonej kary 2 lat pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 2 lata, zaś w pkt 2 uniewinnił go. Sąd Okręgowy w Białymstoku VIII Wydział Karny Odwoławczy (VIII Ko 702/09) w dniu 20 listopada 2009 r. na skutek apelacji wniesionej przez obrońcę oskarżonego w dniu 22 lipca 2009 r. od wyr. Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 5 czerwca 2009 r. zaskarżony wyrok utrzymał w mocy, uznając apelację za bezzasadną.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Białymstoku w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 21/00/Zk – w sprawie zbrodni zabójstw popełnionych przez funkcjonariuszy WUBP i PUBP w Białymstoku oraz strażników z białostockiego więzienia w Białymstoku w okresie od końca lipca 1944 r. do października 1956 r. w Białymstoku, woj. podlaskie, nad bezprawnie zatrzymanymi członkami polskich organizacji niepodległościowych oraz stosowania przestępczych metod śledczych przez tych funkcjonariuszy. Zebrany materiał dowodowy wykazał, iż w Białymstoku, funkcjonariusze UB oraz strażnicy więzienni dokonali szeregu zabójstw zatrzymanych członków polskich organizacji niepodległościowych. Oprócz tego w Białymstoku podczas prowadzenia w tym czasie śledztw wobec zatrzymanych funkcjonariusze UB stosowali

tortury fizyczne i psychiczne. Takie działanie funkcjonariuszy państwa komunistycznego miało na celu bezwzględne zlikwidowanie wszystkich działających na terenie woj. białostockiego, polskich organizacji niepodległościowych.

S 22/00/Zk – w sprawie śmierci Józefa B. w lipcu 1946 r. w następstwie pobicia i innych przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy PUBP w Sokółce. Materia śledztwa oprócz czynu wskazanego powyżej obejmuje sprawy dotyczące stosowania przez funkcjonariuszy PUBP w Sokółce w okresie od 1944 r. do 1956 r. przestępczych metod śledczych wobec innych osób zatrzymanych. W toku śledztwa w oparciu o zeznania świadków ustalono, że Józef B. został zatrzymany w dniu 22 lipca 1946 r. w trakcie obławy przeprowadzonej we wsi Bachmatówka przez funkcjonariuszy PUBP w Sokółce. Następnie w trakcie przesłuchań Józef B. był wielokrotnie bity i zmarł w wyniku doznanych ran po upływie dwóch tygodni od zatrzymania.

S 32/00/Zk – w sprawie przesiedleń ludności cywilnej okupowanego obszaru regionu białostockiego na tereny Związku Radzieckiego w okresie od 1939 r. do 1941 r. przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego. Zebrany materiał dowodowy wykazał, iż podczas okupacji przez ZSRR w okresie od końca września 1939 r. do połowy czerwca 1941 r. terenów dawnego woj. białostockiego funkcjonariusze państwa radzieckiego przeprowadzili trzy deportacje około 100 000 obywateli polskich na teren Syberii i Kazachstanu. Deportowano całe rodziny wraz z dziećmi, które następnie osadzano w obozach pracy, kołchozach, gdzie traktowano je jako niewolniczą siłę roboczą. Osoby przeznaczone do deportacji najpierw były w swoich miejscach zamieszkania aresztowane przez funkcjonariuszy NKWD, którzy następnie przewozili aresztowane osoby do najbliższych stacji kolejowych, gdzie wpychano aresztantów do wagonów towarowych i w warunkach zagrażających życiu i zdrowiu przewożono pokrzywdzonych transportami kolejowymi, trwającymi kilka tygodni, na tereny Syberii lub Kazachstanu. Podczas tych transportów oraz pobytu na zesłaniu zginęło kilkadziesiąt tysięcy osób.

S 30/01/Zk – w sprawie przekroczenia władzy w okresie od 1945 r. do 1952 r. przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Suwałkach polegającego na stosowaniu przemocy, gróźb karalnych i innych represji wobec osób przesłuchiwanym przez tych funkcjonariuszy. W tym śledztwie jednoznacznie stwierdzono, że funkcjonariusze UB wobec zatrzymanych na terenie pow. suwalskiego, woj. podlaskie, członków polskich organizacji niepodległościowych stosowali tortury fizyczne i psychiczne, mordowali osoby zatrzymane, co łącznie miało na celu zaprowadzenie na tym terenie terrorem stalinowskiego systemu komunistycznego.

S 65/01/Zk – w sprawie przekroczenia władzy przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku wobec Mieczysława Cz. i innych osób zatrzymanych w styczniu 1950 r. we wsi Klesze Chobotki, woj. podlaskie, w związku z likwidacją oddziału WiN, dowodzonego przez Gabriela O., ps. „Dzięcioł”. Zatrzymane osoby zostały następnie poddane torturom fizycznym oraz psychicznym i po spreparowanych wyrokach osadzone w więzieniach w całej Polsce.

S 69/01/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych w postaci zabójstwa w lipcu 1945 r. w nieustalonym miejscu około 600 osób zatrzymanych na terenie Suwalszczyzny podczas „obławy augustowskiej” dokonanej przez wojska NKWD przy współudziale funkcjonariuszy UB, MO oraz żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego. W tym postępowaniu przygotowawczym ustalono, że w lipcu 1945 r. na terenie powiatu suwalskiego i augustowskiego funkcjonariusze NKWD, żołnierze Armii Czerwonej, żołnierze Wojska Polskiego zatrzymali około 7000 osób podejrzanych o działalność w polskich organizacjach niepodległościowych i następnie spośród tych osób, około 600 zatrzymanych zostało wywiezionych w rejonie Grodna lub do innego miejsca na terenie ZSRR. Zatrzymane osoby zostały następnie rozstrzelane przez funkcjonariuszy państwa radzieckiego. Przedmiotowe śledztwo opisane zostało szerzej w części sprawozdania dot. spraw o szczególnym wymiarze społecznym.

S 81/01/Zk – w sprawie bezprawnych pozbawień wolności połączonych ze stosowaniem niedozwolonych metod śledczych i innych zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy UB w Olsztynie w okresie od 1945 r. do 31 grudnia 1956 r. W aktach sprawy znajdują się m.in. dziesiątki protokołów przesłuchań w charakterze świadków osób pokrzywdzonych, które przebywały w areszcie WUBP w Olsztynie, gdzie przeprowadzono z ich udziałem śledztwo. Osoby te spotykały się głównie z zarzutami przynależności do organizacji wrogich państwu, udzielania pomocy członkom takich organizacji, prowadzenia innej działalności zagrażającej panującemu wówczas ustrojowi. W wielu przypadkach pokrywało się to z prawdą, jednak część osób zaprzeczyła, by taką działalność prowadziła. Wspólny element relacji większości świadków to stosowane wówczas przez funkcjonariuszy UB metody śledcze polegające na zadawaniu rozmyślnych cierpień fizycznych i psychicznych w celu uzyskania pożądaných przez nich informacji. Wielokrotnie opisywano wypadki pobicia przesłuchanych rękami, kopania, uderzania różnymi przedmiotami, np. ciężką okutą linijką, pałką, kastetem, sprężyną, kolbą pistoletu, przypalania, wrywania paznokci, przyciskania rąk drzwiami metalowej szafy, wbijania gwoździ pod paznokcie i inne.

S 89/01/Zk – w sprawie zaistniałych w okresie od lutego 1950 r. do grudnia 1950 r. aresztowań, a następnie stosowania niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Olsztynie wobec członków Harcerskiej Organizacji Podziemnej. Ze zgromadzonych materiałów wynika, że organizacja ta była jedną z wielu działających w tym czasie na terenie kraju organizacji niepodległościowych. W sprawie występuje szereg pokrzywdzonych, wobec których funkcjonariusze UB znęcali się fizycznie i psychicznie. Niektórych członków Harcerskiej Organizacji Podziemnej skazano następnie na długoletnie kary więzienia. W sprawie prowadzone jest poszukiwanie materiałów archiwalnych i osób mających wiadomości dot. przedmiotowego śledztwa.

S 30/02/Zk – w sprawie pozbawienia wolności, zabójstw oraz przesiedleń na teren ZSRR w latach 1944–1956 Polaków na Grodzieńszczyźnie. W tym postępowaniu przygotowawczym ustalono, że po zajęciu w 1944 r. terenu pow. grodzieńskiego, przedwojennego woj. białostockiego, funkcjonariusze państwa radzieckiego, aresztowali kilka tysięcy osób narodowości polskiej i te osoby zostały deportowane na teren Kazachstanu i Syberii, a działanie funkcjonariuszy państwa radzieckiego miało na celu oczyszczenie terenu powiatu grodzieńskiego z członków i sympatyków polskich organizacji niepodległościowych.

S 43/02/Zk – w sprawie zbrodni zabójstw cywilnych obywateli polskich, dokonanych w okresie od dnia 22 czerwca 1941 r. przez żołnierzy Armii Czerwonej i funkcjonariuszy NKWD w Białymstoku i okolicznych miejscowościach. Zebrany materiał dowodowy tego postępowania przygotowawczego jednoznacznie wykazał, że w okresie od 22 czerwca 1944 r. żołnierze Armii Czerwonej i funkcjonariusze NKWD, wycofując się z terenu zagarniętego w 1939 r. woj. białostockiego, dopuścili się licznych zabójstw ludności cywilnej Białegostoku i innych miast tego województwa. Żołnierze Armii Czerwonej, opuszczając w tym czasie Białystok, strzelali do bezbronných cywilów, strzelali do kolejarzy kierujących ruchem pociągów ze stacji kolejowej Białystok, zabijali księży katolickich. Między innymi, zabity został wtedy ks. Ołdziejewski, żołnierze Armii Czerwonej pozbawili go życia w ten sposób, że wyłupili mu oczy, przekłuli go bagnetami.

S 44/02/Zk – w sprawie deportacji w głąb ZSRR obywateli polskich z terenu powojennego woj. białostockiego, a więc bez terenów powiatów grodzieńskiego i wołkowyckiego, prowadzonych w okresie 1944–1945 przez funkcjonariuszy NKWD. W tym postępowaniu przygotowawczym ustalono, iż po zajęciu w 1944 r. terenów powiatów łomżyńskiego, białostockiego, suwalskiego, augustowskiego, funkcjonariusze państwa radzieckiego aresztowali kilka tysięcy osób narodowości polskiej, które następnie deportowano na teren Kazachstanu i Syberii. Powyższe działanie funkcjonariuszy państwa radzieckiego miało na celu oczyszczenie terenu

powiatów łomżyńskiego, białostockiego, suwalskiego, augustowskiego z członków i sympatyków polskich organizacji niepodległościowych.

S 46/02/Zk – w sprawie zabójstw działaczy i członków organizacji niepodległościowych dokonanych w latach 1944–1956 przez funkcjonariuszy PUBP w Bielsku Podlaskim. W tym śledztwie jednoznacznie stwierdzono, że funkcjonariusze UB wobec zatrzymanych na terenie pow. bielsko-podlaskiego, woj. podlaskie, członków polskich organizacji niepodległościowych stosowali tortury fizyczne i psychiczne, mordowali osoby zatrzymane.

S 47/02/Zk – w sprawie zabójstwa członka organizacji niepodległościowej, o nieustalonych personaliach, dokonanego w 1945 r. przez funkcjonariuszy PUBP w Wysokiem Mazowieckim, woj. podlaskie, oraz stosowaniu przez nich przestępczych metod śledczych wobec osób zatrzymanych w latach 1945–1950. Zebrany materiał dowodowy wykazał, że w okresie od 1945 r. do 1956 r. funkcjonariusze UB na terenie pow. wysokomazowieckiego, woj. podlaskie, stosowali tortury fizyczne i psychiczne wobec zatrzymanych członków polskich organizacji niepodległościowych. W tych przestępczych metodach śledczych uczestniczyli również funkcjonariusze MO i funkcjonariusze NKWD.

S 49/02/Zk – w sprawie bezprawnych pozbawień wolności, połączonych ze znęcaniem się nad osobami należącymi do Narodowych Sił Zbrojnych, i innych zbrodni popełnionych w latach 1945–1946 w Łomży przez funkcjonariuszy PUBP w Łomży. W tym śledztwie wykazano, że funkcjonariusze UB, funkcjonariusze MO, funkcjonariusze NKWD przez okres od 1945 r. do 1956 r. wręcz pacyfikowali teren pow. łomżyńskiego, gdzie bardzo dużo było polskich organizacji niepodległościowych. Oprawcy wobec zatrzymanych osób stosowali tortury fizyczne i psychiczne, doprowadzając często do śmierci pokrzywdzonych. Te działania miały jednoznacznie na celu zastraszenie bardzo patriotycznego społeczeństwa zamieszkującego te tereny.

51/04/Zk – w sprawie przekroczenia władzy w 1946 r. w Suwałkach przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego wobec zatrzymanego Czesława M. i innych osób. Zebrany materiał dowodowy wykazał, że funkcjonariusze UB w 1946 r. rozbili organizację niepodległościową, zatrzymali jej członka Czesława M. i inne osoby. Następnie zatrzymane osoby zostały osadzone w areszcie w Suwałkach, gdzie były torturowane w celu wymuszenia od nich wydania innych członków organizacji. Śledztwo dotyczy także innych przestępstw funkcjonariuszy UB podczas zatrzymywania członków polskich organizacji niepodległościowych.

Zbrodnie nazistowskie

S 15/01/Zn – w sprawie wzięcia udziału w dniach 7 i 8 lipca 1941 r. w Radziłowie, powiat łomżyński, województwo podlaskie, przez część mieszkańców Radziłowa, działających na polecenie funkcjonariuszy państwa niemieckiego, w zabójstwie około 800 osób narodowości żydowskiej. Zebrany materiał postępowania przygotowawczego wykazał, że w lipcu 1941 r. w Radziłowie żołnierze niemieckich sił porządkowych zlecili mieszkańcom Radziłowa, woj. podlaskie, uczestnictwo w mordowaniu osób narodowości żydowskiej. Niemcy wręczyli tym mieszkańcom Radziłowa rosyjskie karabiny, jak i pilnowali, czy mieszkańcy uczestniczą w pogromie Żydów.

S 52/04/Zn – w sprawie zabójstw obywateli polskich, obywateli ZSRR i innych osób, dokonanych przez funkcjonariuszy niemieckiego aparatu okupacyjnego w okresie od czerwca 1941 r. do stycznia 1945 r. w Grajewie i innych miejscowościach pow. grajewskiego, oraz usiłowania dokonania od czerwca 1941 r. do stycznia 1945 r. w Grajewie i innych miejscowościach pow. grajewskiego zabójstw obywateli polskich, obywateli ZSRR i innych osób. Zebrany materiał dowodowy tego śledztwa jednoznacznie wykazał, że żandarmi z posterunku

żandarmerii niemieckiej, żołnierze niemieccy, funkcjonariusze gestapo w okresie okupacji powiatu grajewskiego dopuścili się licznych morderstw osób cywilnych, jeńców wojennych, dokonując szeregu egzekucji w lesie Kosówka koło Bogusz lub w Grajewie. Ostatnie masowe egzekucje, jak i pojedyncze morderstwa osób z tych terenów były dokonywane przez żandarmerię niemieckich, funkcjonariuszy gestapo i żołnierzy niemieckich jeszcze w styczniu 1945 r. podczas ucieczki przed Armią Czerwoną.

2. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku (materiał opracowany przez naczelnika Macieja Schulza)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Gdańsku

S 25/01/Zk – w sprawie masowych deportacji obywateli polskich w okresie od końca stycznia 1945 r. do 1947 r. z powiatów: bydgoskiego, toruńskiego, grudziądzkiego, świeckiego, nowomiejskiego, brodnickiego, wąbrzeskiego, rypińskiego, lipnowskiego, chełmskiego, chojnickiego, tucholskiego i sępoleńskiego. Ujawniono, iż łącznie wywieziono ponad 12 000 mieszkańców tej części Pomorza i Kujaw. Działania te stanowiły represję wobec tej grupy ludności i poważne prześladowania z powodu przynależności do określonej grupy narodowościowej, a polegające na osadzeniu w obozach pracy na terenie byłego ZSRR w celu zmuszenia do niewolniczej pracy połączonej ze szczególnym udręczeniem. Deportacje przeprowadzono na podstawie decyzji wydanych przez Państwowy Komitet Obrony ZSRR, a realizowano przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego. W toku przeprowadzonego postępowania zebrano materiał dowodowy w postaci zeznań osób deportowanych, a w przypadku ich śmierci – osób najbliższych, oględzin zachowanych materiałów archiwalnych z zasobów archiwów państwowych w Bydgoszczy, Toruniu, Olsztynie, Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie, IPN Delegatury w Bydgoszczy, akt postępowania sądowych w sprawach o uznanie za zmarłych lub stwierdzenie zgonów wydanych przez sądy z terenu objętego przedmiotem śledztwa, danych uzyskanych ze Związku Sybiraków dotyczących członków związku, materiałów archiwalnych w postaci decyzji, zarządzeń i porozumień wydawanych przez władze polskie i radzieckie, a regulujących kwestie prawne związane z deportacją, uzyskanych z archiwów rosyjskich, Centralnego Archiwum Wojskowego oraz na podstawie zbioru „Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich. Materiały archiwalne”, wykorzystano też opracowania historyczne na ten temat. W czasie trwania śledztwa dwukrotnie za pośrednictwem lokalnej prasy i Ośrodka TVP w Bydgoszczy nadane zostały komunikaty informujące o prowadzonym postępowaniu, w wyniku których zgłosili się kolejni świadkowie. Przygotowaniem akcji deportacji ludności cywilnej zajmowały się struktury NKWD w postaci Zarządu do Spraw Jeńców Wojennych NKWD ZSRR. Ta jednostka organizacyjna od chwili powstania zajmowała się tworzeniem obozów dla jeńców i ich dozowaniem. Władze radzieckie wykorzystywały dokumenty wytworzone przez okupanta niemieckiego, dane uzyskane od mieszkańców lub posiadane już przez NKWD w celu wytypowania przeznaczonych do deportacji. Na tej podstawie wielokrotnie (choć nie zawsze) tworzone były imienne listy. Często zatrzymanie deportowanych było kwestią przypadku. Dochodziło do nich w różny sposób: po formalnych, imiennych wezwaniach do stawiennictwa w komendanturze lub pod pretekstem zebrań wiejskich albo w wyniku przeszukań w miejscach zamieszkania czy nawet obław – łapanek w określonej części miasta lub wsi. Najczęściej po zatrzymaniu delikwencji byli poddani przesłuchaniom zmierzającym do ustalenia ich powiązań z okupantem niemieckim, czy to rzeczywistych (np. służba w wojsku niemieckim), czy też domniemanych (członkostwo w organizacjach młodzieżowych itp.), ale także udział w ruchu oporu w czasie okupacji. Następnie rozdzielani byli na grupy i osadzani na dzień lub kilka dni w różnych, czasem przypadkowych miejscach

(kościół, piwnice domów, stodoły, gmachy urzędowe, szkoły). Stamtąd pieszo lub rzadziej samochodami przewożeni byli do kolejnych punktów zbiorczych, skąd w kolumnach pod konwojem uzbrojonych funkcjonariuszy NKWD maszerowali przez co najmniej kilkanaście dni do obozów przejściowych w Działdowie, Ciechanowie, Poznaniu lub Rembertowie, gdzie po kilkunastodniowym pobycie byli transportowani wagonami bydłecy do obozów pracy na terenie ZSRR. Osadzeni byli w łagrach, pod dozorem, bez zapewnienia podstawowych warunków sanitarnych, bytowych i żywieniowych, wykorzystywani do niewolniczej pracy w kopalniach, zakładach metalurgicznych, przy wyrębie lasu, zakładaniu podkładów kolejowych, w pracy na roli w kołchozach. Na skutek interwencji polskich władz powrót deportowanych rozpoczął się jesienią 1945 r., choć ujawniono jednostkowe przypadki powrotów jeszcze w 1947 r. Śledztwo zostało zakończone postanowieniem o jego umorzeniu z powodu śmierci sprawców – członków PKO ZSRR i niewykrycia innych współsprawców przestępstwa.

S 74/03/Zn – śledztwo w sprawie zabójstw Polaków i Żydów na terenie Włocławka w latach okupacji niemieckiej. Przed wybuchem II wojny światowej ludność Włocławka liczyła około 70 000 mieszkańców, w tym około 12 000 osób narodowości żydowskiej. Pierwszy ich pogrom nastąpił w dniu 22 września 1939 r., gdy do miasta wkroczył Oddział SS Totenkopf Standarte Brandenburg. Spalono wówczas dwie synagogi, aresztowano i zamordowano nieznaną liczbę Żydów. Do końca 1939 r. zabito lub wywieziono do obozów koncentracyjnych i gett na terenie Generalnej Guberni około 6000 Żydów. W 1940 r. utworzono getto na terenie dzielnicy Rakutowek, które istniało do 1942 r., kiedy spalaniem tej dzielnicy zakończono realizację zaplanowanej akcji wysiedlenia z miasta do obozów koncentracyjnych wszystkich osób narodowości żydowskiej. Wcześniej, bo jeszcze w 1939 r., Żydów pozbawiono środków finansowych, nakładając na gminę trzy kontrybucje w znaczących kwotach, łącznie prawie 500 tys. zł., pod groźbą pozbawienia życia zakładników. Na terenie getta funkcjonariusze niemieccy dopuścili się co najmniej kilkunastu zabójstw, a stworzone warunki bytowe obliczone były na biologiczne wyniszczenie osób narodowości żydowskiej. Przedmiotem tego postępowania były również zbrodnie popełnione podczas pacyfikacji Grzywna, dzielnicy Włocławka zamieszkałej przez biedotę i wiele osób o poglądach lewicowych. Akcję przeprowadzono rankiem w dniu 1 grudnia 1939 r. Niemieckie oddziały policyjne i wojskowe otoczyły teren dzielnicy. Wszystkich mieszkańców wyrzucono z domów. Część z nich przygotowanym transportem kolejowym wysiedlono, a kilkadziesiąt osób wywieziono w pobliskie lasy i tam rozstrzelano. Grzywno liczące przed wojną około 6000 mieszkańców doszczętnie spalono, a zgliszcza zaorano. Z akcji wysiedlenia mieszkańców Grzywna i spalenia dzielnicy Niemcy sporządzili dokumentację fotograficzną. Wcześniej, bo w październiku 1939 r., równoległe z działaniami skierowanymi przeciwko ludności żydowskiej Włocławka zaczęto realizację działań eksterminacyjnych wobec inteligencji polskiej. Uwięziono 50 najbardziej znaczących mieszkańców Włocławka, w tym prezydenta miasta Witolda Mystkowskiego, których następnie zamordowano w lesie widuńskim. W dniu 18 października 1939 r. aresztowano kolejne 119 osób – nauczycieli, duchownych, aptekarzy, adwokatów, notariuszy, leśników, urzędników, oficerów i lekarzy. Część z nich zamordowano w okolicznych lasach, a resztę wywieziono do obozów koncentracyjnych w Dachau, Mauthausen i innych oraz do obozu pracy w Rudau koło Królewca. W toku trwającego postępowania ustalono osoby odpowiedzialne za masowe wysiedlenia, utworzenie getta, zabójstwa dokonane podczas pacyfikacji Grzywna, zabójstwa Żydów dokonane w dniu 22 września 1939 r.

Śledztwo zostało zakończone w 2009 r. z uwagi na ujawnienie okoliczności zbrodni, jakich dopuszczono się podczas okupacji Włocławka, oraz ustalenie, że sprawcy tych przestępstw nie żyją lub zostali osądzeni, lub też nie zostali wykryci.

S 50/08/Zi – śledztwo przeciwko Jerzemu R. podejrzanemu o to, że w okresie od 7 listopada 2007 r. do 11 czerwca 2009 r. na internetowych forach dyskusyjnych: www.prawda2info oraz www.polskawalczaca.com, publicznie i wbrew powszechnie uznanym faktom zaprzeczał

zbrodni nazistowskiej holocaustu w ten sposób, że negował przestępcze działania nazistów stanowiące zbrodnię ludobójstwa zmierzające do eksterminacji ludności narodowości żydowskiej, w tym w szczególności zaprzeczał istnieniu komór gazowych wykorzystywanych do tego celu w hitlerowskich obozach zagłady oraz znacznie zaniżał ustaloną liczbę ofiar. Na wskazanych wyżej stronach internetowych umieścił on ogromną ilość postów, również w języku angielskim, w tym publikacje innych osób, które opatrywał swoim tendencyjnym komentarzem. Na podstawie analizy ich treści wykryto sprawcę i zgromadzono dowody dające podstawę do przedstawienia mu zarzutu. Ustalono, że zamieszkuje on na stałe w Australii. Sprawca posiada polskie obywatelstwo, zatem zwrócono się do konsula RP w Sydney o wykonanie czynności procesowych z jego udziałem: ogłoszenie postanowienia o przestawieniu zarzutu i przesłuchanie w charakterze podejrzanego, które jednak nie zostały wykonane z uwagi na niestawienie podejrzanego. Nadto trwają czynności zmierzające do ustalenia tożsamości administratora strony internetowej, na której podejrzany Jerzy R. umieszcza posty o przestępczej treści.

S 85/08/Zk – w sprawie przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego polegającego na stosowaniu represji przez powołanie około 350 działaczy opozycji, a głównie członków NSZZ „Solidarność”, do odbycia ćwiczeń wojskowych w Chełmnie w okresie od 4 listopada 1982 r. do 3 lutego 1983 r. Celem tych przestępczych działań było odizolowanie rezerwistów od ich zakładów pracy. Działanie to można uznać za swoistą formę internowania – pozbawienia wolności, a nie za działanie na rzecz obronności kraju. Dodatkowo pokrzywdzeni w ramach służby w 9. pomorskim pułku pontonowym zostali poddani ciężkim ćwiczeniom w warunkach poligonowych. Dodać należy, iż osoby te zostały skoszarowane zimą w spartańskich warunkach w namiotach, co, biorąc pod uwagę ich wiek i stan zdrowia części z nich, było dodatkową uciążliwością. Proces typowania „powołanych rezerwistów” był prowadzony przez organy wojskowe w ścisłym współdziałaniu z organami MSW. To na podstawie informacji SB wybierane były osoby podejrzewane o działalność opozycyjną – głównie zatrudnieni w dużych zakładach pracy usytuowanych na terenie Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Proces rekrutacji zainicjowany przez jednostki KW MO był kontynuowany przez właściwe terytorialnie Wojskowe Komendy Uzupełnień, WSW i Wojewódzkie Sztaby Wojskowe na podstawie odpowiednich procedur ustalonych przez rozkazy i zarządzenia MON, Sztabu Generalnego i dowódcy POW. W toku śledztwa przesłuchano już ponad 200 świadków – głównie pokrzywdzonych, ale również byłych funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych, w tym spośród kadry wyżej wymienionej jednostki, oraz zabezpieczono bogatą dokumentację archiwalną. Trwają czynności celem ujawnienia wszystkich istotnych okoliczności tego zdarzenia.

S 5/09/Zi – w sprawie śmierci osób na początku 1945 r., których szczątki odkryto w zbiorowej mogile przy ul. Solnej w Malborku. Prace ekshumacyjne trwały ponad 5 miesięcy, w ich wyniku odkopano szczątki około 2116 zmarłych. Na podstawie oględzin szczątków ludzkich ustalono, iż w masowym grobie pochowano zwłoki 1001 kobiet, 377 dzieci i 381 mężczyzn, a co do reszty brak było możliwości określenia ich płci i wieku. W trakcie prowadzonych prac ziemnych nie ujawniono praktycznie żadnych przedmiotów mogących pochodzić od zmarłych i pomocnych przy ich identyfikacji. Natomiast odkopano znaczne ilości kości zwierzęcych. Z zebranego materiału dowodowego w sprawie wynika, iż zbiorowa mogiła powstała po zakończeniu walk o Malbork na przełomie marca i kwietnia 1945 r. Radziecka komendantura prowadziła akcję mającą na celu oczyszczenie miasta z ogromnej ilości trupów osób cywilnych (mieszkańców i uciekinierów z Prus Wschodnich) zabitych – zmarłych z różnych przyczyn, celem jego uporządkowania i uniknięcia eskalacji epidemii tyfusu. Przeprowadzono ją przy użyciu ludności cywilnej i jeńców wojennych. Ciała żołnierzy obu walczących stron były chowane w innych miejscach. Biorąc pod uwagę, od ilu osób pochodziły odkopane szczątki, trzeba stwierdzić, że od kilkudziesięciu lat na terenie kraju nie odkryto tak wielkiej, nieznananej dotąd zbiorowej mogiły. Ta wersja zdarzeń między innymi znalazła swoje potwierdzenie w ustaleniach biegłego z zakresu archeologii, który sporządził opinię zawierającą informacje dotyczące historii tego fragmentu miasta, gdzie usytuowany był masowy grób, ukształtowania terenu,

zabudowy, przedstawienia w ikonografii i na starych mapach oraz w relacjach – wspomnieniach i literaturze historycznej. Równocześnie uczestniczył on w prowadzonej ekshumacji, dokumentując jej przebieg. Następnie brał udział razem z biegłym z zakresu medycyny sądowej i antropologiem, przedstawicielem Narodowego Związku Niemieckiej Opieki nad Grobami Wojennymi, w oględzinach szczątków, ich identyfikacji grupowej i liczeniu zwłok. W chwili obecnej zakończono już proces gromadzenia dokumentów i przesłuchania świadków, w tym w drodze zagranicznej pomocy prawnej na terenie Niemiec. Do dnia dzisiejszego nie otrzymano jeszcze informacji od władz rosyjskich, czy w tamtejszych archiwach zachowały się dokumenty radzieckiej komendantury miasta dotyczące powstania wyżej opisanej mogiły.

S 39/09/Zk – w sprawie stosowania represji we wrześniu 1982 r. w Słupsku przez funkcjonariuszy SB i MO wobec adwokat Anny B.-S. przez przekroczenie uprawnień, tworzenie fałszywych dowodów z zeznań i oświadczeń świadków celem skierowania przeciwko niej ścigania o wykroczenie polegające na wzięciu udziału w manifestacji w Słupsku w dniu 31 sierpnia 1982 r. Postępowanie dotyczy zdarzeń o skomplikowanym i wielowątkowym stanie faktycznym. Zabezpieczono obszerny materiał archiwalny potwierdzający zaistnienie czynów będących przedmiotem śledztwa, natomiast nie żyją główni świadkowie oskarżający pokrzywdzoną w 1982 r. W toku czynności ujawniono inne fakty i okoliczności dotyczące kolejnych represji SB wobec adwokat Anny B.-S., będące przedmiotem dalszego postępowania. Ustalono, iż w ramach prowadzonych czynności operacyjnych organa bezpieczeństwa stosowały dezinformację polegającą na kojarzeniu nazwiska pokrzywdzonej z tajnym współpracownikiem o pseudonimie „Caryca”. W ramach kombinacji operacyjnej wysłano odpowiednio przygotowane anonimy, które miały na celu skompromitowanie adwokat Anny B.-S. (figurantki rozpracowania) w jej otoczeniu jako współpracownika SB. Tym samym chciano „wylimitować”, zdyskredytować ją jako obrończynię w procesach działaczy opozycji. Materiały tej kombinacji operacyjnej posłużyły nawet następnie do celów szkoleniowych. Działania te opisał funkcjonariusz SB ze Słupska w pracy dyplomowej obronionej w 1986 r. w Wyższej Szkole Oficerskiej im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie.

- **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia**

S 134/06/Zk – w dniu 22 czerwca 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Gdańsku akt oskarżenia przeciwko byłym funkcjonariuszom WUBP w Gdańsku, Janowi F., Kazimierzowi H. i Tadeuszowi P. Oskarżeni jako oficerowie śledczy, prowadząc w latach 1953–1954 śledztwa przeciwko członkom tajnej organizacji niepodległościowej „Szczerb”, działając wspólnie i w porozumieniu (również z innymi nieujawnionymi funkcjonariuszami), stosowali wobec nich przestępcze metody śledcze, głównie podczas wielogodzinnych, trwających bez przerwy, w różnych porach dnia i nocy, przesłuchań. Celem działania oskarżonych było uzyskanie wyjaśnień dotyczących działalności organizacji i przyznania się przesłuchiwanym do popełnienia zarzucanych im przestępstw. W sposób szczególnie okrutny traktowane były należące do tej organizacji kobiety. Janowi F., Kazimierzowi H. i Tadeuszowi P. zarzucono w akcie oskarżenia popełnienie czynów polegających na fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad osobami pokrzywdzonymi w sprawie przez bicie rękoma po twarzy, dopuszczenie do pobicia pokrzywdzonego przez innego nieustalonego funkcjonariusza prętem metalowym po głowie, zmuszanie do siedzenia na nodze odwróconego stołka, uniemożliwianie załatwiania potrzeb fizjologicznych, spowodowanie osadzenia w karcerze, grożenie wieloletnim pozbawieniem wolności, grożenie pobiciem, połamaniem palców u rąk, grożenie aresztowaniem rodziców lub małoletniego rodzeństwa pokrzywdzonych, używanie wobec pokrzywdzonych słów wulgarnych, powszechnie uznanych za obelżywe. Czynów tych oskarżeni dopuścili się wobec pokrzywdzonych: Heleny B., Alicji B., Bronisława Sz., Zbigniewa S., Tadeusza M., Adama L. i Czesława B. Pokrzywdzeni tym nieludzkim traktowaniem zostali doprowadzeni do załamania fizycznego i psychicznego. W następstwie znęcania się Czesław B. doznał załamania psychicznego w postaci wystąpienia u niego psychozy sytuacyjnej – zespołu kateptycznego. Część skazanych członków organizacji „Szczerb” już nie żyje i gdyby

nie to, najprawdopodobniej lista oskarżonych i zarzutów zawartych w akcie oskarżenia byłaby dłuższa.

Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego.

S 33/08/Zk – w dniu 21 maja 2009 r. skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Gdańsku przeciwko Janowi F., byłemu funkcjonariuszowi UBP. Został on oskarżony o to, że w okresie od dnia 18 grudnia 1953 r. do dnia 27 marca 1954 r. w Gdańsku jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – starszy oficer śledczy sekcji I Wydziału Śledczego WUBP w Gdańsku – w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego przeciwko Stanisławowi R., w celu uzyskania od niego określonych wyjaśnień, w szczególności związanych z jego kontaktami z oficerami służb wywiadowczych polskiego rządu emigracyjnego w Londynie, postawionymi mu zadaniami po jego przyjeździe do Polski i przyznania się przez niego do popełnienia zarzucanego mu przestępstwa działania na szkodę państwa polskiego przez przekazywanie osobom trzecim wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i wojskową, stosował przemoc i groźby bezprawne oraz znęcał się fizycznie i psychicznie nad pokrzywdzonym. Oskarżony prowadził w różnych porach dnia i nocy wielogodzinne przesłuchania, bez przerwy na odpoczynek i sen, doprowadzając pokrzywdzonego do wyczerpania fizycznego i wielokrotnej utraty świadomości, bił go w czasie tych przesłuchań pięściami po głowie i kopał po nogach oraz groził, w wypadku niezłożenia wyczerpujących wyjaśnień, spowodowaniem negatywnych konsekwencji wobec członków jego rodziny, a nadto wielokrotnie groził mu pozbawieniem życia oraz wyzywał słowami uznany powszechnie za obelżywe. Pokrzywdzony został zatrzymany na terenie NRD podczas próby nielegalnego przekroczenia granicy wracając z misji na terenie Polski i przekazany polskim organom bezpieczeństwa. Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego.

S 59/08/Zk – w dniu 12 marca 2009 r. skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Chełmnie przeciwko Tadeuszowi W., byłemu funkcjonariuszowi SB. Oskarżonemu przedstawiono zarzut, że w okresie od 28 sierpnia 1985 r. do 12 sierpnia 1988 r. w Chełmnie, działając w warunkach przestępstwa ciągłego jako funkcjonariusz publiczny państwa komunistycznego, pełniąc służbę w Grupie IV SB RUSW w Chełmnie, dopuścił się zbrodni komunistycznej polegającej na poświadczeniu nieprawdy w dokumentach co do okoliczności mających znaczenie prawne. Najpierw w dniu 28 sierpnia 1985 r. w kwestionariuszu ewidencyjnym w części III rezultat pozyskania i raporcie z przebiegu pozyskania tajnego współpracownika odnotował, iż rzekomo uzyskał zgodę na współpracę w sposób tajny z SB od ks. Józefa W. i nadał mu pseudonim „Amator I”, co stanowiło podstawę do dokonania rejestracji wyżej wymienionego pokrzywdzonego w ewidencji operacyjnej tajnych współpracowników prowadzonej przez jednostki SB Biuro „C” MSW w Warszawie i Wydział „C” WUSW w Toruniu. Następnie aż 34 razy dokumentował rzekome uzyskanie wiadomości operacyjnych od źródła o pseudonimie „Amator I”, sporządzając fikcyjne notatki. Postępowanie sądowe zostało zakończone – opis zapadłego orzeczenia w części dotyczącej wydanych wyroków.

S 60/08/Zk – w dniu 7 maja 2009 r. skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Toruniu przeciwko Henrykowi S. i Ryszardowi N., byłym funkcjonariuszom SB. Oskarżono ich o to, że w dniu 27 stycznia 1988 r. w Toruniu, działając wspólnie i w porozumieniu, jako funkcjonariusze publiczni państwa komunistycznego, pełniąc służbę – jeden w Wydziale V SB, a drugi w Wydziale Śledczym SB WUSW w Toruniu – dopuścili się zbrodni komunistycznej polegającej na stosowaniu represji w postaci znęcania się psychicznego w czasie przesłuchiwań w charakterze sprawcy wykroczenia Kazimierza K. w ten sposób, iż w trakcie tej czynności nie umożliwili mu swobodnej wypowiedzi, lecz grozili pozbawieniem wolności, krzyczyli, wymachiwali rękoma, wzbudzając u pokrzywdzonego obawę, że zostanie pobity, zachowywali się agresywnie, znieważali oraz wyzywali słowami wulgarnymi, powszechnie uznanymi za obelżywe, w celu wywarcia wpływu na czynności przesłuchiwanego i wymuszenia udzielenia informacji dotyczących jego działalności w NSZZ „Solidarność” oraz innych osób zaangażowanych w działalność NSZZ „Solidarność”.

zowanych w jej podziemnych strukturach, w tym informacji dotyczących druku i kolportażu książek i prasy niezależnej.

Postępowanie sądowe zostało zakończone – opis zapadłego orzeczenia w części dotyczącej wydanych wyroków.

S 100/08/Zk – w dniu 8 września 2009 r. skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Nakle n. Notecią przeciwko Stanisławowi B., funkcjonariuszowi SB. Oskarżono go o to, że w okresie od 20 grudnia 1981 r. do 31 stycznia 1982 r. w Potulicach i Toruniu, działając jako funkcjonariusz publiczny państwa komunistycznego, pełniąc służbę w Wydziałach IIIA i V SB KW MO w Toruniu, znęcał się psychicznie w toku co najmniej trzech przesłuchań nad internowanym Tomaszem N. w ten sposób, iż w trakcie tych czynności groził mu, oświadczając, że jego sytuacja jest bez wyjścia i nie jest już nikomu potrzebny, a następnie wyjął z kabury pistolet i pozostawił broń na stole w celi ZK w Potulicach, którą opuścił, nakłaniając w ten sposób pokrzywdzonego do popełnienia samobójstwa lub czynnej napaści na funkcjonariusza, czym wywoływał u pokrzywdzonego lęk, że zostanie pobity lub użyta zostanie wobec niego broń palna. Dodatkowo wykorzystywał stan załamania pokrzywdzonego, spowodowany śmiertelną chorobą ojca oraz pobyt w szpitalu na skutek zagrożonej ciąży żony, w celu zmuszenia internowanego do podpisania oświadczenia o przestrzeganiu przepisów stanu wojennego i uzyskania informacji dotyczących jego działalności w NSZZ „Solidarność” oraz innych osób zaangażowanych w działalność związkową.

Postępowanie sądowe zostało zawieszono do czasu rozstrzygnięcia kwestii przedawnienia ścigania zbrodni komunistycznych przez Trybunał Konstytucyjny.

S 1/09/Zk – w dniu 14 kwietnia 2009 r. skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Bydgoszczy przeciwko Ryszardowi L., byłemu funkcjonariuszowi SB. Oskarżonemu przedstawiono zarzuty, że pełniąc służbę w Wydziale III SB KW MO w Toruniu, dopuścił się dwóch zbrodni komunistycznych na szkodę dwóch działaczek opozycji. W okresie od 28 grudnia 1981 r. do końca lutego 1982 r. w Bydgoszczy i Gołdapi, w czasie wykonywania czynności służbowych w Zakładzie Karnym Bydgoszcz-Fordon i Ośrodku Odosobnienia w Gołdapi znęcał się nad internowaną Ewą Marią J. psychicznie w ten sposób, iż groził jej, że nie zobaczy już więcej syna, że chory mąż zostanie umieszczony w takim szpitalu, z którego nie będzie mógł wyjść, że ona zostanie wyrzucona z pracy, w celu zmuszenia do podpisania deklaracji lojalności wobec ówczesnej władzy i uzyskania informacji dotyczących jej działalności w NSZZ „Solidarność” oraz osób zaangażowanych w tę działalność. Pod koniec lutego 1982 r. w Gołdapi w czasie wykonywania czynności w sprawie postępowania o internowaniu z Henryką K.-C. znęcał się nad nią psychicznie w ten sposób, iż w trakcie przesłuchania zmuszał pokrzywdzoną do wyjazdu z Polski, a przy stanowczej jej odmowie groził długotrwałym internowaniem, pozbawieniem wolności oraz bliżej nieokreślonymi kłopotami, w celu wywarcia wpływu na jej decyzję, twierdząc, iż dla takich jak ona nie ma miejsca w Polsce.

Postępowanie sądowe zostało zakończone – opis wydanego orzeczenia w części dotyczącej wydanych wyroków.

S 2/09/Zk – w dniu 28 lipca 2009 r. skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Toruniu przeciwko Lechowi R., byłemu funkcjonariuszowi SB. Został on oskarżony o popełnienie dwóch zbrodni komunistycznych, że działając jako funkcjonariusz publiczny Wydziału V SB KW MO w Toruniu, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, znęcał się psychicznie nad zatrzymanymi działaczami NSZZ „Solidarność”, chcąc zmusić ich do ujawnienia informacji o prowadzonej działalności opozycyjnej. W okresie od 28 lipca 1982 r. do końca grudnia 1986 r. w Toruniu stosował represje wobec Ryszarda Stanisława M., podczas wielogodzinnych przesłuchań nie pozwolił mu jeść i pić, groził pozbawieniem wolności, wyrzuceniem z pracy oraz znieważał słowami powszechnie uznanymi za obelżywe. Natomiast w dniu 1 maja 1982 r. w Toruniu podczas przesłuchania Kazimierza Andrzeja M. groził mu wieloletnim pozbawieniem wolności, znieważał słowami powszechnie uznanymi za obelżywe,

uniemożliwił swobodną wypowiedź i zaniechał sporządzenia protokołu z tej czynności. Termin rozprawy nie został jeszcze wyznaczony przez sąd.

S 62/09/Zk – w dniu 22 września 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Kwidzynie akt oskarżenia przeciwko Czesławowi Sz., byłemu funkcjonariuszowi SW. Jest on oskarżony o to, że w dniu 14 sierpnia 1982 r. w Kwidzynie jako funkcjonariusz SW po zakończonej akcji pacyfikacji protestu internowanych na terenie miejscowego ośrodka odosobnienia stosował represje wobec osób internowanych w ten sposób, że wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami wziął udział w pobiciu Tadeusza W., uderzając go dwukrotnie pałą gumową w lewe ramię, czym spowodował u niego stłuczenie ramienia lewego skutkujące rozstrojem zdrowia trwającym nie dłużej niż 7 dni.

Sąd umorzył postępowanie wobec przedawnienia ścigania postanowieniem z dnia 18 stycznia 2010 r. Orzeczenie to nie jest prawomocne i zostanie zaskarżone przez prokuratora.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 71/05/Zk - w sprawie przeciwko Czesławowi K., byłemu ministrowi spraw wewnętrznych skierowano akt oskarżenia do Sądu Rejonowego dla Warszawy–Mokotowa w dniu 30 listopada 2007 r. Został on oskarżony o to, że w dniu 13 maja 1985 r. w Warszawie działając jako funkcjonariusz publiczny państwa komunistycznego, będąc ministrem spraw wewnętrznych, dopuścił się zbrodni komunistycznej polegającej na stosowaniu represji w postaci dyskryminacji wyznaniowej w ten sposób, że przekraczając swoje uprawnienia, bezprawnie zwolnił z pracy sierż. Tadeusza M. z WUSW w Bydgoszczy z uwagi na ważny interes służby, którym było zawarcie przez niego ślubu kościelnego oraz posiadanie w rodzinie trzech księży katolickich, w tym jednego w krajach kapitalistycznych, działając tym samym na szkodę pokrzywdzonego.

Dnia 20 lipca 2009 r. Sąd Okręgowy w Warszawie (który przejął sprawę do dalszego prowadzenia) uznał Czesława K. winnym popełnienia zarzuconego mu przestępstwa i wyrokiem umorzył postępowanie sądowe na mocy amnestii. Orzeczenie to jest prawomocne.

S 1/07/Zk – w dniu 10 grudnia 2008 r. do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Bydgoszczy skierowano akt oskarżenia przeciwko Jerzemu S., byłemu funkcjonariuszowi Informacji Wojskowej. Został on oskarżony o to, że w nocy z 7 na 8 stycznia 1947 r. w Bydgoszczy, działając jako funkcjonariusz publiczny państwa komunistycznego, pełniąc służbę w Okręgowym Zarządzie Informacji Wojskowej w Bydgoszczy w stopniu porucznika, wspólnie i w porozumieniu z nieżyjącym ustalonym oraz innymi nieustalonymi funkcjonariuszami Informacji Wojskowej, dopuścił się zbrodni komunistycznej w postaci znieważenia zwłok kanoniera Józefa D. w ten sposób, że po jego śmierci w celi Aresztu Informacji WP w Bydgoszczy ciało zmarłego wywieźli poza miasto do lasu i owinięte w płótno nasycone benzyną spalili, oraz o to, że w dniu 7 stycznia 1947 r. w Bydgoszczy poświadczyl nieprawdę co do okoliczności mających znaczenie prawne w postanowieniu o umorzeniu śledztwa numer 82/46, co do faktu zwolnienia kanoniera Józefa D. z Aresztu Informacji WP w Bydgoszczy w sytuacji, gdy pokrzywdzony w dniu 6 stycznia 1947 r. już nie żył. Józef D. został zatrzymany jako podejrzany o antypaństwową działalność, najprawdopodobniej za przynależność do AK w czasie II wojny światowej. Po osadzeniu w areszcie został poddany śledztwu, podczas którego zmarł w nieujawnionych okolicznościach. Funkcjonariusze Informacji Wojskowej chcieli ukryć ten fakt, dlatego usiłowali spalić ciało zmarłego i udokumentować jego rzekome wcześniejsze zwolnienie z aresztu. Postanowieniem Wojskowego Sądu Garnizonowego w Bydgoszczy z dnia 23 marca 2009 r. umorzono postępowanie sądowe z uwagi na śmierć oskarżonego.

S 59/08/Zk – w sprawie przeciwko Tadeuszowi W., byłemu funkcjonariuszowi SB RUSW w Chełmnie – opis zarzutów w części dotyczącej aktów oskarżenia.

Sąd Rejonowy w Chełmnie postanowieniem z dnia 1 października 2009 r. umorzył na mocy amnestii postępowanie przeciwko oskarżonemu, który przyznał się do popełnienia zarzucanego mu przestępstwa, złożył wyczerpujące wyjaśnienia i wyraził czynny żal. Orzeczenie to jest prawomocne.

S 60/08/Zk – w sprawie przeciwko Henrykowi S. i Ryszardowi N., byłym funkcjonariuszom SB WUSW w Toruniu – opis zarzutów w części dotyczącej aktów oskarżenia.

Postanowieniem z dnia 4 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy w Toruniu umorzył postępowanie z uwagi na przedawnienie ścigania. Orzeczenie to nie jest prawomocne, albowiem dnia 18 czerwca 2009 r. prokurator wniósł zażalenie do Sądu Okręgowego w Toruniu. Środek odwoławczy nie został jeszcze rozpoznany przez sąd II instancji.

S 99/08/Zk – w sprawie przeciwko Zbigniewowi M., byłemu funkcjonariuszowi Wydziału III SB WUSW w Toruniu, skierowano wniosek o umorzenie postępowania na mocy amnestii do Sądu Rejonowego w Toruniu w dniu 4 grudnia 2009 r. Został on oskarżony o to, że w latach 1983–1984 w Toruniu stosował represje, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi dwoma funkcjonariuszami, wobec Jacka K., działacza opozycji demokratycznej, a polegające na użyciu przemocy i groźby bezprawnej przez wywiezienie do lasu i straszenie użyciem pistoletu w celu wywarcia wpływu na pokrzywdzonego.

W dniu 22 grudnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Toruniu postanowieniem umorzył postępowanie z uwagi na przedawnienie ścigania. Orzeczenie to nie jest prawomocne, albowiem prokurator skierował w tej sprawie zażalenie do Sądu Okręgowego w Toruniu, które jeszcze nie zostało rozpoznane.

S 1/09/Zk – w sprawie przeciwko Ryszardowi L., byłemu funkcjonariuszowi SB WUSW w Toruniu – opis zarzutów w części dotyczącej aktów oskarżenia.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 21 maja 2009 r. skazał oskarżonego za pierwsze z zarzuconych mu przestępstw na karę 1 roku pozbawienia wolności, z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat, natomiast co do drugiego czynu umorzył postępowanie na mocy amnestii. Orzeczenie to jest prawomocne.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Gdańsku w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 7/00/Zk – w sprawie fizycznego i psychicznego znęcania się w latach 1945–1956 w Gdyni celem uzyskania określonych zeznań i wyjaśnień oraz innych zbrodni popełnionych na szkodę marynarzy, podoficerów i oficerów Marynarki Wojennej przez funkcjonariuszy Okręgowego Zarządu IW Nr 8 w Gdyni. Śledztwo dotyczy szeregu zbrodni komunistycznych popełnionych na szkodę kilkuset osób, a lista typowanych sprawców przestępstw obejmuje kilkadziesiąt nazwisk. W jej ramach poddano analizie, na podstawie zapisów w kontrolkach, rejestrach i repertoriach OZIW Nr 8, Sądu Marynarki Wojennej i Prokuratury Marynarki Wojennej, zachowane akta postępowań karnych przeciwko osobom podejrzanym o popełnienie przestępstw politycznych – działanie na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego oraz przesłuchano ujawnionych pokrzywdzonych. Wspomnieć należy, iż w przeciwieństwie do innych rodzajów sił zbrojnych zdecydowana większość oficerów i podoficerów zawodowych Marynarki Wojennej pełniła służbę jeszcze w II Rzeczypospolitej. Tym samym byli oni traktowani ze szczególną nieufnością przez organa bezpieczeństwa państwa komunistycznego i w sposób drastyczny ścigani byli jakkolwiek sprzeciw lub akt krytyki z ich strony wobec polityki ówczesnych władz. Co do części czynów wyłączono materiały do odrębnych postępowań, które zakończono już wydaniem decyzji merytorycznych, w tym również skierowaniem aktów oskarżenia. Do wykonania pozostały jeszcze czynności będące kolejną próbą wykrycia sprawców i ujawnienie

pozostałych istotnych okoliczności zbrodni. W szczególności będą one polegały na okazaniu uzyskanych ostatnio kolejnych fotografii typowanych podejrzewanych oficerów śledczych i innych funkcjonariuszy Informacji Wojskowej żyjącym jeszcze pokrzywdzonym.

S 15/00/Zk – w sprawie masowych deportacji w okresie od lutego do kwietnia 1945 r. z terenu Pomorza Gdańskiego ludności polskiej w głąb terytorium b. ZSRR. Po zajęciu tych terenów przez wojska radzieckie funkcjonariusze organów NKWD, czasami przy udziale polskiej milicji, dokonywali zatrzymań Polaków – mężczyzn i młodzieży (zarówno dziewcząt, jak i chłopców). Kryteria, którymi się kierowano, były różne, ale w szczególności wybierano osoby walczące z okupantem, podejrzewane o współpracę z ruchem oporu lub o niechętny stosunek do państwa radzieckiego. Często jednak dobór deportowanych był kwestią przypadku lub następował przez masowe aresztowania, łapanki lub przy użyciu podstępów, np. wezwanie do robót publicznych – pomocy armii radzieckiej, odbudowy ze zniszczeń wojennych. Najpierw zatrzymani byli osadzani w obozach filtracyjnych, gdzie dokonywano ich selekcji i skąd kierowano głównie do obozów w Grudziądzu i Działdowie. Tam były formowane transporty kolejowe, które trafiały do azjatyckiej części ZSRR, ale także do obozu w Szawlach na terenie Litwy. Deportowani osadzani byli w obozach i zmuszani do niewolniczej pracy przeważnie w kopalniach i w tajdze przy wyrębie drzew. Ujawniono, iż w ten sposób wywieziono co najmniej 3000 osób. Dodać należy do tego nieznaną dokładnie liczbę (najprawdopodobniej setki) pokrzywdzonych, którzy zmarli wskutek chorób i złego traktowania w obozach przejściowych. Pierwsi zesłani wrócili do kraju we wrześniu 1945 r., a następni w kilku kolejnych latach. Część deportowanych jednak zmarła na zesłaniu lub los ich jest nieznany. W toku śledztwa przesłuchano około 250 świadków i przeprowadzono kwerendy w Centralnym Archiwum Wojskowym, Archiwum Akt Nowych, Archiwum Miasta Stołecznego Warszawy, archiwach państwowych i Litewskim Archiwum Specjalnym. Szczególnie długotrwałe są oględziny zachowanych akt spraw „Zg” dotyczących stwierdzenia zgonu osób zmarłych w trakcie deportacji, a zwłaszcza w obozach przejściowych w Polsce i obozach pracy na terenie b. ZSRR. Zebrane relacje pokrzywdzonych stanowią bezcenny dowód ogromu cierpień, jakich doznali zesłani. Postępowanie znajduje się w końcowym stadium. Niewątpliwie duża liczba pokrzywdzonych i trudności w dotarciu (weryfikacji danych) do świadków i dokumentów miały wpływ na czas trwania śledztwa.

S 94/01/Zk – w sprawie zbrodni popełnionych od lipca 1944 r. do 1956 r. w Wilnie i na terenie b. woj. wileńskiego na żołnierzach AK i współpracujących z nimi osobach cywilnych, w związku z operacją „Ostra Brama”, przez funkcjonariuszy NKWD. Śledztwo dotyczy zabójstw, bezprawnego pozbawienia wolności, fizycznego i psychicznego znęcania się i innych przestępstw. Zostały one popełnione w większości bezpośrednio po zajęciu tych terenów przez armię radziecką wobec rozbrojonych podstępem lub przemocą członków polskiego podziemia. Następnie ujawniane są okoliczności zatrzymania około 8000 żołnierzy AK, którzy zostali wywiezieni do Kaługi i przymusowo wcieleni do 361 zapasowego pułku piechoty armii sowieckiej. Tam wobec odmowy złożenia przysięgi wojskowej zostali skierowani do prac przy wyrębie tajgi.

W toku postępowania przesłuchano około 400 świadków, a także przeprowadzono kwerendy w Centralnym Archiwum Wojskowym, Archiwum Akt Nowych, Archiwum Miasta Stołecznego Warszawy, BUIAD IPN i innych. Dodatkowo uzyskano informacje z Ośrodka KARTA i dokonano oględzin szeregu akt spraw odszkodowawczych. Trudności w prowadzeniu tego postępowania są spotęgowane przez brak dostępu do archiwów rosyjskich. Na czas trwania śledztwa wpływ ma duża liczba pokrzywdzonych i ilość ujawnionych dokumentów. Sprawa znajduje się w końcowym stadium.

S 97/01/Zk – w sprawie zbrodni popełnionych od lipca 1944 r. do 1956 r. na terenie b. województwa wileńskiego na obywatelach polskich przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa ZSRR. Po zajęciu tych terenów przez władze radzieckie ludność polska została poddana licznym represjom. Ofiarami zostały głównie osoby podejrzewane o działalność niepodległościową.

wą w ramach ruchu oporu, uznane za wrogie ustrojowi komunistycznemu, obce klasowo itp. Miały one postać masowych zsyłek – wywózek (często całych rodzin) w głąb terytorium ZSRR, bezprawnego pozbawiania wolności, fizycznego i psychicznego znęcania się w trakcie postępowań karnych, przymusowego wcielania do armii, konfiskaty majątku itp. W toku śledztwa przesłuchano ponad 500 świadków, przeprowadzono kwerendy i uzyskano dokumenty z BU-IAD IPN, Archiwum Akt Nowych, Fundacji Ośrodka KARTA, Biura Informacji i Poszukiwań PCK i innych, a także dokonano oględzin akt szeregu sądowych spraw odszkodowawczych. W ich wyniku zgromadzono bogaty materiał dowodowy w postaci szczegółowych zeznań, relacji, wspomnień ilustrowanych licznymi dokumentami. W ten sposób utrwalono nieznaną losy wielu pokrzywdzonych i ogrom cierpień, jakich doznali od reżimu komunistycznego tylko za to, że byli Polakami. Wielowątkowość sprawy, liczba pokrzywdzonych oraz konieczność wyjaśnienia wszystkich nieznanymi okoliczności tych zdarzeń wpłynęły na czas trwania postępowania.

S 3/02/Zk – śledztwo w sprawie deportacji obywateli polskich z terenów b. woj. wileńskiego w głąb terytorium ZSRR oraz innych represji funkcjonariuszy sowieckiego aparatu bezpieczeństwa zmierzających do eksterminacji tej części narodu polskiego w okresie od 17 września 1939 r. do czerwca 1941 r. W toku prowadzonego postępowania ujawniono, iż z reguły wywózce podlegały całe rodziny. Najczęściej jednak mężczyźni byli wcześniej aresztowani, a więc wywożono kobiety, starców i dzieci. Musieli oni pozostawić prawie cały swój majątek, a następnie byli „ładowani” do bydłych wagonów i pod zbrojną eskortą transportowani do azjatyckiej części ZSRR. „Podróż” trwała często kilkadziesiąt dni. Odbывała się w bardzo ciężkich warunkach - w tłoku, bez jedzenia i picia, bez ogrzewania, bez jakiegokolwiek opieki medycznej i w okropnych warunkach sanitarnych. Wielu starców i wiele dzieci nie przeżyło tej drogi. Deportacji podlegały osoby uznane za wrogie wobec państwa sowieckiego, głównie urzędnicy państwowi, wojskowi, policjanci, leśnicy, osadnicy wojskowi, właściciele majątków ziemskich, bogaci rolnicy i członkowie ich rodzin. Ponadto w wypadku zatrzymania kogokolwiek za udział w ruchu oporu lub odmowę służby w armii radzieckiej deportowano jego rodzinę. W miejscu zesłania deportowani byli zmuszani do niewolniczej pracy, cierpieli z głodu, chłodu, często żyli w ziemiankach i umierali z powodu epidemii i braku opieki medycznej. Ujawniane są również okoliczności przestępczego prowadzenia śledztw wobec osób podejrzanych o przestępstwa polityczne, gdzie nagminnie były przypadki stosowania przymusu fizycznego w formie różnego rodzaju wymyślnych tortur i bicia oraz przymusu psychicznego, bezprawnego pozbawiania majątku osób represjonowanych, przypadków zabójstw pokrzywdzonych poddanych represjom w wyniku wykonania orzeczonych wyroków śmierci, podczas prób ucieczki z transportu lub miejsca zsyłki. Dotychczas w sprawie przesłuchano blisko 900 świadków. Ich zeznania, wspomnienia i relacje stanowią bogate źródło nieznaną dotąd wiedzy o tych zbrodniach. Tym bardziej iż często nigdy wcześniej swoich przeżyć nie dokumentowali. Pozyskano ekspertyzę historyczną z Wydziału Ekspertyz i Opracowań Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W wyniku kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Akt Nowych – w zasobie pochodzącym z Instytutu Hoovera, „Kolekcji Andersa” oraz tzw. mikrofilmów aleksandryjskich, zawierających informacje o działaniach wojennych za okres 1939–1941 na Wileńszczyźnie – pozyskano kopie części kwestionariuszy osób internowanych na Litwie i uwięzionych w ZSRR. Dokonano analizy pozyskanych publikacji naukowo-historycznych dotyczących przedmiotu śledztwa. Wystosowano prośby do związków i organizacji kombatanckich w kraju. Zwrócono się do lokalnej prasy i innych mediów, również do redakcji tygodników wileńskich „Przyjaźń” i „Magazyn Wileński”, o opublikowanie apelu o poszukiwaniu świadków. Dodatkowo pozyskano z Litewskiego Archiwum Specjalnego, Wydziału Ewidencji, Przechowywania Dokumentów i Informacji w Wilnie wykaz zbiorów i odpisów Litewskiego Archiwum Akt Specjalnych, a następnie dokonano kwerendy archiwalnej w tym archiwum. Wystąpiono do Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie, Polskiego Ośrodka Społeczno Kulturalnego Biblioteka Polska w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, uzyskano przydatne w śledztwie dokumenty m.in.

kopie raportów sytuacyjnych dotyczących deportacji ludności polskiej z terenów pod okupacją sowiecką. Zwrócono się także o pomoc w śledztwie do Centrum Badania Ludobójstwa i Oporu Ludności Litwy. Dokonano kwerend w Centralnym Archiwum Wojskowym (zapoznano się z Inwentarzem Kolekcji Wojskowej Komisji Archiwalnej sygn.VIII.800-VIII.811, inwentarzem zespołu Kolekcji Wojskowej Komisji Archiwalnej, gdzie znajdują się podzespoły zawierające dokumentację będącą przedmiotem niniejszego śledztwa), Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, Zakładzie Rękopisów Dział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Narodowej w Warszawie, Archiwum Państwowym Miasta Stołecznego Warszawy. Dokonano oględzin akt odszkodowawczych z wniosków osób represjonowanych przez sowieckie organy bezpieczeństwa w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego nadesłanych z sądów z terenu kraju.

S 17/04/Zk – śledztwo w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności, pobic, fizycznego i psychicznego znęcania się przez funkcjonariuszy MO i SW nad osobami zatrzymanymi na terenie Elbląga pod zarzutem brania udziału w strajkach i manifestach ludności w dniach od 16 do 23 grudnia 1970 r. Wydarzenia związane z protestem ludności Wybrzeża w grudniu 1970 r. miały miejsce także na terenie tego miasta. Tutaj również użyto broni palnej. Oddziały MO i wojska dokonały pacyfikacji masowych wystąpień ludności. Zatrzymano kilkuset demonstrantów. Regułą było, iż wobec nich stosowano przymus fizyczny i bito ich rękami oraz pałkami zarówno bezpośrednio po zatrzymaniu, jak i na terenie komisariatów milicji oraz podczas osadzania w areszcie śledczym lub więzieniu. W toku postępowania zgromadzono i poddano analizie szeroki materiał archiwalny dotyczący wydarzeń w grudniu 1970 r. w Elblągu z zasobów IPN, Archiwum Państwowego, prokuratury, sądu oraz źródeł prywatnych, mając na celu ustalenie wszystkich osób pokrzywdzonych, okoliczności poszczególnych zdarzeń o znamionach przestępstw, udokumentowanie faktów zatrzymań, odniesionych obrażeń itp., a także wykrycie sprawców badanych zbrodni komunistycznych. Ustalono 404 nazwiska osób zatrzymanych w grudniu 1970 r. na terenie Elbląga. Zweryfikowano ich dane osobowe i przesłuchano 265 świadków zamieszkałych na terenie Polski i za granicą. Część pokrzywdzonych już nie żyje, a co do części z nich nie można ustalić miejsca ich pobytu.

Wytypowano 85 funkcjonariuszy MO i SW jako sprawców przestępstw popełnionych na szkodę zatrzymanych. Aktualnie prowadzone są czynności okazania fotografii i weryfikacji zeznań świadków zmierzające do przedstawienia zarzutów konkretnym osobom.

Zbrodnie nazistowskie

S 22/00/Zn – w sprawie masowych deportacji od 11 października 1939 r. do marca 1942 r. polskich mieszkańców Gdyni przez okupacyjne władze niemieckie. Wysiedleniem objęto około 70 000 osób. Celem ich było stworzenie miejsca dla niemieckich osadników i pozbycie się niepewnej polskiej ludności w mieście, gdzie miała być utworzona jedna z najważniejszych baz Kriegsmarine. Na podstawie list proskrypcyjnych typowano tych Polaków, którzy musieli w trybie natychmiastowym zostawić cały swój majątek (mogli zabrać tylko podręczny bagaż) i byli wywożeni głównie transportami kolejowymi w bydłących wagonach na terytorium Generalnego Gubernatorstwa. Pozostawiono tylko małą część polskich mieszkańców miasta znających język niemiecki, uznanych za niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania miasta, portu i stoczni, ale oni zostali przesiedleni do peryferyjnych dzielnic lub pobliskich miejscowości. Śledztwo zostało zainicjowane zawiadomieniem złożonym przez Stowarzyszenie Gdynian Wysiedlonych, do którego załączono listę 258 pokrzywdzonych (członków Stowarzyszenia). Później wpłynęły kolejne wykazy i większość tych osób została już przesłuchana w charakterze świadków. Dodatkowo przeprowadzono wiele kwerend archiwalnych ujawniając liczne dokumenty dotyczące zbrodni, w tym między innymi w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Muzeum Stutthof w Sztutowie, archiwach państwowych w Gdańsku, Bydgoszczy, Kielcach, Krakowie i Lublinie oraz Bibliotece PAN w Gdańsku, Bundesarchiv w Berlinie, Fundacji Archiwum i Muzeum Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek w Toruniu, Muzeum Miasta Gdyni, Muzeum Tradycji

Niepodległościowych w Łodzi i Narodowym Archiwum Cyfrowym w Warszawie. Szczególnie cenne okazały się materiały ujawnione w Bundesarchiv, nieznane dotąd polskim historykom, w tym księgi wieczyste miasta Gdyni z czasów II wojny światowej i dokumenty dotyczące poszczególnych transportów niemieckiej Centrali Przesiedleńczej. Dzięki współpracy z Urzędem Miasta Gdyni i Stowarzyszeniem Gdynian Wysiedlonych wyniki postępowania są corocznie przedstawiane podczas kolejnych konferencji naukowych, a także zostały udostępnione do rocznicowej wystawy zorganizowanej przez Muzeum Miasta Gdyni.

S 128/04/Zn – w sprawie zbrodni zabójstw osób narodowości polskiej dokonanych w okresie od lutego 1940 r. do 18 lipca 1943 r. w Toruniu w obozie „Szmalcówka” przez funkcjonariuszy okupanta niemieckiego wchodzących w skład jego załogi. W toku śledztwa ujawniono, iż obóz został utworzony w budynkach nieczynnej fabryki smalcu przy ul. Grudziądzkiej i stąd wzięła się jego potoczna nazwa. Początkowo funkcjonował jako obóz przesiedleńczy podległy Centrali Przesiedleńczej w Gdańsku, a od września 1942 r. jako filia Obozu Pracy w Potulicach. Osadzano w nim głównie wysiedlonych gospodarzy, rolników z terenu Okręgu Gdańsk–Prusy Zachodnie wraz z ich rodzinami. Tam dokonywano ich segregacji. Osoby uznane za rasowo nadające się do zniemczenia kierowano do obozów w Jabłonowie Pomorskim i Nowym Mieście Lubawskim, a pozostałych, w tym tych, którzy odmówili zmiany narodowości, wysyłano na roboty przymusowe do Niemiec lub do obozów koncentracyjnych. Na skutek ciężkich warunków bytowych, złych warunków sanitarnych, głodu, chorób, pozbawienia opieki medycznej, pracy ponad siły, bicia i stosowania innych form przymusu oraz zabójstw zmarło około 500 osadzonych. Dane personalne większości z nich nie zachowały się. Ujawniono jednak około 100 pokrzywdzonych lub ich najbliższych, których przesłuchano w charakterze świadków. Przeprowadzono kwerendy w zasobach archiwalnych IPN i archiwach państwowych, poszukując istotnych dokumentów dla przedmiotu śledztwa. Po wykonaniu wszystkich czynności na terenie kraju skierowano do Centrali w Ludwigsburgu wnioski o pomoc prawną w celu ustalenia pełnych danych osobowych komendantów obozu, jak i członków jego załogi. Po uzyskaniu materiałów z wykonanej pomocy prawnej zostanie podjęta decyzja merytoryczna w tej sprawie.

3. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach (materiał opracowany przez naczelnika Ewę Koj)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Katowicach

S 2/04/Zk – w sprawie:

- 1) zbrodni wojennej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, popełnionej przez naruszenie prawa międzynarodowego, polegającej na dokonaniu w okresie od 24 stycznia do 15 marca 1945 r. na terenie miasta i pow. Gliwice zabójstw nie mniej niż 500 osób spośród ludności cywilnej przez żołnierzy Armii Czerwonej;
- 2) zbrodni wojennej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, popełnionej przez naruszenie prawa międzynarodowego, polegającej na dokonaniu w okresie od 24 stycznia do 6 lutego 1945 r. na terenie miasta i pow. Gliwice zgwałcenia bliżej nieustalonej liczby kobiet przez żołnierzy Armii Czerwonej;
- 3) zbrodni wojennej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na dokonaniu zabójstwa przez zastrzelenie przez żołnierzy Armii Czerwonej w dniu 26 stycznia 1945 r. w Zabrze – Maciejowie Józefa S.;
- 4) zbrodni wojennej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na dokonaniu zabójstwa przez zastrzelenie przez żołnierzy Armii Czerwonej w dniu 10 maja 1945 r. w Gliwicach Tadeusza G.

Śledztwo umorzono postanowieniem z dnia 30 czerwca 2009 r. wobec niewykrycia sprawców zbrodni.

S 135/08/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na sprowadzeniu niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji powietrznej w dniu 4 lipca 1943 r. w Gibraltarze w celu pozbawienia życia premiera i Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych RP, generała Władysława Sikorskiego, przez co doszło do katastrofy samolotu „Liberator” Mk II nr ew. AL 523 należącego do 511 dywizjonu brytyjskich Królewskich Sił Powietrznych, w wyniku czego śmierć ponieśli generał Władysław Sikorski i towarzyszący mu obywatele RP: Zofia Leśniowska, gen. bryg. Tadeusz Klimecki, płk dypl. Andrzej Marecki, por. mar. Józef Ponikiewski, Adam Kułakowski oraz Jan Gralewski. W toku przeprowadzonych czynności poczyniono następujące ustalenia faktyczne. Jedynym oficjalnym dokumentem, ustalającym okoliczności śmierci generała Władysława Sikorskiego w dniu 4 lipca 1943 r. w Gibraltarze, jest komunikat brytyjskiego Ministerstwa Lotnictwa wydany na podstawie raportu z prac komisji badania wypadków lotniczych, nadzorowanej przez dowódcę RAF Coastall Command Air Marshall Johna Slessora, badającej sprawę wypadku samolotu typu Consolidated RLB-30B „Liberator” Mk II nr ew. AL 523 należącego do 511 RAF squadron. Komisja ta zakończyła prace w dniu 11 sierpnia 1943 r., komunikat zaś Ministerstwa Lotnictwa przekazano w dniu 1 września 1943 r. ambasadorowi hr. Raczyńskiemu. Zgodnie z jego treścią, przyczyną wypadku, w którym zginął generał Władysław Sikorski wraz z towarzyszącymi mu osobami, było zablokowanie sterów wysokości samolotu zaistniałe z przyczyn niemożliwych do ustalenia. Raport stanowczo wykluczył możliwość sabotażu jako przyczyny wypadku, choć nie podał żadnych okoliczności, które prowadziły do takiego wniosku. W dniu 3 września 1943 r. na posiedzeniu Rady Ministrów Rządu RP na uchodźstwie zdecydowano o odrzuceniu treści komunikatu. Oficjalny komunikat brytyjskiego Ministerstwa Lotnictwa wydany w dniu 21 września 1943 r. był praktycznie powtórzeniem pierwotnego tekstu, bez uwzględnienia zastrzeżeń komisji Inspektoratu Polskich Sił Powietrznych. W związku z niedostępnością materiałów brytyjskiej komisji powypadkowej, nieprzeprowadzeniem dokładnych oględzin zwłok oraz brakiem wskazania, co legło u podstaw wykluczenia sabotażu, śmierć generała Władysława Sikorskiego pozostaje jedną z tajemnic XX wieku i zarazem przedmiotem licznych publikacji wskazujących na popełnienie w związku z nią zbrodni.

Pośród wielu czynności wykonanych (przesłuchania świadków, gromadzenie dokumentów) w niniejszym śledztwie za najistotniejszą uznać należy przeprowadzoną po ekshumacji sądowo-lekarską sekcję zwłok generała Sikorskiego, której wstępne ustalenia wykazały istnienie licznych obrażeń ciała, których charakter jest typowy dla katastrofy lotniczej.

W śledztwie tym oprócz oględzin zewnętrznych i wewnętrznych zwłok zlecono następujące ekspertyzy: badania genetyczne, badania histopatologiczne, badania toksykologiczne na obecność trucizn organicznych i nieorganicznych, okrzemek, badania mikrobiologiczne próbek materiałów, badania kryminalistyczne odzieży i materiałów, badania dendrologiczne, badania antropologiczne oraz rekonstrukcję wyglądu twarzy.

S 187/08/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, popełnionych w okresie od maja 1946 r. do stycznia 1947 r. na terenie woj. śląsko-dąbrowskiego, polegających na przekroczeniu uprawnień służbowych przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Katowicach przez podjęcie działań w postaci inwigilacji struktur terenowych Polskiego Stronnictwa Ludowego, zatrzymywania i aresztowania ich członków, dokonywania rewizji w zajmowanych przez nich lokalach, utrudniania zgromadzeń poprzedzających głosowanie w referendum i wyborach, niedopuszczenia przedstawicieli Polskiego Stronnictwa Ludowego do udziału w pracach obwodowych i okręgowych komisji wyborczych celem wywarcia wpływu na sposób głosowania, w tym na powstrzymanie się od głosowania, a tym samym na wynik referendum przeprowadzonego w dniu 30 czerwca 1946 r., oraz wyborów do Sejmu Ustawodawczego przeprowadzonych w dniu 19 stycznia 1947 r.

Obecnie przeprowadzane są oględziny materiałów archiwalnych (głównie sprawozdania PUPB), z których wynika, iż funkcjonariusze UB podejmowali liczne działania (inwigilacja,

aresztowania, przeszukania, manipulowanie składem komisji wyborczych) mające na celu wywarcie wpływu na wyniki głosowania w wyborach i referendum.

S 12/06/Zk – w sprawie udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w związku przestępczym o charakterze zbrojnym, m.in. w celu pozbawienia życia Karola Wojtyły, a także kierowania przez funkcjonariuszy państw komunistycznych wykonaniem przy użyciu broni palnej usiłowania zabójstwa Karola Wojtyły oraz udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w związku przestępczym mającym na celu wpływanie na świadka i organy sądowe. Dotychczas w toku postępowania zgromadzono obszerny materiał dowodowy zawierający się w ponad 120 tomach akt. Jak dotąd prowadzona jest kwerenda w zasobach archiwalnych Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie, obejmująca materiały wytworzone w toku pracy komórek organizacyjnych MSW i MON PRL. Nadto sukcesywnie przesłuchiwani są świadkowie, głównie spośród funkcjonariuszy departamentów IV i I MSW PRL oraz spośród żołnierzy WSW i Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Do tej pory zrealizowano także międzynarodowe pomoce prawne do Niemiec, Holandii, Ukrainy, Bułgarii, Turcji i Włoch. W chwili obecnej przetłumaczono w całości z języka włoskiego na język polski około 4000 kart z wyjaśnieniami, jakie składali w toku postępowań karnych prowadzonych we Włoszech oskarżeni Mehmet Ali Agca, Omer Bagci, Sergiej Ivanov Antonov i Musa Serdar Celebi.

S 51/09/Zn - w sprawie popełnienia w latach 1939–1945 na terenie Częstochowy zbrodni wojennych stanowiących ludobójstwo, polegających na poddaniu nieludzkiemu traktowaniu przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego w trakcie transportu kolejną jeńców wojennych oraz ludności cywilnej, w wyniku czego nieustalona liczba spośród tych osób poniosła śmierć w trakcie tego transportu, a ich zwłoki zostały pochowane na stacji kolejowej Częstochowa Stradom. W toku prowadzonego śledztwa pozyskano informacje, iż na terenie byłej stacji PKP Stradom (w chwili obecnej Częstochowa Stradom) w czasie II wojny światowej stacjonujący w nieopodal położonych koszarach wojskowych żołnierze niemieccy, przy udziale ludności cywilnej, na terenie tej stacji pochowali w masowych grobach kilkaset zwłok jeńców polskich, rosyjskich, powstańców warszawskich oraz członków polskiego ruchu oporu, którzy zmarli podczas transportu kolejowego. Celem zweryfikowania tej informacji (z udziałem archeologów z Oddziału Katowickiego Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, przedstawicieli PKP, biegłego z Zakładu Medycyny Sądowej CM UJ w Krakowie, przedstawiciela Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Częstochowie oraz żołnierzy 6 Brygady Desantowo-Szturmowej w Krakowie) w typowanym miejscu ukrycia masowego grobu na terenie stacji kolejowej Częstochowa Stradom, w terenie o wymiarach 20m x 50m przeprowadzono czynności procesowe w postaci jego oględzin, dokonania odwiertów geologicznych oraz sondażowych wkopów w celu wstępnego ustalenia rozmiarów odkrytego masowego grobu i ewentualnie ustalenia rzeczywistej liczby spoczywających w nim zwłok – ofiar opisanej powyżej zbrodni wojennej. W trakcie tych czynności ujawniono 3 doły śmierci i odsłonięto 8 szkieletów zwłok, których stan zachowania tkanki kostnej, zdaniem biegłego z zakresu medycyny sądowej, wskazywał, że od śmierci osób, do których należały, upłynęło co najmniej kilkadziesiąt lat. Część zwłok leżała równolegle do siebie, z chaotycznym ułożeniem kończyn, co sugeruje, że ciała te zostały wrzucone do dołu śmierci planowo w sposób bezwładny. Biorąc pod uwagę wyniki opisanych powyżej czynności, a w szczególności ujawnienie w sondażowym dołach 8 szkieletów ludzkich złożonych w tym miejscu w opisany powyżej sposób, stwierdzić należy, iż zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami śledztwa w miejscu tym złożone zostały w czasie II wojny światowej ludzkie zwłoki, nawet w liczbie kilkudziesięciu – według dotychczasowych ustaleń śledztwa, liczba ta może sięgnąć 100 – osób cywilnych i jeńców wojennych, poddanych przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego nieludzkiemu traktowaniu ich w trakcie transportu kolejną. Mając powyższe na uwadze, a w szczególności konieczność wyjaśnienia okoliczności sprawy i prawidłowe ukierunkowanie jego dalszego biegu, w śledztwie zachodzi na jego obecnym etapie bezwzględna konieczność dokonania eksploracji wskazanego powyżej terenu o powierzchni 20m x 50m na miejscu ujawnionej zbrodni wojennej w drodze usunięcia

wierzchnich warstw gleby i ekshumacji wskazanych powyżej szkieletów ludzkich i poszukiwania miejsc złożenia kolejnych.

S 81/07/Zn - śledztwo w sprawie zbrodni wojennej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości, popełnionej przez funkcjonariuszy gestapo i SS, polegającej na zabójstwach, poddawaniu torturom, okrutnemu i nieludzkiemu traktowaniu więźniów podobozów KL Auschwitz–Gliwicz I, II, III, IV. Ze względu na stale rosnące zapotrzebowanie niemieckiego przemysłu na siłę roboczą na Górnym Śląsku, na terenie Gliwic utworzono cztery podobozy oświęcimskie: I przy przedsiębiorstwie kolejowym Wagenwerk, II przy fabryce sadzy Gasrusswerke, III przy stalowni gliwickiej Oberhütten-Sthal Presswerk, IV przy koszarach Keithkaserne i Schlaggerkaserne. Wśród więźniów podobozów gliwickich przeważali Polacy, Rosjanie i Żydzi z różnych części Europy, w fabryce sadzy pracowały głównie kobiety. Warunki mieszkalne w tych podobozach były nieco lepsze niż w Oświęcimiu, natomiast wyżywienie znacznie gorsze. Więźniów chorych i niezdolnych do pracy wywożono z powrotem do obozu w Oświęcimiu. Postępowanie SS-manów wobec więźniów było brutalne, za najmniejsze wykroczenie lub bez powodu bili więźniów, zmuszali do karnych ćwiczeń.

Śledztwo zostało umorzone – w stosunku do sprawców kierowniczych, podlegaczy i pomocników – wobec stwierdzenia, iż postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone, w stosunku do pozostałych sprawców – wobec ich nie wykrycia.

• Wykaz postępowań zakończonych 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 23/07/Zk - 22 grudnia 2009 r. skierowano do Sądu Okręgowego w Katowicach akt oskarżenia przeciwko Tadeuszowi D. oskarżonemu o to, że w dniu 27 stycznia 1982 r. w Sosnowcu, będąc funkcjonariuszem Milicji Obywatelskiej, a więc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, dopuścił się zbrodni komunistycznej podczas czynności zatrzymania Ryszarda A., przekraczając przysługujące mu uprawnienia w zakresie stosowania broni palnej, w wyniku czego, działając z zamiarem zabójstwa, oddał strzały w głowę osoby zatrzymywanej z bardzo bliskiej odległości, powodując postrzał czaszki z raną wlotową w lewej okolicy podpotylicznej i z kanałem postrzałowym uszkadzającym lewą półkulę mózdzku i lewy płat skroniowy z raną wylotową w lewej okolicy ciemieniowo-czołowej, co skutkowało zgonem Ryszarda A., tj. o czyn z art. 148 § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

S 17/06/Zk – 16 stycznia 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Rybniku akt oskarżenia przeciwko Marianowi K. oskarżonemu o to, że w okresie od 30 grudnia 1981 r. do 18 stycznia 1982 r. w Rybniku-Niedobczycach, pełniąc funkcję dyrektora naczelnego Rybnickich Zakładów Naprawczych Przemysłu Węglowego w Rybniku-Niedobczycach i będąc tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia, działając na szkodę interesu prywatnego w ten sposób, że złośliwie naruszając prawa pracownicze, rozwiązał, bez wymaganej przepisami zgody organu nadrzędnego oraz bez jakichkolwiek podstaw w postaci stwierdzenia utraty zdolności do wykonywania zatrudnienia lub osiągnięcia określonego wieku, umowy o pracę co najmniej z 21 pracownikami, co stanowiło represję za działalność tych osób w NSZZ „Solidarność” oraz zorganizowanie przez nich zbiórki pieniędzy na pomoc dla powodzian w Płocku, tj. o czyn z art. 231 § 1 kk i art. 218 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego.

- **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 101/04/Zk – w dniu 16 kwietnia 2007 r. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach skierowała do Sądu Okręgowego w Warszawie akt oskarżenia przeciwko Tadeuszowi S. i 8 innym oskarżonym.

Tadeusz S. został oskarżony o to, że w dniu 13 grudnia 1981 r. w Warszawie, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, dopuścił się zbrodni komunistycznej w ten sposób, że jako podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości chcąc, aby członkowie Rady Państwa podjęli działanie na szkodę interesu publicznego i prywatnego, nakłaniał ich do przekroczenia przysługujących im uprawnień przez uchwalenie w czasie trwania sesji Sejmu PRL, wbrew treści art. 31 ust. 1 konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r., dekretów z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym „o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego”, „o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego”, „o przebaczeniu i puszczeniu w niepamięć niektórych przestępstw i wykroczeń” oraz podjęcia uchwały z dnia 12 grudnia 1981 r. „w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa”.

W dniu 5 grudnia 2008 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – wobec oświadczenia oskarżonego Tadeusza S. złożonego na rozprawie w dniu 12 września 2008 r., iż jest on sędzią w stanie spoczynku, oraz braku w aktach sprawy dokumentacji potwierdzającej tę okoliczność, a także braku dokumentacji dotyczącej wystąpienia przez prokuratora ze stosownym wnioskiem do właściwego sądu dyscyplinarnego o uchylenie ww. immunitetu i ewentualnie rozstrzygnięcia sądu dyscyplinarnego w tym przedmiocie – wyłączył sprawę oskarżonego Tadeusza S. do odrębnego rozpoznania celem skierowania na posiedzenie i podjęcie stosownej decyzji merytorycznej.

Postanowieniem z dnia 5 lutego 2009 r. sygn. VIII K405/08 Sąd Okręgowy w Warszawie umorzył postępowanie wobec oskarżonego Tadeusza S. wobec braku wymaganego zezwolenia sądu dyscyplinarnego na ściganie.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Katowicach w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 74/01/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię zabójstwa, dokonanej jesienią 1946 r. w okolicach Łambinowic przez funkcjonariuszy b. Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego na członkach Narodowych Sił Zbrojnych ze zgrupowania „Bartek” z rejonu Podbeskidzia. W latach 1945–1947 na Podbeskidziu działało duże (ok. 300 osób) ugrupowanie NSZ pod dowództwem Henryka Flamego ps. „Bartek”. W 1946 r. MBP podjęło działania mające na celu wprowadzenie do tego zgrupowania agentów oraz doprowadzenie do jego rozpracowania i likwidacji. W ramach przyjętego „Planu Likwidacji B” pod pretekstem zorganizowania wyjazdu na Ziemie Zachodnie w trzech transportach wywieziono i zamordowano ok. 200 uzbrojonych członków NSZ. Zakwaterowano ich na nocleg w baraku w okolicach Łambinowic, do posiłku podano środek nasenny, a następnie wrzucono granaty ogluszające. Ogluszonych rozbierano, prowadzono nad wcześniej wykopany dół i tam strzałem w tył głowy pozbawiano życia.

S 104/04/Zk – w sprawie zbrodni wojennej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na zabójstwie w okresie od 30 marca do 5 kwietnia 1945 r. na terenie Raciborza przez żołnierzy radzieckich co najmniej 31 osób spośród ludności cywilnej obszaru, na którym toczyły się działania wojenne. Jak ustalono, w tym okresie podczas prowadzonych na tym terenie działań wojennych żołnierze radzieccy dopuścili się zabójstw co najmniej 31 osób

– mieszkańców Raciborza, a nadto dokonali w stosunku do ludności cywilnej kradzieży mienia i gwałtów. Przy czym liczba ta zwiększyła się od wszczęcia śledztwa na skutek poczynionych w jego toku ustaleń.

S 115/04/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu uprawnień w okresie 14–23 grudnia 1981 r. w Dąbrowie Górniczej przez funkcjonariuszy ZOMO w trakcie pacyfikacji akcji strajkowej w Hucie „Katowice”, w czasie której wobec strajkujących pracowników tej huty podczas ich zatrzymania stosowano przymus fizyczny w postaci zmuszania ich do przechodzenia przez tzw. ścieżkę zdrowia, w trakcie której w utworzonym przez funkcjonariuszy ZOMO szpalerze byli oni bici pałkami służbowymi po całym ciele. Po ogłoszeniu stanu wojennego w dniu 13 grudnia 1981 r. na znak protestu członkowie NSZZ „Solidarność” przystąpili do akcji protestacyjnej, która przyjęła formę strajku okupacyjnego. Strajk ten trwał 13 dni, to jest do wtargnięcia na teren Huty „Katowice” oddziałów ZOMO, które przy użyciu wyposażenia służącego do stosowania przymusu bezpośredniego oraz gazu przerwały tę akcję protestacyjną i zatrzymały wszystkich uczestników strajku. W trakcie tej akcji funkcjonariusze ZOMO dokonali pobicia przy użyciu pałek służbowych niektórych strajkujących pracowników huty. Nadto podczas wyprowadzania strajkujących z terenu huty funkcjonariusze ZOMO utworzyli szpaler i nakazali przechodzić nim strajkującym, których w jednostkowych przypadkach uderzali służbowymi pałkami.

Zbrodnie nazistowskie

S 47/02/Zn – w sprawie zbrodni wojennej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności około 30 tysięcy osób w okresie od lutego 1942 r. do maja 1945 r. w obozach dla ludności polskiej, zwanych Polenlagami, oraz w sprawie zbrodni wojennej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, popełnionej przez naruszenie prawa międzynarodowego przez przedstawicieli władzy państwa niemieckiego, a polegającej na pozbawianiu wolności i zmuszaniu do wykonywania pracy przymusowej na rzecz okupanta niemieckiego w rolniczych i przemysłowych jednostkach produkcyjnych oraz u osób prywatnych na terenie III Rzeszy.

4. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie (materiał opracowany przez naczelnika Piotra Piątka)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Krakowie

S 33/08/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni wojennej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości i będącej ludobójstwem, popełnionej w bliżej nieustalonym dniu pod koniec 1943 r. lub na początku 1944 r. w Krakowie przez funkcjonariuszy III Rzeszy, którzy naruszając prawo międzynarodowe, dokonali zabójstwa przez rozstrzelanie około 40 funkcjonariuszy Policji Polskiej Generalnego Gubernatorstwa, tzw. policji granatowej, i zarazem członków Armii Krajowej, tj. o czyn z art. 123 § 1 pkt 3 kk w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W toku prowadzonego śledztwa zgromadzono obecnie wystarczający materiał procesowy w postaci zeznań świadków oraz dokumentacji bibliograficznej potwierdzający, iż na przełomie 1943 r. i 1944 r. w Krakowie doszło do zorganizowanej akcji władz niemieckich polegającej na aresztowaniu około 40 funkcjonariuszy Policji Polskiej Generalnego Gubernatorstwa - tzw. policji granatowej, którzy w szeregach tej formacji zawiązali struktury konspiracyjne podporządkowane kierownictwu Armii Krajowej. Aresztowani zostali następnie rozstrzelani przez okupanta w Krakowie, na tzw. Krzemionkach. Do chwili obecnej nie są znane losy pomordowanych, ich

personalia, a zwłaszcza miejsce pochowania ciał. Prowadzone śledztwo zmierza do wyjaśnienia wszystkich okoliczności popełnienia tej zbrodni. W jego toku weryfikowane są także inne pojawiające się wątki, jak np. ten, iż powodem aresztowania grupy oficerów policji granatowej wiosną 1944 r. była odmowa wymienionych na niemiecką propozycję wyjazdu wraz z innymi formacjami do Bułgarii w celach pacyfikacyjnych. Podobne informacje były także powtarzane w innych dokumentach z tego okresu, choć jako miejsce docelowe wysłania funkcjonariuszy policji granatowej wskazuje się bliżej nieokreślony odcinek frontu wschodniego. Okoliczności te wynikają z odnalezionych dokumentów przechowywanych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, a pochodzą z byłego archiwum Zakładu Historii Partii, Delegatury Rządu na Kraj i archiwum Armii Krajowej. Niezależnie prowadzona kwerenda w Archiwum Państwowym w Krakowie, w zespole akt Sądu Grodzkiego, doprowadziła także do ujawnienia kolejnych dokumentów opisujących okoliczności zatrzymania i śmierci Wojciecha F., Ludwika D. oraz Franciszka E., a nadto innych, takich jak kopie wniosków o uznanie za zmarłych, protokoły z postępowań administracyjnych dot. uznania za zmarłych wymienionych osób, zawierające szereg zeznań świadków, oraz innych dokumentów zgromadzonych przez sąd w trakcie postępowań (kopie rozkazów, zaświadczeń itp.) Materiały te stworzyły możliwość poszukiwania świadków w sprawie i tak trwają obecnie ustalenia odnośnie do konkretnych osób. Niezależnie od powyższych dokumentów w podanej instytucji archiwalnej odnaleziono także inną grupę dokumentów w postaci podań o pracę policjantów, życiorysów, zaświadczeń z odbytych kursów i szkoleń, listy płac, dokumenty o karach dyscyplinarnych, dot. stanu zdrowia i inne. Na podstawie wymienionych dokumentów można stworzyć listę policjantów, których dokumenty zachowały się w archiwum. Wytypowana zostanie zwłaszcza grupa osób, która zakończyła pracę w granatowej policji nie później niż 5 września 1944 r., co będzie podstawą do późniejszych działań w niniejszej sprawie.

S 33/01/Zk – śledztwo w sprawie prowokacyjnej działalności organów bezpieczeństwa państwa w okresie od kwietnia 1948 r. do grudnia 1952 r. na terenie całego kraju, polegającej na podejmowaniu podstępnych zabiegów i tworzeniu fałszywych dowodów wobec członków i sympatyków Zrzeszenia WiN, zmierzających do skierowania ścigania przeciwko wymienionym osobom, tj. o czyn z art. 235 kk. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Wskazane postępowanie przygotowawcze obejmuje okoliczności przestępnych działań podejmowanych w okresie od 1948 do 1952 r. przez funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w ramach sprawy agenturalnego rozpracowania o kryptonimie „Cezary”. Wskazane działania operacyjne polegały na stworzeniu legendowego V zarządu WiN i prowadzeniu prowokacyjnych czynności wobec kilkuset osób uważanych za przeciwników ówczesnego ustroju politycznego, w tym byłych żołnierzy AK oraz działaczy WiN. Czynności te skutkowały między innymi skazaniem w procesach karnych ponad 200 osób. W toku przedmiotowego śledztwa kontynuowane są czynności, polegające na przesłuchiwanie świadków omawianych działań, a także na oględzinach liczących 212 tomów akt archiwalnych, dotyczących wymienionej sprawy. Omawiane postępowanie obejmuje co najmniej 200 pokrzywdzonych, w odniesieniu do których realizowane były przestępne działania, stanowiące przedmiot niniejszego śledztwa.

S 35/08/Zk – śledztwo dotyczy śmiertelnego pobicia Stanisława Pyjasa w dniu 7 maja 1977 r. w Krakowie, tj. czyn z art. 158 § 3 kk z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Prowadzone było ono pierwotnie przez Prokuraturę Okręgową w Krakowie, po czym prawomocnie umorzono, wobec niewykrycia sprawcy tego czynu. Na skutek wystąpienia przesłanek, dla dokonania subsumcji tego czynu w kategoriach zbrodni komunistycznej, sprawa ta została podjęta na nowo w dniu 7 maja 2008 r., po czym przejęta do dalszego prowadzenia przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie w dniu 21 maja 2008 r. W głównym wątku sprawa niniejsza w dalszym ciągu koncentruje się

na działaniach, zmierzających do odtworzenia ostatnich godzin życia Stanisława Pyjasa, aż do nocy z 6/7 maja 1977 r. Dotychczasowe ustalenia śledcze dają umocowanie tezie, że za badaną zbrodnią mogą stać funkcjonariusze byłej Służby Bezpieczeństwa w Krakowie. Stąd też prowadzone działania śledcze zmierzają do jej weryfikacji przez analizę obszernej dokumentacji pozyskanej z zasobów archiwalnych OBUiAD w Krakowie i BUiAD w Warszawie. Pomocną rolę dla ustalenia kręgu osób, które mogą posiadać wiedzę dowodowo doniosłą dla sprawy, a które od 1977 r. nie zostały nigdy przesłuchane, odegrała w szczególności emisja na antenie Telewizji TVN filmu dokumentalnego pt. *Trzech kumpli*, autorstwa Ewy Stankiewicz i Anny Ferenc. Tutejsza Komisja oczekuje obecnie na przekazanie całości materiału „roboczego”, niewykorzystanego w ostatecznej wersji tego dokumentu, co w znaczący sposób przyczyni się z jednej strony, do poszerzenia podmiotowego kręgu osób, które powinny zostać przesłuchane w dalszym toku prowadzonego postępowania, z drugiej zaś do podjęcia decyzji o potrzebie wykonania uzupełniających czynności procesowych z udziałem osób w przeszłości przesłuchanych w toku niniejszej sprawy. Z uwagi na ugruntowane w następstwie obszernych przesłuchań biegłych wątpliwości i niejasności w odniesieniu do rzetelności opinii sądowno-lekarskiej, pierwotnie wydanej w sprawie przez krakowski zespół biegłych z Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie, których w całości nie zdołała usunąć opinia biegłych z AM w Katowicach. Tutejsza Komisja zmierza też do uzyskania trzeciej opinii sądowno-lekarskiej, odnoszącej się do określenia rodzaju, rozległości i charakteru obrażeń, jakich doznał Stanisław Pyjas, a nade wszystko formułującej wnioski w przedmiocie określenia przyczyn jego śmiertelnego zejścia. Kontynuowany jest także wątek, związany z działaniami, leżącymi po stronie organów procesowych tudzież biegłych, odpowiednio nadzorujących i opiniujących w toku pierwszego śledztwa w niniejszej sprawie o sygn. akt II Ds 32/77, prowadzonego w okresie od 7 maja do 15 września 1977 r. przez Prokuraturę Wojewódzką w Krakowie, rzutujących na bezpowrotną utratę dowodów tudzież ich zafałszowanie, niweczące ostatecznie możliwość efektywnego ustalenia sprawców zbrodni komunistycznej, popełnionej na osobie Stanisława Pyjasa. W tym zakresie prowadzono przesłuchania kolejnych świadków oraz kontynuowano analizę materiałów archiwalnych, pozyskanych z zasobów IPN i innych instytucji.

S 97/05/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności od 13 grudnia 1981 r. do listopada 1982 r. w Nowym Sączu i innych miejscowościach b. woj. nowosądeckiego oraz Załężu k. Rzeszowa, a także w Kielcach, Łupkowie, Nisku i Gołdapii, 77 osób, w tym działaczy NSZZ „Solidarność”, na podstawie decyzji o ich internowaniu, wydanych przez Komendanta Wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej w Nowym Sączu, tj. o czyn z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Do chwili obecnej przeprowadzono czynności procesowe z udziałem 61 osób pokrzywdzonych, reprezentujących przedstawicieli ówczesnej opozycji demokratycznej, w tym głównie działaczy związkowych NSZZ „Solidarność”. Zgromadzono także i zapoznano się z materiałami archiwalnymi, w tym z teczkami 73 osób internowanych. Na podstawie danych z właściwych urzędów stanu cywilnego stwierdzono zgony 10 osób spośród ówczesznie internowanych. Na podstawie informacji, uzyskanych z Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Krakowie, przeprowadzono oględziny dostępnych materiałów archiwalnych, dotyczących osób internowanych z woj. nowosądeckiego, w tym w zakresie dotyczącym czynności podejmowanych przez Służbę Bezpieczeństwa w okresie poprzedzającym wprowadzenie stanu wojennego, jak i czynności przedsięwziętych wobec internowanych po jego wprowadzeniu, a także działalności operacyjnej, prowadzonej w ośrodkach odosobnienia. Powyższe oględziny pozwoliły na uzyskanie odpisów dokumentów, mających znaczenie dla ustaleń podejmowanych w niniejszym śledztwie. Nadto zwrócono się do biegłego z zakresu badań porównawczych pisma ręcznego o wykonanie opinii, mającej na celu zbadanie autentyczności podpisów, widniejących m.in. na zabezpieczonych oryginałach decyzji o internowaniu, i ustalenie ich autora. W ramach kontynuowanego śledztwa realizowane są zaplanowane przesłuchania pokrzywdzonych, a w oparciu o treść uzyskanych zeznań gromadzony jest stosowny materiał dowodowy, pocho-

dzący ze źródeł osobowych i rzeczowych. Przeprowadzenie tych czynności pozwoli na dokonanie ocen co do zakresu i charakteru odpowiedzialności karnej osób podejmujących decyzje o pozbawieniu wolności pokrzywdzonych objętych zakresem podmiotowym niniejszej sprawy.

S 7/07/Zk – śledztwo prowadzone w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na pobiciu kilkunastu demonstrantów - działaczy opozycyjnych w szczególności Konfederacji Polski Niepodległej, NSZZ „Solidarność”, Niepodległościowego Ruchu Robotniczego i innych w dniu 3 maja 1987 r. w czasie manifestacji po mszy św. w Katedrze na Wawelu w Krakowie przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Krakowie, tj. o czyn z art. 158§ 1 kk z 1969r. w zw. z art.2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Przedmiotem śledztwa jest przede wszystkim ustalenie wszystkich pokrzywdzonych oraz wszystkich funkcjonariuszy WUSW w Krakowie, którzy brali udział w pobiciu demonstrantów, a także ustalenie, czy do pobicia doszło na zlecenie kierownictwa WUSW, a przy tym wyjaśnienie, czy w WUSW Kraków działała nieformalna grupa tzw. II szereg złożona z funkcjonariuszy WUSW Kraków, w tym milicjantów plutonu specjalnego ZOMO, której zadaniem miało być rozbijanie manifestacji organizowanych na terenie Krakowa. W toku śledztwa na podstawie zebranego obszernego materiału dowodowego w postaci zeznań świadków, zebranej dokumentacji oraz okazań filmów i zdjęć ustalono, iż rzeczywiście wyselekcjonowana grupa funkcjonariuszy plutonu specjalnego ZOMO i funkcjonariuszy wydziałów kryminalnych ubrana w cywilne ubrania znajdowała się w przedniej części pochodu prowadzonego w dniu 3 maja 1987 r. po mszy św. w Katedrze na Wawelu i rozbiła go, bijąc i zatrzymując organizatorów i osoby prowadzące ten pochód. W toku postępowania przedstawiono 7 funkcjonariuszom WUSW Kraków: Tomaszowi W., Kazimierzowi L. i Andrzejowi C. oraz Kazimierzowi Z., Krzysztofowi H., Ryszardowi R. i Janowi D., zarzuty udziału w pobiciu tych demonstrantów. Odnośnie do podejrzanych Kazimierza L., Andrzeja C., Kazimierza Z., Krzysztofa H., Ryszarda R. i Jana D. wyłączono do odrębnego śledztwa materiały, które zarejestrowano pod sygnaturą S 60/09/Zk, a następnie skierowano w dniu 22 grudnia 2009 r. akt oskarżenia do Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieścia.

S 8/07/Zk – śledztwo w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności Agaty M.-B. oraz Ryszarda M. w dniu 2 maja 1985 r. w Krakowie, dokonanego przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Krakowie mimo braku podstaw faktycznych oraz prawnych dla przeprowadzenia tych czynności, tj. o czyn z art. 189 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W wyniku podjętych w tym zakresie ustaleń oraz przeprowadzonych czynności ustalono okoliczności dokonanych zatrzymań, co w konsekwencji dało podstawę do przedstawienia 3 byłym funkcjonariuszom SB w Krakowie: Ryszardowi C., Antoniemu K., Andrzejowi S., zarzutu popełnienia opisanych przestępstw. Zebrane w sprawie dowody, a w szczególności zeznania złożone przez pokrzywdzonych oraz świadków zdarzenia, a także uzyskane materiały archiwalne, pozwoliły na przypisanie wymienionym sprawstwa w zakresie zarzuconych im czynów i skierowanie aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieścia w Krakowie. Po przeprowadzeniu postępowania sądowego wyrokiem z dnia 29 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa Śródmieścia (sygnatura akt XIV K 661/08/S) sprawę przeciwko Ryszardowi C., Antoniemu K. i Andrzejowi S. umorzył. Podstawą wydania takiego orzeczenia była ustawa z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz. U. z 1989 r. Nr 64, poz. 390). W chwili obecnej w wyniku wniesienia apelacji przez strony procesowe sprawa zawisła przed sądem odwoławczym.

• Wykaz postępowań zakończonych 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 42/08/Zk – akt oskarżenia skierowano przeciwko Henrykowi C. w dniu 23 marca 2009 r. o to, że:

- 1) w okresie od 29 kwietnia 1950 r. do dnia 3 czerwca 1950 r. w Krakowie, będąc urzędnikiem–funkcjonariuszem Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, popełnił zbrodnię komunistyczną oraz przeciwko ludzkości przez to, iż działając wspólnie z innymi nieustalonymi funkcjonariuszami, przekraczał swoją władzę i znęcał się fizycznie i moralnie nad pozbawionym wolności Józefem L. przez bicie go, wkładanie stalówki pióra pod paznokcie, deptanie po paznokciach u nóg, zmuszanie do wielokrotnego powtarzania ćwiczeń fizycznych przysiadów i tzw. żabek, oraz wyzywanie wymienionego słowami wulgarnymi w celu zmuszenia go do składania określonych wyjaśnień, a przy tym uderzając go trzymanym w ręce pistoletem w twarz, spowodował u niego obrażenia ciała w postaci złamania szczęki, które naruszyły czynności narządów jego ciała na przeciąg 20 dni, tj. o czyn z art. 246 § 1 kk z 1932 r., art. 236 § 1a kk z 1932 r., art. 251 kk w zw. z art. 291 kk z 1932 r. i art. 286 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 2) w okresie od 8 maja 1950 r. do dnia 3 czerwca 1950 r. w Krakowie, będąc urzędnikiem–funkcjonariuszem Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, popełnił zbrodnię komunistyczną oraz przeciwko ludzkości przez to, iż działając wspólnie z innymi nieustalonymi funkcjonariuszami, przekraczał swoją władzę i znęcał się fizycznie i moralnie nad pozbawionym wolności Władysławem G., w szczególności przez bicie go ręką po twarzy, grożenie wymienionemu długotrwałym pozbawieniem wolności, a nawet wyrokiem śmierci, wyzywanie wymienionego słowami wulgarnymi, w celu zmuszenia go do składania określonych wyjaśnień, tj. o czyn z art. 246 § 1 kk z 1932 r., art. 251 kk z 1932 r., w zw. z art. 291 kk z 1932 r. i art. 286 § 1 kk z 1932 r. oraz w zw. z art. 2 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 3) w dniu 3 czerwca 1950 r. w Krakowie, będąc urzędnikiem–funkcjonariuszem Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, popełnił zbrodnię komunistyczną oraz przeciwko ludzkości przez to, że przekroczył swoją władzę i nie dopełnił swych obowiązków, i nie dokonał zaznajomienia podejrzanego Władysława G. z aktami o sygnaturze Pr. II. 108/50 Wojskowej Prokuratury Rejonowej, jednocześnie poświadczając nieprawdę w protokole zaznajomienia z dnia 3 czerwca 1950 r. przez stwierdzenie, że zaznajomił podejrzanego Władysława G. z aktami tej sprawy od karty pierwszej do sto pięćdziesiątej szóstej, tj. o czyn z art. 286 § 1 kk z 1932 r. i art. 287 § 1 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Sąd Rejonowy dla Krakowa Krowodrzy w Krakowie sygn. akt IIK 361/09/K postanowieniem z dnia 12 listopada 2009 r. zawiesił postępowanie. W dniu 26 listopada 2009 r. prokurator wniósł zażalenie na postanowienie sądu I instancji.

Sąd Okręgowy w Krakowie sygn. akt IV Kz 1058/09 postanowieniem z dnia 13 stycznia 2010 r. uchylił postanowienie o zawieszeniu postępowania i przekazał do sądu I instancji celem kontynuowania postępowania.

S 60/09/Zk – akt oskarżenia z dnia 22 grudnia 2009 r. przeciwko Kazimierzowi L., Andrzejowi C., Ryszardowi R., Krzysztofowi H., Kazimierzowi Z. i Janowi D. o to, że w dniu 3 maja 1987 r. w Krakowie, będąc funkcjonariuszami Milicji Obywatelskiej Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Krakowie, a tym samym będąc funkcjonariuszami państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z i innymi funkcjonariuszami Milicji Obywatelskiej, dopuścili się zbrodni komunistycznej w ten sposób że, wzięli udział w pobiciu uczestników manifestacji patriotycznej na Wawelu, w tym Zbigniewa R., Iwy S., Pawła S., Agaty M.-B., Ryszarda B., Zbigniewa B., Mieczysława P., Mariusza K., Macieja G., Jacka S., Petroneli W. i Stanisława S., narażając ich na bezpośrednie niebezpieczeństwo doznania ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, w wyniku czego Zbigniew R. doznał złamania lewego ramienia, żuchwy bez przemieszczenia, żebra IX lewego, oderwania kostki

bocznej podudzia prawego, które to obrażenia naruszyły czynności narządów ciała na czas powyżej 7 dni, a nadto Iwa S. doznała obrażeń ciała w postaci stłuczenia głowy i otarcia naskórka na kolanach, a Paweł S. doznał złamania kości nosa bez przemieszczenia, które to obrażenia naruszyły czynności narządów ciała u wymienionych na czas poniżej 7 dni, natomiast pozostałe osoby doznały obrażeń naruszających ich nietykalność cielesną, tj. o czyn z art. 158 § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 104/05/Zk – akt oskarżenia skierowany w dniu 18 stycznia 2007 r. przeciwko Janowi C. o to, że między 16 maja 1982 r. a 30 sierpnia 1982 r. w Końskich, dat bliżej nieustalonych, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – starszy inspektor Wydziału V Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kielcach, działając w ramach przestępstwa ciągłego, przekroczył swe uprawnienia w ten sposób, że dwukrotnie groził przebywającemu w budynku Komendy MO w Końskich działaczowi NSZZ „Solidarność” PSS Końskie, Stanisławowi Ś., zabójstwem, a groźby te, z uwagi na okoliczności zdarzenia, wzbudziły w zagrożonym uzasadnioną obawę, że zostaną spełnione, tj. o czyn z art. 246 § 1 kk i art. 166 kk w zw. z art. 10 § 2 kk i art. 58 kk z 1969 r. w zw. z art. 2 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. I wyrok – sygn. II K 19/07 SR Końskie z 20 lipca 2007 r. – skazujący na 1 rok 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na 3 lata; 1600 zł grzywny oraz koszty postępowania. Od tego wyr. wniesiono apelację: prokuratora w dniu 24 września 2007 r. i obrońcy oskarżonego w dniu 21 września 2007 r. Wynik apelacji: uchylenie wyr. I instancji i przekazanie sprawy do Sądu Rejonowego w Końskich celem ponownego rozpoznania – wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach – sygn. Akt IX Ka 2800/07 z dnia 28 kwietnia 2008 r. II wyrok – sygn. II K 88/08 Sądu Rejonowego w Końskich z 20 listopada 2008 r. uniewinniający Jana C. Od tego wyroku została wniesiona apelacja prokuratora w dniu 28 stycznia 2009 r. Wynik apelacji: wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 8 października 2009 r. sygn. akt IX Ka 355/09 utrzymujący w mocy wyrok sądu I instancji.

S 8/07/Zk – akt oskarżenia z dnia 8 lipca 2008 r. przeciwko Ryszardowi C., Antoniemu K., Andrzejowi S. o to, że w dniu 2 maja 1985 r. w Krakowie, działając wspólnie i w porozumieniu, będąc funkcjonariuszami Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Krakowie i tym samym funkcjonariuszami państwa komunistycznego, wraz z innymi nieustalonymi osobami dopuścili się bezprawnego pozbawienia wolności Agaty M. oraz Ryszarda M. w ten sposób, że mimo braku podstaw faktycznych oraz prawnych dokonali zatrzymania wyżej wymienionych i osadzenia w aresztach ww. urzędu, tj. o czyn z art. 189 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr. 63, poz. 424 z późn. zm.). XIV K 661/08/S Sąd Rejonowy dla Krakowa Śródmieścia wyrokiem z dnia 29 czerwca 2009 r. umorzył postępowanie przeciwko Ryszardowi C., Antoniemu K. i Andrzejowi S. na zasadzie ustawy o amnestii, kosztami pomocy prawnej adwokata 2005,68 zł obciążył Skarb Państwa, a kosztami postępowania Skarb Państwa. W dniu 12 października 2009 r. prokurator wniósł apelację od wyr. sądu I instancji. Sprawa jest na etapie postępowania odwoławczego.

• **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Krakowie w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 2/00/Zk – w sprawie zabójstw, bezprawnych pozbawień wolności oraz znęcania się fizycznego i moralnego nad zatrzymanymi i pozbawionymi wolności przez funkcjonariuszy

Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, Miejskiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, Urzędu Bezpieczeństwa w Krakowie Nowej Hucie i Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Myślenicach w latach 1945–1956, tj. o czyn z art. 225 § 1 kk., art. 236 § 1 kk, art. 246, art. 248 § 2 kk, art. 251, art. 286 § 1 kk w zw z art. 291 kodeksu karnego z 1932r (Dz. U. Nr 60 poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424 z późn. zm.).

S 13/00/Zk – w sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Nowym Sączu w latach 1945–1956, tj. o czyn art. 225 § 1 kk, art. 286 § 1 kk, art. 248 § 2 kk, art. 251 kk w zw. z art. 291 kk z 1932 r. i in.

S 23/00/Zk – w sprawie zbrodni sowieckich popełnionych przez NKWD, deportacji Polaków, mieszkańców b. woj. tarnopolskiego, w głąb terytorium ZSRR w czerwcu 1941, maju i czerwcu 1940 r., 13 kwietnia 1940 r., 10 lutego 1940 r. oraz w czerwcu 1941 r., tj. o czyn art. 225 § 1 kk z 1932 r. i in.

S 1/01/Zk – w sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy byłego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Brzesku w latach 1945–1956, tj. o czyn z art. 225 § 1 kk z 1932 r., art. 251 kk z 1932 r., art. 236 § 1 kk z 1932 r., art. 246 kk z 1932 r., art. 286 § 1 kk z 1932 r. w zw. z art. 291 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

S 5/01/Zk – zbrodniczej działalności funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Limanowej w latach 1945–1956, tj. o czyn z art. 225 § 1 kk, art. 246 kk, art. 248 § 2 kk, art. 236 § 1 kk, art. 251 kk, art. 286 § 1 kk w zw. z art. 291 kk z dnia 11 sierpnia 1932 r.

S 22/01/Zk – spowodowania trwałego kalectwa oraz choroby zagrażającej życiu wielu osób, uczestników manifestacji przeciwko próbie usunięcia krzyża w kwietniu 1960 r. w Krakowie Nowej Hucie przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, Milicji Obywatelskiej i Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, tj. o czyn z art. 235 § 1 pkt „b” kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

S 28/01/Zk – zbrodniczej działalności funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Nowym Targu i Zakopanem w latach 1945–1956, tj. o czyn z art. 246 kk, art. 248 § 2 kk, art. 23 § 1 kk, art. 251 kk, art. 286 § 1 kk w zw. z art. 291 kk z dnia 11 lipca 1932 r.

S 30/01/Zk – zbrodniczej działalności funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Miechowie w latach 1945–1956, tj. o czyn z art. 286 § 1 kk z 1932 r. i in.

S 33/01/Zk – prowokacyjnej działalności organów bezpieczeństwa na terenie całej Polski, polegającej na tworzeniu fałszywych dowodów wobec członków i sympatyków Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, tj. o czyn. z art. 235 kk z 1997 r.

S 47/01/Zk – w sprawie deportacji aresztowanych przez funkcjonariuszy UBP i NKWD polskich działaczy niepodległościowych, w szczególności żołnierzy Armii Krajowej, w latach 1945–1946 na terytorium byłego ZSRR, tj. o czyn z art. 248 § 2 kk z 1932 r.

Zbrodnie nazistowskie

S 50/03/Zn – w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionej 28 lutego 1944 r. przez funkcjonariuszy SS „Galizien” i nacjonalistów ukraińskich na Polakach mieszkańcach Huty Pieniackiej, tj. o czyn z art. 1 pkt. 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r.

S 21/04/Zn – w sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy żandarmerii w Dąbrowie Tarnowskiej w czasie okupacji niemieckiej.

S 113/04/Zn – w sprawie SS – Sturmbannfuhrera i Regierrungsрата dr. Jakoba Seinsche, byłego dyrektora niemieckiej policji kryminalnej w Krakowie, który pełniąc wymienione funkcje, w okresie od 1940 r. do połowy 1944 r. dopuścił się szeregu zbrodni przeciwko ludzkości na szkodę obywateli polskiej narodowości żydowskiej, w szczególności przez orzekanie wyroków śmierci, które następnie wykonywano w masowych, publicznych egzekucjach.

S 121/04/Zn – w sprawie zbrodni popełnionych w latach 1941–1944 w miejscowościach Stara Wieś, Krościenko, Tylmanowa przez gestapo w Zakopanem i Szczawnicy przy udziale innych formacji niemieckich, tj. o czyn 118 kk z 1997 r. i art. 3 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

S 127/04/Zn - w sprawie zbrodni popełnionych w latach 1943–1945 przez gestapo w Nowym Sączu.

5. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Lublinie (materiał opracowany przez naczelnika Jacka Nowakowskiego)

● Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Lublinie

S 50/05/Zn – śledztwo podjęte z zawieszenia 5 września 2005 r. w sprawie całokształtu zbrodni hitlerowskich popełnionych w latach 1941–1944 w obozie koncentracyjnym na Majdanku w Lublinie, polegających w szczególności na dokonywaniu masowych i indywidualnych zabójstw, jak też na stosowaniu wszelkich innych metod i sposobów zagłady osadzonych w tym obozie więźniów różnych narodowości.

W śledztwie wykonywane są czynności ukierunkowane na ustalenie kolejnych źródeł dowodowych, mogących doprowadzić do wyjaśnienia rozmiaru zbrodni popełnionych przez okupanta niemieckiego, w tym do wskazania rzeczywistej liczby osób poddanych zagładzie.

S 62/07/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionej w czasie II wojny światowej w Polsce, na terenie Zamojszczyzny, przez okupanta niemieckiego na ludności cywilnej okupowanego obszaru w ten sposób, że funkcjonariusze niemieccy dopuścili się czynów niehumanitarnych pod postacią powszechnego na tym terenie, przymusowego odbierania dzieci polskich ich rodzicom i ich deportacji, częściowo do Niemiec w celu germanizacji, a częściowo (w ramach niemieckiego planu germanizacji ziemi zamojskiej) do tzw. obozów przejściowych w celu wyniszczenia.

W toku postępowania systematycznie ustalane są żyjące osoby pokrzywdzone, które następnie są przesłuchiwane. Łącznie przesłuchano około 250 takich świadków. Czynności te są kontynuowane.

S 27/08/Zn – śledztwo wszczęte 30 czerwca 2008 r. w sprawie zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na zabójstwie nieustalonej bliżej liczby osób narodowości żydowskiej, dokonywanych wiosną 1942 r. w trakcie likwidacji getta dla ludności żydowskiej w Lublinie.

W toku śledztwa uzyskano dane potwierdzające przeprowadzenie przez okupanta niemieckiego, w dwóch fazach, akcji likwidacji getta, podczas której w pobliskich obozach zagłady śmierć poniosło minimum 30 000 lubelskich Żydów. Nadto podczas wysiedlania na ulicach Starego Miasta w Lublinie zginęło kilkaset osób. W trakcie likwidacji getta w kwietniu 1942 r. przewieziono i zamordowano na terenie kopalni piachu położonej w pobliżu ul. Łęczyńskiej w Lublinie nie mniej niż 30 nieustalonych bliżej dzieci żydowskich z ochronki.

S 14/00/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 9 listopada 2000 r. w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności ze szczególnym udręceniem bliżej nieokreślonej liczby żołnierzy Armii Krajowej, a następnie pozbawianiu ich życia przez rozstrzelanie w wykonaniu wyroków skazujących na karę śmierci, orzekanych wobec nich przez Sąd Wojskowy II Armii Wojska Polskiego, w okresie 1944–1945 r. w Kąkolewnicy, woj. lubelskie.

Do przedmiotowego śledztwa włączono materiały dotyczące rozstrzelania w 1944 r. w Trzebieszowie, na terenie lasu o nazwie „Kania”, około 200 żołnierzy Wojska Polskiego, w wykonaniu kar śmierci orzekanych wobec nich za dezercję przez Sąd Wojskowy II Armii Wojska Polskiego, oraz materiały w zakresie postępowania prowadzonego na przełomie lat 1944–1945 przeciwko Janowi N., rozstrzelanemu w 1945 r. w związku z wykonaniem wyroku śmierci orzeczonego przez ten Sąd.

Na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego konieczne stanie się występowanie do właściwych sądów z wnioskiem o ustalenie czy kwestionowane wyroki Sądu Wojskowego II Armii Wojska Polskiego unieważniono na wniosek osób uprawnionych. W przypadku ustalenia, iż wyroków nie unieważniono, konieczne będzie występowanie do sądów o ich unieważnienie. Następnie możliwe będzie zakończenie śledztwa w niniejszej sprawie.

S 140/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 31 października 2001 r. w sprawie spowodowania niebezpieczeństwa powszechnego dla życia i zdrowia ludzkiego oraz w znacznych rozmiarach dla mienia przez funkcjonariuszy Komisariatu MO w Puławach oraz PUBP w Puławach w dniu 2 maja 1946 r. w miejscowości Zarzeka i Wąwolnica.

W toku śledztwa ustalono, że napastnicy, używając broni palnej z amunicją zapalającą, a także podkładając ogień, podpalili budynki mieszkalne i gospodarcze, powodując pożar w następstwie którego spaleni uległy zabudowania co najmniej 101 gospodarstw. Zniszczeniu uległo prawie 90% zabudowań Wąwolnicy i Zarzeki. W wyniku odniesionych obrażeń co najmniej 4 osoby zmarły, a wiele innych uległo poparzeniom. Na podstawie zachowanej dokumentacji archiwalnej stwierdzono, że przyczyną akcji pacyfikacyjnej była współpraca mieszkańców Wąwolnicy z oddziałami AK-WiN oraz ich bojkot obchodów święta 1 Maja.

W dniu 3 sierpnia 2009 r. śledztwo umorzono z powodu śmierci ustalonego sprawcy oraz wobec niewykrycia pozostałych współsprawców zbrodni.

S 5/04/Zk – śledztwo w sprawie fizycznego i psychicznego znęcania się przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego nad uczestnikami protestu społecznego 25 czerwca 1976 r. w Radomiu. Postępowanie zostało przejęte 19 stycznia 2004 r. z Prokuratury Okręgowej w Radomiu po zwróceniu tej sprawy przez Sąd Okręgowy w Radomiu celem uzupełnienia.

Bezpośrednio po proteście społecznym, mającym miejsce 25 czerwca 1976 r. w Radomiu, funkcjonariusze MO zatrzymali łącznie co najmniej 605 osób, głównie pod zarzutem uczestniczenia w proteście. Powszechnie przy doprowadzaniu do jednostek MO jak i przy transportowaniu zatrzymanych funkcjonariusze – głównie ZOMO, lecz także Służby Więziennej i MO – ustawieni w długich szpalerach bili pałkami i kopali zatrzymanych, co zostało określone terminem „ścieżki zdrowia”. Zatrzymani przebywali w przepelnionych celach, nie umożliwiano im kontaktów z lekarzami, ponizano ich, każąc kłękać przed funkcjonariuszami i strzygąc w szpecący sposób włosy na głowie.

Spośród zatrzymanych co do 245 osób skierowano w trybie przyśpieszonym wnioski o ukaranie, co do 51 osób skierowano do sądu akty oskarżenia w trybie przyśpieszonym, 39 osób przekazano Sądowi Rodzinnemu i Nieletnich, 138 osób tymczasowo aresztowano do postępowań przygotowawczych, a jedynie niewielka liczba zatrzymanych została zwolniona z braku dowodów winy. Część osób po upływie 48 godzin od zatrzymania nadal pozbawiona była wolności.

W toku śledztwa na szeroką skalę prowadzi się poszukiwania materiałów archiwalnych dotyczących wydarzeń Czerwca '76, a następnie przeprowadza się ich oględziny. W postępowaniu przesłuchuje się pokrzywdzonych, świadków, przeprowadza wizje lokalne, dokonuje oględzin miejsc.

Do chwili obecnej do sądów w Radomiu i Szydłowcu skierowano 5 aktów oskarżenia przeciwko 34 b. funkcjonariuszom MO oskarżonym o znęcanie się i pobicie w tzw. ścieżkach zdrowia osób zatrzymanych w związku z protestem społecznym.

S 23/06/Zk – w dniu 9 czerwca 2006 r. skierowano przeciwko Janowi D. akt oskarżenia do Sądu Okręgowego w Radomiu. Oskarżonemu zarzucono popełnienie dwóch zbrodni komunistycznych, polegających na znęcaniu się oraz pobiciu pokrzywdzonych.

Wyrokiem z 31 października 2007 r. na podstawie ustawy z 7 grudnia 1989 r. o amnestii sąd umorzył wobec oskarżonego postępowanie.

Wskutek wniesienia apelacji z 24 kwietnia 2008 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie uchylił i w części zmienił zaskarżone orzeczenie. Sąd Apelacyjny wskazał konstrukcję prawną, zakładającą przedawnienie ścigania jednego z przypisanych Janowi D. czynów. Od orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Lublinie wniesiono do Sądu Najwyższego nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci kasacji. Sąd Najwyższy nie zajął jeszcze stanowiska.

S 63/07/Zk – w dniu 16 czerwca 2007 r. skierowano przeciwko Stefanowi S. akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Radomiu.

Wyrokiem z 6 września 2007 r. oskarżony został uznany winnym znęcania się nad pokrzywdzonymi i wymierzono mu karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat próby. 10 marca 2008 r. Sąd Okręgowy w Radomiu, po rozpoznaniu apelacji oskarżonego, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, iż uznał, że zachowanie Stefana S. wyczerpywało jedynie znamiona przestępstwa pobicia, i wyeliminował z opisu czynu znęcanie się oraz wymierzył karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania orzeczonej kary na okres 3 lat próby.

Z uwagi na nieuwzględnienie przy wymiarze kary przepisów ustawy z 7 grudnia 1989 r. o amnestii, obligującej sąd orzekający do umorzenia tego postępowania, w tym zakresie wniesiono do Sądu Najwyższego nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci kasacji.

Sąd Najwyższy 4 marca 2009 r. umorzył postępowanie z uwagi na przedawnienie.

S 100/07/Zk – w dniu 10 listopada 2007 r. skierowano przeciwko Marianowi F. akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Radomiu. Wyrokiem z 17 września 2008 r. oskarżony został uznany winnym znęcania się nad pokrzywdzonymi i wymierzono mu karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat próby. Wyrok jest prawomocny.

S 129/07/Zk – w dniu 30 listopada 2007 r. skierowano przeciwko Januszowi N. akt oskarżenia do Sądu Okręgowego w Radomiu. Wyrokiem z 25 czerwca 2008 r. oskarżony został uznany winnym jedynie przestępstwa pobicia i wyeliminowano z opisu i z kwalifikacji prawnej czynu znamiona przestępstwa znęcania się oraz na podstawie ustawy z 7 grudnia 1989 r. o amnestii umorzono wobec oskarżonego postępowanie. W skutek wniesienia apelacji od wyr. 25 listopada 2008 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie uchylił zaskarżone orzeczenie i wskazał konstrukcję prawną zakładającą przedawnienie ścigania czynu przypisanego oskarżonemu oraz umorzył postępowanie.

S 24/08/Zk – w dniu 23 kwietnia 2008 r. skierowano przeciwko Zdzisławowi B. i innym, łącznie 30 b. funkcjonariuszom ZOMO Lublin, akt oskarżenia, zarzucając im znęcanie się nad pokrzywdzonymi przez wzięcie udziału w tzw. ścieżce zdrowia w budynku Komisariatu MO w Szydłowcu k. Radomia. Sąd Okręgowy w Radomiu 5 listopada 2008 r. rozpoczął przewód sądowy. Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego.

S 44/05/Zk – śledztwo wszczęte 1 grudnia 2005 r. w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności w okresie od 12 grudnia 1981 r. do początku 1983 r. w Lublinie i innych miejscowościach b. woj. lubelskiego bliżej nieokreślonej liczby osób w związku z realizacją decyzji b. komendanta wojewódzkiego MO w Lublinie, wydanych bez podstawy prawnej, co było przejawem represji wobec przeciwników politycznych i stanowiło przestępstwo według polskiej ustawy karnej wówczas obowiązującej.

W toku śledztwa zapoznano się z materiałami archiwalnymi wytypowanymi przez archiwa IPN. Ustalono dane personalne osób internowanych na terenie b. województwa lubelskiego. Następnie ustalono adresy zamieszkania ujętych w wykazie osób internowanych, po czym podjęto czynności procesowe z ich udziałem. Zabezpieczono procesowo teczki osobowe funkcjonariuszy biorących udział w zatrzymywaniu pokrzywdzonych oraz członków wojewódzkich sztabów „Operacji Lato 80” i „Jodła”. Aktualnie kontynuowane są czynności procesowe, zmierzające do wyjaśnienia wszystkich okoliczności zdarzeń.

S 1/00/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 27 listopada 2000 r. w sprawie zbrodni ludobójstwa, popełnionych na terenie woj. wołyńskiego w latach 1939–1945 przez nacjonalistów ukraińskich, a w szczególności dopuszczenia się zabójstw kilkudziesięciu tysięcy mężczyzn, kobiet i dzieci narodowości polskiej, znęcania się fizycznego i psychicznego nad członkami polskiej grupy narodowej, zniszczenia lub kradzieży ich mienia oraz stosowania innych represji i czynów nieludzkich w celu stworzenia warunków życia groźących im biologicznym wyniszczeniem bądź zmuszających do opuszczenia swoich siedzib i ucieczki z terenów woj. wołyńskiego.

W toku śledztwa ustalono, iż na Wołyniu zamordowanych zostało około 60, a nawet 80 tysięcy osób narodowości polskiej. Dziesiątki tysięcy, którym udało się przeżyć zostało zmuszonych do ucieczki i pozostawienia całego dorobku życia, a nawet pokoleń. Duża część tych osób trafiła następnie na roboty do Niemiec. Akcja nacjonalistów ukraińskich objęła setki miejscowości na terenie województwa wołyńskiego. Pacyfikowano i napadano, zdarzało się, że wielokrotnie, nie tylko większe skupiska Polaków, ale także pojedyncze rodziny, zagrody czy też grupy Polaków przemieszczających się po ziemi wołyńskiej.

Aktualnie kontynuowane są przesłuchania świadków oraz rozległe kwerendy materiałów archiwalnych, między innymi w celu odnalezienia rozkazu bądź uchwały, które w sposób jednoznaczny wskazywałyby na podjęcie decyzji o eksterminacji osób narodowości polskiej.

Nadto poddano tłumaczeniu materiały archiwalne uzyskane od ukraińskich organów wymiaru sprawiedliwości w wyniku realizacji wniosku o wykonanie międzynarodowej pomocy prawnej.

• Wykaz spraw postępowań zakończonych 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 49/08/Zk – w dniu 20 maja 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Hrubieszowie akt oskarżenia przeciwko Janowi K., którego oskarżono o to, że:

- 1) w okresie od 17 kwietnia 1952 r. do 13 lipca 1952 r. w Hrubieszowie, woj. lubelskie, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, oficerem śledczym PUBP w Hrubieszowie, przekraczając swoje uprawnienia w celu uzyskania określonej treści wyjaśnień, znęcał się fizycznie i psychicznie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Mieczysławem K., zatrzymanym w ramach toczącego się postępowania karnego Nr 40/52 prowadzonego przez PUBP w Hrubieszowie, w ten sposób, że kilkakrotnie podczas wielogodzinnych czynności z udziałem pokrzywdzonego bił go pięściami po ciele, wyzywał słowami powszechnie uważanymi za obraźliwe, oraz daty bliżej nieustalonej

w lipcu 1952 r., bijąc rękoma w twarz, spowodował u niego obrażenia ciała w postaci złamania kości nosowej, które to obrażenia naruszyły czynności narządu ciała pokrzywdzonego na czas poniżej dni 7, przy czym czyn ten, polegający na stosowaniu represji, nosił charakter poważnego prześladowania z powodu przynależności pokrzywdzonego do nielegalnej organizacji „Wolność i Niezawisłość” podlegającej wówczas „Dowództwu Armii Podziemia”, tj. o czyn z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny (Dz. U. z 1932 r., Nr 60, poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 291 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

- 2) daty bliżej nieustalonej w okresie od 15 grudnia 1951 r. do 14 lutego 1952 r. w Hrubieszowie, woj. lubelskie, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, oficerem śledczym PUBP w Hrubieszowie, przekraczając swoje uprawnienia, znęcał się fizycznie i psychicznie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Mieczysławem P., zatrzymanym w ramach toczącego się postępowania karnego Nr 145/51 prowadzonego przez PUBP w Hrubieszowie, w ten sposób, że wielokrotnie bił go gumową rurą po ciele, wyzywał słowami powszechnie uważanymi za obraźliwe, przy czym czyn ten, polegający na stosowaniu represji, nosił charakter poważnego prześladowania z powodu przynależności pokrzywdzonego do nielegalnej organizacji „Wolność i Niezawisłość” podlegającej wówczas „Dowództwu Armii Podziemia”, tj. o czyn z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny (Dz. U. z 1932 r., Nr 60, poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 291 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Obecnie sprawa pozostaje w toku.

S 50/06/Zk – w dniu 9 sierpnia 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Hrubieszowie akt oskarżenia przeciwko Janowi K., którego oskarżono o to, że:

- 1) w okresie od 27 sierpnia 1950 r. do 27 listopada 1950 r. w Hrubieszowie, woj. lubelskie, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – wartownik PUBP w Hrubieszowie, przekraczając swoje uprawnienia, znęcał się fizycznie i moralnie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności, bezbronnym zatrzymanym i aresztowanym do sprawy Sr 702/50 Tadeuszem K. w ten sposób, że podczas doprowadzania z celi na czynności przesłuchania z udziałem pokrzywdzonego i odprowadzania, zachowując się agresywnie, wielokrotnie bił go rękami po głowie i plecach, kopał po całym ciele oraz kłuł szpilkami w ciało, przy czym czyn ten polegał na stosowaniu represji i nosił charakter poważnego prześladowania z powodów przynależności pokrzywdzonego do nielegalnej wówczas organizacji niepodległościowej o nazwie „Podziemna Organizacja Młodzieży Polskiej”, tj. o czyn z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny (Dz. U. z 1932 r., Nr 60, poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 291 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 2) w okresie od 29 sierpnia 1950 r. do dnia nieustalonego w grudniu 1950 r. w Hrubieszowie, woj. lubelskie, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – wartownik PUBP w Hrubieszowie, przekraczając swoje uprawnienia, znęcał się fizycznie i moralnie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności, bezbronnym zatrzymanym i aresztowanym do sprawy Sr 705/50 Zygmuntem U., w ten sposób, że podczas prowadzonych przez innych funkcjonariuszy czynności przesłuchania z udziałem pokrzywdzonego, zachowując się agresywnie, wielokrotnie bił go rękami po głowie, kopał po całym ciele, a także polecał wykonywać tzw. żabki oraz używał wobec niego słów wulgarnych i obelżywych, przy czym czyn ten polegał na stosowaniu represji i nosił charakter poważnego prześladowania z powodów przynależności pokrzywdzonego do nielegalnej wówczas organizacji niepodległościowej o nazwie „Podziemna Organizacja Młodzieży Polskiej”, tj. o czyn z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. (Dz. U.

z 1932 r., Nr 60, poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 291 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Wyrokiem z 10 listopada 2009 r. sąd uznał Jana K. winnym zarzucanych mu czynów i skazał na karę łączną 3 lat pozbawienia wolności. Wyrok nie jest prawomocny.

- **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 185/01/Zk – w dniu 26 sierpnia 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Lublinie akt oskarżenia przeciwko Zdzisławowi N. Postanowieniem z 25 lutego 2009 r. Sąd Rejonowy w Lublinie wystąpił do Sądu Okręgowego w Lublinie o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, tj. Sądowi Rejonowemu dla Łodzi Śródmieścia, bowiem większość osób, które należało wezwać na rozprawę, zamieszkuje blisko tego sądu, a z dala od Sądu Rejonowego w Lublinie (Zdzisław N. mieszka również w Łodzi).

Postanowieniem z 5 marca 2009 r. Sąd Okręgowy w Lublinie przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Olsztynie, wskazując, iż większość świadków (3) zamieszkuje – według aktu oskarżenia – w okręgu Sądu Rejonowego w Olsztynie.

Wyrokiem z 3 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie uznał Zdzisława N. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, polegającego na tym, że w okresie od 21 czerwca 1945 r. do dnia dokładnie nieustalonego, nie później jednak niż 25 czerwca 1945 r., w Lublinie jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – oficer śledczy WUBP w Lublinie, przekraczając swoje uprawnienia i nie dopełniając obowiązków, bezprawnie pozbawił wolności Wincentego G. w ten sposób, że w dniu 21 czerwca 1945 r. wydał postanowienie o obraniu wobec niego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w sytuacji, gdy wymieniony był bezprawnie, tj. bez decyzji właściwych organów wymiaru sprawiedliwości i bez przedstawienia mu zarzutów, przetrzymywany od 5 czerwca 1945 r., wobec czego na gruncie ówczesnie obowiązujących przepisów należało go zwolnić, przy czym czyn ten nosi charakter poważnego prześladowania z powodu przynależności pokrzywdzonego do organizacji AK-WiN i za to, na podstawie art. 248 § 1 w zw. z art. 291 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, opierając wymiar kary o art. 248 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r., kodeks karny, skazał go na karę 1 roku więzienia, na podstawie art. 61 § 1 i 2 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesił oskarżonemu na czas 3 lat. Nadto sąd na podstawie art. 624 § 1 kpk zwolnił oskarżonego od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych w całości.

Wyrok stał się prawomocny.

S 50/06/Zk – w dniu 5 sierpnia 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Hrubieszowie akt oskarżenia przeciwko Janowi K. oskarżonemu o to, że w okresie od 27 sierpnia 1950 r. do grudnia 1950 r. w Hrubieszowie, woj. lubelskie, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – wartownik PUBP w Hrubieszowie przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że znęcał się fizycznie i psychicznie nad pozbawionymi wolności Tadeuszem K. i Zygmuntem U., członkami nielegalnej wówczas organizacji niepodległościowej o nazwie „Podziemna Organizacja Młodzieży Polskiej”.

Po przeprowadzeniu przewodu sądowego Sąd Rejonowy w Hrubieszowie wyrokiem z 10 listopada 2009 r. uznał Jana K. za winnego dokonania zarzucanych mu czynów wyczerpujących dyspozycję art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 291 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i za czyn z pkt I na

podstawie art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu” w zw. z art. 4 § 1 kk z 1997 r. skazał go na karę 2 lat więzienia; za czyn z pkt. II na podstawie art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zw. z art. 4 § 1 kk z 1997 r. skazał go na karę 2 lat więzienia; na podstawie art. 31 § 1 i § 2 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 4 § 1 kk z 1997 r. połączył orzeczone kary więzienia i jako karę łączną orzekł 3 lata więzienia; zwolnił oskarżonego od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych.

Oskarżony i jego obrońca złożyli zażalenie od powyższego wyroku.

Wyrok nie jest prawomocny.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Lublinie w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 14/00/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności, ze szczególnym udrczeniem, bliżej nieokreślonej liczby żołnierzy Armii Krajowej, a następnie pozbawianiu ich życia przez rozstrzelanie w wykonaniu wyroków skazujących na karę śmierci, orzekanych wobec nich przez Sąd Wojskowy II Armii Wojska Polskiego, w okresie 1944–1945 r., w Kąkolewnicy, woj. lubelskie.

S 21/00/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na zabójstwach w okresie od lipca 1944 r. do jesieni 1956 r. w Lublinie i na terenie woj. lubelskiego żołnierzy AK i członków innych organizacji niepodległościowych, dokonanych przez żołnierzy NKWD i funkcjonariuszy UB, w szczególności zabójstw popełnionych w więzieniu na Zamku w Lublinie.

S 106/01/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na zabójstwach działaczy PSL, do których doszło w 1945 r. na terenie b. województw lubelskiego, białkopodlaskiego, chełmskiego, siedleckiego i zamojskiego.

S 129/01/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na zabójstwach żołnierzy AK i innych osób cywilnych, dokonanych 19 i 20 października 1944 r. w Choinach, Krzczonowie i innych miejscowościach woj. lubelskiego przez funkcjonariuszy batalionu Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego dowodzonego przez Grzegorza K.

S 142/01/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na zabójstwie żołnierza AK, Franciszka J., do którego doszło w kwietniu 1945 r. w Chełmie, woj. lubelskie, oraz w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności i stosowania niedozwolonych metod śledczych wobec dwóch żołnierzy AK w okresie 1944–1945 r. w Chełmie, woj. lubelskie, przy czym czynów tych dopuścili się funkcjonariusze PUBP w Chełmie.

S 145/01/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na zabójstwie członka organizacji podziemnej Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, Eugeniusza W., dokonany 29 września 1950 r. we wsi Borychów k. Sokołowa Podlaskiego, woj. lubelskie, przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego.

S 5/04/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na znęcaniu się fizycznym i psychicznym przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego nad uczestnikami protestu społecznego, do którego doszło 25 czerwca 1976 r. w Radomiu.

S 13/04/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznych, polegających na podjęciu bezprawnych działań przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w okresie od 3 lipca 1949 r. do daty bliżej nieustalonej 1949 r. w Lublinie wobec osób biorących udział w zgromadzeniach pod katedrą w związku z zaistnieniem w niedzielę 3 lipca 1949 r. tzw. cudu w katedrze, czyli na bezpodstawnym zatrzymywaniu, stosowaniu represji i naruszaniu wolności wyznania wyznawców religii katolickiej.

S 39/04/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności Aleksandra L. na podstawie decyzji komendanta wojewódzkiego MO w Lublinie, do którego doszło 13 stycznia 1982 r. i w dniach następujących w Lublinie.

S 139/04/Zk – w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu uprawnień przez nieustalonych funkcjonariuszy państwa komunistycznego, wchodzących w skład oddziałów ZOMO, MO i wojska, pacyfikujących w nocy 16/17 grudnia 1981 r. strajk w Lubelskich Zakładach Naprawy Samochodów w Lublinie, którzy przy użyciu pałek brali udział w pobiciu Mariana F. i Ryszarda B. oraz innych uczestników strajku opuszczających zakład pracy po przerwaniu proteście.

Zbrodnie nazistowskie

S 52/03/Zn – w sprawie zbrodni nazistowskich, polegających na zabójstwach mieszkańców wsi Borów, Wólka Szczeka, Szczecyn, Łązek Zaklikowski i Łązek Chwiałkowski koło Kraśnika, woj. lubelskie, dokonanych 2 lutego 1944 r. przez jednostki policji i wojska niemieckiego.

S 112/04/Zn – w sprawie całokształtu zbrodni nazistowskich, popełnionych przez funkcjonariuszy SIPO i SD na obywatelach polskich, do których doszło w więzieniu na Zamku w Lublinie w latach 1939–1944.

S 133/04/Zn – w sprawie zbrodni nazistowskich, polegających na zabójstwach około 60 osób spośród ludności cywilnej obszaru okupowanego, w tym członków rodziny W., w okresie od 12 do 15 października 1942 r. w Radomiu i w miejscowości Rożki, woj. mazowieckie, przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego.

Zbrodnie inne

S 1/00/Zi – w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych na terenie woj. wołyńskiego, w latach 1939–1945 przez nacjonalistów ukraińskich, a w szczególności dopuszczenia się zabójstw kilkudziesięciu tysięcy mężczyzn, kobiet i dzieci narodowości polskiej, znęcania się fizycznego, psychicznego nad członkami ww. grupy narodowej, zniszczenia lub kradzieży ich mienia oraz stosowania innych represji i czynów nieludzkich w celu stworzenia warunków życia grożących im biologicznym wyniszczeniem bądź zmuszających do opuszczenia swoich siedzib i ucieczki z terenów województwa wołyńskiego.

S 42/03/Zi – w sprawie zabójstwa 30 członków Gwardii Ludowej, dokonanego 9 sierpnia 1943 r. w okolicy miejscowości Borów, woj. lubelskie, przez oddziały Narodowych Sił Zbrojnych.

6. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
w Łodzi
(materiał opracowany przez naczelnik Annę Gałkiewicz)

• **Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Łodzi**

S 2/02/Zk – śledztwo wszczęte w dniu 10 stycznia 2002 r. w sprawie zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na przeprowadzonej na podstawie decyzji władz państwowych i partyjnych ZSRR wieloletniej deportacji połączonej ze szczególnym udręczeniem, w okresie od dnia 10 lutego 1940 r. do dnia 6 lipca 1945 r., nie mniej niż 102 357 obywateli polskich z dawnego woj. nowogródzkiego. Pokrzywdzonymi byli obywatele polscy o różnym wykształceniu i zawodzie. W toku śledztwa ustalono i przesłuchano w charakterze świadków 883 pokrzywdzonych, którzy byli od dnia 10 lutego 1940 r. do dnia 21 czerwca 1941 r. wraz z rodzinami deportowani w głąb ZSRR. Do akt załączono dokumenty zawierające decyzje władz radzieckich w zakresie przesiedleń obywateli polskich z terenu woj. nowogródzkiego. Należy podkreślić, że zsyłki i związane z nimi roboty przymusowe nie były karą przewidzianą w kodeksie karnym ZSRR, w związku z tym represje, jakim poddano niepożądane w danym okresie grupy społeczne czy narodowościowe, należy traktować wyłącznie w kategoriach politycznych. Po zbrojnym ataku ZSRR na ziemie polskie i formalnej ich aneksji (1–2 listopada 1939 r.) głównym zadaniem stojącym przed aparatem bezpieczeństwa było zaprowadzenie ustroju sowieckiego i „oczyszczenie” terenu z „wrogiego elementu”. Na podstawie zebranego w śledztwie materiału dowodowego ustalono dane personalne trzynastu przedstawicieli władz państwowych i partyjnych ZSRR, którzy byli odpowiedzialni za podjęcie decyzji o bezprawnych masowych deportacjach obywateli polskich.

Wszyscy ustaleni sprawcy zbrodni już nie żyją. Śledztwo umorzono 19 marca 2009 r. wobec śmierci sprawców i niewykrycia pozostałych współsprawców. Postanowienie o umorzeniu postępowania jest prawomocne.

S 57/05/Zk – śledztwo wszczęte w dniu 14 lutego 2006 r. w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności 236 osób z Łodzi i b. woj. miejskiego łódzkiego w okresie od dnia 12 grudnia 1981 r. do maja 1982 r., dokonanego przez realizację bezprawnych decyzji o internowaniu pokrzywdzonych, wydawanych przez komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej w Łodzi, co stanowiło akt represji wobec osób uznawanych za przeciwników panującego wówczas w Polsce systemu społeczno-politycznego. Internowanych osadzano w więzieniach w Łęczycy, Łowiczu i Kwidzynie. Wszystkie poddane analizie decyzje o internowaniu były obiektywnie bezprawne, albowiem komendant wojewódzki MO w Łodzi lub jego zastępca wydawali je na podstawie nieistniejącego dekretu z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego. W ramach prowadzonego śledztwa odnaleziono i poddano oględzinom kilkanaście tomów dokumentów osób internowanych z Łodzi i województwa miejskiego łódzkiego. W toku śledztwa przesłuchano dotychczas 107 pokrzywdzonych i nadal przesłuchiwać są kolejni internowani. Poza wyżej wymienionym śledztwem prowadzone są również postępowania dotyczące internowania 208 działaczy opozycji z terenów ówczesnych województw: sieradzkiego, kaliskiego, piotrkowskiego i skierniewickiego, w których przesłuchano dotychczas łącznie 138 pokrzywdzonych.

W oparciu o zeznania pokrzywdzonych oraz analizę materiałów archiwalnych ujawniane są kolejne przypadki zbrodni komunistycznych, polegających m.in. na stosowaniu wobec internowanych przemocy w ośrodkach odosobnienia, gróźb bezprawnych w celu zmuszenia ich do podpisania tzw. deklaracji lojalności lub podjęcia współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa, stosowaniu represji wobec osób udzielających pomocy internowanym. Materiały w tych sprawach sukcesywnie wyłączane są do odrębnych postępowań. Wskazać można np. na takie postępowania jak: S 26/09/Zk – w sprawie pobicia przez funkcjonariuszy Służby Więziennej Alfreda M., działacza NSZZ „Solidarność”, w styczniu 1982 r. podczas pobytu internowanego w Ośrodku Odosobnienia w Zakładzie Karnym w Łowiczu i S 72/09/Zk – w sprawie zbrodni

komunistycznej, polegającej na przekroczeniu swoich uprawnień przez funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, który w dniu 4 czerwca 1982 r. w Łodzi znęcał się fizycznie i psychicznie nad Andrzejem N., założycielem NSZZ „Solidarność” w Zakładzie Polanil w Łodzi, w ten sposób, że bił go, uderzając głową o ścianę oraz groził mu zabójstwem celem uzyskania od niego określonych informacji.

S 64/07/Zk – śledztwo przeciwko Janowi B. i Bogdanowi K., byłym funkcjonariuszom SB KW MO w Kaliszu, podejrzanym o znęcanie się na przełomie lipca i sierpnia 1982 r. w Kaliszu nad Fabianem K., członkiem NSZZ „Solidarność”. W toku śledztwa ustalono, że funkcjonariusze ci latem 1982 r. zatrzymali na ulicy wracającego z pracy pokrzywdzonego i samochodem służbowym wywieźli go w głąb lasów gołuchowskich. Używając broni palnej, grozili mu pozbawieniem życia. Następnie zawieźli go do siedziby KW MO w Kaliszu, gdzie kontynuowali groźby. Wychodząc z pokoju, pozostawiali na biurku naładowaną broń palną, sugerując tym samym, że sytuacja pokrzywdzonego jest tak beznadziejna, iż powinien on popełnić samobójstwo. Następnie zimą 1983 r. Fabian K. został wezwany na rozmowę do siedziby SB w Kaliszu. Ci sami funkcjonariusze wywieźli pokrzywdzonego samochodem służbowym do oddalonego kilkanaście kilometrów od Kalisza Szczypiorna i bez słowa pozostawili go samego. Funkcjonariusze chcieli zastraszyć pokrzywdzonego i nakłonić go do współpracy, a zwłaszcza uzyskać informacje odnośnie do osób wytwarzających w Kaliszu ulotki.

W dniu 17 kwietnia 2009 r. skierowano przeciwko Janowi B. i Bogdanowi K. akt oskarżenia do Sądu Rejonowego w Kaliszu, oskarżając ich o popełnienie zbrodni komunistycznych, polegających na znęcaniu się psychicznym nad pokrzywdzonym i dwukrotnym bezprawnym pozbawieniu go wolności.

S 67/08/Zk – śledztwo przeciwko Kazimierzowi G., członkowi wojewódzkiej komisji weryfikacyjnej dziennikarzy prasowych, podejrzanemu o to, że w dniu 23 stycznia 1982 r. w Łodzi wspólnie z innymi członkami tejże komisji (których sprawa aktualnie toczy się przed Sądem Rejonowym w Łodzi) udzielił pomocy dyrektorowi Łódzkiego Wydawnictwa Prasowego RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Piotrowi S., oraz prezesowi Zarządu Głównego RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Zdzisławowi A., do przekroczenia uprawnień polegających na złośliwym naruszeniu praw pracowniczych przez rozwiązanie stosunku pracy z co najmniej 8 dziennikarzami prasowymi. Podstawą rozwiązania umów o pracę były wydawane z przyczyn politycznych przez członków komisji weryfikacyjnych negatywne opinie co do możliwości dalszej pracy tych osób w miejscu dotychczasowego zatrudnienia oraz w ogóle w zawodzie dziennikarza. W oparciu o zgromadzony materiał dowodowy w dniu 17 czerwca 2009 r. przedstawiono Kazimierzowi G. zarzut popełnienia opisanej wyżej zbrodni komunistycznej. W toku śledztwa podejrzanym nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu przestępstwa, umniejszając swoją rolę w pracach komisji weryfikacyjnej łódzkich dziennikarzy prasowych.

W dniu 2 października 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieścia IV Wydz. Karny wniosek o umorzenie postępowania karnego wobec Kazimierza G. na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii.

S 31/09/Zk – śledztwo wszczęte w dniu 19 maja 2009 r. w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu swoich uprawnień przez dwóch funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, którzy w dniu 1 maja 1982 r. w Łodzi stosowali represje wobec Romana J. przez znęcanie się fizyczne, polegające na biciu pokrzywdzonego pięściami po twarzy i żebrach celem uzyskania od niego zgody na podjęcie współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa. Pokrzywdzony Roman J. był członkiem Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w Łodzi. W dniu 11 maja 1982 r. stawiał się na wezwanie do Komendy Wojewódzkiej MO w Łodzi, gdzie dwaj funkcjonariusze SB usiłowali namówić go do współpracy, a wobec zdecydowanej odmowy pobili go pięściami po twarzy i żebrach. Na skutek pobicia pokrzywdzony doznał obrażeń ciała w postaci złamania jednego z żeber. Po odmowie współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa Roman J. został internowany i był pozbawiony wolności

w Zakładzie Karnym w Łowiczu od 11 maja 1982 r. do 23 lipca 1982 r. W toku postępowania przeprowadzono m.in. oględziny archiwalnych dokumentów SB dotyczących Romana J. oraz powołano biegłego z zakresu medycyny sądowej w celu stwierdzenia, na podstawie akt sprawy oraz badania sądowo-lekarskiego pokrzywdzonego, rodzaju i stopnia obrażeń ciała, jakich doznał on w dniu 11 maja 1982 r. w wyniku przemocy użytej wobec niego przez funkcjonariuszy SB, a w szczególności stwierdzenia, czy i które z doznanych przez pokrzywdzonego obrażeń ciała naruszyły czynności narządu ciała na czas powyżej 7 dni (opinia biegłego nie została jeszcze sporządzona). Ponadto w ramach śledztwa są przeprowadzane oględziny akt byłych funkcjonariuszy SB, których zdjęcia będą w dalszym toku postępowania okazywane pokrzywdzonemu celem ustalenia sprawców przestępstwa.

S 76/01/Zn – śledztwo podjęte w dniu 28 grudnia 2001 r. w sprawie masowych zabójstw obywateli polskich, mieszkańców wsi i osad położonych w rejonie Puszczy Nalibockiej, woj. nowogródzkie, dokonanych w lipcu i sierpniu 1943 r. przez funkcjonariuszy gestapo, żandarmerii i policji niemieckiej oraz funkcjonariuszy policji innych narodowości, którzy wstąpili do służby w policji niemieckiej, w ramach antypartyzanckiej operacji wojskowej pod kryptonimem „Hermann”. Przedmiotem postępowania były zbrodnie popełnione przez członków różnych formacji niemieckich, biorących udział w antypartyzanckiej operacji wojskowej, podjętej przez niemieckie władze okupacyjne w celu zlikwidowania partyzanckich oddziałów leśnych, stacjonujących w Puszczy Nalibockiej, oraz odcięcia tych oddziałów od źródeł zaopatrzenia. Przeprowadzona przez Niemców operacja polegała na spacyfikowaniu ok. 60 wsi, osad, kolonii i folwarków położonych na obrzeżach puszczy. Pacyfikacją objęto gminy Derewno, Naliboki i Rubieżewicze, znajdujące się na terenie pow. Stołpce, oraz gminy Pierszaje i Iwieniec pow. Wołożyn. W większości wiosek mieszkańcy w przeciągu kilkunastu minut musieli opuścić swe gospodarstwa. Wysiedlonych grupowano w jednym miejscu, zwykle na obrzeżach miejscowości, gdzie formowane były kolumny piesze bądź złożone z furmanek, które pod eskortą prowadzone były do najbliższych stacji kolejowych. Stąd mieszkańcy spacyfikowanych miejscowości pociągami towarowymi wywożeni byli w głąb Rzeszy na roboty przymusowe. Łącznie do pracy przymusowej do Niemiec wywieziono kilka tysięcy osób. Zabudowania palono, łącznie ze zbożem pozostałym na polach, natomiast żywy inwentarz dostarczany na wyznaczone miejsca zbiórek był zabierany przez Niemców. Swoje mienie utraciło tysiące osób. Tym działaniom w wielu przypadkach towarzyszyły zarówno masowe zbrodnie ludobójstwa (m.in. spalono żywcem w stodole w Łapicach około 150 osób, w cerkwi we wsi Dory w ten sam sposób zabito także ponad 100 osób), jak również pojedyncze rozstrzeliwania tych mieszkańców pacyfikowanych wsi, których podejrzewano o wspieranie miejscowych oddziałów ruchu oporu i udzielanie im pomocy. W trakcie akcji wysiedleńczej rozstrzeliwano również z reguły osoby, które z racji kalectwa, wieku czy choroby nie mogły opuścić swych domostw lub które ze wskazanych powodów byłyby uciążliwe w transporcie. Niejednokrotnie osoby takie pozostawiano w płonących budynkach, skąd nie miały drogi ucieczki. Z uwagi na masowość zbrodni, rozproszenie poszczególnych zabójstw na znacznym obszarze i trudności w dotarciu do świadków tych zdarzeń precyzyjne ustalenie liczby zabitych osób cywilnych w czasie działań pacyfikacyjnych nie było możliwe. Ustalenia poczynione w toku śledztwa wskazują, że pacyfikacje poszczególnych miejscowości były przeprowadzane zarówno przez oddziały SS, gestapo, niemiecką policję, żołnierzy Wehrmachtu, jak również jednostki cudzoziemskie (w tym Litwinów, Łotyszy, Ukraińców i Białorusinów), tworzone na zapleczu frontu wschodniego, podlegające wprost wojskowym i policyjnym dowódcom terytorialnym, którym przydzielano do wykonania poszczególne akcje zbrojne. W toku prowadzonego postępowania ustalono w sposób dość precyzyjny zakres terytorialny operacji „Hermann”, jej strategiczne przyczyny, sposoby jej przeprowadzania, przyczyny i okoliczności masowych mordów, jak i pojedynczych zabójstw mieszkańców, modus operandi sprawców dokonujących tych zbrodni, jak również skutki tej operacji.

Niemożliwe okazało się natomiast ustalenie indywidualnych sprawców odpowiedzialnych za poszczególne zbrodnie, stanowiące przedmiot niniejszego postępowania. Z tego powodu

śledztwo zostało umorzone postanowieniem z dnia 16 lutego 2009 r. Postanowienie to jest prawomocne.

S 25/08/Zn – śledztwo wszczęte w dniu 25 maja 2008 r. w sprawie zabójstwa 40 mężczyzn jesienią 1939 r. w Łodzi przez nieustalonych funkcjonariuszy niemieckich. Postępowanie wszczęto w oparciu o informacje przekazane przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, z których wynikało, iż podczas badań archeologiczno-ekshumacyjnych przeprowadzonych w dniach 13–21 maja 2008 r. na wojskowym poligonie Łódź Brus ujawniono szczątki ofiar zbrodni dokonanej przez Niemców. Badania antropologiczne szczątków ludzkich wykazały, iż w odkrytej jamie grobowej znajdowały się szkielety 40 mężczyzn w wieku między 20 a 55 rokiem życia. Na większości czaszek stwierdzono obrażenia postrzałowe z broni palnej. Pozostałe nosiły ślady uszkodzeń, które można wiązać z postrzałami bądź ich stan uniemożliwiał dokonanie odpowiednich obserwacji. Lokalizacja otworów wlotowych wskazywała na systematyczny sposób rozstrzeliwania ofiar. Podczas prac ekshumacyjnych przeprowadzanych w zbiorowej mogile ujawniono szereg przedmiotów, w tym obrączki z wygrawerowanymi inicjałami, imionami oraz datami a także portfele z monogramami. W toku prowadzonego śledztwa przeprowadzono żmudne poszukiwania dokumentów odnoszących się do przedmiotu postępowania w Archiwum Państwowym w Łodzi, Urzędzie Stanu Cywilnego w Łodzi oraz zasobach archiwalnych IPN. Przesłuchano wielu świadków. Nadto zlecono i przeprowadzono ekspertyzy kryminalistyczne w zakresie mechanoskopii, broni i balistyki oraz badań dokumentów. Na podstawie dotychczas zgromadzonego materiału dowodowego ustalono dane 5 spośród 40 ofiar zbrodni. Wśród zidentyfikowanych ofiar są między innymi: dziennikarz, poseł i dyrektor administracyjny w zakładach włókienniczych Scheiblera i Grohmana oraz adwokat. W toku prowadzonego śledztwa niektórzy z członków rodzin zamordowanych uzyskali informacje o losach zidentyfikowanych ofiar zbrodni, o których od dnia zatrzymania w 1939 r. nie było żadnej wiadomości i odebrali pamiątki rodzinne w postaci obrączek odnalezionych w mogile zbiorowej na poligonie Łódź Brus. W odniesieniu do pozostałych ofiar wytypowano nazwiska 35 osób, które mogły zostać stracone przez okupanta w dniu 12 listopada 1939 r.; tę datę przyjęto jako najbardziej prawdopodobną dla dokonania przedmiotowej zbrodni. Sprawa w toku. W sierpniu 2009 r. ujawnione na Brusie szkielety przekazano przedstawicielom władz miasta. Uroczysty pochówek ofiar odbył się 1 września 2009 r.

• Wykaz postępowań zakończonych 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 64/07/Zk – w dniu 17 kwietnia 2009 r. prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi skierował do Sądu Rejonowego w Kaliszu, akt oskarżenia przeciwko Janowi B. i Bogdanowi K., funkcjonariuszom Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu, oskarżając ich o popełnienie trzech zbrodni komunistycznych na szkodę działacza NSZZ „Solidarność” Fabiana K. Pierwszy z czynów to przestępstwo polegające na fizycznym znęcaniu się nad pokrzywdzonym w nieustalonym dniu lipca lub sierpnia 1982 r. w Kaliszu w ten sposób, że po uprzednim zatrzymaniu na ulicy i wywiezieniu go w głąb lasów gołuchowskich, używając broni palnej, Jan B. i Bogdan K. grozili mu pozbawieniem życia, a groźba ta wzbudziła u pokrzywdzonego uzasadnioną obawę, że zostanie spełniona, a następnie groźby te kontynuowali po przewiezieniu do KW MO w Kaliszu, nakłaniając pokrzywdzonego do popełnienia samobójstwa, tj. o stanowiące zbrodnię komunistyczną przestępstwo z art. 184 § 1 kk z 1969 r. w związku z art. 4 § 1 kk w związku z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN–KŚZpNP. Ponadto w nieustalonym dniu lipca lub sierpnia 1982 r. w Kaliszu jako funkcjonariusze SB KW MO w Kaliszu Jan B. i Bogdan K., będąc funkcjonariuszami państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu, stosowali represje wobec Fabiana K., pozbawiając go wolności w ten sposób, że zabrali pokrzywdzonego samochodem osobowym marki fiat 125p z ulicy, a następnie wywieźli w głąb lasów gołuchowskich, tj. o czyn z art. 165 § 1 kk z 1969 r. w związku z ok. 4 § 1 kk w związku z ok. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. IPN–KŚZpNP. Ostatni z czynów, o które oskar-

zeni zostali Jan B. i Bogdan K., to również przestępstwo z ok. 165 § 1 kk z 1969 r. w związku z ok. 4 § 1 kk w związku z ok. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN–KŚZpNP polegające na tym, że w nieustalonym dniu listopada lub grudnia 1983 r. lub 1984 r. w Kaliszu jako funkcjonariusze państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu oraz z innym dotychczas nieustalonym z nazwiska funkcjonariuszem SB KW MO w Kaliszu, co do którego wyłączono materiał dowodowy do odrębnego postępowania, stosowali represje wobec Fabiana K., pozbawiając go wolności w ten sposób, że zabrali go samochodem osobowym marki fiat 125p z terenu komendy, a następnie wywieźli do Szczypiorna. Sprawa w toku postępowania sądowego.

S 67/08/Zk – wniosek o umorzenie postępowania karnego na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii, skierowany do Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieście w Łodzi w dniu 2 października 2009 r. przeciwko Kazimierzowi G. podejrzanemu o to, że w dniu 23 stycznia 1982 r. w Łodzi, działając z góry powziętym zamiarem, będąc oficerem zawodowym Wojska Polskiego i tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi członkami wojewódzkiej komisji weryfikacyjnej dziennikarzy prasowych, odpowiadającymi w odrębnym postępowaniu karnym: Mieczysławem K. – pełnomocnikiem KC PZPR do spraw Propagandy i Informacji, Andrzejem H. – sekretarzem Komitetu Łódzkiego PZPR, Zdzisławem K. – funkcjonariuszem SB KW MO w Łodzi, Mieczysławem K. – oficerem zawodowym Wojska Polskiego i Marią J. – dyrektorem Okręgowego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk, udzielił pomocy dyrektorowi Łódzkiego Wydawnictwa Prasowego Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa-Książka-Ruch” Piotrowi S. oraz prezesowi Zarządu Głównego Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa-Książka-Ruch” Zdzisławowi A. do przekroczenia uprawnień przez stosowanie represji stanowiącej przestępstwo złośliwego naruszenia praw pracowniczych, polegającego na rozwiązaniu stosunku pracy wobec co najmniej 8 dziennikarzy prasowych, w tym Tomasza J., Ignacego Gustawa R., Iwony Ś.-K., Mariana M., Jerzego K., Jacka I., Konrada T. i Lucyny H., przez wydanie z przyczyn politycznych negatywnych opinii co do możliwości dalszej pracy tych osób w miejscu dotychczasowego zatrudnienia oraz w ogóle w zawodzie dziennikarza, dopuszczając się tym samym zbrodni komunistycznej, tj. o czyn z art. 18 § 3 kk w związku z ok. 218 § 1 kk i ok. 231 § 1 kk w związku z ok. 11 § 2 kk w zw. z ok. 12 kk w związku z ok. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN–KŚZpNP. Sporządzenie wniosku o amnestię oznacza, iż w sprawie zgromadzono taki materiał dowodowy, który pozwoliłby skierować przeciwko Kazimierzowi G. akt oskarżenia. Wniosek o amnestię, zgodnie z cytowaną wyżej ustawą, składa się, gdy orzeczona kara nie przekraczałaby 2 lat pozbawienia wolności. Przestępstwo zarzucane Kazimierzowi G. zagrożone jest karą do 3 lat pozbawienia wolności. Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego. Nie wyznaczono jeszcze terminu posiedzenia.

- **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

W 2009 r. żadne z postępowań wcześniej zakończonych skierowaniem do sądów aktu oskarżenia przez OK w Łodzi nie zakończyło się wydaniem choćby nieprawomocnego orzeczenia.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Łodzi w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 5/00/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych w latach 1945–1953 przez funkcjonariuszy byłego PUBP w Wieluniu, polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności, stosowaniu tortur fizycznych i psychicznych, powodowaniu obrażeń ciała, wymuszaniu składania nieprawdziwych zeznań oraz dokonywaniu zabójstw. Pokrzywdzonymi są w większości

żołnierze Konspiracyjnego Wojska Polskiego oraz miejscowa ludność udzielająca pomocy żołnierzom KWP. Śledztwo kompleksowe, z akt postępowania systematycznie wyłączane są poszczególne wątki, w których zapadają orzeczenia kończące postępowania. M. in. w ramach jednego z wyłączonych wątków do Sądu Rejonowego w Wieluniu skierowano akt oskarżenia przeciwko Tadeuszowi R. funkcjonariuszowi PUBP w tym mieście. Wyrokiem z dnia 24 lipca 2002 r. Tadeusz R. został skazany za znęcanie się nad osadzonymi w areszcie tegoż urzędu na karę 2 lat pozbawienia wolności.

S 6/00/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych w okresie od 1945 r. do 31 grudnia 1956 r. przez funkcjonariuszy PUBP w Ostrowie Wielkopolskim, polegających na prześladowaniu Jana S., Stanisława P., Jana S. i innych osób z powodu ich przynależności do grupy politycznej o przekonaniach odmiennych od reprezentowanych przez władze państwa komunistycznego poprzez pozbawienie ich wolności i torturowanie uwięzionych, w wyniku czego doznali oni poważnych uszkodzeń ciała lub rozstrojów zdrowia psychicznego. Postępowanie wielotomowe, na końcowym etapie.

S 11/00/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy PUBP w Sieradzu w latach 1945–1956, polegających na bezprawnych aresztowaniach, przesłuchaniach połączonych ze szczególnym udręczeniem, pozbawieniu życia uwięzionych lub zatrzymanych w związku z zarzutem przynależności do antykomunistycznych organizacji politycznych bądź podejrzeniem udzielania pomocy tym organizacjom. Z akt sukcesywnie wyłączane są kolejne wątki postępowania i w tym zakresie wydawane są decyzje kończące postępowania.

S 13/01/Zk – śledztwo w sprawie zabójstwa w dniu 23 stycznia 1944 r. przez partyzantów sowieckich z Puszczy Rudnickiej kilkudziesięciu mieszkańców wsi Koniuchy pow. Lida, woj. nowogródzkie. Śledztwo w fazie końcowej. W toku postępowania kierowano wnioski o pomoc prawną do Republiki Litewskiej (trzykrotnie), Republiki Białoruś, Federacji Rosyjskiej, Kanady i Izraela. Aktualnie oczekuje się na realizację wniosku o zagraniczną pomoc prawną skierowanego do Prokuratury Obwodowej Rejonu Sołeczniczki, która również prowadzi postępowanie w tej sprawie.

S 17/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez partyzantów sowieckich w latach 1941–1944 na żołnierzach Armii Krajowej i ludności cywilnej, mieszkańcach powiatów Stołpce i Wołożyn, woj. nowogródzkie. Śledztwo kompleksowe, wielotomowe. Przedmiotem postępowania są zabójstwa pojedynczych osób, a także ataki partyzantów sowieckich na poszczególne miejscowości i zabójstwa większej liczby osób, m. in.: zabójstwa 8 maja 1943 r. na ponad 120 mieszkańców Naliboki, pow. Stołpce; zabójstwa w maju 1943 r. w Kamieniu, pow. Wołożyn ponad 20 osób; rozstrzelania w grudniu 1943 r. 10 osób we wsi Derewno, pow. Stołpce; zabójstwa jesienią 1943 r. 6 – 7 osób we wsi Borowikowszczyzna; zabójstwa w grudniu 1943 r. w pobliżu jeziora Kromań, w trakcie rozbrajania oddziału AK-Batalion Stołpecki nieustalonej liczby partyzantów. Przedmiotem śledztwa są również pojedyncze zabójstwa.

S 73/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy NKWD w latach 1944–1956 wobec obywateli polskich, mieszkańców woj. nowogródzkiego: żołnierzy AK i osób cywilnych, polegających na zabójstwach, fizycznym i moralnym znęcaniu się, bezprawnym pozbawianiu wolności, połączonym ze szczególnym udręczeniem i z oddaniem we władztwo obcego państwa. Kompleksowe postępowanie obejmuje ogół zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy stalinowskiego aparatu terroru na mieszkańcach województwa nowogródzkiego. Ostatnio sukcesywnie przesłuchiwanie są byli żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i członkowie ich rodzin, którzy zostali deportowani w głąb ZSRR z terenu woj. nowogródzkiego. Listę tych osób uzyskano w toku śledztwa. Przesłuchania świadków-pokrzywdzonych odbywają się w porządku alfabetycznym. W ostatnim okresie śledztwa trwają przesłuchania pokrzywdzonych, których nazwiska, zaczynają się na literę „P” i „R”.

Zbrodnie nazistowskie

S 1/00/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych w latach 1942–1944 przez funkcjonariuszy policji niemieckiej i białoruskiej, członków załogi obozu w Kołdyczewie k. Baranowicz, woj. nowogródzkie, na więźniach tego obozu. Śledztwo kompleksowe i wielotomowe. Obóz w Kołdyczewie od początku stał się obozem zagłady. Ocenia się, że w obozie zginęło około 22 tys. osób. Dokumentacja obozowa nie zachowała się. W toku śledztwa przesłuchano w charakterze świadków przede wszystkim bliskich ofiar i nielicznych więźniów obozu, którzy przeżyli. Dokonano oględzin szeregu akt dotyczących prowadzonych po wojnie postępowań karnych przeciwko strażnikom obozu oraz funkcjonariuszom SD z placówki w Baranowiczach, której podlegał obóz w Kołdyczewie. Na tej podstawie ustalono część nazwisk ofiar, jak i strażników obozowych. Śledztwo w fazie końcowej. W listopadzie 2007 r. powołano Stowarzyszenie Rodzin Kołdyczewskich. Pismo w tej sprawie do Oddziałowej Komisji w Łodzi skierował jego prezes. W czasie przesłuchania w charakterze świadka okazał on listę członków stowarzyszenia. Aktualnie przesłuchiwani są ostatni członkowie stowarzyszenia, których bliscy zginęli w obozie, a których danych nie ujawniono wcześniej w toku śledztwa.

S 2/00/Zn – śledztwo w sprawie aresztowania i zabójstwa w latach 1942–1943 na terenie woj. nowogródzkiego kilkuset obywateli polskich przez funkcjonariuszy hitlerowskiej policji bezpieczeństwa i policji białoruskiej. Śledztwo kompleksowe, wielowątkowe dotyczy szeregu masowych egzekucji, m. in. w dniu 13 lipca 1942 r. w Baranowiczach rozstrzelano ok. 300 osób; w lipcu 1942 r. w miejscowości Snów rozstrzelano 10 osób; w dniu 5 sierpnia 1942 r. w lesie Hajki koło Malewa rozstrzelano kilkadziesiąt osób; w grudniu 1942 r. na tzw. Górcie Pietralewickiej koło Słomimia rozstrzelano kilkadziesiąt osób, w tym księży i siostry z zakonu niepokalanek; w dniu 10 marca 1943 r. w Lidzie rozstrzelano 15 zakładników. Niezależnie od tych ustaleń przedmiotem śledztwa są także pojedyncze egzekucje. W śledztwie kilkakrotnie zwracano się do Centrali Krajowych Zarządów Wymiaru Sprawiedliwości do Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu z prośbą o nadesłanie orzeczeń prokuratur i wyroków sądów niemieckich, dotyczących tych zbrodni.

Aktualnie zgromadzony materiał poddany zostanie analizie pod kątem możliwości zakończenia postępowania.

S 52/01/Zn – śledztwo w sprawie masowych zabójstw obywateli polskich narodowości żydowskiej dokonanych w okresie od czerwca 1941 r. do lipca 1944 r. przez jednostki policji hitlerowskiej i współpracujące z Niemcami formacje policji białoruskiej, litewskiej i łotewskiej na obszarze woj. nowogródzkiego, m. in. w Lidzie, Nowogródku, Wołożynie, Słominie, Werenowie, Dereczynie i wielu innych miejscowościach. Postępowanie kompleksowe oraz wielotomowe.

Aktualnie trwa analiza całości zgromadzonych materiałów dowodowych w celu zbadania celowości kontynuowania postępowania i możliwości wydania decyzji kończącej postępowanie w sprawie.

S 10/04/Zn – śledztwo w sprawie bombardowania przez Luftwaffe miasta Wielunia w dniu 1 września 1939 r., w wyniku którego zginęło kilkuset Polaków i Żydów. W efekcie 3 bombardowań bezbronnego miasta, w którym nie stacjonowały żadne jednostki wojskowe, zginęło co najmniej 600 osób, w tym 32 pacjentów miejscowego szpitala. Zniszczeniu uległo co najmniej 70 % zabudowań, w tym wiele zabytków.

Aktualnie oczekuje się na realizację wniosku skierowanego do Centrali w Ludwigsburgu, zawierającego prośbę o udzielenie informacji o dalszych losach lotników niemieckich, którzy brali udział w bombardowaniu miasta (ich aktualnych adresów, dat zgonów).

S 19/04/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez hitlerowców w latach 1940–1943 w obozie przesiedleńczym w Konstantynowie k. Łodzi. Do obozu przesiedlano mieszkańców Wielkopolski, Pomorza i centralnej Polski. Przez obóz przeszło około 30 000 osób.

Zginęło ponad 600 osób, w tym dużo dzieci i młodzieży. Postępowanie na końcowym etapie, przesłuchiwanie są ostatni świadkowie.

W toku śledztwa opracowano listę zawierającą dane 695 osób zmarłych w obozie, którą przekazano burmistrzowi Konstantynowa Łódzkiego oraz prezesowi Społecznego Komitetu ds. Budowy Pomnika Polskich Ofiar Niemieckiego Obozu w Konstantynowie. Odsłonięcie obelisku z tablicami zawierającymi nazwiska zmarłych w obozie nastąpi w 2010 r.

7. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu (materiał opracowany przez naczelnika Józefa Krenza)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Poznaniu

S 23/00/Zk – śledztwo w sprawie przestępczych czynów funkcjonariuszy państwa komunistycznego, sprowadzających się m.in. do pozbawienia życia szeregu osób, spowodowania obrażeń ciała i bezprawnego pozbawienia wolności podczas tzw. wydarzeń poznańskich mających miejsce w dniach 28–29 czerwca 1956 r. Postępowanie podjęto z zawieszenia w dniu 22 listopada 2000 r. Nawet bardzo ostrożne wnioski wynikłe z zebranego materiału obligują do przyjęcia, że liczbę osób pokrzywdzonych w rozumieniu kodeksu postępowania karnego (zabici, ranni, zatrzymani, aresztowani, osoby, które bito i nad którymi znęcano się po zatrzymaniu i w trakcie przesłuchań) szacować należy na ponad 1319. Składa się na nią: 50 zabitych osób cywilnych (na ogólną liczbę 58 zabitych), prawdopodobnie co najmniej 523 rannych osób cywilnych (na ogólną liczbę co najmniej 573 rannych) oraz minimum 746 zatrzymanych i aresztowanych. Liczby te, szczególnie w zakresie osób zatrzymanych, aresztowanych i rannych (przyjęte na podstawie analizowanych materiałów archiwalnych) muszą być oczywiście w trakcie śledztwa zweryfikowane. Zauważyć przy tym trzeba, że czyny polegające na przestępczym traktowaniu zatrzymanych, aresztowanych czy też przesłuchiwanym popełniano jeszcze długo po 28 czerwca 1956 r.

Do dziś przesłuchano w charakterze świadków ponad 950 osób, będących nie tylko pokrzywdzonymi lub ich najbliższymi (w przypadku śmierci tych pierwszych), ale i uczestnikami wydarzeń, tak po stronie demonstrantów, jak i szeroko rozumianego aparatu państwowego.

Choćby powyższe wskazuje na skalę przedmiotu niniejszego postępowania, która wydaje się precedensowa.

Przedmiotowe śledztwo to nie tylko szereg przesłuchań świadków i analiz dokumentów archiwalnych. W drugiej połowie 2006 r. wykonano czynności ekshumacyjne i badania sondażowe odpowiednio w Leszkowie k. Piły (cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich i polskich z 1945 r.) i w Biedrusku (pobliski las). Nie potwierdziły one jednak hipotez, wynikłych m.in. z zeznań świadków, o usytuowaniu tam grobów nieznanymi do tej pory ofiar wydarzeń, a w szczególności żołnierzy, którzy odmówili strzelania do demonstrantów.

W zakresie głównego wątku śledztwa, jakim muszą być ofiary śmiertelne wydarzeń, ustalono, że na dziś przyjąć trzeba, iż w ich trakcie oraz w związku z doznanymi wtedy obrażeniami straciło życie 58 osób. Na tę liczbę składa się 50 osób cywilnych, 4 żołnierzy (w tym 1 żołnierz KBW, 1 podchorąży Oficerskiej Szkoły Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych w Poznaniu, 1 żołnierz służby czynnej i 1 żołnierz zawodowy), 1 milicjant i 3 funkcjonariuszy UB. Liczbę tę ustalono po wykonaniu szeregu czynności procesowych weryfikujących zawarte w różnych źródłach informacje o ofiarach śmiertelnych.

Jak pokazują wyniki niniejszego śledztwa, nie musi ono mieć jedynie wymiaru historycznego. W trakcie postępowania Marianowi S., byłemu funkcjonariuszowi MO, postawiono zarzut, że w okresie od 30 czerwca 1956 r. do 4 lipca 1956 r. w Poznaniu, jako funkcjonariusz Komendy Dzielnicowej Milicji Obywatelskiej Poznań Jeżyce, przekraczając swą władzę przyśługującą funkcjonariuszowi na stanowisku starszego referenta sekcji operacyjnej ww. jednost-

ki MO, w celu wymuszenia na Marianie K. – pozbawionym wolności w związku z udziałem w tzw. wydarzeniach poznańskich i osadzonym w areszcie ww. jednostki MO – przyznania się do popełnienia zarzucanych mu czynów i złożenia określonych wyjaśnień znęcał się fizycznie i moralnie nad nim w ten sposób, że groził mu pozbawieniem życia przy użyciu pistoletu i uderzył go nim kilkakrotnie w głowę, a następnie, wspólnie i w porozumieniu z innymi nieustalonymi funkcjonariuszami MO, bił go rękoma i pałąk po całym ciele, popełniając w ten sposób zbrodnię komunistyczną na szkodę wyżej wymienionego pokrzywdzonego w formie stosowania represji polegających na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie pozbawienia wolności. Po wyłączeniu tej sprawy do odrębnego postępowania skierowano przeciwko Marianowi S. akt oskarżenia do Sądu Rejonowego Poznań Grunwald Jeżyce.

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2009 r. Mariana S. uznano winnym zarzucanego mu czynu i wymierzono mu karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie na okres lat 2. Wyrok ten jest prawomocny. Choć zapadł on w jednostkowej sprawie, uznać go należy za symboliczny, gdyż jak wynika z poczynionych ustaleń, prawdopodobnie nad co najmniej połową osób pozbawionych w jakiegokolwiek formie wolności znęcano się, bądź je bito.

Aktualnie głównym nurtem postępowania są czynności związane z przesłuchiwaniami osób rannych podczas wydarzeń lub ich najbliższych (o ile osoby pokrzywdzone już nie żyją) i wyjaśnianiem tej części przedmiotu śledztwa.

S 17/06/Zk – śledztwo wszczęte w dniu 10 lipca 2006 r. w sprawie dokonanych w grudniu 1981 r. bezprawnych internowań działaczy „Solidarności” z terenu woj. zielonogórskiego na podstawie decyzji komendanta wojewódzkiego MO w Zielonej Górze, Postępowanie ma na celu wyjaśnienie okoliczności bezprawnego internowania działaczy opozycyjnych na terenie byłego województwa zielonogórskiego oraz ustalenie funkcjonariuszy odpowiedzialnych za te czyny. W toku śledztwa ustalono, że na terenie ówczesnego województwa zielonogórskiego internowano łącznie 45 osób. W ramach prowadzonego śledztwa odnaleziono i poddano oględzinom kilkadziesiąt tomów akt dotyczących osób internowanych na tym terenie oraz przesłuchano większość pokrzywdzonych lub – w przypadku ich śmierci – osoby dla nich najbliższe. Obecnie dokonuje się przeglądów akt dotyczących przygotowań do wprowadzenia stanu wojennego, przebiegu akcji internowań oraz przybliżających okoliczności tych zdarzeń.

Kolejne śledztwa o sygnaturach S 123/04/Zk, S 4/05/Zk, S 9/05/Zk, S 16/06/Zk są prowadzone w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności osób internowanych w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 18 grudnia 1981 r. na mocy decyzji komendantów wojewódzkich MO w Lesznie, Poznaniu, Koninie i Pile. Ze spraw tych dokonano wyłączeń do odrębnych postępowań materiały dotyczące popełnienia innych zbrodni komunistycznych na szkodę działaczy podziemnej „Solidarności”.

S 50/08/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej w okresie od kwietnia 1982 r. do kwietnia 1983 r. w Gorzowie Wielkopolskim i Zielonej Górze przez prokuratorów Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w trakcie postępowania przygotowawczego Pg.SI-II-47/82 oraz przez sędziów Wojskowego Sądu Garnizonowego w toku postępowania sądowego Sg.W 146/82 przeciwko członkom opozycyjnej grupy „JAH”, przez pozbawienie wolności oraz podżeganie do pozbawienia wolności członków tej grupy: Andrzeja T., Zbigniewa W., Krzysztofa M. i Henryka W., które to działania były formą represji i wyrazem walki politycznej z osobami o odmiennych zapatrywaniach ideologicznych.

Z zebranych materiałów, w tym akt głównych sprawy karnej prowadzonej przeciwko działaczom opozycji politycznej przed Wojskowym Sądem Garnizonowym w Zielonej Górze, oznaczonej sygnaturą Sg.W 146/82, oraz z dokumentacji z postępowania przygotowawczego wynika, że pokrzywdzeni zostali zatrzymani pod zarzutem sporządzania, przechowywania i kolportażu ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, t.j. o przestępstwo z art. 48 ust. 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. W ramach śledztwa, prowadzonego w trybie doraźnym przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową w Zielonej Górze, wskazana grupa osób została tymczasowo aresztowana i postawiona

w stan oskarżenia. W wyniku procesu prowadzonego przed Wojskowym Sądem Garnizonowym w Zielonej Górze zostali oni skazani na bezwzględne kary pozbawienia wolności.

Sąd Najwyższy w dniu 10 stycznia 1997 r. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez prokuratora generalnego zmienił wyrok wydany wobec pokrzywdzonych, uniewinniając ich od zarzucanych im czynów. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazuje na bepodstawność skazania wymienionych wyżej osób.

Śledztwo jest obecnie na zaawansowanym etapie.

S 75/08/Zk – śledztwo przeciwko Konradowi K., byłemu strażnikowi więziennemu Centralnego Więzienia we Wronkach.

Materiały procesowe, stanowiące podstawę do przeprowadzenia czynności w powyższej sprawie, wyłączono w dniu 2 grudnia 2008 r. z kompleksowego śledztwa S 24/00/Zk w sprawie zbrodni popełnionych na więźniach Centralnego Więzienia we Wronkach w latach 1945–1956, w tym m.in. fizycznego i psychicznego znęcania się nad nimi, spowodowania śmierci bliżej nieustalonej liczby więźniów, przekroczenia lub niedopełnienia obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy tamtejszej Służby Więziennej.

W wyniku przeprowadzonego postępowania zebrano materiał dowodowy, który dostarczył podstaw do przedstawienia Konradowi K. zarzutu popełnienia 4 czynów fizycznego znęcania się nad pokrzywdzonymi, członkami podziemnych organizacji niepodległościowych, odbywającymi w więzieniu we Wronkach kary pozbawienia wolności.

Konradowi K. zarzucono, że w okresie od 22 czerwca 1948 r. do 15 listopada 1949 r., daty dokładnej nie ustalono, we Wronkach, jako funkcjonariusz Służby Więziennej tamtejszego Centralnego Więzienia, przekraczając swoje uprawnienia przysługujące funkcjonariuszowi na stanowisku strażnika więziennego, znęcał się fizycznie nad więźniem ww. więzienia Tadeuszem C., odbywającym karę więzienia za działalność niepodległościową w organizacji Wolność i Niezawisłość w ten sposób, że bił go po całym ciele oraz zmuszał do długotrwałego biegania połączonego z koniecznością wielokrotnego upadania i podnoszenia się, na skutek czego doprowadzał go do fizycznego wyczerpania, popełniając w ten sposób na jego szkodę zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji polegającej na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Nadto Konradowi K. zarzucono, że w okresie od 29 listopada 1950 r. do 9 listopada 1951 r., daty dokładnej nie ustalono, we Wronkach, jako funkcjonariusz Służby Więziennej tamtejszego Centralnego Więzienia, przekraczając swoje uprawnienia przysługujące funkcjonariuszowi na stanowisku strażnika więziennego, znęcał się fizycznie nad więźniem ww. więzienia Lesławem P., odbywającym karę więzienia za działalność niepodległościową w organizacji Orleńca w ten sposób, że zmuszał go do wykonywania wyczerpujących ćwiczeń fizycznych w postaci „żabek”, w trakcie których kopał go po całym ciele oraz umieścił nago w betonowym pomieszczeniu, tzw. karcu, gdzie polewano go zimną wodą, na skutek czego doprowadził go do fizycznego wyczerpania, popełniając w ten sposób na jego szkodę zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji polegającej na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Konrada K. oskarżono również, że w okresie od 10 maja 1951 r. do 16 stycznia 1954 r., daty dokładnej nie ustalono, we Wronkach, jako funkcjonariusz Służby Więziennej tamtejszego Centralnego Więzienia, przekraczając swoje uprawnienia przysługujące funkcjonariuszowi na stanowisku strażnika więziennego, działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma innymi nieustalonymi strażnikami, znęcał się fizycznie nad więźniem ww. więzienia Józefem J., odbywającym karę więzienia za działalność niepodległościową w organizacji Konspiracyjne Wojsko Polskie w ten sposób, że bił go drewnianym młotkiem oraz kopał go po całym ciele, doprowadzając go do utraty przytomności oraz umieścił nago w betonowym pomieszczeniu, tzw. karcu, gdzie polewano go zimną wodą, na skutek czego doprowadził go do fizycznego wyczerpania, popełniając w ten sposób na jego szkodę zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji polegającej na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Ostatni czyn, który zarzucono ww. polegał, na tym, że

w dniu 29 listopada 1950 r. we Wronkach, jako funkcjonariusz Służby Więziennej tamtejszego Centralnego Więzienia, przekraczając swoje uprawnienia przysługujące funkcjonariuszowi na stanowisku strażnika więziennego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi nieustalonymi strażnikami, znęcał się fizycznie nad więźniem ww. więzienia Konradem G., odbywającym karę więzienia za działalność niepodległościową w organizacji Narodowe Siły Zbrojne w ten sposób, że przy przyjęciu do więzienia zmuszał go do biegania wśród szpaleru strażników więziennych, bijąc go i kopiąc w tym czasie po całym ciele, na skutek czego doprowadził go do fizycznego wyczerpania, popełniając w ten sposób na jego szkodę zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji polegającej na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności.

Akt oskarżenia przeciwko Konradowi K. skierowano w dniu 9 listopada 2009 r. do Sądu Rejonowego w Szamotułach. Do chwili obecnej sąd nie wyznaczył terminu pierwszej rozprawy.

S 91/07/Zn – śledztwo w sprawie egzekucji 107 Polaków, mającej miejsce w dniu 8 grudnia 1939 r. w lesie usytuowanym w pobliżu miejscowości Bukowiec na terenie pow. wągrowieckiego, dokonanej przez funkcjonariuszy SS i policję niemiecką.

W wyniku przeprowadzonych czynności śledczych ustalono, że ofiarami przedmiotowej egzekucji byli m.in. Polacy, którzy przed wojną byli aktywnymi działaczami społecznymi, byłymi powstańcami wielkopolskimi lub uczestniczyli w kampanii wrześniowej, np. w ramach cywilnej obrony KłECKA. Wszystkich rozstrzelanych w dniu 8 grudnia 1939 r. zabrano z więzienia w Wągrowcu.

Egzekucja nie była poprzedzona żadnym postępowaniem sądowym, a miała na celu planową eksterminację najniebezpieczniejszych, zdaniem okupanta, Polaków oraz sterroryzowanie społeczeństwa polskiego. Jak do tej pory, udało się ustalić nazwiska 36 osób, które mogły być ofiarami przedmiotowej zbrodni. Aktualnie trwają końcowe czynności mające na celu ustalenie i przesłuchanie osób najbliższych dla zamordowanych oraz zweryfikowanie ustalonych nazwisk ofiar egzekucji.

S 52/09/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa polegającej na zamordowaniu w dniu 11 listopada 1939 r. w Wolsztynie Bielniku przez działających w celu wyniszczenia osób narodowości polskiej i idących na rękę władzom państwa niemieckiego członków Einsatzkommando 14/VI dowodzonego przez SS-Sturmbannführera Gerharda F. 11 obywateli polskich, mieszkańców Wolsztyna i okolic. Śledztwo podjęte z zawieszenia w dniu 17 września 2009 r. W toku śledztwa ustalono, iż w celu zastraszenia społeczeństwa polskiego w okresie od września do listopada 1939 r. niemieckie władze okupacyjne rozpoczęły zatrzymywanie obywateli polskich, którzy przed wojną znani byli ze swojej antyhitlerowskiej postawy i działali w patriotycznych organizacjach, oraz przedstawiciele inteligencji, lekarzy, kupców, duchownych. Aresztowania objęły również ludność z Wolsztyna i okolic. Spośród wielu aresztowanych w dniu 11 listopada 1939 r. w lasach w podwolsztyńskim Bielniku rozstrzelano 11 obywateli polskich. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż zamordowani Polacy nie popełnili żadnego przestępstwa, za które mogliby ponieść konsekwencje. Wobec tych osób nie przeprowadzono żadnego prawdziwego postępowania sądowego, nie wydano wobec nich wyroków, a jedyną podstawą do pozbawienia ich życia był fakt, iż byli Polakami. Obecnie przesłuchiwanie są świadkowie członkowie rodzin pomordowanych oraz gromadzona jest dokumentacja dotycząca zarówno pokrzywdzonych, jak i sprawców.

• Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 75/08/Zk – śledztwo przeciwko Konradowi K., byłemu strażnikowi więziennemu Centralnego Więzienia we Wronkach. Przedmiotowe śledztwo zostało szerzej opisane w części sprawozdania dot. spraw o szczególnym charakterze.

Akt oskarżenia przeciwko Konradowi K. skierowano w dniu 9 listopada 2009 r. do Sądu Rejonowego w Szamotułach. Do chwili obecnej sąd nie wyznaczył terminu pierwszej rozprawy.

- **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 51/06/Zk – w sprawie mającego miejsce w okresie od lipca 1948 r. do lipca 1950 r. w Poznaniu fizycznego i psychicznego znęcania się nad Kazimierzem S., Wiktoorem K. i innymi członkami podziemnej organizacji niepodległościowej Armia Krajowa Zawisza, działającej na terenie Gostynia i okolic, przez funkcjonariuszy tamtejszego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, którzy znęcali się nad nimi w ten sposób, że bili ich i kopali po całym ciele, popełniając w ten sposób zbrodnię komunistyczną na szkodę ww. pokrzywdzonych.

W dniu 23 czerwca 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Poznaniu akt oskarżenia przeciwko Ryszardowi Z. o przestępstwa z art. 231 § 1 kk i art. 247 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Ryszarda Z. oskarżono o to, że w okresie od 26 stycznia 1950 r. do 30 stycznia 1950 r. w Poznaniu, jako funkcjonariusz tamtejszego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, przekraczając swoje uprawnienia przysługujące funkcjonariuszowi na stanowisku referenta śledczego wykonującemu czynności procesowe w toku śledztwa prowadzonego przeciwko pozbawionemu wolności Kazimierzowi S., członkowi podziemnej organizacji Armia Krajowa Zawisza, działającej na terenie Krobi i okolic, w celu uzyskania określonych wyjaśnień znęcał się fizycznie nad wyżej wymienionym pokrzywdzonym w ten sposób, że przesłuchując go w charakterze podejrzanego, co najmniej dwukrotnie zmuszał go do długotrwałego opierania się w pozycji stojącej o ścianę z wysuniętymi do tyłu nogami, na skutek czego doprowadzał go do utraty przytomności z powodu fizycznego wyczerpania, popełniając w ten sposób na jego szkodę zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji polegającej na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie prowadzonego śledztwa i pozbawienia wolności. Nadto Ryszarda Z. oskarżono o to, że w dniu 31 stycznia 1950 r. w Poznaniu, jako funkcjonariusz tamtejszego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, przekraczając swoje uprawnienia przysługujące funkcjonariuszowi na stanowisku referenta śledczego wykonującemu czynności procesowe w toku śledztwa prowadzonego przeciwko pozbawionemu wolności Wiktorowi K., członkowi podziemnej organizacji Armia Krajowa Zawisza, działającej na terenie Krobi i okolic, w celu uzyskania określonych wyjaśnień znęcał się fizycznie nad wyżej wymienionym pokrzywdzonym w ten sposób, że przesłuchując go w charakterze podejrzanego, zmuszał go do wykonywania długotrwałych ćwiczeń fizycznych w postaci przysiadów, w trakcie których wielokrotnie uderzał jego głową o ścianę, powodując tym u niego krwawienie z nosa, popełniając w ten sposób na jego szkodę zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji, polegającej na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie prowadzonego śledztwa i pozbawienia wolności.

Wyrokiem Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto z dnia 30 stycznia 2009 r., sygn. III K 1340/08, uznano oskarżonego Ryszarda Z. za winnego zarzucanych mu czynów popełnionych w sposób wyżej opisany, z tą zmianą, że wyeliminowano z ich opisu to, że przekraczał swoje uprawnienia przysługujące wykonującemu czynności procesowe, i wymierzono mu karę łączną 1 roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na okres 3 lat tytułem próby.

Od powyższego wyroku w dniu 27 lutego 2009 r. apelację złożył obrońca oskarżonego. W dniu 12 maja 2009 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał wyżej wymienioną apelację za oczywiście bezzasadną i utrzymał powyższy wyrok w mocy.

S 58/06/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej w okresie od stycznia 1982 r. do 1986 r. w Koninie przez funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Koninie, a następnie Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Koninie, polegającej na fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad Grzegorzem M. i Kazimierzem B.

W dniu 19 października 2007 r. do Sądu Rejonowego w Koninie skierowano akt oskarżenia przeciwko Romanowi K. o przestępstwa z art. 184 § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 ustawy

z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Romana K. oskarżono o to, że w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do maja 1982 r. we Włocławku, jako funkcjonariusz Wydziału III Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Koninie, znęcał się psychicznie nad pozbawionym wolności i osadzonym w Ośrodku Odosobnienia we Włocławku Kazimierzem B. w ten sposób, że groził mu pozbawieniem prawa wykonywania zawodu lekarza oraz negatywnymi konsekwencjami dla jego rodziny, a nadto nakłaniał go do opuszczenia kraju, popełniając w ten sposób zbrodnię komunistyczną na szkodę ww. pokrzywdzonego. Nadto Romana K. oskarżono o to, że w okresie od kwietnia 1982 r. do 1986 r. we Włocławku i w Koninie, jako funkcjonariusz Wydziału III Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Koninie, a następnie Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Koninie, działając wspólnie i w porozumieniu z innym nieustalonym funkcjonariuszem, znęcał się psychicznie nad Grzegorzem M. w ten sposób, że w trakcie internowania, zatrzymań oraz tzw. rozmów profilaktycznych związanych z prowadzoną przez niego działalnością niepodległościową groził pokrzywdzonemu zgwałceniem jego przyjaciółki, pozbawieniem wolności i wyrzuceniem ze studiów oraz negatywnymi konsekwencjami dla jego rodziny, a nadto znieważał go słowami obraźliwymi i wulgarnymi, drwił z jego religijności oraz nakłaniał do opuszczenia kraju, popełniając w ten sposób zbrodnię komunistyczną na szkodę ww. pokrzywdzonego.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Koninie wydanym w dniu 14 kwietnia 2009 r., sygn. II K 421/07 Roman K., uznany został winnym zarzucanych mu czynów popełnionych w sposób wyżej opisany, z tą zmianą, że przyjęto, iż znęcanie się nad pokrzywdzonym Grzegorzem Musidlakiem trwało do 1985 r.

Sąd wymierzył oskarżonemu karę łączną 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat próby. Powyższy wyrok jest prawomocny.

S 78/07/Zk – śledztwo w sprawie przeciwko Marianowi Sz. podejrzanemu o czyn z art. 286 § 1 i art. 246 w zw. z art. 36 kk z 1932 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 10 grudnia 2007 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Poznaniu akt oskarżenia przeciwko Marianowi Sz.

Oskarżono go o to, że w okresie od 2 lipca 1956 r. do 4 lipca 1956 r. w Poznaniu, jako funkcjonariusz Komendy Dzielnicowej Milicji Obywatelskiej Poznań Jeżyce, przekraczając swą władzę przysługującą mu jako funkcjonariuszowi na stanowisku starszego referenta sekcji operacyjnej ww. jednostki MO, w celu wymuszenia na Marianie K. – pozbawionym wolności w związku z udziałem w tzw. wydarzeniach poznańskich i osadzonym w areszcie w ww. jednostki MO – przyznania się do popełnienia zarzucanych mu czynów i złożenia określonych wyjaśnień, znęcał się fizycznie i moralnie nad wyżej wymienionym w ten sposób, że groził mu pozbawieniem życia przy użyciu pistoletu i uderzył go nim kilkakrotnie w głowę, a następnie, wspólnie i w porozumieniu z innymi nieustalonymi funkcjonariuszami MO, bił go rękoma i pałką po całym ciele, popełniając w ten sposób zbrodnię komunistyczną na szkodę wyżej wymienionego pokrzywdzonego w formie stosowania represji polegających na naruszeniu prawa do nietykalności cielesnej i prawa do humanitarnego traktowania w trakcie pozbawienia wolności, tj. o czyny określone w art. 286 § 1 i art. 246 w zw. z art. 36 kodeksu karnego - rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. (Dz. U. Nr 60, poz. 571 z 1932 r. z późniejszymi zmianami) i w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 21 kwietnia 2009 r. oskarżonego Mariana Sz. uznano za winnego popełnienia wyżej opisanego czynu i wymierzono karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Wykonanie wymierzonej oskarżonemu Marianowi Sz. kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszono na okres 2 lat tytułem próby. Wyrok jest prawomocny.

- Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Poznaniu w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.

Zbrodnie komunistyczne

S 12/00/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych na więźniach Centralnego Więzienia w Rawiczu w latach 1945–1956, podjęte z zawieszenia 27 października 2000 r. Na podstawie zebranych dowodów ustalono, że funkcjonariusze Służby Więziennej w Rawiczu znęcali się nad więźniami fizycznie i psychicznie. Często już w momencie przyjazdu do więzienia funkcjonariusze urządzali nowo przybyłym więźniom tzw. ścieżkę zdrowia, polegającą na przepędzaniu więźniów przez szpaler funkcjonariuszy, którzy pięściami, pałkami, kluczami bili przebiegających przez niego więźniów. Funkcjonariusze Centralnego Więzienia w Rawiczu stosowali przemoc fizyczną wobec więźniów, bijąc ich i kopiąc po całym ciele. Osoby osadzone były znieważane, a nadto kierowano pod ich adresem groźby zabójstwa i pobicia. Nadto bez powodu lub za drobne przewinienia o charakterze dyscyplinarnym więźniowie osadzani byli w karcerze. Złe warunki pobytu, niedostateczne wyżywienie oraz znęcanie się nad więźniami były powodem dużej śmiertelności wśród osadzonych. W toku śledztwa ustalane są okoliczności śmierci więźniów na skutek bicia i torturowania przez funkcjonariuszy SW w Rawiczu, a także z powodu złego wyżywienia, zimna i chorób. Wyjaśniane są wątki fizycznego i psychicznego znęcania się nad pokrzywdzonymi w toku prowadzonych wcześniej przeciwko nim postępowań przygotowawczych.

S 23/00/Zk – śledztwo w sprawie przestępczych czynów funkcjonariuszy państwa komunistycznego, sprowadzających się między innymi do pozbawienia życia szeregu osób, spowodowania obrażeń ciała i bezprawnych pozbawień wolności podczas tzw. wydarzeń poznańskich mających miejsce w dniach 28–29 czerwca 1956 r.

Aktualnie głównym nurtem postępowania są czynności związane z przesłuchiwaniami osób rannych podczas wydarzeń lub ich najbliższych (o ile osoby pokrzywdzone już nie żyją) i wyjaśnianiem tej części przedmiotu śledztwa.

S 29/04/Zk – śledztwo w sprawie stosowania przez funkcjonariuszy PRL od 30 maja 1960 r. represji oraz ograniczeń w przysługujących prawach wobec mieszkańców Zielonej Góry i pow. zielonogórskiego w związku z wyznaniem i praktykowaniem wiary katolickiej oraz wobec uczestników wydarzeń, jakie miały wówczas miejsce pod Domem Katolickim w Zielonej Górze, tj. o przestępstwo określone w art. 194 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Śledztwo wszczęto w dniu 30 lipca 2004 r. Z materiałów postępowania wynika, że podłożem wydarzeń, które miały miejsce w dniu 30 maja 1960 r. pod Domem Katolickim w Zielonej Górze, były narastające stopniowo po „odwilży” z 1956 r. działania represyjne ówczesnych władz wymierzone w Kościół katolicki oraz konflikt lokalny elit rządzących z proboszczem w Zielonej Górze, Kazimierzem M., związany z jego aktywną działalnością społeczną i duszpasterską.

W 1959 r. władze lokalne zaplanowały, że pomieszczenia użytkowane dotąd przez księży z parafii św. Jadwigi należy przeznaczyć dla świeckich organizacji społecznych (m. in. dla Zielonogórskiej Orkiestry Symfonicznej).

Termin eksmisji wyznaczono początkowo na sobotę 28 maja 1960 r., ale ostatecznie przesunięto o 2 dni, zakładając, że poniedziałek będzie dniem bardziej sprzyjającym przeprowadzeniu kontrowersyjnej operacji. Podczas niedzielnych mszy ks. Kazimierz M. poinformował wiernych o zamiarach administracji, co wyraźnie zelektryzowało napiętą już atmosferę. Zebrany przed budynkiem tłum nie wpuścił do środka urzędników mających dokonać eksmisji. Doprowadziło to do gwałtownych starć z milicją i ZOMO, które trwały przez cały dzień. Rozbijanie pomniejszych grup demonstrantów zakończono o godzinie 21, a całkowity spokój zapanował około godziny później.

O zażartości walk świadczy fakt, iż w starciach obrażenia odniosło 160 funkcjonariuszy, liczba zaś poszkodowanych po stronie demonstrantów nie jest znana. Spłonęły dwa samochody ciężarowe GAZ-51.

Za udział w zajściach zatrzymano 222 osoby, z których ponad połowę postawiono przed sądem, pozostałych zaś przed kolegium. Wyroki sięgały 5 lat więzienia. Śledztwo zmierza do ustalenia osób pokrzywdzonych i wytypowania sprawców wskazanej na wstępie zbrodni komunistycznej.

S 123/04/Zk – śledztwo w sprawie dokonanych w grudniu 1981 r. bezprawnych internowań działaczy „Solidarności” z terenu woj. leszczyńskiego na podstawie decyzji komendanta wojewódzkiego MO w Lesznie.

Śledztwo wszczęto w dniu 17 marca 2005 r. Sprawa zainicjowana zawiadomieniem Bronisława L. dot. dokonanego przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w grudniu 1981 r. bezprawnego pozbawienia wolności osób związanych ze środowiskiem „Solidarności” z terenu woj. leszczyńskiego i umieszczenia ich w ośrodkach odosobnienia.

W toku śledztwa ustalono, że nocą z 12 na 13 grudnia 1981 r., w związku z wprowadzeniem stanu wojennego, w ramach przygotowanej zawczasu akcji „Jodła”, funkcjonariusze SB i MO, realizując decyzje komendanta wojewódzkiego MO w Lesznie, rozpoczęli zatrzymywania aktywnych w środowisku „Solidarności” działaczy opozycyjnych. Większość zatrzymań zrealizowano już pierwszej nocy, przed wejściem w życie przepisów legalizujących podjęte działania. Działaczy przetrzymywano początkowo w więzieniu w Ostrowie, następnie zaś w ośrodku odosobnienia w Głogowie. Kobiety przetransportowano do Gołdapi. Rygor, we wstępnym okresie typowo więzienny, wynikający z regulaminu dla tymczasowo aresztowanych, z biegiem czasu zelżał, nie stwierdzono przypadków znęcania się fizycznego i szykan, z wyjątkiem dolegliwości wywołanej samym faktem pozbawienia wolności wraz ze wszystkimi tego konsekwencjami. Zwolnienia odbywały się sukcesywnie przez niemal cały rok 1982, uzależnione były od stanu zdrowia internowanych i postrzegania ich przez decydujący w tych kwestiach aparat SB.

Śledztwo zmierza do uzyskania dokumentacji mogącej świadczyć o przestępczym charakterze akcji internowań i przybliżającej okoliczności tych zdarzeń oraz do ustalenia odpowiedzialności osoby wydającej nielegalne decyzje.

Zbrodnie nazistowskie

S 4/00/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych w latach 1939–1945 wobec polskich robotników przymusowych na terenie byłej III Rzeszy. Śledztwo podjęto z zawieszenia 8 listopada 2000 r.

Zatrudnionych w III Rzeszy polskich robotników przymusowych poddano policyjnemu orzecznictwu sądowemu. Wprowadzono reguły tzw. potraktowania szczególnego (Sonderbehandlung), które zezwalały policji niemieckiej na szybkie uśmiercanie poszczególnych osób, a nawet całych grup ludzi, w warunkach stwierdzenia poważnego zagrożenia dla bezpieczeństwa Rzeszy. Na tej podstawie zamordowano wielu obywateli polskich za samowolne zrywanie stosunków pracy, utrzymywanie intymnych stosunków z obywatelami Niemiec oraz inne drobne wykroczenia. Dokładnych danych o liczbie wyroków śmierci do chwili obecnej nie uzyskano. Postępowanie ma charakter kompleksowy i wielowątkowy. W toku postępowania zgromadzono obszerny materiał dowodowy w postaci zeznań wielu świadków, oględzin akt archiwalnych i dokumentów uzyskanych w wyniku przeprowadzenia zakrojonych na szeroką skalę kwerend archiwalnych. Na ich podstawie ustalane są dane dotyczące podstaw aresztowania polskich robotników przymusowych, procedury postępowania ze skazanymi na śmierć. W toku śledztwa kierowane są wnioski o udzielenie pomocy prawnej w sprawie karnej do właściwych prokuratur Republiki Federalnej Niemiec oraz Centrali w Ludwigsburgu. W chwili obecnej kontynuowane są kwerendy w archiwach oraz dokonywana jest analiza zgromadzonych dokumentów.

S 6/01/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy SS i gestapo w latach 1939–1944 w Forcie VII w Poznaniu. Śledztwo podjęte z zawieszenia w dniu 21 lutego 2001 r. Postępowanie ma charakter kompleksowy i wielowątkowy. W wyniku dotychczas przeprowadzonych czynności procesowych ustalono, że w więzieniu policyjnym Fort VII w Poznaniu zostało zamordowanych ponad 5000 osób. Dane dotyczące ofiar są jednak znikome, z uwagi na zniszczenie przez Niemców większości dokumentacji podczas likwidacji obozu. Na podstawie relacji przesłuchiwanym świadków oraz zabezpieczonych dokumentów uzupełniano istniejącą listę dotychczas ustalonych nazwisk ofiar zamordowanych w Forcie VII oraz wiedzę na temat bardzo ciężkich warunków, w jakich przebywali więźniowie w Forcie VII, a także okoliczności popełnionych tam zbrodni oraz ich sprawców. Obecnie kontynuowane jest ustalenie adresów żyjących byłych więźniów Fortu VII bądź ich najbliższych krewnych. Równolegle nawiązano współpracę z organizacjami kombatanckimi, które przekazują tutejszej komisji informacje o żyjących byłych więźniach Fortu VII. Zeznania przesłuchanych w toku śledztwa świadków dostarczają coraz więcej szczegółów pozwalających na odtworzenie warunków, w jakich przebywali osadzeni w Forcie VII więźniowie. Na podstawie ich zeznań oraz zabezpieczonych dokumentów sporządzono listy dotychczas ustalonych ofiar zamordowanych w Forcie VII, jak również listę funkcjonariuszy gestapo i SS, którzy dopuścili się w nim zbrodni ludobójstwa.

S 71/03/Zn – śledztwo w sprawie zamordowania w dniu 8 lipca 1943 r. w Dreźnie Bohdana W., Józefa S., Władysława K., Władysława M., Sabiny M., Antoniego M., Józefa Ś. i Jana K. w wyniku wydania wyr. przez niemiecki Wyższy Sąd Krajowy w Poznaniu (Strafsenat des Oberlandesgerichts in Posen) w dniu 31 maja 1943 r. na sesji wyjazdowej w Budziszynie w sprawie 2 J 168.42(18). Śledztwo wszczęto postanowieniem z dnia 5 stycznia 2004 r.

Na podstawie zebranych dowodów ustalono, że Bohdan W., Józef S., Władysław K., Władysław M., Sabina M., Antoni M., Józef Ś. i Jan K. bezprawnym wyrokiem Wyższego Sądu Krajowego w Poznaniu skazani zostali za przygotowanie zdrady stanu na karę śmierci. Karę wykonano w dniu 8 lipca 1943 r. w Dreźnie. W toku śledztwa zwrócono się do Centrali Ścigania Zbrodni Nazistowskich w Ludwigsburgu o ustalenie danych personalnych oraz adresów względnie informacji o zgonie osób odpowiedzialnych za zbrodnię sądową oraz funkcjonariuszy gestapo, którzy znęcali się nad pokrzywdzonymi w toku prowadzonego przeciwko nim śledztwa.

S 27/04/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanej przez funkcjonariuszy III Rzeszy, a polegającej na bezzasadnym skazaniu 35 osób narodowości polskiej przez Sąd Specjalny w Poznaniu w trakcie postępowania Sd 4 Js 115/40, Sd 4 KLs 284/40 wyrokiem z dnia 3 grudnia 1940 r. na kary śmierci oraz kary więzienia. Śledztwo wszczęto postanowieniem z dnia 16 lipca 2004 r.

Z dotychczasowych ustaleń wynika, że 38 osób narodowości polskiej oskarżono o ciężkie naruszenia pokoju w kraju. Wyrokiem z dnia 3 grudnia 1940 r. Sąd Specjalny w Poznaniu skazał spośród nich 10 osób na kary śmierci, 25 osób na kary więzienia w wymiarze od 2 do 15 lat. W sprawie tej korzystano z międzynarodowej pomocy prawnej Centrali Ścigania Zbrodni Nazistowskich w Ludwigsburgu i Prokuratury Krajowej w Berlinie.

S 116/04/Zn – w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanej przez funkcjonariuszy III Rzeszy, a polegającej na bezzasadnym skazaniu 33 osób narodowości polskiej na kary śmierci oraz kary więzienia przez Wyższy Sąd Krajowy w Poznaniu na sesji wyjazdowej w Lipsku wyrokiem z dnia 27 stycznia 1943 r. Śledztwo wszczęto postanowieniem z dnia 16 lutego 2005 r.

Z dotychczasowych ustaleń wynika, że 33 osoby narodowości polskiej zostały oskarżone o przygotowanie zdrady stanu. Dziewięć osób Wyższy Sąd Krajowy w Poznaniu na sesji wyjazdowej w Lipsku wyrokiem z dnia 27 stycznia 1943 r. skazał na kary śmierci a pozostałe na kary więzienia w wysokości od 1 roku do 8 lat.

W sprawie tej zwrócono się do Centrali Ścigania Zbrodni Nazistowskich w Ludwigsburgu o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej.

8. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie (materiał opracowany przez naczelnika Grzegorza Malisiewicza)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Rzeszowie

S 19/03/Zk – śledztwo wszczęte 20 maja 2003 r. w sprawie zbrodni przeciwko ludzkości stanowiącej zbrodnię komunistyczną popełnionej lub co najmniej tolerowanej w okresie od 17 września 1939 r. do końca 1951 r. na terenie b. pow. Lwów przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego i co najmniej tolerowanej przez członków Biura Politycznego KC WKP(b) oraz funkcjonariuszy komunistycznych innych organów byłego ZSRR, a polegającej na wydawaniu przepisów prawnych, instrukcji, zarządzeń, rozkazów i poleceń tworzących warunki umożliwiające przesiedlenia obywateli narodowości polskiej, zabójstwa, powodowanie poważnych uszkodzeń ciała i rozstroju zdrowia psychicznego, pozbawianie wolności, pozbawianie prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu, rozmyślnego tworzenia warunków życia obliczonych na spowodowanie całkowitego lub częściowego wyniszczenia fizycznego m.in. przez zmuszanie do wykonywania ciężkiej pracy fizycznej w obozach przy głodowych racjach żywnościowych, odmowę opieki lekarskiej, stosowanie kar cielesnych, w wyniku czego dokonano zabójstw ze szczególnym okrucieństwem, aresztowań i deportacji co najmniej 442 obywateli polskich. W toku śledztwa ustalono, że 5 grudnia 1939 r. Rada Komisarzy Ludowych Związku SRR uchwałą nr 2010-558ss zatwierdziła propozycje Ludowego Komisarjatu Spraw Wewnętrznych Związku SRR o wysiedleniu wszystkich zamieszkałych na zachodniej Białorusi i zachodniej Ukrainie osadników wraz z rodzinami i wykorzystaniu ich przy wyrębach lasów będących w gestii Ludowego Komisarjatu Przemysłu Drzewnego ZSRR. W 1940 r. przeprowadzone zostały trzy duże akcje deportacyjne. Pierwsza deportacja obejmowała osadników wojskowych, jak i cywilnych oraz leśników i rozpoczęta została w dniu 10 lutego 1940 r. Druga deportacja przeprowadzona została w dniu 13 kwietnia 1940 r. i dotknęła głównie jeńców wojennych obozów specjalnych Kozielska, Starobielska i Ostaszkowa oraz rodziny więźniów politycznych z więzień zachodniej Ukrainy. W tym okresie deportowano również rodziny wojskowych zbiegłych za granicę. 29 czerwca 1940 r. rozpoczęła się trzecia deportacja obejmująca głównie uciekinierów z terenów Polski okupowanych przez Niemców. Ponadto deportacje pojedynczych rodzin miały miejsce do początku lat pięćdziesiątych. Oprócz wspomnianych wcześniej trzech zorganizowanych akcji deportacyjnych deportacje przeprowadzono w styczniu i czerwcu 1940 r., w maju 1941 r., październiku 1944 r. i styczniu 1945 r. Dotknęły one głównie rodziny członków Armii Krajowej i działaczy innych organizacji niepodległościowych aresztowanych wcześniej przez NKWD. Po zakończeniu wojny pojedyncze rodziny polskie wywożono na Syberię i do Kazachstanu. Ponadto dwie duże deportacje rodzin polskich przeprowadzono w okresie od kwietnia do października 1950 r. i od lutego do kwietnia 1951 r.

Po zajęciu okupowanych terenów Rosjanie rozpoczęli masowe aresztowania osób zaangażowanych w działalność niepodległościową, ze szczególnym nasileniem represji skierowanych przeciwko Armii Krajowej. Pierwsza fala aresztowań miała miejsce w okresie od września 1939 r. do czerwca 1941 r., natomiast druga od marca 1944 r. do jesieni 1947 r. Osoby aresztowane osadzano w budynkach NKWD. W trakcie wielogodzinnych przesłuchań były bite i torturowane. Przetrzymany w wieloosobowych celach, bez żadnych środków higieny, upokarzane, o głodowych racjach żywnościowych, po kilkumiesięcznych śledztwach, na podstawie sfingowanych procesów otrzymywały wieloletnie kary pozbawienia wolności. Część aresztowanych mimo prowadzonego śledztwa nie miała żadnego procesu. A następnie skazani w bydłących wagonach wysyłani byli do kopalni, budowy kolei, pracy w tajdze i na Syberii. Wielu z wycieńczenia i głodu zmarło.

Śledztwo w tej sprawie umorzono 3 marca 2009 r. wobec śmierci ujawnionych sprawców oraz wobec niewykrycia sprawców, których danych personalnych nie ustalono.

S 6/06/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 23 stycznia 2006 r. w sprawie:

I. zbrodni komunistycznych będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na dokonaniu 23 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu, b. woj. lwowskie, przez funkcjonariuszy NKWD zabójstw około 70 więźniów sprowadzonych z więzienia w Przemyślu, których pozbawiono życia, zadając im uderzenia młotem w głowy;

II. zbrodni komunistycznych będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na dokonaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w Lacku, b. woj. lwowskie, przez funkcjonariuszy NKWD zabójstw z broni palnej oraz przy użyciu młotków do tłuczenia kamieni kilkuset więźniów sprowadzonych z więzienia w Przemyślu, aresztu w Mościskach i innych osób, a w tym: Władysława G., Feliksa G., Augusta S., Franciszka L., Waleriana K., Tadeusza Rz., Władysława B., Aleksandra J., Tadeusza J., Jana B., Antoniego P., Jana R., Antoniego S., Teofila P., Karola Z., Józefa W., Jakuba S., Antoniego Z., Ludwika Sz., Bolesława M., mężczyzn o nazwisku W. i H. oraz Jana G., Kazimierza P., Mariana A., Tadeusza A., Stanisława Sz. i mężczyzny o nazwisku P., a także więźniów obozu w Nowym Mieście;

III. zbrodni komunistycznych będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na dokonaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu, b. woj. lwowskie, przez oficera operacyjnego Rejonowego Oddziału NKWD w Dobromile, Aleksandra M., i innych funkcjonariuszy NKWD zabójstw z broni palnej oraz przy użyciu tępych narzędzi więźniów w liczbie od około 120 do około 180, a w tym Kazimierza K., mężczyzny o nazwisku T., Bolesława R., Michała Z., mężczyzny o nazwisku K. i mężczyzny o nazwisku J.;

IV. zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na usiłowaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu dokonania zabójstwa Józefa K. przez funkcjonariusza NKWD przez oddanie do niego strzału z broni palnej w górną część czaszki;

V. zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na usiłowaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu dokonania zabójstwa Władysława O. przez funkcjonariusza NKWD przez oddanie do niego strzału z broni palnej w nogę;

VI. zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na usiłowaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu dokonania zabójstwa Stanisława P. przez funkcjonariusza NKWD przez zadanie mu uderzenia młotem w głowę, w wyniku czego doznał on ciężkiego uszkodzenia ciała w postaci utraty słuchu i mowy;

VII. zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na usiłowaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu dokonania zabójstwa mężczyzny o nazwisku S. przez funkcjonariusza NKWD;

VIII. zbrodni komunistycznej będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na usiłowaniu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. w więzieniu w Dobromilu dokonania zabójstwa mężczyzny o nazwisku G. przez funkcjonariusza NKWD.

Po dokonaniu napaści Niemiec hitlerowskich na ZSRR rozpoczęto ewakuację więzienia znajdującego się w części Przemyśla okupowanej przez wojska sowieckie. 23 czerwca 1941 r. z więzienia w Przemyślu przewieziono trzema samochodami ciężarowymi do więzienia w Dobromilu grupę więźniów liczącą około 70 osób. Zostali oni umieszczeni na dziedzińcu więziennym. Więźniowie ci zostali zamordowani na terenie tego więzienia przez funkcjonariuszy NKWD, którzy pozbawiając ich życia, uderzali młotem w ich głowy. Zwłoki tych osób przewieziono następnie samochodem ciężarowym do warzelni soli o nazwie „Salina” znajdującej się w miejscowości Lacko. Tam wrzucono je do nieczynnego szybu. Pozostałych więźniów przebywających w więzieniu w Przemyślu podzielono na dwie kolumny ewakuacyjne. Obie te grupy składały się z kilkuset więźniów. Pierwsza kolumna została skierowana pieszo w stronę Dobromila. Kolumnę tę doprowadzono do warzelni soli znajdującej się w Lacku. Następnie w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. na terenie tej warzelni soli funkcjonariusze NKWD zamor-

dowali więźniów sprowadzonych z Przemyśla. Osoby te zabijano zarówno przy użyciu broni palnej, jak też przez uderzanie ich młotkami do tłuczenia kamieni. Na terenie warzelni soli „Salina” zamordowano również więźniów sprowadzonych z aresztu w Mościskach oraz z obozu w Nowym Mieście. Zwłoki tych osób wrzucono do jednego z nieczynnych szybów, a część z nich zakopano w zbiorowej mogile na terenie warzelni. Druga kolumna więźniów sformowana w Przemyśle została skierowana na wschód w stronę Medyki. Grupa ta została rozproszona po napotkaniu wojsk niemieckich. Tej samej nocy na terenie więzienia w Dobromilu funkcjonariusze NKWD dokonali również przy użyciu broni palnej oraz tępych narzędzi zabójstw znajdujących się tam więźniów w liczbie od około 120 do około 180. 27 czerwca 1941 r. po wkroczeniu do Dobromila wojsk niemieckich mieszkańcy tego miasta udali się do miejscowego więzienia w celu odnalezienia swoich krewnych i znajomych, aresztowanych przez NKWD. Na korytarzu i schodach więzienia znajdowały się liczne ślady krwi. W jednej z cel na piętrze znaleziono zakrwawione zwłoki dwóch kobiet. Przed schodami prowadzącymi do piwnicy leżały zwłoki trzech mężczyzn. Na dziedzińcu więziennym, ogrodzonym murem i przyległym do budynku więzienia, na środku placu znajdował się wykopany dół o wymiarach około 4x4 m wypełniony ciałami pomordowanych więźniów. Po zajęciu Dobromila przez wojska niemieckie okupanci zapędzili osoby narodowości żydowskiej do wydobywania zwłok, początkowo na terenie więzienia w Dobromilu, a następnie w warzelni soli „Salina” znajdującej się w Lacku. Wśród zamordowanych w więzieniu mieszkańcy Dobromila i okolic rozpoznawali swoich bliskich. Zwłoki rozpoznane przez członków rodzin zostały pochowane indywidualnie, pozostałe pochowano w zbiorowych mogiłach na cmentarzu w Dobromilu, a także w zbiorowym grobie w pobliżu warzelni soli w Lacku. Analiza zgromadzonego materiału dowodowego doprowadziła do wniosku, że zabójstwa więźniów dokonane w więzieniu w Dobromilu oraz w warzelni soli w Lacku, a także usiłowanie zabójstw niektórych więźniów przebywających w więzieniu w Dobromilu zawierały znamiona zbrodni komunistycznych. Zabójstw tych dokonali funkcjonariusze NKWD, będący niewątpliwie funkcjonariuszami państwa komunistycznego. Jak wynika z ustaleń śledztwa, osoby zamordowane w więzieniu w Dobromilu oraz w warzelni soli w Lacku nie zostały skazane na karę śmierci w wyniku przeprowadzonego przewodu sądowego. Zabójstwa tych osób stanowią zatem czyny polegające na naruszaniu praw człowieka. Zbrodnie potraktowano również jako zbrodnie przeciwko ludzkości. Biorąc bowiem pod uwagę znaczną liczbę zabitych osób, jak również fakt, że osoby te były obywatelami polskimi należy uznać, że ich zabójstw dokonano w zamiarze zniszczenia przynajmniej części grup narodowych zamieszkujących obszar państwa polskiego.

Należy dodać, że dokonane w toku śledztwa czynności doprowadziły do ustalenia, że oficer operacyjny Rejonowego Oddziału NKWD w Dobromilu, Aleksander Iwanowycz M., który brał udział w zabójstwach więźniów na terenie więzienia w Dobromilu, w chwili obecnej nie żyje.

W związku z powyższym w dniu 6 kwietnia 2009 r. śledztwo w części dotyczącej udziału Aleksandra M. w zabójstwach więźniów więzienia w Dobromilu w nocy z 26 na 27 czerwca 1941 r. zostało umorzone wobec śmierci sprawcy.

Zebrany w toku śledztwa materiał dowodowy nie pozwolił na ustalenie pozostałych sprawców wyżej opisanych zbrodni, w związku z powyższym śledztwo zostało umorzone wobec niewykrycia sprawców.

S 27/08/Zk – śledztwo wszczęte 1 kwietnia 2008 r. w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w Rzeszowie, w bliżej nieustalonym czasie 1988 r., na szkodę Urszuli S., a polegającej na poświadczeniu nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne przez funkcjonariuszy SB w dokumentach przez nich wytworzonych. W toku prowadzonego śledztwa przesłuchano Urszulę S., która zeznała, iż w czasie pracy w Meblarskich Zakładach Wytwórczo-Usługowych Spółdzielnia Pracy w Rzeszowie jej przełożony złożył wniosek o dopuszczenie jej do informacji stanowiących tajemnicę państwową. W związku z tym wnioskiem została wezwana do Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Rzeszowie, gdzie rozmawiała z funkcjonariuszem Referatu V tego urzędu, Januszem B. Pismem z dnia 28 czerwca 1988 r. prezes Zarządu Meblarskich Zakładów Wy-

twórczo-Usługowych Spółdzielnia Pracy w Rzeszowie zwrócił się do Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Rzeszowie Wydział ds. Koordynacji Ochrony Tajemnicy z wnioskiem w sprawie uzgodnienia kandydatów do wykonywania prac o ochronie tajemnicy państwowej. Wśród kandydatów znalazła się Urszula S. Pismo to zostało zarejestrowane w RUSW w Rzeszowie 30 czerwca 1988 r. Na załączonym do pisma wniosku dotyczącym Urszuli S. znalazła się adnotacja sporządzona przez Janusza B. o treści: „Służba Bezpieczeństwa RUSW nie wnosi zastrzeżeń odnośnie dopuszczenia ww. do prac stanowiących tajemnicę państwową”, zatwierdzona przez zastępcę szefa RUSW ds. SB, Stanisława D. Jak wynika z zachowanych w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie dokumentów, inny funkcjonariusz SB, Tadeusz G., wypełnił kartę personalną na nazwisko Urszuli S., rejestrując ją jako „kontakt operacyjny”. Rejestrację tę zatwierdził Antoni Cz. w zastępstwie zastępcy szefa RUSW ds. SB w Rzeszowie. W toku śledztwa przesłuchano Antoniego Cz., który w 1988 r. pełnił obowiązki zastępcy szefa RUSW ds. SB w Rzeszowie. Po okazaniu mu dokumentów dotyczących Urszuli S. zwrócił on uwagę, iż została ona zarejestrowana jako kandydat na „kontakt operacyjny”, a nie jako „kontakt operacyjny”. Rejestracja taka mogła odbyć się bez wiedzy osoby zainteresowanej, w oparciu o dokumenty wytworzone przez innego funkcjonariusza. W ten sposób funkcjonariusz rejestrujący kandydata na „kontakt operacyjny” zapewniał sobie wyłączność na prowadzenie z taką osobą rozmów w przyszłości. Zdaniem świadka sam fakt rejestracji był zatem dokonany prawidłowo, nie wynika zaś z niego, iż Urszula S. współpracowała z organami SB.

Śledztwo w tej sprawie umorzono 9 marca 2009 r. wobec niestwierdzenia przestępstwa. Analizując zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, stwierdzono bowiem, że nie dostarczył on podstaw do przyjęcia, iż funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa w wytworzonych przez siebie dokumentach poświadczali nieprawdę. Urszulę S. zarejestrowano jako kandydata na „kontakt operacyjny” – zgodnie z obowiązującymi przepisami – choć nie miała ona świadomości tego faktu. Nie była też tajnym współpracownikiem ani pomocnikiem przy operacyjnym zdobywaniu informacji w rozumieniu art. 3a ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów.

S 73/09/Zn – śledztwo w sprawie:

- 1) zbrodni nazistowskiej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, a polegającej na zabójstwie 9 obywateli polskich o nieustalonej tożsamości w końcu lipca 1940 r. w nieustalonym miejscu na terenie pow. rzeszowskiego przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego, w tym ustalonych: Ernsta S., Wenera H. i Willego P.;
- 2) zbrodni nazistowskiej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, a polegającej na zabójstwie co najmniej 10 obywateli polskich o nieustalonej tożsamości we wrześniu 1940 r. w nieustalonym miejscu na terenie pow. rzeszowskiego przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego, w tym ustalonego Willego K.;
- 3) zbrodni nazistowskiej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, a polegającej na zabójstwie 25 obywateli polskich o nieustalonej tożsamości w sierpniu i październiku 1940 r. w nieustalonym miejscu na terenie pow. rzeszowskiego przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego, w tym ustalonych Emila D., Erwina L. i Maxa W.;
- 4) zbrodni nazistowskiej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, a polegającej na zabójstwie około 5–6 osób, w tym jednej kobiety, o nieustalonej tożsamości, w nieustalonym miejscu na terenie pow. rzeszowskiego w okresie jesiennym 1940 r. przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego, w tym ustalonych Augusta K. i Willego Z.;
- 5) zbrodni nazistowskiej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, a polegającej na wydaniu co najmniej 49 wyroków śmierci wobec obywateli polskich o nieustalonej tożsamości w okresie od lipca 1940 r. do października 1940 r. w Rzeszowie przez Maxa D., przewodniczącego Sądu Doraźnego w Rzeszowie.

W oparciu o uzyskane z byłej prokuratury byłego ZSRR protokoły przesłuchania Ernsta S., b. jeńca wojennego, który w dniu 28 listopada 1945 r. złożył zeznania dotyczące ww. zbrodni

popęlnionych przez hitlerowców, a także o zeznania złożone przez Maxa D., Willego K. i Emila D., w trakcie śledztwa prowadzonego przez prokuraturę w Monachium ustalono sprawców tych zbrodni, jak również fakt.

Śledztwo prowadzone w tej sprawie umorzono 2 listopada 2009 r. wobec śmierci ustalonych sprawców zbrodni oraz wobec niewykrycia pozostałych sprawców.

Zbrodnie inne

S 68/09/Zi – śledztwo w sprawie:

- 1) zbrodni ludobójstwa dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich, polegającej na zabójstwie Antoniego Sz. i usiłowaniu zabójstwa Franciszka W. w dniu 30 listopada 1943 r. w Rudce, pow. Lubaczów;
- 2) zbrodni ludobójstwa dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich, polegającej na zabójstwie Marcina M. w dniu 22 grudnia 1943 r. w Rudce, pow. Lubaczów;
- 3) zbrodni ludobójstwa dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich, polegającej na zabójstwie w dniu 19 kwietnia 1944 r. w Rudce pow. Lubaczów, mieszkańców wsi, a wśród nich: Józefa B., Ludwika B., Jana B., Stanisława B., Jakuba Ch., Jana G., Andrzeja D., Bazylego K., Michała K., Jana K., Marcina K., Michała K., Izydora K., Dominika M., Marcina M., Józefa M., Anny M. i trojga dzieci o nazwisku M. o nieustalonych imionach, Rozalii M., Jana P., Józefa P., Macieja P., Michała P., Franciszka P., Mieczysława P., Bronisława S., Józefa S., Marcina Sz., Michała Sz., Pawła Sz., Stanisława Sz., Izydora W., Katarzyny W., Andrzeja W., Adama W., Józefa W., Marcina W., Stanisława W., Elżbiety W., Eugeniusza W., Stefanii W., Weroniki W., Tomasza W. i Macieja Z., i usiłowaniu zabójstwa Józefy W., Zyty W., Stanisława M., Anieli W. i Jana B.;
- 4) zbrodni ludobójstwa dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich, polegającej na zabójstwie Adama Ch., mieszkańca wsi Rudka, pow. Lubaczów, w bliżej nieustalonym miejscu, wiosną 1944 r.

Materiały dotyczące tych zdarzeń wyłączono 2 września 2009 r. z akt wielowątkowego śledztwa sygn. S 45/02/Zi w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1947 na terenie pow. lubaczowskiego na szkodę obywateli polskich narodowości polskiej i ukraińskiej, w wyniku których śmierć poniosła nieustalona bliżej liczba osób. W oparciu o zgromadzony materiał dowodowy ustalono, że wieś Rudka położona w pow. Lubaczów, gminie Horyniec, licząca ponad 70 numerów, zamieszkiwana była w większości przez ludność narodowości polskiej, co stanowiło ewenement na tamtejszym terenie. W toku śledztwa ustalono, że 30 listopada 1943 r. w Rudce nacjonałiści ukraińscy zastrzelili Antoniego Sz. oraz spowodowali rany nosa i ucha Franciszka W. Ponadto 22 grudnia 1943 r. w okolicy Nowego Sioła mężczyźni posługujący się językiem ukraińskim uprowadzili Marcina M. powracającego do Rudki. Jego ciało, odnalezione niebawem, nosiło ślady tortur. W dniu 19 kwietnia 1944 r. o świcie, tuż po rozejściu się do domów mieszkańców pełniących nocną wartę, wieś została okrążona, a do jej centrum wjechały furmanki z mężczyznami w niemieckich mundurach, a także ubranymi po cywilnemu. Zażądali od sołtysa o nazwisku K. zwołania zebrania pod pretekstem odebrania od mieszkańców broni. Jednocześnie zastrzeleni zostali w obecności rodzin mieszkający w pobliżu mężczyźni. Sprawcy podpalali zabudowania. Wkrótce więc drewniane, kryte słomą budynki stanęły w ogniu. Napastnicy wrzucali do piwnic i schronów granaty, oddawali do ich wnętrza strzały z broni palnej i jednocześnie zamykali od zewnątrz drzwi, wiedząc, że w pomieszczeniach tych przebywają mężczyźni, kobiety i dzieci. Mieszkańcy pozbawiani byli życia również w jarze, w którym schroniła się część ludności. Po oddaleniu się napastników do zrujnowanej wsi przybyło niemieckie wojsko, które odjechało po przeprowadzonym rekonesansie. Pozbawieni dorobku życia mieszkańcy opuścili spaloną doszczętnie wieś, która nie została już odbudowana. Po kilku tygodniach do Rudki udali się młodzi mężczyźni Paweł M. i Adam Ch. w celu zabrania przedmiotów niezbędnych do życia. Na terenie Rudki zostali zaatakowani przez uzbrojonych Ukraińców, którzy ujęli Adama Ch., związali mu ręce, przypięli do konia i uprowadzili w kierunku wsi zamieszkiwanej przez Ukraińców. Jego losy pozostają

nieznane. Główną siłą uderzeniową stanowił organizowany w Gorajcu, pow. Lubaczów, oddział zbrojny dowodzony przez Jana Sz. „Żeleźniaka”. Jego trzonem była kilkudziesięcioosobowa grupa policjantów ukraińskich, którzy wraz z Janem Sz. zdezerterowali z Rawy Ruskiej. Wśród napastników byli Jan Sz. ps. „Szum”, Teodor B. ps. „Bałaj” i nieustalony z imienia i nazwiska noszący ps. „Gonta”, a także Grzegorz M. ps. „Kalinowicz”. Pozostali napastnicy rekrutowali się z siatki cywilnej Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów z Gorajca, a także z mieszkańców okolicznych wsi narodowości ukraińskiej. W kilku przypadkach mieszkańcy Rudki rozpoznali wśród napastników Ukraińców mieszkających w sąsiadujących z Rudką wsiach. Tożsamości ich nie zdołano jednak ustalić.

Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie Ośrodek Zamiejscowy w Przemyślu z dnia 24 czerwca 1960 r., sygn. VII K 21/60, Jan Sz. „Żeleźniak” uznany został za winnego między innymi tego, że idąc na rękę władzy państwa niemieckiego zorganizował oddział UPA, którym bezpośrednio dowodząc, wziął udział w zabójstwach ludności polskiej, w szczególności we wsiach Gorajec, Chotylub, Cieszanów, Kowalówka i Rudka, gdzie w dniu 19 kwietnia 1944 r., kierując bezpośrednio napadem na Rudkę, uczestniczył w zabójstwie około 75 osób. Na podstawie literatury ustalono Jan Sz. „Szum” zginął we wrześniu 1947 r., Teodor B. „Bałaj” zginął maju 1946 r., N.N. „Gonta” zginął w czerwcu 1947 r., a Grzegorz M. „Kalinowicz” skazany został na karę śmierci, którą wykonano. Zdarzenia będące przedmiotem śledztwa uznano za zbrodnie ludobójstwa, skoro nie były one dziełem spontanicznym, ataków dokonywały zorganizowane formacje militarne, zaś przebieg zdarzeń, ich planowość, systematyczność, rozmiary i skutki wskazują, że ich celem było spowodowanie bezpowrotnego opuszczenia tych terenów przez ludność narodowości polskiej. Cel ten o charakterze politycznym realizowany przez formacje zbrojne nakreślony został przez kierownictwo OUN-UPA. Przeprowadzone czynności nie ujawniły sprawców zabójstwa Antoniego Sz., usiłowania zabójstwa Franciszka W., zabójstwa Marcina M. i Adama Ch.

Postanowieniem z dnia 7 września 2009 r. umorzono śledztwo w punkcie 1, 2 i 4 wobec niewykrycia sprawców przestępstwa, w punkcie 3 w stosunku do Jana Sz. „Żeleźniaka” wobec stwierdzenia, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone, w stosunku do Jana Sz. „Szuma”, Teodora B. i Grzegorza M. wobec śmierci sprawców oraz wobec niewykrycia pozostałych sprawców.

• Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 66/08/Zk – w dniu 19 listopada 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Krośnie akt oskarżenia przeciwko b. funkcjonariuszowi PUBP w Jaśle i PUBP w Krośnie Franciszkowi P. o dopuszczenie się w okresie kilku dni, najprawdopodobniej poczynając od 17 listopada 1945 r., w Szerzynch, woj. małopolskie, podczas i w związku z urzędowaniem, wspólnie i w porozumieniu z innym nieżyjącym już funkcjonariuszem PUBP w Jaśle, którego sprawę umorzono z powodu jego śmierci, zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na przekroczeniu swej władzy, w celu wymuszenia na Stanisławie G., pozbawionym wolności i przetrzymywanym w areszcie Posterunku MO w Szerzynch, złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do popełnienia zarzucanych mu czynów przez fizyczne i moralne znęcanie się nad tą osobą. Franciszkowi P. zarzucono również dopuszczenie się w drugiej połowie 1946 r. w Łękach Dukielskich, pow. krośnieński, woj. podkarpackie, podczas i w związku z urzędowaniem zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na przekroczeniu swej władzy przez zmuszanie przemocą Emilii K., by powiedziała, gdzie ukrywa się jej brat Józef K., i zaprowadziła go i towarzyszących mu funkcjonariuszy UB w to miejsce.

S 1/09/Zk – w dniu 5 lutego 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Leżajsku akt oskarżenia przeciwko byłemu funkcjonariuszowi Komendy Wojewódzkiej MO w Rzeszowie, Józefowi G., o dopuszczenie się 15 października 1946 r. w Giedlarowej, woj. podkarpackie, wspólnie i w porozumieniu z nieustalonymi co do liczby i tożsamości funkcjonariuszami Mi-

licji Obywatelskiej, podczas i w związku z urzędowaniem dwóch zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swej władzy przez fizyczne i moralne znęcanie się nad Józefem R. i Józefem K. w celu wymuszenia na Józefie R. wydania broni oraz wymuszenia na Józefie K. podania pseudonimu konspiracyjnego Józefa R., a także przez wzięcie udziału w pobiciu tych osób przy użyciu niebezpiecznego narzędzia w postaci karabinów, w wyniku czego Józef K. doznał trwałego kalectwa w postaci utraty słuchu w lewym uchu.

S 45/09/Zk – w dniu 1 lipca 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Łańcucie akt oskarżenia przeciwko byłemu funkcjonariuszowi PUBP w Łańcucie, Janowi K., o dopuszczenie się w okresach od 27 stycznia 1951 r. do 18 kwietnia 1951 r. i od 29 stycznia 1951 r. do kwietnia 1951 r. w Łańcucie, woj. podkarpackie, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami tego urzędu, zbrodni komunistycznych będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swoich uprawnień przez fizyczne i moralne znęcanie się nad pozbawionych wolności i przetrzymywanymi w areszcie tego urzędu Jerzym N., Emilem K. i Stanisławem P. w celu wymuszenia:

- przyznania się do popełnienia zarzucanych im czynów i złożenia określonych wyjaśnień dotyczących nielegalnej organizacji młodzieżowej o nazwie „Orlęta”;
- wydania ich kolegów, którzy należeli do tej organizacji.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 57/04/Zk w dniu 12 września 2007 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Przemyślu akt oskarżenia przeciwko Józefowi K.

Wyrokiem z dnia 28 grudnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Przemyślu (z sygn. akt II K 304/09) umorzył na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz. U. Nr 64, poz. 390) postępowanie karne przeciwko Józefowi K. oskarżonemu o dopuszczenie się 12 grudnia 1981 r. w Przemyślu, woj. podkarpackie, zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu swoich uprawnień wynikających z pełnienia służby na stanowisku komendanta wojewódzkiego MO w Przemyślu i działaniu na szkodę Waldemara M., przez wydanie decyzji nr 66/81 o jego internowaniu, wskazując jako podstawę prawną tej decyzji art. 42 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, który nigdy nie został uchwalony oraz wydanie nakazu zatrzymania i doprowadzenia Waldemara M. do Ośrodka Odosobnienia w Nowej Wsi, co spowodowało bezprawne pozbawienie wolności tej osoby w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 11 października 1982 r. w Komendzie Miejskiej MO w Jarosławiu, w Komendzie Wojewódzkiej MO w Przemyślu, w Ośrodku Odosobnienia w Uhercach, w Ośrodku Odosobnienia w Łupkowie i w Ośrodku Odosobnienia w Rzeszowie. Sąd obciążył również częściowo Józefa K. kosztami sądowymi. W ustnym uzasadnieniu wyroku sąd stwierdził, iż w jego ocenie wina oskarżonego Józefa K. nie budzi wątpliwości. Oskarżony, wydając decyzję o internowaniu Waldemara M., podjął ją w oparciu o akt prawny, który nigdy nie został uchwalony przez żaden organ. Jednocześnie oskarżony, posiadając wykształcenie prawnicze, był świadomy, iż nie miał wtedy żadnych uprawnień do pozbawienia wolności Waldemara M. Niemniej jednak – jak stwierdził sąd – jego ustalenia wskazują na to, iż za czyn zarzucony oskarżonemu należy wymierzyć karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Nie ma jednak takiej możliwości, biorąc pod uwagę przepis art. 1 ust. 1 ustawy z 7 grudnia 1989 r. o amnestii, zgodnie z którym jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że w wypadku przestępstwa umyślnego kara pozbawienia wolności nie przekroczyłaby lat 2, postępowanie karne umarza się. Wyrok ten jest nieprawomocny.

S 66/04/Zk - w dniu 27 kwietnia 2005 r. skierowano do Sądu Okręgowego w Krośnie akt oskarżenia przeciwko Jerzemu R. Wyrokiem z dnia 22 września 2009 r. Sąd Okręgowy w War-

szawie (sygn. akt VIII K 18/08) uznał byłego funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krośnie, Jerzego R., za winnego dopuszczenia się 18 lipca 1946 r. w Odrzykoniu, pow. krośnieński, woj. podkarpackie, zabójstwa Władysława U., do którego oddał z najbliższej odległości co najmniej dwa strzały z krótkiej broni palnej, wiedząc, że jest on członkiem organizacji niepodległościowej.

Sąd uznał również oskarżonego Jerzego R. za winnego dopuszczenia się 15 października 1946 r. w Krośnie, woj. podkarpackie, w czasie pełnienia służby w miejscowym Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami zbrodni komunistycznej, polegającej na tym, że przekraczając swoje uprawnienia w celu wymuszenia na Franciszku R. pozbawionym wolności i przetrzymywanym w areszcie tego Urzędu złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do stawianych mu zarzutów, znęcał się nad nim fizycznie i moralnie, wielokrotnie znieważając i obrażając słowami wulgarnymi, powszechnie uważanymi za obraźliwe, zmuszając go do określonego zachowania, tj. zakładając maskę gazową z zatkanym pochłaniaczem oraz wielokrotnie bijąc.

Uznając Jerzego R. za winnego popełnienia tych czynów sąd wymierzył mu za pierwszy z nich karę 8 lat pozbawienia wolności, zaś za drugi z nich karę 2 lat pozbawienia wolności. Sąd wymierzył oskarżonemu karę łączną 8 lat pozbawienia wolności. Ponadto sąd zwolnił oskarżonego w całości od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych. Wyrok ten jest nieprawomocny.

S 64/08/Zk – w dniu 25 czerwca 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Gorlicach akt oskarżenia przeciwko Mieczysławowi G.

Wyrokiem z dnia 15 stycznia 2009 r. Sąd Rejonowy w Gorlicach (sygn. akt II K 53/08) uznał byłego funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Gorlicach, Mieczysława G., za winnego popełnienia w okresie od 18 maja 1946 r. do sierpnia 1946 r. w Gorlicach woj. małopolskie, wspólnie i w porozumieniu z nieustalonymi co do tożsamości i liczby funkcjonariuszami tegoż urzędu podczas i w związku z urzędowaniem 6 zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swej władzy przez fizyczne i moralne znęcanie się nad pozbawionymi wolności i przetrzymywanymi w areszcie tego urzędu Janem M., Józefem Ś., Władysławem B., Kazimierzem K., Ignacym K. i Ludwikiem D. w celu wymuszenia na nich złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do popełnienia zarzucanych im czynów. Oskarżonemu przypisano również dopuszczenie się w okresie od 18 maja 1946 r. do 4 czerwca 1946 r. w Gorlicach, woj. małopolskie, podczas i w związku z urzędowaniem dwóch zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swej władzy przez bezprawne pozbawienie wolności Kazimierza K. i Ignacego K., bez postanowienia o tymczasowym aresztowaniu stosownego organu, czyli prokuratora bądź sądu, przez okres 14 dni. Uznając Mieczysława G. za winnego popełnienia tych czynów, sąd skazał go za pierwszy z nich na karę 1 roku i 6 miesięcy więzienia, za drugi, piąty i szósty czyn na kary po 1 roku więzienia, za trzeci i czwarty czyn na kary po 2 lata więzienia oraz za siódmy i ósmy czyn na kary po 8 miesięcy więzienia. Sąd wymierzył oskarżonemu łączną karę 2 lat więzienia, warunkowo zawieszając jej wykonanie na okres próby trwający 3 lata. Sąd zasądził również od oskarżonego koszty sądowe. Wyrok ten jest nieprawomocny.

S 1/09/Zk – w dniu 5 lutego 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Leżajsku akt oskarżenia przeciwko Józefowi R.

Wyrokiem z 11 września 2009 r. Sąd Rejonowy w Leżajsku (sygn. akt II K 48/09) uznał byłego funkcjonariusza Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie, Józefa G., za winnego dopuszczenia się 15 października 1946 r. w Giedlarowej woj. podkarpackie, wspólnie i w porozumieniu z nieustalonymi co do liczby i tożsamości funkcjonariuszami Milicji Obywatelskiej, podczas i w związku z urzędowaniem – dwóch zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swojej władzy przez fizyczne i moralne znęcanie się nad Józefem R. i Józefem K. w celu wymuszenia

na Józefie R. wydania broni oraz wymuszenia na Józefie K. podania pseudonimu konspiracyjnego Józefa R., a także przez wzięcie udziału w pobiciu tych osób przy użyciu niebezpiecznego narzędzia w postaci karabinów, w wyniku czego Józef K. doznał trwałego kalectwa w postaci utraty słuchu w lewym uchu. Sąd, uznając Józefa G. za winnego popełnienia tych czynów, skazał go za każdy z nich na kary po 2 lata więzienia. Sąd wymierzył oskarżonemu łączną karę 2 lat więzienia, warunkowo zawieszając jej wykonanie na okres próby trwający 5 lat. Sąd zasądził również od oskarżonego koszty sądowe. Wyrok ten został zaskarżony przez obrońcę oskarżonego, przy czym został on utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie 16 grudnia 2009 r.

S 25/08/Zk – w dniu 13 sierpnia 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu akt oskarżenia przeciwko Janowi Z.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu z 15 września 2009 r. (sygn. akt II K 47/09) uznano za niewinnego byłego funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Tarnobrzegu, Jana Z., dopuszczenia się 25 czerwca 1953 r. w trakcie podróży z Sobowa do Tarnobrzega, woj. podkarpackie, wspólnie i w porozumieniu z nieustalonymi co do liczby i tożsamości funkcjonariuszami tego urzędu zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na przekroczeniu swoich uprawnień przez fizyczne i moralne znęcanie się nad zatrzymanym Bronisławem Z. w celu wymuszenia na nim informacji o ukrywających się przed urzędem bezpieczeństwa kolegach. Orzeczenie to zaskarżył prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie. Wyrokiem z 21 grudnia 2009 r. sygn. akt II 1Ka 231/09 Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu z 15 września 2009 r. sygn. akt II K 47/09 uniewinniając Jana Z. i przekazał tę sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Rzeszowie w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 4/00/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 27 października 2000 r. w sprawie zabójstw sądowych dokonanych w okresie od 17 października 1944 r. do 27 października 1944 r. w Rzeszowie przez wydanie przez Najwyższy Sąd Wojskowy i Trybunał Wojskowy I-go Frontu Ukraińskiego wyroków śmierci wobec żołnierzy AK oraz wykonanie tych orzeczeń. W toku tego postępowania wykonywano czynności procesowe polegające na protokolarnych analizach akt spraw b. Najwyższego Sądu Wojskowego, w których zapadły wyroki skazujące na kary śmierci żołnierzy Armii Krajowej we wskazanym wyżej okresie. Przesłuchiwano w charakterze świadków najbliższych krewnych skazanych, gromadzono również informacje o przebiegu służby funkcjonariuszy państwa komunistycznego, którzy uczestniczyli w śledztwach prowadzonych przeciwko tym osobom. W 2009 r. zgromadzono kserokopie informacji o przebiegu służby 19 byłych funkcjonariuszy UBP, 6 byłych funkcjonariuszy MO i 2 byłych sędziów Wojskowego Sądu Garnizonowego w Rzeszowie. Uzyskano również kserokopie kart ewidencyjnych 11 byłych funkcjonariuszy UBP i 5 byłych funkcjonariuszy MO. Dokonano także oględzin akt osobowych 2 byłych prokuratorów Naczelnej Prokuratury Wojskowej i 3 byłych sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego. Działania te są kontynuowane. Od podjęcia tego śledztwa do chwili obecnej z akt postępowania przygotowawczego wyłączono materiały odnoszące się do 14 wątków i postępowania w tym zakresie zakończono wydaniem decyzji merytorycznych.

S 6/00/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 9 listopada 2000 r. w sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy Informacji Wojska Polskiego w latach 1944–1956 w Rzeszowie, tj. o czyny z art. 251 kk z 1932 r. Przedmiotem tego postępowania jest stosowanie środków przymusu fizycznego i psychicznego przez funkcjonariuszy Informacji Wojska Polskiego oraz Bezpieczeństwa Publicznego w toku śledztw prowadzonych przeciwko osobom skazanym

następnie przez b. Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie. W ramach śledztwa prowadzono działania polegające na dokonywaniu protokolarnych analiz akt spraw b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie w celu ustalenia danych personalnych funkcjonariuszy uczestniczących w śledztwach prowadzonych przeciwko osobom, wobec których stosowano przymus fizyczny i psychiczny. Gromadzono również informacje o przebiegu służby poszczególnych funkcjonariuszy. Ponadto przesłuchiwano w charakterze świadków zarówno pokrzywdzonych, jak i członków rodzin nieżyjących pokrzywdzonych. W ramach pomocy prawnej innych oddziałowych komisji okazywano pokrzywdzonym utrwalone na planszach wizerunki byłych funkcjonariuszy Informacji Wojska Polskiego i Bezpieczeństwa Publicznego. W toku śledztwa wyłączano z akt tej sprawy materiały odnoszące się do poszczególnych wątków postępowania przygotowawczego, a następnie sporządzano decyzje merytoryczne kończące te postępowania. Do chwili obecnej zakończono w ten sposób 25 postępowań przygotowawczych, wydając postanowienia o ich umorzeniu, przyjmując różne podstawy umorzenia śledztwa.

S 8/00/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 10 listopada 2000 r. przeciwko Wacławowi Ś. i Michałowi B., byłym funkcjonariuszom WUBP w Rzeszowie, podejrzanym o czyny polegające na fizycznym i moralnym znęcaniu się przez nich nad osobami, przeciwko którym prowadzono postępowania karne. W toku śledztwa przesłuchiwano w charakterze świadków pokrzywdzonych, wobec których funkcjonariusze WUBP w Rzeszowie stosowali bezprawne środki przymusu. Czynności wykonane w toku śledztwa doprowadziły do wydania już 4 lipca 2001 r. postanowień o przedstawieniu zarzutów dopuszczenia się kilkunastu czynów w odniesieniu do dwóch byłych funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie, Wacława Ś. i Józefa S. Czyny te polegały na przekroczeniu swojej władzy w celu wymuszenia na osobach pozbawionych wolności i przetrzymywanych w areszcie WUBP w Rzeszowie złożenia określonych wyjaśnień przez fizyczne i moralne znęcanie się nad nimi. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów Józefowi S. uzupełniono 5 listopada 2001 r. oraz uzupełniono je i zmieniono 10 maja 2002 r. W toku śledztwa okazywano pokrzywdzonym fotografie byłych funkcjonariuszy UBP. Gromadzono także kserokopie dokumentacji archiwalnej, np. dokumentów pochodzących ze Skorowidza do Księgi Głównej Więzienia w Rzeszowie za lata 1946–1948, 1948–1949, 1947–1948. Przesłuchiwano w charakterze świadków byłych funkcjonariuszy UBP. Dokonywano oględzin akt osobowych funkcjonariuszy UBP. Korzystano z opinii biegłego sądowego z zakresu kryminalistycznych badań dokumentów, badań pisma ręcznego i podpisów. Gromadzono opinie biegłych sądowych lekarzy dotyczące obrażeń ciała doznanych przez pokrzywdzonych. W toku śledztwa przedstawiano zarzuty kolejnym byłym funkcjonariuszom UBP. Do 2009 r. przedstawiono zarzuty 15 osobom. Z akt śledztwa wyłączano następnie do odrębnych postępowań przygotowawczych materiały dotyczące znęcania się poszczególnych funkcjonariuszy tego urzędu nad działaczami niepodległościowymi. Wyłączono w ten sposób materiały dotyczące dopuszczenia się takich czynów przez 17 funkcjonariuszy. Postępowania przygotowawcze prowadzone w wyniku wyłączenia z akt śledztwa o sygn. akt S 8/00/Zk materiałów przeciwko poszczególnym podejrzanym zakończono wniesieniem do sądów 13 aktów oskarżenia.

S 14/00/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 7 grudnia 2000 r. przeciwko Stanisławowi S. i Józefowi K., funkcjonariuszom PUBP w Przeworsku. Przedmiotem tego postępowania była zbrodnicza działalność funkcjonariuszy PUBP w Przeworsku, podejmowana wobec osób pozbawionych wolności, i inne czyny mające miejsce w latach 1944–1948. W toku śledztwa podjęto działania polegające na przesłuchiwaniu w charakterze świadków ustalonych pokrzywdzonych. Prowadzono również działania mające na celu pozyskanie dokumentacji archiwalnej polegające na prowadzeniu kwerend m.in. w zasobie archiwalnym Delegatury UOP w Rzeszowie i Archiwum Państwowego w Przemyślu. Przesłuchiwano w charakterze świadków byłych funkcjonariuszy PUBP i KP MO w Przeworsku i inne osoby. Gromadzono informacje o przebiegu służby i fotografie byłych funkcjonariuszy PUBP i KP MO w Przeworsku. Prowadzono oględziny akt byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie i akt kontrolno-śledczych w celu ustalenia funkcjonariuszy UBP, którzy wykonywali czynności procesowe w toku prowa-

dzonych śledztw. W wyniku kwerend przeprowadzonych w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie odnajdywano dokumenty dotyczące zatrzymania i pobytu w PUBP w Przeworsku ujawnianych pokrzywdzonych. Czynności wykonane w toku śledztwa doprowadziły do przedstawienia 3 byłym funkcjonariuszom PUBP w Przeworsku zarzutów dopuszczenia się podczas i w związku z urzędowaniem zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swojej władzy w celu zmuszenia osób przetrzymywanych w areszcie PUBP w Przeworsku do przyznania się do popełnienia zarzucanych im czynów i złożenia określonych wyjaśnień przez fizyczne i moralne znęcanie się nad tymi osobami. Materiały przeciwko jednemu z tych podejrzanych wyłączono do odrębnego postępowania przygotowawczego, które zakończono skierowaniem 20 czerwca 2008 r. aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w Przeworsku.

S 23/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 16 marca 2001 r. w sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy byłego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Jarosławiu w latach 1944–1956, polegającej na fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad osobami pozbawionymi wolności. Po podjęciu zawieszono śledztwa rozpoczęto przesłuchania pokrzywdzonych. Przystąpiono również do gromadzenia informacji o przebiegu służby i fotografii byłych funkcjonariuszy PUBP i KP MO w Jarosławiu. Dokonywano oględzin akt byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie oraz akt kontrolno-śledczych WUBP w Rzeszowie w celu ustalenia funkcjonariuszy dokonujących czynności procesowych z udziałem pokrzywdzonych. Przeprowadzono również kwerendy w aktach Sądu Okręgowego w Przemyslu z lat 1994–1999 w sprawach o odszkodowanie za aresztowanie i deportacje do łagrów byłego ZSRR w latach 1944–1945, ujawniając kolejnych pokrzywdzonych w wyniku działań funkcjonariuszy PUBP w Jarosławiu. W wyniku kwerend przeprowadzonych w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie odnaleziono zapisy dotyczące aresztowania i pobytu osób w areszcie w PUBP w Jarosławiu zawarte w terminarzu spraw prowadzonych przez PUBP w Jarosławiu za lata 1946–1954, Księdze kontrolnej aresztowanych PUBP w Jarosławiu za lata 1946–1954, księdze aresztowanych PUBP Jarosław z lat 1948–1953, w Repertorium spraw śledczych PUBP Jarosław z lat 1947–1954, Księdze zatrzymanych za lata 1944–1947 i w innych dokumentach. W toku śledztwa opracowano również materiały poglądowe w postaci tablic z fotografiami funkcjonariuszy PUBP. Materiały te okazywano pokrzywdzonym w celu rozpoznania przez nich sprawców dokonanych wobec nich zbrodni komunistycznych. Do 2009 r. przedstawiono zarzuty dopuszczenia się zbrodni komunistycznych 3 byłym funkcjonariuszom PUBP w Jarosławiu. Dokonywano również wyłączeń materiałów odnoszących się do poszczególnych wątków postępowania przygotowawczego. Rezultatem tych działań było sporządzenie 3 aktów oskarżenia.

S 28/01/Zk – śledztwo wszczęte 11 maja 2001 r. w sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy PUBP w Krośnie w latach 1944–1956. W toku śledztwa uzyskano z Koła Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Krośnie listę osób represjonowanych przez PUBP, który funkcjonował w tym mieście. Przystąpiono również do przesłuchań pokrzywdzonych. Gromadzono dokumenty m.in. w postaci kserokopii zapisów zawartych w Skorowidzu do Księgi Głównej Więzienia w Rzeszowie, Skorowidzu do Księgi Głównej Więźniów – Areszt w Łańcucie, w Terminarzu Spraw Prowadzonych przez PUBP w Krośnie, w Księdze Kontrolnej Biura Ewidencji PUBP w Krośnie oraz informacje o przebiegu służby i kserokopie fotografii byłych funkcjonariuszy PUBP w Krośnie. Przesłuchiwanym świadkom okazywano opracowany w toku śledztwa materiał poglądowy w postaci tablicy z uzyskanymi fotografiami. W toku śledztwa przedstawiono 6 byłym funkcjonariuszom PUBP w Krośnie zarzuty dopuszczenia się zbrodni komunistycznych, polegających na przekroczeniu swojej władzy w celu wymuszenia na osobach pozbawionych wolności i przetrzymywanych w areszcie PUBP w Krośnie złożenia określonych wyjaśnień przez fizyczne i moralne znęcanie się nad tymi osobami. W toku śledztwa dokonywano również oględzin akt Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie i Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie w celu ustalenia tożsamości funkcjonariuszy PUBP

w Krośnie, którzy wykonywali czynności w toku śledztw prowadzonych przeciwko osobom, nad którymi znęcano się fizycznie i moralnie. Przesłuchiwano także w charakterze świadków byłych funkcjonariuszy UBP i inne osoby.

Z akt śledztwa wyłączano do odrębnych postępowań przygotowawczych materiały dotyczące poszczególnych wątków śledztwa. Rezultatem tych działań było sporządzenie pięciu aktów oskarżenia.

S 29/01/Zk – śledztwo wszczęte 9 lipca 2001 r. przeciwko byłym funkcjonariuszom PUBP w Łańcucie, Florianowi M. i Józefowi G. W toku śledztwa przesłuchano w charakterze świadków ujawnionych pokrzywdzonych. Przesłuchano również byłych funkcjonariuszy UBP i MO. W wyniku przeprowadzonych kwerend uzyskano informacje o przebiegu służby, fotografie funkcjonariuszy UBP i MO, a także istotne dla sprawy dokumenty przechowywane w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie, a dotyczące pobytu pokrzywdzonych w areszcie PUBP w Łańcucie.

W toku śledztwa przedstawiono 9 byłym funkcjonariuszom PUBP w Łańcucie i PUBP w Przeworsku zarzuty dopuszczenia się zbrodni komunistycznych, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, polegających na przekroczeniu swej władzy w celu zmuszenia osób przetrzymywanych w areszcie PUBP w Łańcucie do złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do popełnienia zarzucanych im czynów przez fizyczne i moralne znęcanie się nad tymi osobami.

Materiały przeciwko 6 z tych osób wyłączano do odrębnych postępowań przygotowawczych, które następnie zakończono sporządzeniem aktów oskarżenia.

S 43/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 22 maja 2001 r. w sprawie stosowania niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy PUBP w Przemyślu i funkcjonariuszy więzienia w Przemyślu w latach 1944–1950. W dniu 6 listopada 2001 r. wydano postanowienie o przedstawieniu byłemu funkcjonariuszowi PUBP w Przemyślu, Janowi S., zarzutu dopuszczenia się w okresie od stycznia do kwietnia 1950 r. w Przemyślu, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami Urzędu Bezpieczeństwa, podczas i w związku z urzędowaniem zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu swojej władzy przez fizyczne i psychiczne znęcanie się nad pozbawionym wolności i przetrzymywany w areszcie PUBP w Przemyślu Leszkiem W. w celu złożenia przez niego obciążających go wyjaśnień.

26 lutego 2002 r. materiały przeciwko Janowi S. wyłączono do odrębnego postępowania przygotowawczego. Postępowanie przeciwko Janowi S. zakończono 31 lipca 2002 r. sporządzeniem przeciwko niemu aktu oskarżenia.

Postępowanie przygotowawcze w pozostałym zakresie kontynuowano, przesłuchując w charakterze świadków ustalonych pokrzywdzonych oraz byłych funkcjonariuszy PUBP w Przemyślu, a także gromadząc informacje o przebiegu służby tych funkcjonariuszy. W toku postępowania przygotowawczego wyłączano materiały dotyczące kolejnych 29 wątków śledztwa, które następnie zakończono wydaniem postanowień o umorzeniu postępowań przygotowawczych.

S 50/01/Zk – śledztwo zarejestrowane 19 czerwca 2001 r. przeciwko byłemu funkcjonariuszowi PUBP w Tarnobrzegu, Janowi Z.

W toku śledztwa, przesłuchiwano w charakterze świadków ustalonych pokrzywdzonych, a także byłych funkcjonariuszy UBP i MO. Gromadzono również informacje o przebiegu służby i kserokopie fotografii funkcjonariuszy MO i UBP pow. tarnobrzegskiego. W oparciu o zgromadzony materiał dowodowy 4 byłym funkcjonariuszom UBP przedstawiono zarzuty dopuszczenia się zbrodni komunistycznych, które polegały m.in. na przekroczeniu swojej władzy podczas i w związku z urzędowaniem przez fizyczne i moralne znęcanie się nad osobami pozbawionymi wolności i przetrzymowanymi w areszcie PUBP w Tarnobrzegu w celu wymuszenia na nich złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do popełnienia zarzucanych im czynów. Materiały przeciwko tym podejrzanym wyłączono do odrębnych postępowań przygotowawczych, które zakończono sporządzeniem aktów oskarżenia.

S 53/01/Zk – śledztwo wszczęte 24 września 2001 r. w sprawie fizycznego i psychicznego znęcania się funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Lubaczowie nad osobami zatrzymywanymi w aresztach tegoż Urzędu. W toku śledztwa gromadzono dane personalne byłych funkcjonariuszy PUBP i Komendy Powiatowej MO w Lubaczowie oraz przesłuchiowano pokrzywdzonych w charakterze świadków. Dokonano również innych czynności, takich jak np. oględziny akt Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie w sprawie 4 byłych funkcjonariuszy PUBP w Lubaczowie oskarżonych o nadużywanie władzy, bicie przesłuchiowanych, zabójstwa osób aresztowanych w marcu i kwietniu 1945 r. Doprowadziło to do ustalenia danych personalnych kolejnych funkcjonariuszy tego Urzędu. Gromadzono dokumentację dotyczącą zatrzymania poszczególnych osób w PUBP w Lubaczowie. Dokonywano również oględzin akt osobowych poszczególnych byłych funkcjonariuszy PUBP w Lubaczowie. Przeprowadzono przesłuchania w charakterze świadków niektórych z tych osób.

S 62/01/Zk – śledztwo zarejestrowane w repertorium S 1 sierpnia 2001 r. w sprawie zamordowania przez funkcjonariuszy NKWD w czerwcu 1941 r. we Lwowie co najmniej 4 tys. obywateli polskich we lwowskich więzieniach. Podstawą zarejestrowania śledztwa było jego przekazanie według właściwości miejscowej przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi. W toku śledztwa ustalono, że od września 1939 r. funkcjonariusze NKWD, którzy wraz z wojskami sowieckimi wkroczyli do Lwowa, rozpoczęli masowe aresztowania wśród ludności polskiej. Zatrzymanych osadzano w więzieniach na terenie miasta. Trwało to aż do czerwca 1941 r. Po wkroczeniu Niemców na terenie więzień we Lwowie istniejących przy ul. Łąckiej, Kazimierzowskiej i na Zamarstynowie odkryto zbiorowe mogiły. Części więźniów udało się przeżyć. Z ich zeznań wynika, że uciekając przez Niemcami, Rosjanie dopuszczali się masowych egzekucji przetrzymywanych w więzieniach osób. W toku śledztwa poszukiwano dokumentów dotyczących tych zbrodni m.in. w Państwowym Archiwum Okręgu Lwowskiego we Lwowie i Centralnym Historycznym Archiwum Państwowym Ukrainy. Działania te jednak nie przyniosły rezultatów. Otrzymano natomiast z BUiAD w Warszawie sporządzone w języku rosyjskim wykazy osób rozstrzelanych w więzieniach lwowskich w czerwcu 1941 r. Uzyskano następnie przekład treści tych wykazów na język polski dokonany przez biegłego tłumacza. W toku kontynuowanego śledztwa ustalane są dane adresowe osób wytypowanych jako osoby najbliższe pokrzywdzonym, a po potwierdzeniu ich statusu osoby te są przesłuchiwane w charakterze świadków.

S 72/01/Zk – śledztwo wszczęte 23 października 2001 r. w sprawie stosowania niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy PUBP w Mielcu w latach 1944–1956 wobec osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy tegoż urzędu. W toku postępowania przygotowawczego przesłuchano licznych świadków, w tym pokrzywdzonych, mających wiadomości w tej sprawie. Dokonano oględzin Księgi Kontrolnej Biura Ewidencji PUBP w Mielcu za lata 1946–1954 znajdującej się w OBUiAD w Rzeszowie. Przesłuchano w charakterze świadków niektórych byłych funkcjonariuszy MO i BP w Mielcu. Dokonano oględzin odnalezionych akt osobowych byłych funkcjonariuszy PUBP w Mielcu. W efekcie tych czynności wyłączono materiały dotyczące 3 wątków śledztwa, które zakończono wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego.

S 88/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 30 października 2001 r. w sprawie fizycznego i moralnego znęcania się niektórych funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Kolbuszowej nad osobami zatrzymywanymi w aresztach tegoż urzędu w latach 1944–1956. Po podjęciu tego postępowania, korzystając z pomocy jednostek Policji oraz organów administracji samorządowej, ustalano dane personalne osób przetrzymywanych w PUBP w Kolbuszowej oraz członków ich rodzin. Zgromadzono informacje o przebiegu służby byłych funkcjonariuszy PUBP w Kolbuszowej.

W trakcie śledztwa wyłączono do odrębnego postępowania przygotowawczego materiały odnoszące się do jednego z jego wątków. Śledztwo w tym zakresie zakończono wydaniem postanowienia o jego umorzeniu.

S 91/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 13 listopada 2001 r. w sprawie fizycznego i moralnego znęcania się niektórych funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Brzozowie nad zatrzymywanymi w aresztach tego Urzędu w okresie od 1944 r. do 1956 r. Po podjęciu tego postępowania, korzystając z pomocy organów administracji samorządowej oraz w wyniku poszukiwań w zbiorach danych PESEL, uzyskano informacje o miejscach zamieszkania, a w niektórych przypadkach informacje o zgonie pokrzywdzonych oraz byłych funkcjonariuszy UBP i MO w Brzozowie, a następnie przesłuchiwano te osoby w charakterze świadków. W toku śledztwa gromadzono informacje o przebiegu służby byłych funkcjonariuszy Komendy Powiatowej MO i PUBP w Brzozowie. Analizowano akta osobowe funkcjonariuszy oraz akta postępowań karnych przeprowadzonych przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie. W toku śledztwa w wyniku kwerendy przeprowadzonej w zasobie archiwalnym Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie odnaleziono księgi aresztowanych zawierające nazwiska osób przebywających w areszcie PUBP w Brzozowie w latach 1944–1956. Dokonano następnie oględzin Księgi aresztu PUBP Brzozów za lata 1948–1954. Dokonano także oględzin Księgi operacyjnej PUBP Brzozów za rok 1945. Ponadto poddano analizie Księgę aresztu przy PUBP Brzozów za lata 1946–1947, księgę zatytułowaną „Referat śledczy PUBP Brzozów – Repertorium śledcze”. Uzyskano również kserokopię księgi kontrolnej aresztowanych przez PUBP Brzozów za lata 1948–1954. Z akt śledztwa sukcesywnie wyłączane są materiały dotyczące poszczególnych wątków i sporządzane decyzje merytoryczne.

S 94/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 28 listopada 2001 r. w sprawie masowych deportacji w głąb ZSRR obywateli polskich z pow. lwowskiego dokonanych przez władze sowieckie w 1940 r. W toku postępowania otrzymano od Związku Sybiraków wykaz osób cywilnych wywiezionych w latach czterdziestych XX wieku z pow. lwowskiego w głąb ZSRR. W chwili obecnej trwają przesłuchania świadków wskazanych przez Związek Sybiraków. Większość czynności procesowych wykonywana jest w drodze pomocy prawnej z uwagi na zamieszkiwanie świadków poza siedzibą Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie

S 96/01/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 27 grudnia 2001 r. w sprawie fizycznego i moralnego znęcania się niektórych funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Sanoku nad osobami zatrzymanymi w aresztach tego urzędu w okresie od 1944 r. do 1956 r. W toku śledztwa gromadzono informacje o przebiegu służby byłych funkcjonariuszy PUBP w Sanoku i innych urzędów UBP oraz funkcjonariuszy MO. Przesłuchiwano w charakterze świadków pokrzywdzonych i byłych funkcjonariuszy UBP, i inne osoby. Dokonywano także oględzin akt Sądu Okręgowego w Rzeszowie w sprawie o stwierdzenie nieważności wyroków b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie oraz o odszkodowanie za niesłuszne skazanie. Ponadto analizowano akta byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie oraz akta osobowe byłych funkcjonariuszy UBP. W wyniku kwerendy przeprowadzonej w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie odnaleziono księgi aresztowanych zawierające nazwiska osób przebywających w areszcie PUBP w Sanoku w latach 1944–1954. W toku śledztwa przeprowadzono m.in. oględziny Księgi Aresztowanych PUBP Sanok za lata 1944–1945. W toku prowadzonego śledztwa wyjaśniane są ponadto zbrodnie polegające na zabójstwach dokonanych przez funkcjonariuszy NKWD, PUBP w Sanoku i Posterunku MO w Brzozowie. Z akt śledztwa wyłączono do odrębnego postępowania przygotowawczego materiały dotyczące pozbawienia wolności i znęcania się nad osobami narodowości ukraińskiej w okresie kwietnia/maja 1947 r. przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w Sanoku.

S 5/02/Zk – śledztwo wszczęte 20 lutego 2002 r. w sprawie zbrodniczej działalności funkcjonariuszy PUBP w Nisku w latach 1944–1956. Po wszczęciu śledztwa rozpoczęto przesłuchania pokrzywdzonych. Gromadzono również zapisy dot. pokrzywdzonych wytworzone przez prokuraturę w Rzeszowie i więzieniu w Rzeszowie. Niektóre z tych osób przesłuchano w charakterze świadków. Prowadzono oględziny akt sądowych w sprawach dotyczących zasądzenia odszkodowań za niesłuszne skazania oraz akt byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie, akt byłego Wojskowego Sądu Garnizonowego i Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Przemyślu, a także akt kontrolno-śledczych PUBP w Nisku i WUBP Rzeszowie.

W toku śledztwa wyłączono do odrębnych postępowań przygotowawczych materiały przeciwko 8 byłym funkcjonariuszom UB. Rezultatem tych działań było sporządzenie 7 aktów oskarżenia.

S 31/02/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie masowych deportacji obywateli polskich z pow. Gródek Jagielloński w głąb ZSRR przeprowadzonych w 1940 r. Przedmiotem śledztwa są działania polegające na realizacji uchwał Rady Komisarzy Ludowych nr 2010–555 ss z 5 grudnia 1939 r. i nr 298–127 z 2 marca 1939 r., które doprowadziły do wysiedlenia znacznej części obywateli polskich z terenu pow. Gródek Jagielloński i wywiezienia ich do azjatyckiej części ZSRR. Od czasu podjęcia śledztwa do chwili obecnej przesłuchano łącznie 172 świadków. Były to głównie osoby deportowane w głąb ZSRR lub członkowie ich rodzin. W toku śledztwa uzyskano z Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie kserokopie akt postępowania karnego prowadzonego w okresie od 4 listopada 1940 r. do 13 marca 1941 r. przez Wydział Specjalny NKWD Obozu nr 1 i Trybunał Wojenny Wojsk NKWD Obwodu Wołyńskiego przeciwko Marianowi Cz., Romanowi Ch. i Janowi K. Materiały te poddano tłumaczeniu z języka rosyjskiego na język polski. W wyniku tego ustalono, że wyrokiem nr 51 z 13 marca 1941 r. Trybunał Wojenny Wojsk NKWD Obwodu Wołyńskiego na sesji wyjazdowej w Równem uznał Marcina Cz., Romana Ch. i Jana K. za winnych tego, że przebywając w 1940 r. w obozie, prowadzili wśród jeńców wojennych antyradziecką agitację, rozpowszechniając oszczercze pogłoski o życiu ludzi w ZSRR itp. Trybunał ten skazał Romana Ch., Marcina Cz. i Jana K. na karę pozbawienia wolności z odbywaniem jej w poprawczym obozie pracy, przy czym pierwszemu z nich wymierzył karę 7 lat, drugiemu 6 lat, zaś trzeciemu 5 lat. Trybunał ten uniewinnił natomiast wszystkich oskarżonych od zarzutu członkostwa w organizacji utworzonej w celu prowadzenia kontrewolucyjnej agitacji wśród jeńców wojennych.

W toku prowadzonego śledztwa zachodzi konieczność udzielenia przez organy wymiaru sprawiedliwości Ukrainy pomocy prawnej, polegającej na uzyskaniu i przekazaniu stronie polskiej bliższych danych personalnych funkcjonariuszy publicznych, którzy brali udział w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko Marcinowi Cz., Romanowi Ch. i Janowi K., i ustaleniu, czy osoby te żyją.

S 36/02/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 16 kwietnia 2002 r. w sprawie masowych deportacji obywateli polskich z pow. Sambor w głąb ZSRR przeprowadzonych 1940 r. Przedmiotem śledztwa są działania polegające na realizacji uchwał Rady Komisarzy Ludowych nr 2010-558 ss z 5 grudnia 1939 r. i nr 298-127 z 2 marca 1940 r., które doprowadziły do wysiedlenia znacznej części obywateli polskich z terenu pow. Sambor i wywiezienia ich do azjatyckiej części ZSRR. W okresie od podjęcia śledztwa do końca 2009 r. przesłuchano 222 świadków. Świadców są głównie członkami rodzin deportowanych z tego powiatu. Przesłuchań świadków jeszcze nie zakończono.

W toku śledztwa uzyskano z Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie kserokopie akt postępowania karnego prowadzonego przez NKWD Obwodu Drohobyckiego w 1940 r. oraz NKWD USRR w Kijowie i trybunał Wojskowy Kijowskiego Okręgu Wojskowego w 1940 r. i 1941 r. przeciwko Stefanowi M., Józefowi K., Zbigniewowi Z., Tadeuszowi Ż., Felicji R., Jerzemu Sz., Ferdynandowi F., Józefowi Ł., Janinie K., Zdzisławowi S., Stefanowi Sz., Władysławowi K., Jarosławowi M., Feliksowi P., Feliksowi L., Iwanowi F.,

Osipowi D., Sewerowi B. i Urszuli S. W chwili obecnej trwa przekład tych materiałów z języka rosyjskiego na język polski.

S 43/02/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 22 kwietnia 2002 r. w sprawie zbrodni komunistycznych popełnionych w 1940 r. przez funkcjonariuszy władzy sowieckiej, a polegających na masowym przesiedlaniu ludności cywilnej, obywateli polskich w głąb b. ZSRR zajętego przez to państwo terenu powiatów Przemyśl i Mościska, woj. lwowskie.

W toku prowadzonego postępowania przygotowawczego zgromadzono obszerny materiał dowodowy głównie w postaci zeznań kilkuset świadków deportowanych z terenu b. powiatów Przemyśl i Mościska w okresie od lutego 1940 r. do czerwca 1945 r. W trakcie tych czynności procesowych udokumentowano przebieg deportacji, warunki pobytu na terenie ZSRR, liczbę i dane osobowe zmarłych osób. Zgromadzono też będący w posiadaniu pokrzywdzonych obszerny materiał dowodowy. Z uwagi na ciągłe ujawnianie nowych świadków w śledztwie należy przesłuchać jeszcze co najmniej 100 dalszych pokrzywdzonych.

S 47/02/Zk – śledztwo podjęte z zawieszenia 23 kwietnia 2002 r. w sprawie łamania praworządności i naruszania praw człowieka w postępowaniach śledczych prowadzonych w latach 1945–1956 przez funkcjonariuszy b. Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Jaśle wobec osób narodowości polskiej polegających na fizycznym i moralnym znęcaniu się ze szczególnym okrucieństwem, w szczególności przez bezprawne zatrzymanie, stosowanie tortur i bicia do utraty przytomności, powodowanie ciężkich obrażeń ciała, ubliżanie i poniżanie godności tymczasowo aresztowanych. Jak ustalono w okresie 1945–1956 funkcjonariusze PUBP w Jaśle mieli dopuszczać się stosowania niedozwolonych metod śledczych w stosunku do osób zatrzymanych w tym urzędzie. W toku śledztwa w wyniku kwerendy przeprowadzonej w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie odnaleziono księgi aresztowanych zawierające informacje o osobach zatrzymanych lub aresztowanych w PUBP w Jaśle. Ponadto przeprowadzono oględziny: Skorowidza osób poszukiwanych, Księgi ewidencji aresztowanych PUBP Jasło za lata 1945–1946, Księgi aresztowanych przez PUBP Jasło za lata 1945–1946, Księgi aresztu PUBP Jasło za lata 1945–1954, Księgi kontrolnej Biura Ewidencji PUBP Jasło za lata 1946–1954, Repertorium Referatu Śledczego za lata 1947–1954. Czynności te doprowadziły do wyłonienia kolejnych osób, które mogły posiadać istotne informacje o stosowaniu niedozwolonych środków przymusu przez funkcjonariuszy PUBP w Jaśle.

W toku kontynuowanego śledztwa ustalane są osoby pokrzywdzone działaniami funkcjonariuszy PUBP w Jaśle (a w przypadku ich zgonu – osoby im najbliższe). Osoby te są sukcesywnie przesłuchiwane. Ponadto oględzinom poddawane są akta osobowe b. funkcjonariuszy PUBP w Jaśle, a zjający funkcjonariusze są przesłuchiwani.

S 12/04/Zk – śledztwo w sprawie deportacji obywateli polskich przez władze sowieckie w głąb ZSRR z pasa nadgranicznego położonego na terenie b. woj. lwowskiego w latach 1939–1941. aledztwo wszczęte 5 kwietnia 2004 r. po otrzymaniu materiałów z Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku w postaci zeznań świadków: Rozalii G., Stefanii J. i Zuzanny M. Do chwili obecnej w sposób kompleksowy wyjaśniono okoliczności deportacji wsi Bartkówka, natomiast prowadzone jest postępowanie dotyczące wysiedleń ludności z gmin: Narol, Krasiczyn, Krzywca, Dubiecko, Dzików, Oleszyce, Jarosław, Lubaczów, Lesko, Sanok, Horyniec Zdrój, Lubycza Królewska, Stary Dzików. W toku postępowania przesłuchano kilkaset osób, zebrano materiały pozwalające ustalić personalnie osoby podejmujące decyzje o wysiedleniach.

S 111/07/Zk – śledztwo w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności działaczy NSZZ „Solidarność” z terenu Przemyśla w czasie stanu wojennego na podstawie decyzji o internowaniu wydanych przez komendanta wojewódzkiego MO w Przemyślu. Śledztwo w tej sprawie wszczęto 22 czerwca 2006 r. pod sygn. akt S 27/06/Zk. 10 stycznia 2008 r. akta tego postępowania włączono jednak do akt o sygn. S 111/07/Zk podjętego na nowo 10 grudnia 2007 r.

z umorzenia śledztwa w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności Edwarda B. w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 30 kwietnia 1982 r. na podstawie decyzji o internowaniu Nr 39/81 wydanej przez komendanta wojewódzkiego MO w Przemyślu. Śledztwo w tej sprawie wszczęto 13 listopada 2000 r. W czasie śledztwa przesłuchano dotychczas w charakterze świadków 17 byłych internowanych oraz 9 osób będących najbliższymi krewnymi i powinowatymi innych internowanych. Przesłuchano również w charakterze świadków 31 byłych funkcjonariuszy MO i SB, w tym w 2009 r. 6 takich osób. Wśród przesłuchanych funkcjonariuszy znaleźli się były komendant wojewódzki MO w Przemyślu, który podpisał decyzje o internowaniu mieszkańców Przemyśla oraz nakazy ich zatrzymania i doprowadzenia do ośrodka odosobnienia, byli zastępcy tego komendanta ds. MO i ds. SB, a także funkcjonariusze MO i SB biorący udział w zatrzymaniu poszczególnych osób w celu ich internowania. W toku postępowania uzyskano dotychczas informacje o przebiegu służby 31 byłych funkcjonariuszy MO i SB z terenu Przemyśla, przy czym w 2009 r. zgromadzono informacje dotyczące 8 funkcjonariuszy. Przeprowadzono również oględziny akt 29 internowanych, w tym w 2009 r. dokonano analiz akt 11 osób. Postępowanie przygotowawcze nie zostało dotychczas zakończone z uwagi na konieczność kontynuowania tych czynności.

Zbrodnie nazistowskie

S 7/02/Zn – śledztwo wszczęte 12 kwietnia 2002 r. w sprawie masowych przesiedleń ludności okupowanego przez III Rzeszę obszaru pow. niżańskiego, woj. lwowskie, w okresie od 1940 do 1943 r. W początkowej fazie postępowania uzyskano z Urzędu Gminy w Jeżowie oraz terenowych jednostek Policji pow. niżańskiego wykazy osób przesiedlonych z poszczególnych miejscowości lub członków ich najbliższych rodzin. Wykaz przesiedlonych z miejscowości Jeżowe obejmuje 660 osób, z miejscowości Stany 212 osób, z Maziarni 35 osób, Przyszowa-Kąty 15 osób, Przyszowa-Szlacheckie 15 osób, Przyszowa-Staw 18 osób, Przyszowa-Łapajówka 19 osób, Przyszowa-Zapuście 35 osób, Bojanowa 122 osoby, Korabiny 40 osób, Przyszowa-Występ 6 osób, Przyszowa-Ruda 36 osób, Przyszowa-Kołodzieje 23 osoby, Przyszowa-Burdze 39 osób, Stany-Załęże 24 osoby, Laski 48 osób, Gwoźdzca 78 osób, Cisów-Las 32 osoby, Kamienia Podlesie 291 osób, Łowiska 8 osób, Kamienia-Duble 9 osób, Nowosielca i Kończyc około 200 osób. Wykazani w nich są sukcesywnie przesłuchiwanymi w charakterze świadków.

W szerokim zakresie podjęto działania w celu pozyskania materiałów archiwalnych obrazujących mechanizmy, podstawy prawne przesiedleń i wskazujących odpowiedzialnych za tę akcję funkcjonariuszy.

Zbrodnie inne

S 2/00/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 8 listopada 2000 r. w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie pow. przemyskiego w latach 1944–1947. W początkowej fazie śledztwa przesłuchiowano świadków i osoby pokrzywdzone. Przeprowadzono również oględziny akt b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie, b. Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie, akt b. Sądu Grupy Operacyjnej „Wisła” oraz akt śledczych przeciwko osobom podejrzanym w przeszłości o działalność w UPA. Ponadto prowadzono kwerendę zasobów Archiwum Państwowego w Rzeszowie, w Przemyślu oraz Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie w celu ujawnienia dokumentów dotyczących zdarzeń objętych niniejszym śledztwem. Powyższe postępowanie obejmowało ponad 100 zbrodniczych czynów, w tym pojedynczych i zbiorowych zabójstw, podpaleń zabudowań oraz rabunków dokonywanych na szkodę ludności polskiej. W dalszym biegu śledztwa wyłączono do odrębnych postępowań przygotowawczych 11 wątków, zakończono je wydaniem postanowień o umorzeniu śledztwa.

S 3/00/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 14 listopada 2000 r. w sprawie zbrodni nacjonalistów ukraińskich popełnionych na ludności polskiej w latach 1943–1947 na terenie b. pow.

Sanok. Do chwili obecnej zakończono merytorycznie wątki dotyczące zbrodni popełnionych w miejscowościach: Mokre, Łodzina, Deszno, Zahoczewie, Wólka, Hłomcza, Bełchówka, Rakowa, Berezka, Pielnia, Prusiek, Bukowsko, Osławica, Niebieszczany, Wisłok Wielki, Baligród, Pobiedno, Dudyńce i Markowce. W toku postępowania prowadzone są kwerendy materiałów archiwalnych, oględziny akt spraw karnych członków UPA, ustalenia świadków za pomocą bazy PESEL i jednostek Policji. Postępowania ukończono w zależności od ustaleń: wobec braku znamion zbrodni przeciwko ludzkości, śmierci sprawców bądź niewykrycia sprawców.

S 19/02/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 25 marca 2002r. w sprawie zbiorowych zabójstw ludności polskiej popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1947 na terenie b. pow. Lesko. W toku postępowania ustaleni są świadkowie zbrodni oraz prowadzone są kwerendy, oględziny akt spraw karnych dotyczących członków UPA. Dotychczas przesłuchano 329 świadków.

W trakcie prowadzonego postępowania w związku z wyczerpaniem środków dowodowych wyłączono materiały dotyczące zbrodni popełnionych w miejscowościach: Krościenko, Zawadka, Serednie Małe, Maniów, Zabrodzie, Wołkowyja, Stefkowa, Wańkowa, Myczkowce, Brelików, wątki te zostały zakończone decyzjami merytorycznymi.

S 28/02/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1947 na ludności polskiej w gminie Dynów. Śledztwo koncentruje się na ustalaniu osób pokrzywdzonych i świadków oraz gromadzeniu materiałów źródłowych. W wyniku kwerend ustalono kilkunastu sprawców biorących udział w napadach na wioski: Bartkówka, Dylągowa, Pawłokoma oraz Dynów. W toku postępowania przesłuchano ponad 400 świadków. W sposób merytoryczny zakończono wątki dotyczące zbrodni popełnionych w miejscowościach: Pawłokoma, Dylągowa, Bachórz, Dynów (atak UPA w dniu 16 listopada 1946 r.). Obecnie wykonywane są czynności zmierzające do zakończenia całego postępowania.

S 33/02/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 16 kwietnia 2002 r. w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie pow. jarosławskiego w latach 1943–1945. W początkowym etapie śledztwa przesłuchiowano świadków, a w szczególności pokrzywdzonych mających wiadomości w sprawie. Przeprowadzono oględziny akt b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie, b. Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie, akt b. Sądu Grupy Operacyjnej „Wisła” oraz akt śledczych przeciwko osobom podejrzanym w przeszłości o działalność w UPA. Ponadto prowadzono kwerendę zasobów Archiwum Państwowego w Rzeszowie, w Przemyślu oraz Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie w celu ujawnienia dokumentów dotyczących zdarzeń objętych niniejszym śledztwem. Powyższe postępowanie obejmowało około 100 zbrodniczych czynów, w tym pojedynczych i zbiorowych zabójstw, podpaleń zabudowań oraz rabunków dokonywanych na szkodę ludności polskiej.

W dalszym biegu śledztwa wyłączono do odrębnych postępowań przygotowawczych 17 wątków. Zakończono je wydaniem postanowień o umorzeniu śledztwa.

S 45/02/Zi – śledztwo podjęte z zawieszenia 23 kwietnia 2002 r. w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1947 na terenie pow. lubaczowskiego na szkodę obywateli polskich narodowości polskiej i ukraińskiej, w wyniku których śmierć poniosły osoby o nieustalonej bliżej liczbie. W trakcie postępowania zapoznano się z literaturą przedmiotu zawierającą alfabetyczną listę miejscowości pow. Lubaczów z chronologicznym zestawieniem zbrodni i nazwiskami ofiar. Na tej podstawie zwrócono się do Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie o poczynienie ustaleń w zakresie pokrzywdzonych i świadków. Uzyskano również z właściwych miejscowo urzędów stanu cywilnego odpisy aktów zgonów ofiar. Prowadzone są również kwerendy archiwalne i oględziny akt sądowych dotyczących orzeczeń zapadłych wobec

członków Ukraińskiej Powstańczej Armii, skazanych przez sądy, w celu ustalenia składów osobowych poszczególnych oddziałów dokonujących ataków na konkretne miejscowości. Obecne czynności koncentrują się wokół przesłuchań świadków i oględzin dokumentów. Zakończone wątki śledztwa podlegają wyłączeniu i merytorycznemu zakończeniu.

S 52/01/Zi – śledztwo wszczęte 20 września 2001 r. w sprawie zabójstwa w dniach 1–3 marca 1945 r. w Pawłokomie ponad 360 obywateli polskich narodowości ukraińskiej prawdopodobnie przez polskie oddziały partyzanckie. W jego trakcie przesłuchano ponad 180 świadków zamieszkałych na terenie Polski oraz, w drodze międzynarodowej pomocy prawnej, mieszkających obecnie na terenie Ukrainy, Białorusi, USA i Australii. Ponadto przeprowadzono kwerendę zasobów archiwalnych Fundacji Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich we Wrocławiu w zakresie dokumentacji zgrupowania AK „Warta”. Przeprowadzono kwerendę zasobów Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie, Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Rzeszowie, Archiwum Państwowego w Rzeszowie. Zapoznano się z kroniką parafialną parafii rzymskokatolickiej w Dylągowej, której terytorialnie podlega Pawłokoma za okres objęty przedmiotowym śledztwem. Zapoznano się z dostępną literaturą w zakresie dotyczącym zbrodni w Pawłokomie. Nawiązano korespondencję z Fundacją „Pawłokoma” w Kanadzie, skąd otrzymano cztery tomy kserokopii relacji, zapisków, wycinków prasowych, notatek, ankiet i wspomnień, głównie w języku ukraińskim, osób, które były bezpośrednimi lub pośrednimi świadkami zbrodni w Pawłokomie lub też zajmowały się tą problematyką. Dokumentację tę wykorzystano w poszukiwaniu nowych źródeł dowodowych. Obecnie wyczerpano możliwości dowodowe w tej sprawie i przystąpiono do sporządzania decyzji końcowej.

9. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie (materiał opracowany przez naczelnika Dariusza Wituszko)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Szczecinie

S 111/05/Zk – śledztwo dotyczące bezprawnego pozbawienia wolności osób internowanych między 12 a 17 grudnia 1981 r. przez komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej w Szczecinie na podstawie decyzji o internowaniu.

W dniu 5 listopada 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum akt oskarżenia przeciwko Jarosławowi W., byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Szczecinie, oraz Stefanowi J., byłemu zastępcy komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej w Szczecinie ds. Służby Bezpieczeństwa.

Jarosławowi W. zarzucono popełnienie 67 przestępstw polegających na przekroczeniu uprawnień i bezprawnym pozbawieniu wolności osób zatrzymanych na podstawie decyzji o internowaniu.

Stefanowi J. zarzucono popełnienie 3 przestępstw polegających na przekroczeniu uprawnień oraz bezprawnym pozbawieniu wolności osób zatrzymanych na podstawie decyzji o internowaniu, a ponadto zarzucono mu popełnienie przestępstwa polegającego na sfalszowaniu szeregu decyzji o internowaniu przez wpisanie w terminie późniejszym innej podstawy prawnej internowania niż ta, która była wpisana w pierwotnej decyzji o internowaniu.

Wyżej opisane czyny zarzucone oskarżonym uznano za zbrodnie przeciwko ludzkości, albowiem stanowiły one formę poważnej represji politycznej wobec osób przynależnych do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych.

S 17/08/Zk – śledztwo prowadzone jest w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej w czerwcu 1981 r. w Szczecinie przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, polegającej na przekroczeniu uprawnień przez bezprawne zwolnienie ze służby w Milicji Obywatelskiej

funkcjonariuszy, którzy podjęli działania zmierzające do rejestracji Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej.

Z poczynionych dotychczas w czasie śledztwa ustaleń wynika, że w maju 1981 r. grupa funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej z terenu byłego województwa szczecińskiego rozpoczęła działalność reformatorsko-związkową, wchodząc m.in. w skład Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej. W dniu 10 czerwca 1981 r. przedstawiciele tegoż komitetu złożyli w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie wniosek o rejestrację Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej. Podstawą prawną żądania rejestracji była obowiązująca wówczas ustawa o związkach zawodowych z 1 lipca 1949 r., która stanowiła, że prawo do zrzeszania się w związkach zawodowych mają również osoby zatrudnione na podstawie „nominacji władzy publicznej”. Reakcją na ten wniosek były zakrojone na szeroką skalę represje MSW w stosunku do zaangażowanych w działalność związkową funkcjonariuszy. Najbardziej aktywnych działaczy zwolniono ze służby lub zmuszano ich do odejścia na własną prośbę. Organizatorów ruchu związkowego przenoszono również na niższe stanowiska, pomijano w przysługujących awansach i nagrodach. W wyniku tej akcji z garnizonu szczecińskiego zwolniono rozkazem ministra spraw wewnętrznych z dnia 17 czerwca 1981 r. – na podstawie art. 65 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o służbie funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej – z uwagi na dobro służby 6 zaangażowanych w ruch związkowy funkcjonariuszy MO: Mirosława K., Edwarda W., Mariana S., Zdzisława Ł., Mariana L. i Henryka S. Byli to funkcjonariusze wyróżniający się w służbie, o dużym autorytecie.

Dotychczas w przedmiotowej sprawie wykonano liczne czynności procesowe, mające za zadanie odszukanie dokumentów związanych ze zwolnieniem ze służby działaczy związkowych oraz ich represjonowaniem. W tym celu przeprowadzono obszernie kwerendy archiwalne w archiwach zakładowych Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie oraz Komendy Głównej Policji.

S 26/08/Zk – śledztwo dotyczące popełnienia zbrodni komunistycznej polegającej na przekroczeniu uprawnień przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w latach 1977–1981 w Szczecinie w stosunku do Dariusza R., Elżbiety R. i Piotra N. przez relegowanie ich przez władze uczelni ze studiów dziennych na Akademii Rolniczej w Szczecinie, a nadto wobec Dariusza R. przez stosowanie gróźb karalnych przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa w Szczecinie, co było spowodowane ich postawą polityczną i uczestnictwem w działalności opozycyjnej. W toku przedmiotowego śledztwa ustalono, że wobec Dariusza R. z uwagi na prowadzoną przez niego działalność opozycyjną o charakterze antysocjalistycznym, w okresie 1977–1981 był on inwigilowany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa w ramach rozpracowania operacyjnego pod kryptonimem „Pandur”. Między innymi za kolportaż wydawnictw podziemnych i podpisanie deklaracji Studenckiego Komitetu Solidarności Dariusz R., osiągający bardzo dobre wyniki w nauce, oraz Piotr N. i Elżbieta R. w październiku 1978 r. uzyskali u wykładowcy będącego jednocześnie członkiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Szczecinie celowo negatywną ocenę z jednego z przedmiotów. Następnie zostali z naruszeniem prawa niedopuszczeni do złożenia egzaminu komisyjnego, co skutkowało skreśleniem ich z listy studentów Akademii Rolniczej.

Decyzje dziekana o niedopuszczeniu do egzaminu poprawkowego i komisyjnego miały charakter ustny i nie były dokumentowane w formie pisemnej.

W toku śledztwa zabezpieczono obszerną dokumentację o charakterze archiwalnym oraz przesłuchano wytypowanych pracowników naukowych oraz część ówczesnych studentów b. Akademii Rolniczej w Szczecinie, których zeznania korespondują z treścią zeznań złożonych przez pokrzywdzonych.

Aktualnie śledztwo jest kontynuowane. Przesłuchiwanie są kolejni świadkowie i w dalszym ciągu trwa kwerenda zlecona Oddziałowemu Biuru Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Szczecinie .

S 49/08/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej w okresie od 19 sierpnia do 3 września 1982 r. w Szczecinie przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, tj. wiceprokuratora Prokuratury Rejonowej w Szczecinie i sędziów Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie, polegającej na przekroczeniu uprawnień oraz bezprawnym pozbawieniu wolności Stefana B.

W sprawie zgromadzono materiał dowodowy wskazujący na uzasadnione podejrzenie zaistnienia zbrodni sądowej popełnionej przez sędziego składu orzekającego, Mariana J., polegającej na tym, że w dniu 3 września 1982 r. w Szczecinie, będąc jako sędzia członkiem składu orzekającego Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż ze względów politycznych, wbrew zgromadzonemu w postępowaniu karnym materiałowi dowodowemu sygn. akt II K 179/82 wydał wyrok skazujący Stefana B. za czyn określony w art. 46 ust 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym na karę 4 lat pozbawienia wolności, którą skazany odbył w okresie od 16 sierpnia 1982 r. do 8 marca 1983 r., mimo iż materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, iż swoim zachowaniem Stefan B. wypełnił znamiona zarzucanego mu czynu, przyjmując w sposób dowolny i sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, iż Stefan B., będąc członkiem NSZZ „Solidarność”, nie odstąpił do działalności w tym związku mimo zawieszenia jego działalności i dokonał rozpowszechnienia ulotek tego związku, którym to działaniem Marian J. dopuścił się zbrodni komunistycznej w postaci represji politycznej, a także naruszył prawa człowieka do zrzeszania się i udziału w organizacjach społecznych, tj. praw gwarantowanych ratyfikowanym przez PRL w dniu 3 marca 1977 r. Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, na skutek czego bezprawnie pozbawił Stefana B. wolności w okresie od 3 września 1982 r. do 8 marca 1983 r., działając na jego szkodę.

Jednocześnie ustalono, iż pozostali członkowie składu sądzącego, a także prokurator nie żyją.

W toku postępowania zgromadzono możliwy do uzyskania materiał dowodowy potwierdzający zasadność zarzutu, w tym pomimo trudności ustalono i przesłuchano na terenie Nowego Jorku pokrzywdzonego Stefana B.

S 19/07/Zk – śledztwo w sprawie popełnienia zbrodni komunistycznej polegającej na przekroczeniu swoich uprawnień w okresie od 3 maja 1982 r. do 1985 r. w DarłóWKu i Koszalinie przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, polegającej na psychicznym znęcaniu się w ośrodku internowania w DarłóWKu nad pozostającą w przemijającym stosunku zależności Gabriellą C. przez bezprawne przetrzymywanie jej korespondencji, odmowę widzeń, karanie dyscyplinarne za niepopołnione wykroczenia, nakłanianie do współpracy oraz dokonanie bezprawnych rewizji, zatrzymań i pozbawienie jej wolności.

W toku śledztwa ustalono, iż czyny zabronione popełniono w ośrodku odosobnienia w DarłóWKu na szkodę co najmniej kilkunastu osób. Przesłuchano już 194 osoby (zaplanowane są kolejne przesłuchania) oraz zebrano pełną dokumentację archiwalną, dotyczącą internowania w 1982 r. w ośrodku w DarłóWKu blisko 304 osób. Przesłuchani świadkowie podali, iż funkcjonariusze SB dokonywali nieformalnych przesłuchań na terenie ośrodka, w trakcie których, kierując groźby wobec internowanych, a także grożąc wyrządzeniem krzywdy członkom najbliższej rodziny, zmuszali ich do podpisania „lojalek”. Funkcjonariusze służby więziennej poniżali internowanych, kierując pod ich adresem obraźliwe określenia, a dodatkowo stosowano wobec nich kary dyscyplinarne, bardzo często na zasadzie odpowiedzialności zbiorowej. Były przypadki szarpania i stosowania przemocy fizycznej wobec dwóch internowanych. Obecnie kompletowane są akta osobowe (wraz ze zdjęciami) funkcjonariuszy służby więziennej oraz funkcjonariuszy SB, którzy mogli dopuścić się popełnienia ww. czynów zabronionych. Po uzyskaniu tych materiałów, dokonane zostaną czynności okazania, od wyników których zależeć będą dalsze czynności w sprawie.

S 104/07/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej w dniu 29 stycznia 1982 r. w Międzyrzeczu przez funkcjonariuszy MO z tamtejszego komisariatu, polegającej na

znęcaniu się nad Rafałem Sz. zatrzymanym za namalowanie „antypaństwowych” napisów na murach, w celu uzyskania od niego oświadczenia o przyznaniu się do popełnienia przestępstwa. W toku śledztwa ustalono, iż Rafał Sz., działacz NZS przy AG-H w Krakowie, został zatrzymany w dniu 29 stycznia 1982 r. w mieszkaniu rodziców w Międzyrzeczu przez funkcjonariuszy miejscowej milicji 3 dni od ujawnienia namalowanych farbą na murach miejscowego liceum, haseł o treści antykomunistycznej, m. in. wyrażających dezaprobatę dla decyzji o prowadzeniu stanu wojennego. Bezpośrednio po zatrzymaniu wyżej wymieniony został doprowadzony do Komisariatu MO i przesłuchany przez dwóch funkcjonariuszy milicji. W związku z tym, iż nie chciał przyznać się do zarzucanego mu przestępstwa z art. 271 § 1 kk z 1969 r., został uderzony przez przesłuchującego go funkcjonariusza Józefa K. otwartą ręką w twarz, a następnie kilkakrotnie uderzony przez drugiego funkcjonariusza, uczestniczącego w przesłuchaniu, a stojącego z tyłu, ręką w szyję i głowę z siłą, która powodowała, że za każdym razem przewracał się na podłogę wraz z krzesłem. Ustalono na podstawie zachowanych akt sprawy karnej, iż w przesłuchaniu uczestniczył podporucznik Eugeniusz S., – zastępca kierownika Komisariatu MO ds. polityczno-wychowawczych. Po zakończeniu przesłuchania eskortujący go do celi funkcjonariusz MO o pseudonimie „Goryl” – do chwili obecnej nieustalony, w trakcie drogi do aresztu milicyjnego przyłożył mu do głowy odbezpieczony pistolet, grożąc pozbawieniem życia, stwierdzając, że zaraz się z nim „rozprawi”. Milicjant, według pokrzywdzonego, był wtedy pod wpływem alkoholu. Wskutek powyższych zachowań funkcjonariuszy MO i wywieranej na niego presji psychicznej i fizycznej Rafał Sz. przyznał się wówczas do zarzucanego mu przestępstwa. W konsekwencji wyżej wymieniony został tymczasowo aresztowany przez prokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Zielonej Górze, a następnie skazany przez Sąd Śląskiego Okręgu Wojskowego na sesji wyjazdowej w Zielonej Górze, w trybie doraźnym, na karę 3 lat pozbawienia wolności. W toku śledztwa przesłuchano w charakterze świadków ojca pokrzywdzonego, a w dalszej kolejności Rafała Sz. Obaj potwierdzili w swoich zeznaniach opisane wyżej zajścia.

Dowody zebrane w toku śledztwa pozwoliły na przedstawienie zarzutów popełnienia zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu uprawnień i znęcaniu się psychicznym i fizycznym, byłym funkcjonariuszom MO Józefowi K. i Eugeniuszowi S., rozpoznanym przez pokrzywdzonego w trakcie okazania pośredniego. Wyżej wymienieni nie przyznali się do popełnienia tego czynu i złożyli wyjaśnienia, z treści których wynika, że nigdy nie znęcali się nad jakimkolwiek podejrzanym.

Wykonanie wszystkich czynności procesowych, w tym przesłuchanie kolejnych świadków i przeprowadzenie konfrontacji między Rafałem Sz. a podejrzanymi, umożliwi zakończenie powyższego śledztwa i podjęcie decyzji merytorycznej.

• Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 27/09/Zk – w dniu 25 maja 2009 r. skierowano do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Szczecinie akt oskarżenia przeciwko Zbigniewowi D., którego oskarżono o to, że w dniu 24 kwietnia 1978 r. w Świnoujściu, pełniąc obowiązki starszego oficera kontrwywiadu wojskowego Wojskowej Służby Wewnętrznej w Świnoujściu w stopniu porucznika marynarki, dopuścił się popełnienia zbrodni komunistycznej polegającej na tym, że podrobił oświadczenie o zaprzestaniu współpracy z kontrwywiadem przez Zygmunta P. w ten sposób, iż wypełnił je osobiście, wpisując dane Zygmunta P., oraz podpisał je nazwiskiem „P.”, a także, będąc uprawnionym do wystawienia tego dokumentu, poświadczyl w nim nieprawdę, stwierdzając, że oświadczenie o zaprzestaniu współpracy przyjął osobiście od Zygmunta P., czym działał na szkodę wyżej wymienionego, a sfałszowania dokumentu dokonał w celu użycia go jako autentycznego w teczce personalnej nr 20886 dotyczącej tajnego współpracownika o kryptonimie „Janek”.

Sprawa w chwili obecnej pozostaje w fazie rozpoznania sądowego.

S 111/05/Zk – w dniu 5 listopada 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Szczecinie akt oskarżenia przeciwko Jarosławowi W., którego oskarżono o to, że w okresie od 12 do

17 grudnia 1981 r. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, tj. komendant wojewódzki Milicji Obywatelskiej, działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydał kilkadziesiąt decyzji o internowaniu działaczy „Solidarności”, powołując się na art. 4 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, w sytuacji kiedy taki akt prawny nie został prawnie opublikowany, w konsekwencji czego bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzonych, a pozbawienie wolności stanowiło formę poważnej represji politycznej wobec osób przynależnych do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych, dopuszczając się w ten sposób zbrodni przeciwko ludzkości, będącej jednocześnie zbrodnią komunistyczną.

Ponadto aktem oskarżenia objęto Stefana J., oskarżonego o to, że na przełomie grudnia i stycznia 1981 r., a także w bliżej nieustalonym okresie 1982 r. w Szczecinie, działając w warunkach czynu ciągłego, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, tj. zastępca komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydał i podpisał 20 decyzji z dnia 12 grudnia 1981 r. o internowaniu Henryka J., Zygmunta D., Karola M., Wiesława P., Jana W., Zbigniewa Z., Aleksandra K., Zbigniewa K., Edwarda M., Henryka G., Franciszka S., Mikszo B., Ryszarda N., Teresy O., Mirosława K., Wojciecha Janusza K., Stanisława K., Marty Gertrudy S., Ryszarda Krzysztofa Ś. i Jana T., gdzie jako podstawę internowania przywołał art. 42 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego poświadczając tym samym nieprawdę, gdyż osoby te zostały pozbawione wolności na podstawie decyzji z dnia 12 grudnia 1981 r. o numerze 61/81 wydanej przez komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej w Szczecinie Jarosława W., który jako podstawę internowania wyżej wymienionych wskazał art. 4 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, a pozbawienie ich wolności stanowiło formę poważnej represji politycznej wobec osób przynależnych do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych.

Ponadto Stefana J. oskarżono o to, że 13 grudnia 1981 r. w Szczecinie, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, tj. zastępca komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa, działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydał decyzję nr 79/81 o internowaniu Franciszka Ł., powołując się na art. 4 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, w sytuacji kiedy taki akt prawny nie został prawnie opublikowany, w konsekwencji czego bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzonego od 13 grudnia 1981 r. do 10 kwietnia 1982 r., a pozbawienie wolności stanowiło formę poważnej represji politycznej wobec osoby przynależnej do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych, dopuszczając się w ten sposób zbrodni przeciwko ludzkości, oraz o to, że 14 grudnia 1981 r. w Szczecinie, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, tj. komendant wojewódzki Milicji Obywatelskiej, działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydał decyzję nr 70/81 o internowaniu Juliana J., powołując się na art. 4 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, w sytuacji kiedy taki akt prawny nie został prawnie opublikowany, w konsekwencji czego bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzonego od 17 grudnia 1981 r. do 9 marca 1982 r., a pozbawienie wolności stanowiło formę poważnej represji politycznej wobec osoby przynależnej do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych, dopuszczając się w ten sposób zbrodni przeciwko ludzkości, będącej jednocześnie zbrodnią komunistyczną.

Sprawa do chwili obecnej nie została rozpoznana przez sąd.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 37/06/Zk – w dniu 11 lipca 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Szczecinie akt oskarżenia przeciwko Bogusławowi P. o to, że w dniu 30 sierpnia 1983 r. w Szczecinie, jako funkcjonariusz państwa komunistycznego – funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej, działając wspólnie i porozumieniu z innymi ustalonymi oraz nieustalonymi osobami, w trakcie zatrzymania działacza NSZZ „Solidarność”, Jana W., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że uderzając wymienionego pięściami i gumową pałką po głowie i całym ciele, wziął udział w jego pobiciu, narażając go na naruszenie narządów ciała i rozstrój zdrowia, przy czym działając w opisany powyżej sposób, popełnił zbrodnię komunistyczną.

W dniu 1 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy skazał wyżej wymienionego za zarzucony mu czyn na karę 1 roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności oraz wymierzył mu karę grzywny w wysokości 150 stawek po 20 złotych każda.

Od powyższego wyroku apelację wniósł obrońca skazanego. W dniu 9 września 2009 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

S 26/07/Zk – w dniu 28 kwietnia 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego dla Warszawy – Mokotowa akt oskarżenia przeciwko Czesławowi K. o to, że w dniu 11 lipca 1985 r. w Warszawie, działając jako funkcjonariusz publiczny państwa komunistycznego, będąc ministrem spraw wewnętrznych, dopuścił się zbrodni komunistycznej, polegającej na zastosowaniu represji w postaci dyskryminacji wyznaniowej w ten sposób, że przekraczając swoje uprawnienia, wydalili ze służby porucznika Romualda K. z Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Koszalinie rozkazem personalnym nr 02190 z dnia 11 lipca 1985 r. na podstawie art. 65 ust 2 pkt 7 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o służbie funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej z uwagi na ważny interes służby, pomimo iż rzeczywistą podstawą wydalenia pokrzywdzonego było wysłanie córki do pierwszej komunii świętej, czym działał na szkodę pokrzywdzonego, co stanowiło przestępstwo według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie jego popełnienia.

W dniu 15 września 2009 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uznał winę wyżej wymienionego i umorzył postępowanie na mocy ustawy o amnestii z dnia 7 grudnia 1989 r.

S 42/06/Zk – w dniu 28 listopada 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Słubicach wnioski o zastosowanie amnestii w stosunku do Edwarda G. o to, że:

- 1) w dniu 14 grudnia 1981 r. w Kostrzynie n. Odrą, ówczesne woj. gorzowskie, jako funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej z miejscowego Komisariatu MO, zatrudniony na etacie dzielnicowego, a więc funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że znęcał się fizycznie i psychicznie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Andrzejem Z., zatrzymanym za zerwanie obwieszczenia o wprowadzeniu stanu wojennego, po uprzednim przykuciu go za rękę do kaloryfera w pomieszczeniu komisariatu, uderzył go otwartą dłonią w okolice ucha, a następnie pobił go po plecach, ramionach, rękach i udach pałką służbową, używając przy tym słów powszechnie uznanych za obraźliwe, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej;
- 2) w dniu 23 marca 1983 r. w Kostrzynie n. Odrą, ówczesne woj. gorzowskie, jako funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej z miejscowego komisariatu MO, zatrudniony na etacie dzielnicowego, działając wspólnie z drugim funkcjonariuszem MO, a mianowicie Henrykiem M., a więc jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że stosując represję, znęcał się fizycznie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Andrzejem Z., zatrzymanym na dworcu PKP za dyskusję z oficerem armii radzieckiej o Katyniu, bijąc go na terenie komisariatu przez kilka minut pałką służbową po plecach, udach i ramionach, szarpiąc za odzież, popychając z całej siły i uderzając jego ciałem o ścianę oraz uderzając go kilkakrotnie pięścią w twarz, jak też kopiąc nogami w okolice żeber, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej;

- 3) w dniu 1 maja 1985 r. w Kostrzynie n. Odrą, ówczesne woj. gorzowskie, jako funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej z miejscowego komisariatu MO, zatrudniony na etacie dzielnicowego, a więc jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że stosując represję znęcał się fizycznie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Andrzejem Z., zatrzymanym za pokazywanie ludziom uczestniczącym w pochodzie pierwszomajowym znaku „V”. A następnie pobił go w celi pałką służbową po plecach i udach za rzekome przeszkadzanie w manifestacji, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej;
- 4) w okresie od 1983 r. do początku 1987 r. w Kostrzynie n. Odrą, ówczesne woj. gorzowskie, jako funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej z miejscowego komisariatu MO, działając czynem ciągłym, w bliżej nieustalonych dniach i okolicznościach, co najmniej kilkakrotnie w rozmowach groził Andrzejowi Z. zatrzymaniem za rzekomo popełnione wykroczenia i głoszone poglądy polityczne oraz pobiciem w celu oduczenia go manifestowania w miejscach publicznych swoich antykomunistycznych poglądów, w tym noszenia w widocznym miejscu ubrania znaczka „Solidarność”, opornika, emblematu orzełka w koronie, czym wzbudził u wyżej wymienionego, z uwagi na poprzednie incydenty na komisariacie MO, uzasadnioną obawę, iż groźby te zostaną spełnione, dopuszczając się tym samym popełnienia zbrodni komunistycznej;
oraz przeciwko Henrykowi M. o to, że w dniu 23 marca 1983 r. w Kostrzynie n. Odrą, ówczesne woj. gorzowskie, jako funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej z miejscowego komisariatu MO, zatrudniony na etacie dzielnicowego, działając wspólnie z drugim funkcjonariuszem MO, a mianowicie Edwardem G., a więc jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że stosując represję znęcał się fizycznie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności Andrzejem Z., zatrzymanym na dworcu PKP, za dyskusję z oficerem armii radzieckiej o Katyniu, bijąc go na terenie komisariatu przez kilka minut pałką służbową po plecach, udach i ramionach, szarpiąc za odzież, popychając z całej siły i uderzając jego ciałem o ścianę oraz kopiąc go nogami w okolice żeber, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej.

W dniu 21 stycznia 2009 r. Sąd Rejonowy uznał winę wyżej wymienionych i umorzył postępowanie w stosunku do nich na mocy ustawy o amnestii z dnia 7 grudnia 1989 r.

S 39/08/Zk – w dniu 27 października 2008 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Koszalinie wniosek o zastosowanie amnestii w stosunku do Zdzisława W. podejrzanego o to, że w dniu 25 marca 1982 r. w Koszalinie, pełniąc obowiązki redaktora naczelnego Polskiego Radia i Telewizji – Rozgłośni w Koszalinie i będąc tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego, przekroczył swoje uprawnienia, działając na szkodę interesu prywatnego w ten sposób, że podjął z przyczyn politycznych decyzje o zwolnieniu ze służby w jednostce zmilitaryzowanej, co było równoznaczne z rozwiązaniem umowy o pracę, z dniem 1 kwietnia 1982 r. Wiesławy G. i Władysława S., pracowników rozgłośni, co stanowiło zbrodnię komunistyczną,

W dniu 30 stycznia 2009 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie uznał winę wyżej wymienionego i umorzył postępowanie na mocy ustawy o amnestii z dnia 7 grudnia 1989 r.

S 50/08/Zk – w dniu 3 marca 2009 r. skierowano do Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp. wniosek o amnestię w sprawie przeciwko Tadeuszowi P. podejrzanemu o to, że w połowie lipca 1982 r. w Gorzowie Wlkp., jako funkcjonariusz Wydziału II SB miejscowej Komendy Wojewódzkiej MO zajmujący się ochroną kontrwywiadowczą węzła kolejowego PKP w tej miejscowości, a więc jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając w celu zmuszenia wezwanego na rozmowę profilaktyczną i zwolnionego z ośrodka odosobnienia w Głogowie byłego wiceprzewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” stacji PKP w Gorzowie Wlkp., Adama J., do podpisania zobowiązania do współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa w charakterze tajnego współpracownika, groził mu przy użyciu pistoletu służbowego pozbawieniem życia, jak też utratą pracy zarobkowej, co w konsekwencji miało wpływać na pozbawienie jego rodziny środków do życia i stanowiło formę represji za jego uprzednią działalność związkową, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej.

W dniu 7 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Gorzowie Wlkp. w sprawie II K 98/09 umorzył postępowanie na podstawie ustawy o amnestii z dnia 7 grudnia 1989 r.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Szczecinie w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 10/05/Zk – śledztwo dotyczące fizycznego i psychicznego znęcania się przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie nad osobami, które w latach 1945–1954 zostały aresztowane i osadzone w areszcie WUBP. W toku przedmiotowego śledztwa przesłuchano kilkadziesiąt osób pokrzywdzonych, nad którymi znęcano się fizycznie i psychicznie w celu wymuszenia złożenia wyjaśnień określonej treści. W toku śledztwa podejmowane są sukcesywnie decyzje dotyczące ściśle zindywidualizowanych osób pokrzywdzonych przez wydawanie postanowień o wyłączeniu materiałów do odrębnego postępowania i wydawania końcowych decyzji merytorycznych.

S 23/05/Zk – śledztwo w sprawie mającej miejsce w 1982 r. zbrodni komunistycznej, dokonanej przez funkcjonariuszy służby więziennej Zakładu Karnego w Goleniowie przez fizyczne i psychiczne znęcanie się nad osobami pozbawionymi wolności w wyniku ich internowania.

Śledztwo obejmuje 67 osób zatrzymanych podczas demonstracji w maju 1982 r. w Szczecinie i przetransportowanych do Zakładu Karnego w Goleniowie. Prowadzone śledztwo zmierza do ustalenia, czy nad osobami internowanymi w Zakładzie Karnym w Goleniowie funkcjonariusze służby więziennej stosowali przemoc i inne niedopuszczalne formy oddziaływania, które mogły wyczerpywać znamiona przestępstwa znęcania się.

Śledztwo w toku. Przesłuchano szereg świadków i w dalszym ciągu wykonywane są czynności zmierzające do ustalenia danych kolejnych pokrzywdzonych celem ich przesłuchania.

S 56/09/Zk – śledztwo w sprawie mających miejsce na terenie Mazowsza oraz Warmii i Mazur w 1945 r. deportacji do ZSRR osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy NKWD.

Śledztwo obejmuje 253 osoby deportowane w głąb terytorium ZSRR w związku z ich rzeczywistym lub domniemanym udziałem w organizacjach niepodległościowych.

Śledztwo w toku. Wykonywane są czynności zmierzające do ustalenia osób pokrzywdzonych i odtworzenie ich losów.

S 67/09/Zk – śledztwo w sprawie bezprawnego pozbawienia wolności i deportacji ludności cywilnej narodowości i obywatelstwa polskiego, właścicieli gospodarstw rolnych z miejscowości: Barcukinie, Żagajcze, Lipa Góra, Kruwondy, Szalczmiry, Gołubiszki, Dauksza, i innych wsi woj. kowieńskiego na terenie ówczesnej Litwy do obozów pracy w głąb byłego ZSRR w latach 1945–1956 przez funkcjonariuszy NKWD.

W toku śledztwa zdołano przesłuchać ponad 60 świadków, głównie osób pokrzywdzonych lub żyjących członków ich rodzin. Ponadto uzyskano kserokopie kart repatriacyjnych części z tych osób z Archiwum Akt Nowych oraz Fundacji Ośrodka KARTA. Zwrócono się też ze stosownym pismem za pośrednictwem Zarządu Głównego Związku Sybiraków do poszczególnych zarządów terenowych o sporządzenie listy osób, członków tego związku, deportowanych w latach czterdziestych i pięćdziesiątych z tzw. Litwy Kowieńskiej w głąb ZSRR. Obecnie sukcesywnie otrzymywane są odpowiedzi oraz przesłuchiwanie wskazani w nich pokrzywdzeni. Dalsze czynności procesowe będą uzależnione od treści odpowiedzi uzyskanych z CPD-MSWiA w Warszawie, Związku Sybiraków oraz zeznań kolejnych świadków.

W powyższej sprawie po zebraniu pełnego materiału dowodowego konieczne będzie wystąpienie z wnioskiem o międzynarodową pomoc prawną do Republiki Litewskiej celem uzyskania stosownych dokumentów o represjonowanych wówczas obywatelach polskich, a znajdujących się w zasobach Centrum Badania Ludobójstwa i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy.

Zbrodnie nazistowskie

S 55/09/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni dokonanych w latach 1939–1945 na terenie byłych powiatów sochaczewskiego i błońskiego przez okupanta hitlerowskiego na obywatelach polskich oraz żołnierzach radzieckich.

Przedmiotowe śledztwo obejmuje swoim zakresem ponad 100 zdarzeń dotyczących zabójstw dokonywanych przez Niemców na miejscowej ludności polskiej, jak również na żołnierzach Armii Czerwonej na obszarze dwóch powiatów. W sprawie ustalono dotychczas, że w latach 1939–1945 Niemcy rozstrzelali kilkaset osób. Udokumentowano, że w jednej ze wsi pow. sochaczewskiego rozstrzelano 118 osób.

Śledztwo w tej sprawie podjęte zostało z zawieszenia w dniu 12 października 2004 r. Z uwagi na obszerność zgromadzonego materiału dowodowego systematycznie podejmowane będą decyzje merytoryczne dotyczące poszczególnych zdarzeń.

Zbrodnie inne

S 92/07/Zi – śledztwo prowadzone w sprawie zabójstwa ok. 200 osób narodowości polskiej w 1943 r. w Rejmontówce i Lubieszowie, ówczesny pow. Kamień Koszyrski, byłe woj. poleskie, przez nacjonalistów ukraińskich.

Postępowanie przygotowawcze w przedmiotowej sprawie wszczęła w dniu 29 października 1998 r. była Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku, która zawiesiła je w dniu 28 stycznia 1999 r. Śledztwo zostało podjęte z zawieszenia w dniu 7 listopada 2000 r. i przekazane do dalszego prowadzenia w dniu 1 października 2007 r. Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie.

Aktualnie niezbędne jest ustalenie w drodze międzynarodowej pomocy prawnej, czy sprawcy zbrodni żyją i gdzie ewentualnie mieszkają. Dalsze czynności śledcze będą uzależnione od treści odpowiedzi.

10. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie (materiał opracowany przez naczelnika Bogusława Czerwińskiego)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK w Warszawie

S 19/05/Zn – śledztwo w sprawie zabójstwa prezydenta miasta st. Warszawy, Stefana Starzyńskiego, dokonanego w dotychczas nieustalonym miejscu i czasie w okresie od grudnia 1939 r. do maja 1945 r., zostało podjęte z zawieszenia przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie w dniu 20 lipca 2005 r. Jest ono kontynuacją prowadzonego w latach 1969–1972 przez byłą Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce śledztwa w tej sprawie. W oparciu o zgromadzony dotychczas w niniejszym postępowaniu karnym materiał dowodowy ustalono, że prezydent miasta stołecznego Warszawy, Stefan Starzyński, został aresztowany w gmachu Ratusza w Warszawie przez funkcjonariuszy gestapo w dniu 27 października 1939 r. i umieszczony w siedzibie gestapo przy alei Szucha. Następnie przewieziono go do więzienia przy ulicy Daniłowiczowskiej w Warszawie, a w późniejszym czasie do więzienia na Pawiaku. W więzieniu na Pawiaku prezydent Stefan Starzyński przebywał do dnia 22 lub 23 grudnia 1939 r., kiedy to wywieziono go w nieznanym kierunku. W toku niniejszego śledztwa ujawniono różne, sprzeczne ze sobą informacje na temat dalszych losów Stefana Starzyńskiego i okoliczności jego śmierci, które były punktem wyjścia do sformułowania szeregu (sprzecznych ze sobą) hipotez, w tym m.in. takich, iż został rozstrzelany w parku w Natolinie zimą 1939/1940 r.; był więziony w Dachau i tam został roz-

strzelany 17 sierpnia lub października 1943 r.; był więźniem obozu koncentracyjnego Dora, skąd w drugiej połowie 1944 r. przewieziono go do pracy w fabryce w miejscowości Wittenberge nad Łabą (podobóz KZ Neuengamme), tam został w końcu marca lub w początkach kwietnia 1945 r. rozstrzelany w grupie kilkunastu więźniów po wyprowadzeniu ich na cementowe nadbrzeże Łaby; został zamęczony w obozie w Baalberge, pow. Bernburg, wiosną 1944 r.; był więziony na przełomie 1942/1943 r. w Berlinie, w Spandau, gdzie mógł zostać zamordowany lub skąd przewieziono go do innego więzienia; przebywał w więzieniu Moabit w Berlinie i tam został zamordowany pod koniec 1943 r.; był w 1944 r. więźniem obozu we Flossenburgu i tam został zamordowany na kilka dni przed wyzwoleniem obozu przez wojska amerykańskie w kwietniu 1945 r. (miał jakoby numer więzienny między 17 021 a 17 201 i przebywał tam pod przybranym nazwiskiem i imieniem); był więźniem obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, Mauthausen lub Oranienburgu i w jednym z nich mógł zostać zgłodzony; przebywał w obozie koncentracyjnym w Sondershausen i podczas ucieczki z obozu prawdopodobnie w 1944 r. został zastrzelony wraz z jeszcze dwoma innymi n/n więźniami. Katalog sformułowanych wersji nie jest zamknięty, w miarę dokonywania czynności procesowych ulega on poszerzeniu lub też niektóre z nich są eliminowane jako niewiarygodne. Opisane powyżej wersje, odnoszące się do dalszych losów Stefana S. po wywiezieniu go w grudniu 1939 r. z więzienia na Pawiaku w nieznanym kierunku, są w śledztwie S 19/05/Zn poddawane procesowej weryfikacji. Odbywa się ona przez dokonywanie przesłuchań świadków (głównie zamieszkałych w Polsce, ale również na terenie RFN) oraz przez poszukiwanie i gromadzenie materiałów archiwalnych, mogących zawierać informacje ważne dla przedmiotu śledztwa. W tym celu prowadzone były i są w szeregu instytucjach kwerendy archiwalne (Międzynarodowa Służba Poszukiwawcza w Bad Arolsen, polskie archiwa państwowe, BUiAD, Muzeum Więzienia Pawiak, Fundacja Miejsc Pamięci Buchenwald i Mittelbau-Dora). Aktualnie oczekuje się na realizację przez prokuraturę w Monachium II wniosku tut. komisji o udzielenie w niniejszej sprawie pomocy prawnej. W najbliższych miesiącach podejmowane będą dalsze czynności procesowe zmierzające do weryfikacji poszczególnych wersji o uwięzieniu i śmierci prezydenta Stefana Starzyńskiego – planowane są w tym zakresie przesłuchania kolejnych osób oraz poszukiwania nowych źródeł dowodowych.

S 1/06/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa polegającej na zamordowaniu w dniach 8 i 9 sierpnia 1944 r. w ruinach Teatru Wielkiego w Warszawie około 350 osób należących do polskiej ludności cywilnej oraz usiłowania zabójstwa Waldemara Ś. i Jerzego S. Śledztwo zostało wszczęte w dniu 18 grudnia 2000 r. W jego przebiegu ustalono, że w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego żołnierze niemieccy wypędzili ludność cywilną z budynków mieszkalnych znajdujących się w pobliżu Teatru Wielkiego, tj. z rejonu ulic Trębackiej, Focha, Krakowskiego Przedmieścia, Wierzbowej, Senatorskiej, Fredry i Alberta, a następnie ludzi tych umieścili w ruinach opery, gdzie zostali podzieleni na dwie grupy. W jednej znajdowały się kobiety z małymi dziećmi, w drugiej zaś mężczyźni oraz chłopcy w wieku kilkunastu lat. Kobiety wraz z dziećmi zostały wypędzone z Warszawy do obozu przejściowego w Pruszkowie. Natomiast zatrzymani w ruinach Teatru Wielkiego mężczyźni w liczbie około 350 osób zostali przez żołnierzy niemieckich w dniach 8 i 9 sierpnia 1944 r. zastrzeleni, a ich zwłoki spalono. Dwóm młodym wówczas chłopcom, Waldemarowi Ś. i Jerzemu S., udało się uciec z miejsca egzekucji. Pomimo podjęcia szeregu czynności procesowych zdołano ustalić nazwiska jedynie 33 ofiar tej zbrodni. W przedmiotowej sprawie przesłuchano wielu świadków tamtych wydarzeń oraz osoby wykonujące prawa zmarłych pokrzywdzonych. Przesłuchano również w drodze międzynarodowych pomocy prawnych żołnierzy 6 armii 46 batalionu „Sturmpioniere”, Josefa M. i Johana S. Ustalono ponadto, że Centrala Krajowych Administracji Wymiaru Sprawiedliwości z siedzibą w Ludwigsburgu wraz z Krajowym Urzędem Kryminalnym Badenii-Wirtembergii prowadzi śledztwo w sprawie udziału nieustalonych członków jednostki „Dirlewanger” w morderstwach polskiej ludności cywilnej w trakcie tłumienia Powstania Warszawskiego w 1944 r. W ramach prowadzonej współpracy z Centralą w Ludwigsburgu otrzymano kopie z archiwalnych akt umorzonych postępowań karnych prowadzonych przeciwko

byłym członkiem brygady szturmowej „Dirlewanger”, jak również szereg innych materiałów mogących przyczynić się do wyjaśnienia okoliczności zbrodni. W dniach 19–24 października 2009 r. miała miejsce wizyta robocza delegacji niemieckiej z Centrali w Ludwigsburgu oraz Krajowego Urzędu Kryminalnego Badenii-Wirtembergii. Wykonanie dalszych czynności procesowych w śledztwie uzależnione jest od terminu realizacji przez stronę niemiecką wniosków o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej dotyczącej w szczególności odnalezienia w archiwach w Koblencji i Ludwigsburgu materiałów dotyczących niemieckich działań zbrojnych na terenie Placu Teatralnego w Warszawie oraz w gmachu Teatru Wielkiego w Warszawie w dniach 8 i 9 sierpnia 1944 r. lub wskazania innych instytucji, w których takie dokumenty mogą być przechowywane.

S 70/07/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych w obozie koncentracyjnym w Warszawie (Konzentrationslager Warschau). Śledztwo niniejsze jest kontynuacją śledztwa wszczętego w 1974 r. przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, które zostało umorzone w dniu 30 maja 1996 r. przez Prokuraturę Wojewódzką w Warszawie, a następnie podjęte z umorzenia w dniu 15 stycznia 2002 r. przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie. Czynności prowadzone przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie zmierzają obecnie do ustalenia pełnej listy funkcjonariuszy SS stanowiących załogę obozu koncentracyjnego w Warszawie. Z akt niniejszego postępowania wynika, iż dotąd ustalono dane 52 funkcjonariuszy SS stanowiących załogę obozu w Warszawie, w czasie gdy ten organizacyjnie był podporządkowany obozowi koncentracyjnemu w Majdanku i stanowił jego filię. Obecnie natrafiono na informacje, z których wynika, że istnieje możliwość ustalenia nieznanymi dotąd danych dalszych 205 funkcjonariuszy SS, którzy stanowili załogę KL Warschau w czasie gdy obóz ten stanowił odrębną i niezależną jednostkę organizacyjną. Czynności w powyższym zakresie są realizowane. W dalszym ciągu są wykonywane czynności zmierzające do zweryfikowania informacji na temat obszaru, jaki zajmował obóz koncentracyjny w Warszawie. W tym celu nawiązano kontakt ze specjalistą z zakresu badania zdjęć lotniczych, który – jak wynika z przekazanych przez niego informacji – w Narodowym Archiwum w College Park pod Waszyngtonem odnalazł nieznane dotąd zdjęcia Warszawy z lat 1941–1944 wykonane przez wojskowe lotnictwo niemieckie. Na podstawie tych fotografii można ustalić obszar, jaki obejmował obóz koncentracyjny w Warszawie, a także zweryfikować informacje na temat istnienia filii tegoż obozu w rejonie Lasku na Kole oraz dworca kolejowego Warszawa Zachodnia. W toku niniejszego postępowania udało się ustalić żyjącego jeszcze na terenie USA b. więźnia KL Warschau, Herberta F. W najbliższym czasie do organów wymiaru sprawiedliwości USA będzie skierowany wniosek o przesłuchanie wymienionej osoby, w drodze międzynarodowej pomocy prawnej, w charakterze świadka na okoliczności przetrzymywania ww. w obozie koncentracyjnym w Warszawie.

S 44/01/Zk – śledztwo przeciwko Zbigniewowi K. i Józefowi K., byłym funkcjonariuszom Głównego Zarządu Informacji WP podejrzanym o popełnienie w okresie od 19 marca 1951 r. do 2 maja 1952 r. w Warszawie zbrodni komunistycznych stanowiących jednocześnie zbrodnie przeciwko ludzkości wobec 4 oficerów Wojska Polskiego: płk. Józefa J., płk. Szczepana Ś., płk. Augusta M., płk. Alberta Sz. w odpryskowej sprawie „Spisku w Wojsku Polskim”. Działania przestępcze funkcjonariuszy polegały na fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad wymienionymi oficerami Wojska Polskiego w czasie prowadzonych przeciwko nim śledztw przez wielokrotne, powtarzane po kilkaset razy, długotrwałe, trwające nawet dwadzieścia i więcej godzin na dobę przesłuchiwanie pokrzywdzonych, często w pozycji stojącej, dręczenie ich w tym czasie brakiem snu i doprowadzanie w ten sposób do całkowitego wyczerpania zarówno psychicznego, jak i fizycznego ww. w celu zmuszenia ich do przyznania się do udziału w dywersyjno-szpiegowskiej organizacji działającej w Wojsku Polskim, do uczestniczenia w działalności agenturalnej na rzecz państw zachodnich oraz do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko nim śledztwa. Obecnie prowadzone są końcowe czyn-

ności zaznajomienia podejrzanych z materiałami niniejszego śledztwa. Po ich zakończeniu do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Warszawie skierowany zostanie akt oskarżenia.

S 51/01/Zk – śledztwo dotyczące śmierci Grzegorza Przemyska, przejęte z Prokuratury Okręgowej w Warszawie, swoim zakresem przedmiotowym obejmuje przekroczenie uprawnień służbowych przez funkcjonariuszy resortu spraw wewnętrznych działających na szkodę wymiaru sprawiedliwości w latach 1983–1984 w związku z prowadzonym przez Prokuraturę Wojewódzką w Warszawie śledztwem dotyczącym śmierci Grzegorza Przemyska, utrudnianie przez funkcjonariuszy resortu spraw wewnętrznych śledztwa Prokuratury Wojewódzkiej w Warszawie w sprawie śmierci Grzegorza Przemyska w latach 1983–1984, kierowanie gróźb bezprawnych przez funkcjonariuszy resortu spraw wewnętrznych w celu wywarcia wpływu na wyniki czynności procesowych, w tym wyjaśnienia podejrzanych i zeznania świadków. Dotychczas poczynione ustalenia wskazują, iż w toku i w związku z prowadzonym przez Prokuraturę Wojewódzką w Warszawie w latach 1983–1984 śledztwem w sprawie o śmiertelne pobicie Grzegorza Przemyska, funkcjonariusze różnych szczebli działających w strukturach ówczesnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Warszawie i Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Radomiu podejmowali działania przestępcze, polegające na utrudnianiu postępowania karnego przez znęcanie się nad podejrzаныmi w celu uzyskania przyznania się do niepełnionego przestępstwa oraz uzyskania określonej treści wyjaśnień. Działania te zmierzały do spowodowania uniknięcia odpowiedzialności karnej przez rzeczywistych sprawców śmiertelnego pobicia Grzegorza Przemyska, tj. funkcjonariuszy MO, co zostało stwierdzone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie w sprawie przeciwko Arkadiuszowi D. Prowadzone postępowanie przygotowawcze ma na celu ustalenie pełnego kręgu osób odpowiedzialnych za wydawanie poleceń w tym zakresie na wszystkich szczeblach kierownictwa resortu spraw wewnętrznych, jak i bezpośrednich wykonawców tych przestępczych działań. W stosunku do Cezarego F., świadka pobicia Grzegorza Przemyska bezprawnie, z naruszeniem obowiązujących pragmatyk służbowych, wdrożono zakrojone na szeroką skalę działania operacyjne w pionie SB, sprowadzające się do inwigilacji jego i najbliższej rodziny. Zastosowano środki techniki operacyjnej oraz zadaniowano agenturę w celu dyskredytowania świadka, podważenia jego wiarygodności i zastraszenia, a wszystko w kierunku nakłonienia do odwołania złożonych zeznań i obciążenia winą za śmiertelne pobicie Grzegorza Przemyska pracowników pogotowia ratunkowego. Analogiczne czynności operacyjne w pionie SB w Komendzie Stołecznej MO w Warszawie i Wojskowej Służby Wewnętrznej wdrożono wobec Michała W., kierowcy karetki pogotowia, oraz Jacka S., sanitariusza, którzy przewozili Grzegorza Przemyska z Komisariatu MO przy ul. Jezuickiej do siedziby pogotowia ratunkowego. Obaj zostali tymczasowo aresztowani pod zarzutem dokonania rozboju na osobie Waldemara P., któremu udzielili pomocy medycznej. W toku tego postępowania bezprawnie, gdyż bez stosownego powierzenia przez prokuraturę do wykonania czynności procesowych w sprawie śmiertelnego pobicia Grzegorza Przemyska, przy użyciu różnych form nacisku funkcjonariusze różnych jednostek resortu spraw wewnętrznych doprowadzili do tego, że pracownicy pogotowia wzajemnie obciążyli siebie winą za ten czyn. Efektem stosowania zwłaszcza psychicznych form nacisku na Michała W. było podjęcie kilku prób samobójczych. Wymienieni pracownicy pogotowia podlegali rozpracowaniu operacyjnego nawet w okresie pobytu w areszcie śledczym, gdzie byli kontrolowani przez tzw. agentów celnych. Zebrany dotychczas w sprawie materiał dowodowy dostarczył podstaw do przedstawienia zarzutów popełnienia przestępstw, będących zbrodniami komunistycznymi, polegających na przekroczeniu uprawnień służbowych, niedopełnieniu obowiązków, utrudnianiu prawidłowego toku postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawie wyjaśnienia okoliczności śmierci Grzegorza Przemyska, nakłanianiu przy użyciu gróźb bezprawnych do przyznania się do niepełnionego przestępstwa i złożenia fałszywych wyjaśnień stwierdzających, iż czynu tego nie dokonali funkcjonariusze MO, oraz znęcania się przez wielokrotne i wielogodzinne przesłuchania. W zakresie zachowań na szkodę Cezarego F. i jego rodziny przedstawiono zarzuty 10 funkcjonariuszom SB z Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Radomiu, MSW i Komendy Głównej MO. Ponadto postano-

wieniami o przedstawianiu zarzutów objęto 6 funkcjonariuszy MO z Komendy Stołecznej MO w Warszawie i Komendy Głównej MO, którzy z naruszeniem prawa wykonywali czynności z udziałem Michała W. i Jacka S., oraz 4 funkcjonariuszom funkcyjnym z kierownictwa Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Stołecznej MO w Warszawie i Biura Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Głównej MO. Ponadto zarzut przekroczenia uprawnień, niedopełnienia obowiązków służbowych i utrudniania prawidłowego toku postępowania karnego, mającego na celu spowodowanie uniknięcia przez funkcjonariuszy MO odpowiedzialności karnej na śmiertelne pobicie Grzegorza Przemyska ogłoszono b. ministrowi spraw wewnętrznych, Czesławowi K. Śledztwo jest kontynuowane w kierunku ustalenia zakresu odpowiedzialności karnej pozostałych sprawców ze szczebla kierowniczego resortu spraw wewnętrznych oraz funkcjonariuszy SB z Komendy Stołecznej MO w Warszawie.

S 53/03/Zk – śledztwo to dotyczy bezprawnego pozbawienia wolności ks. biskupa Antoniego B. w okresie od 27 grudnia 1953 r. do 29 grudnia 1955 r. w Warszawie, będącego następstwem przekroczenia władzy przez urzędników państwowych PRL. Zatrzymanie ks. biskupa Antoniego B., dyrektora Sekretariatu Prymasa Polski, nastąpiło w tym samym dniu i okolicznościach, co zatrzymanie prymasa Polski, kardynała Stefana Wyszyńskiego. W dniu 25 września 1953 r. w godzinach wieczornych do siedziby prymasa Polski przy ulicy Miodowej 17 w Warszawie przybyli funkcjonariusze organów bezpieczeństwa. Ich celem było zatrzymanie prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego, do czego doszło. W tych samych okolicznościach zatrzymany został ks. biskup Antoni B. Został on następnie przewieziony do więzienia przy ulicy Rakowieckiej w Warszawie, gdzie przebywał do dnia 29 grudnia 1955 r. Pozbawienie wolności ks. biskupa Antoniego B. i podejmowanie z jego udziałem czynności miało na celu uzyskanie takich informacji, które pozwoliłyby rozpocząć śledztwo przeciwko prymasowi Polski Stefanowi Wyszyńskiemu i wykazać, że Kościół i jego hierarchowie działali na szkodę Polski, w tym podejmowali działania szpiegowskie. Stanowcza, niezłomna postawa ks. biskupa Antoniego B. w śledztwie uniemożliwiła organom bezpieczeństwa i władzom PRL realizację tego przedsięwzięcia. W śledztwie S 53/03/Zk zarzut popełnienia przestępstwa, stanowiącego zbrodnię komunistyczną, niedopełnienia obowiązków służbowych lub bezprawnego pozbawienia wolności ks. biskupa Antoniego B. przedstawiono 2 byłym prokuratorom Naczelnej Prokuratury Wojskowej, Bogdanowi B. i Marianowi N., oraz byłemu sędziemu WSR w Warszawie, Stanisławowi G.

S 38/04/Zk – śledztwo w sprawie określanej symbolicznym mianem Zbrodni Katyńskiej, tj. w sprawie stanowiących zbrodnię wojenną i zbrodnię przeciwko ludzkości, zabójstw nie mniej niż 21 768 obywateli polskich, dokonanych w okresie od dnia 5 marca do bliżej nieustalonego dnia i miesiąca 1940 r. na terytorium ZSRR przez funkcjonariuszy tego państwa, działających w wykonaniu podjętej w Moskwie w dniu 5 marca 1940 r. uchwały Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), tj. o czyn z art. 118 § 1 kk w zb. z art. 123 § 1 pkt 3 i 4 kk i inne, jest prowadzone przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie od 30 listopada 2004 r. Aktualnie postępowanie prowadzi zespół śledczy, składający się z 3 prokuratorów Oddziałowej Komisji w Warszawie. Pomocy zespołowi śledczemu udzielają wyznaczeni w każdej z pozostałych 10 oddziałowych komisji w Polsce prokuratorzy, którzy prowadzą przesłuchania świadków zamieszkałych na terenie należącym do właściwości danej komisji. Czynności dowodowe w śledztwie koncentrują się na przesłuchiowaniu świadków oraz poszukiwaniu materiałów archiwalnych odnoszących się do Zbrodni Katyńskiej. Do chwili obecnej przeprowadzono przesłuchanie łącznie 2560 świadków. Większość z nich stanowią członkowie rodzin zamordowanych. W pierwszej kolejności przesłuchiwani są świadkowie najstarsi wiekiem, w tym najstarsi żyjący krewni ofiar Zbrodni Katyńskiej. Na wniosek świadków, którzy są w podeszłym wieku i mają trudności z poruszaniem się, dokonuje się czynności procesowych w miejscu ich zamieszkania. Najwięcej do przesłuchania pozostaje jeszcze osób zamieszkałych w Warszawie, na Górnym Śląsku, w Łódzkiem oraz w Małopolsce. Przed rozpoczęciem przesłuchania świad-

kowe, którym w prowadzonym śledztwie przysługuje status świadków-pokrzywdzonych, są pouczeni o przysługujących pokrzywdzonemu uprawnieniach i ciążących na nim obowiązkach. Przesłuchania pozwalają na ustalenie stopnia pokrewieństwa świadka z ofiarą Zbrodni Katyńskiej, ustalenie danych tych członków rodziny, którzy mogą posiadać największy zakres wiedzy na temat zamordowanego i przechowywać istotne dla niniejszej sprawy dokumenty, jak również na zebranie jak najpełniejszych informacji o zamordowanych osobach. W toku przesłuchania zabezpieczane są, w formie uwierzytelnionych kopii, posiadane przez świadków archiwalne materiały wiążące się ze sprawą, w tym m.in. karty pocztowe, listy, różnorodne dokumenty i fotografie zamordowanych. Czynności przesłuchania świadków realizowane są nie tylko na terenie Polski, ale również poza jej granicami. W tym celu prokuratorzy zespołu śledczego zwracają się z wnioskiem o dokonanie czynności przesłuchania do najbliższego dla miejsca pobytu świadka polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub urzędu konsularnego. W sytuacji gdy świadek nie posiada polskiego obywatelstwa, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie zwraca się do właściwej prokuratury zagranicznej z wnioskiem o wykonanie w ramach międzynarodowej pomocy prawnej czynności przesłuchania tej osoby. W taki właśnie sposób uzyskano zeznania obywatela Austrii, Borysa L. (jako oficer armii niemieckiej został wysłany przez gen. Lothara R. w 1943 r. po odkryciu mogił do Katynia). Relacja wymienionego świadka jest o tyle istotna, iż naocznie widział masowe groby z ciałami polskich oficerów oraz prowadził rozmowy z miejscową ludnością rosyjską. Borys L. zeznał, że w oparciu o uzyskane na miejscu informacje ustalił, iż mordu na Polakach w Katyniu dokonano na wiosnę 1940 r. i że jego sprawcami byli funkcjonariusze NKWD ze Smoleńska. W toku śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej poszukiwane są w kraju i poza jego granicami dokumenty i inne dowody mogące mieć istotne znaczenie dla przedmiotu postępowania. W tym celu prowadzone są liczne kwerendy mające doprowadzić do odnalezienia archiwalnych dokumentów, fotografii i dokumentalnych materiałów filmowych dotyczących Zbrodni Katyńskiej. Z uwagi na istotne znaczenie dla niniejszego śledztwa materiału dowodowego, zgromadzonego w śledztwie o sygn.159 Naczelnego Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej w sprawie Zbrodni Katyńskiej, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie w dniu 30 września 2009 r. ponownie wystąpiła (pierwszy wniosek skierowany został 8 marca 2005 r.) do Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o udzielenie pomocy prawnej w prowadzonym postępowaniu karnym przez udostępnienie całości akt śledztwa Naczelnego Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej o sygn.159 oraz postanowienia o umorzeniu tegoż śledztwa. Aktualnie oczekuje się na odpowiedź strony rosyjskiej. Realizując cele śledztwa w zakresie wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy, w dniu 26 maja 2009 r. skierowano, za pośrednictwem Ministerstwa Sprawiedliwości RP, wniosek o udzielenie pomocy prawnej w niniejszej sprawie do prokuratury Stanów Zjednoczonych Ameryki. We wniosku zwrócono się o sporządzenie uwierzytelnionych kserokopii wszystkich dokumentów, reprodukcji fotografii, map, planów, szkiców oraz o przekopiowanie i zabezpieczenie na dowolnym nośniku cyfrowym lub analogowym nagrań dźwiękowych zgromadzonych w toku prac przez Specjalną Komisję Śledczą Kongresu USA, powołaną w 1951 r. do zbadania okoliczności Zbrodni Katyńskiej (od nazwiska jej przewodniczącego Raya J. Maddena zwaną Komisją Maddena). Strona amerykańska uzależniła wykonanie tego wniosku od poniesienia przez Oddziałową Komisję w Warszawie kosztów sporządzenia i uwierzytelnienia kopii (koszt szacowany na ok. 15 000 USD), zwrócono się więc do władz IPN o wyrażenie zgody na tego rodzaju propozycję i o zabezpieczenie stosownych środków. Po uzyskaniu akceptacji centrali IPN i pozyskaniu funduszy zwrócono się do Prokuratury Krajowej o poinformowanie strony amerykańskiej o akceptacji przez IPN propozycji opłacenia kosztów realizacji wniosku o pomoc prawną; aktualnie oczekuje się nadesłania materiałów z realizacji wniosku. Po wpłynięciu wnioskowanej dokumentacji planowane jest przełożenie jej na język polski. Do materiałów śledztwa S 38/04/Zk wpłynęły z BUiAD, pozyskane do zasobu IPN z Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie, wtórники dokumentacji dot. Zbrodni Katyńskiej liczące 366 teczek aktowych – zostały wyselekcjonowane w 2007 r. w Londynie podczas kwerendy dokumentacji odnoszącej się

do przedmiotu śledztwa przez archiwistów IPN. Uzyskano nadto przekazany przez Służbę Bezpieczeństwa Ukrainy do zasobu BUiAD (w wersji elektronicznej) zbiór dokumentów dotyczących tzw. ukraińskiej listy katyńskiej. Podczas oględzin ww. dokumentacji stwierdzono, że zawiera m.in. 3 wykazy akt kontrolno-nadzorczych spraw ok. 900 osób, których dane figurują na tzw. ukraińskiej liście katyńskiej. Wykazy te sporządzone zostały w związku z poleceniem zniszczenia (spalenia) akt. Zachowane wykazy przedstawiają istotne znaczenie, albowiem zawierają nie tylko dane personalne osób represjonowanych, ale również informacje o organach NKWD dokonujących ich aresztowań, datę wszczęcia śledztwa, kwalifikację prawną i krótki opis „przestępczego zachowania” danej osoby, dane o skierowaniu akt śledczych do NKWD ZSRR. W celu zgromadzenia w śledztwie S 38/04/Zk jak najpełniejszego materiału dowodowego prowadzone są również w polskich archiwach i instytucjach kwerendy mające doprowadzić do odnalezienia archiwalnych dokumentów i fotografii dotyczących Zbrodni Katyńskiej. Prowadzona jest kwerenda materiałów przydatnych dla śledztwa w Archiwum Akt Nowych w Warszawie – prokuratorzy zespołu śledczego po wyselekcjonowaniu kilkunastu zespołów, w których mogą znajdować się istotne dokumenty, zapoznają się stopniowo z ich treścią. W wyniku dotychczasowych oględzin dokumentacji archiwalnej w Archiwum Akt Nowych w Warszawie ujawniono m.in. kilkanaście depeesz i meldunków Komendy Głównej AK do Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie dotyczących odkrycia w 1943 r. mogił katyńskich, wyjazdu do Smoleńska delegacji polskiego społeczeństwa i PCK, poczynionych na miejscu ustaleń i obserwacji, społecznych nastrojów po ujawnieniu zbrodni, działań propagandowych prowadzonych przez Niemców. Czynności oględzin archiwaliów w Archiwum Akt Nowych będą kontynuowane. Po zakończeniu tej kwerendy, planowane jest rozpoczęcie podobnych działań w Centralnym Archiwum Wojskowym w Rembertowie. Po uzyskaniu z Filmoteki Narodowej potwierdzenia, że w jej zbiorach archiwalnych znajdują się poszukiwane przez prokuratorów filmy dokumentalne dotyczące Zbrodni Katyńskiej, dokonano w Archiwum Filmowym przejrzenia list montażowych materiałów filmowych oraz zapoznano się z zawartością katalogu kartkowego. W wyniku tych działań wyselekcjonowano, jako mające istotne znaczenie dla śledztwa, 4 filmy archiwalne pochodzące z 1943 r. i 1944 r. oraz szereg filmów dokumentalnych pochodzących głównie z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych (np. obejmujących wywiady przeprowadzone z ocalałymi jeńcami obozu kozielskiego, ostaszewskiego i starobielskiego, a także dokumentujących prace ekshumacyjne prowadzone w 1991 r. w Charkowie i Miednoje). Aktualnie uzyskano na potrzeby śledztwa przebrane na nośnik cyfrowy archiwalne materiały filmowe z lat czterdziestych. W najbliższych tygodniach planowane jest odtworzenie w Archiwum Filmowym filmów dokumentalnych z lat późniejszych, co umożliwi członkom zespołu śledczego weryfikację przydatności dla śledztwa danego materiału filmowego. W wyniku kwerendy zbiorów nagrań dźwiękowych przechowywanych w Narodowym Archiwum Cyfrowym pozyskano kopie materiałów dźwiękowych dokumentujących m.in. przebieg prowadzonych w 1943 r. w Katyniu prac ekshumacyjnych. Po uzyskaniu informacji, iż w OBUiAD w Lublinie przechowywana jest, przekazana przez Zakład Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Lublinie, dokumentacja dot. prac ekshumacyjnych prowadzonych w Charkowie, Miednoje, Katyniu i Starobielsku, zwrócono się o jej udostępnienie. Po uzyskaniu części wnioskowanej dokumentacji (19 j.a.) dokonano jej oględzin, stwierdzając, iż zawiera ona m.in. obszerną dokumentację fotograficzną z prac prowadzonych przez ekipę specjalistów ROPWiM w Lesie Katyńskim we wrześniu 1994 r. (zadaniem ekipy specjalistów było odnalezienie w Lesie Katyńskim dołu śmierci nr 8 oraz cmentarza PCK zorganizowanego przez Niemców w 1943 r. i sprawdzenie, czy znajdują się tam zwłoki rozstrzelanych przez NKWD polskich oficerów). Kilkanaście kolejnych jednostek dokumentacji OBUiAD w Lublinie wpłynęło aktualnie do tut. komisji z Prokuratury Okręgowej Warszawa Praga, w najbliższym czasie przeprowadzone zostaną ich oględziny. Podczas prowadzonej w zasobie Biura Informacji i Poszukiwań Zarządu Głównego PCK w Warszawie kwerendy przechowywanej tam dokumentacji, odnoszącej się do przedmiotu śledztwa, ujawniono: „Listę alfabetyczną zwłok odkopanych w Katyniu” (dokument ten stanowi kopię alfabetycznie ułożonej listy zawierającej dane personalne osób, których zwłoki zostały ujawnione podczas prac ekshumacyjnych przeprowa-

dzonych Katyniu w 1943 r.; uzyskany został przez PCK z Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Szwajcarii) oraz dokument o tytule „Wykaz ofiar z Katynia ekshumowanych tamże wiosną 1943 r.” zawierający 4143 pozycje z danymi personalnymi osób oraz widniejącymi przy części nazwisk adnotacjami w języku niemieckim – uzyskano już kserokopie ww. dokumentów. W październiku 2009 r. do Oddziałowej Komisji w Warszawie wpłynęły z Prokuratury Okręgowej Warszawa Praga, wyłączone ze śledztwa V Ds. 124/09 w sprawie niedopełnienia obowiązków w związku z postępowaniem z dowodami rzeczowymi przez funkcjonariuszy publicznych w okresie od 1991 r. do 2009 r. w Legionowie i znieważenia zwłok ludzkich, materiały. Wraz z nimi przekazano do dyspozycji tut. komisji, przechowywaną w ZMS WUM w Warszawie skrzynię z zawartością 12 czaszek oraz 2 luźnych fragmentów kości, wydobytych (z wykopu nr XXII) podczas prac ekshumacyjnych prowadzonych w 1991 r. w Charkowie przez organy prokuratury rosyjskiej i polskiej. W związku z przekazaniem szczątków w toku śledztwa S 38/04/Zk podejmowane będą działania zmierzające do ich identyfikacji i wydania do pochówku żyjącym sukcesorom prawnym zamordowanych w Charkowie jeńców obozu starobielskiego.

S 17/06/Zk – śledztwo dotyczy funkcjonowania w okresie od 28 listopada 1956 r. do 31 grudnia 1989 r. w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie związku, w skład którego wchodził funkcjonariusze b. Służby Bezpieczeństwa, kierowanego przez osoby zajmujące najwyższe stanowiska państwowe, który miał na celu dokonywanie przestępstw, a w szczególności zbrodni zabójstw działaczy opozycji politycznej i duchowieństwa. Materiałem uzasadniającym wszczęcie tego postępowania były w szczególności ustalenia tzw. Komisji posła Rokity. Obecnie obejmuje ono 45 wątków, które dotyczą m.in. spraw kierowania zabójstwem księdza Jerzego Popiełuszki przez osoby, które zajmowały wyższe stanowiska w hierarchii partyjno-państwowej od generałów Władysława C., wiceministra spraw wewnętrznych, i Zenona P., dyrektora Departamentu IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, zabójstw księży Stefana N. i Stanisława S., śmierci księdza Sylwestra Z., narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo utraty życia Anny W., represji wobec pielgrzymów na Jasną Górę, kierowania stworzeniem fałszywych dowodów przeciwko ks. Jerzemu Popiełuszcze przez włamanie w grudniu 1983 r., przez Grzegorza P. i podległych mu funkcjonariuszy SB MSW do mieszkania księdza w Warszawie, przy ul. Chłodnej 15, lok. 1321 i pozostawienie w nim amunicji, materiałów wybuchowych, ulotek i wydawnictw o treści lżącej i poniżającej naczelne organy PRL oraz nawołujących do wystąpień antypaństwowych. Zebrany podczas śledztw prowadzonych w latach osiemdziesiątych materiał dowodowy wzbogacony jest o nowe dokumenty pochodzące głównie z zasobu archiwalnego Instytutu Pamięi Narodowej oraz innych archiwów, m.in. Sejmu, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Kurii Diecezjalnych, Ośrodka KARTA oraz Głównego Archiwum Policji. W śledztwie zarządzane są liczne kwerendy archiwalne, oględzinom poddawanych są setki jednostek materiałów archiwalnych, przesłuchiwani są również liczeni w setki świadkowie. Podjęte czynności zmierzają do szczegółowego odtworzenia przebiegu zdarzeń, uzupełnienia dotychczasowych ustaleń i wykrycia sprawców przestępstw. W 2009 r. w toku prowadzonego postępowania przedstawiono zarzuty 7 osobom. W wątku dotyczącym księdza Jerzego Popiełuszki zostały przedstawione zarzuty 3 funkcjonariuszom SB w Warszawie, którzy realizowali działania wobec księdza Jerzego Popiełuszki mające na celu jego eliminację jako duszpasterza środowisk związanych z opozycją w Polsce. Polegały one m.in. na prowadzeniu postępowania karnego przeciwko niemu o czyny faktycznie niewypełniające znamion przestępstwa, a także podejmowaniu w toku śledztwa czynności wobec księdza Popiełuszki sprzecznych z obowiązującymi wówczas przepisami regulującymi funkcjonowanie SB oraz niezgodnych z podstawowymi regułami postępowania karnego. Przedmiotowe działania tych funkcjonariuszy stanowią zbrodnię komunistyczną w formie stosowania represji oraz w formie naruszania podstawowych praw człowieka, jakimi są prawo do uczciwego procesu, a w szczególności prawo do obrony w postępowaniu karnym oraz prawo do wolności słowa i wyznania. Dwóm funkcjonariuszom SB z Departamentu III MSW oraz Wydziału III- A KW MO w Radomiu przedstawiono zarzuty, że działając w celu co najmniej ograniczenia możliwości poruszania się przez Annę W. i uniemoż-

liwienia jej odbywania spotkań z załogami zakładów pracy, usiłowali podać środek farmakologiczny o nazwie „Furosemidum”, usiłując tym samym narazić ją na bezpośrednie niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo utraty życia, albowiem jednorazowe podanie 160–200 mg „Furosemidum” mogło spowodować objawy zatrucia wywołane odwodnieniem i zaburzeniami elektrolitowymi przejawiające się spadkiem ciśnienia krwi prowadzącym do zapaści oraz zaburzenia rytmu serca i osłabienia mięśni, zaś większej dawki – nawet śmierć. Oprócz tego postanowienia o przedstawieniu zarzutów w wątku dotyczącym represji wobec pielgrzymów na Jasną Górę zostały ogłoszone 2 funkcjonariuszom SB z KW MO w Radomiu, którzy przekraczając swe uprawnienia wzięli udział w działaniach dezintegracyjnych wobec uczestników 267. Warszawskiej Pieszej Pielgrzymki do Częstochowy, mających na celu skompromitowanie pątników w oczach opinii publicznej i dokuczenie im. Przedmiotowe działania w szczególności polegały na rozrzucaniu na trasie przemarszu pielgrzymki i w miejscach noclegu butelek po alkoholu, podpasek zabrudzonych krwią zwierzęcą, prezerwatyw, odpadków żywności, niedopałków papierosów oraz na rozrzucaniu nasion dzikiej róży wywołujących przykre swędzenie, co miało wywołać przekonanie wśród osób postronnych o niereligijnym charakterze pielgrzymki i spowodować niechęć do pątników u administratorów parafii, przez które pielgrzymka przechodziła i u osób udzielających pielgrzymom pomocy. Śledztwo S 17/06/Zk ma charakter rozwojowy i w związku z tym można realnie prognozować, że w jego dalszym toku będą przedstawione zarzuty kolejnym funkcjonariuszom komunistycznym.

S 92/06/Zk – śledztwo przeciwko Stefanowi M., podejrzanemu o niedopełnianie obowiązków w zakresie kontroli zasadności i terminowości czynności procesowych podejmowanych w przedmiocie przedłużania okresu stosowania tymczasowego aresztowania m.in. wobec Józefa S., skutkujących bezprawnym pozbawianiem wolności pokrzywdzonego. W toku niniejszego śledztwa ujawniono, iż zobowiązany do zgodnego z ówczynie obowiązującymi przepisami stosowania i przedłużania okresu tymczasowego aresztowania asesor Stefan M. nie dopełniał obowiązków w zakresie kontroli zasadności i terminowości podejmowanych czynności procesowych, naruszając tym zasady ograniczania wolności osobistej obywateli określone w ówczynie obowiązujących przepisach. W ten sposób uczestniczył on w prześladowaniu pokrzywdzonych z powodu odmiennej orientacji politycznej i ich wcześniejszej działalności w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego. Forma sprawstwa zarzuconych mu czynów – zaniechanie, legła u podstaw stworzonego wówczas totalitarnego systemu represji i wszechwładzy MBP. Oznaczało ono w rzeczywistości nie tylko zwykłe przestępstwo urzędnicze, ale praktycznie powszechne godzenie się na rażące naruszanie podstawowych praw i wolności obywatelskich. Naruszała zatem przyjęty porządek konstytucyjny i jako taka winna zostać szczególnie wyraźnie napiętnowana. Nadto wobec okoliczności, iż podejrzany świadomie brał udział w prześladowaniu pokrzywdzonych ze względów politycznych i działał w strukturach systemu państwa totalitarnego, posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, jego zachowania wyczerpują znamiona nie tylko zbrodni komunistycznej, ale także znamiona zbrodni przeciwko ludzkości, określone w aktach prawa karnego międzynarodowego. Zbrodnie te nie ulegają przedawnieniu. Czynności podejmowane dotychczas w przedmiotowej sprawie ujawniły, iż podejrzany dopuścił się tego typu czynów także w odniesieniu co najmniej do 19 innych osób, żołnierzy podziemia niepodległościowego i Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, obywateli podejrzewanych o szpiegostwo na rzecz Rządu RP na Uchodźstwie w Londynie czy nawet funkcjonariuszy MBP podejrzewanych o nielojalność w stosunku do władzy ludowej. Aktualnie przed Wojskowym Sądem Garnizonowym w Warszawie kontynuowane są czynności zmierzające do zabezpieczenia stawiennictwa podejrzanego przed polskimi organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości i podjęcia próby pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej. Skierowano wniosek o zastosowanie wobec podejrzanego Stefana M. środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. W dalszej części prokurator planuje wystąpić z wnioskiem o wydanie Europejskiego Nakazu Aresztowania (ENA).

• Wykaz postępowań zakończonych 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 58/04/Zk – w dniu 30 czerwca 2009 r. do Sądu Rejonowego dla Warszawy Woli Wydział IV Karny w Warszawie skierowano akt oskarżenia przeciwko Eugeniuszowi Feliksowi W. o to, że w styczniu 1965 r. w Warszawie, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, pełniąc funkcję wiceprokuratora b. Prokuratury Wojewódzkiej dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie, przekroczył swoje uprawnienia i nie dopełnił obowiązków w ten sposób, że wykonując obowiązki oskarżyciela publicznego przed b. Sądem Wojewódzkim dla miasta stołecznego Warszawy Wydział IV Karny w Warszawie w postępowaniu karnym w sprawie przeciwko oskarżonemu Stanisławowi W. i innym o sygn. IV K dor 155/64 pomimo braku podstaw faktycznych i prawnych do prowadzenia postępowania w trybie doraźnym ze względu na okoliczności tej sprawy, określone art. 1 ust. 3 dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym (tj. Dz. U. z 1949 r. Nr 33, poz. 244, z późn. zm.), bezzasadnie powołując się na przepisy tego dekretu, prezentował w trakcie głosów stron argumentację, w konsekwencji czego złożył wnioski o wymierzenie oskarżonym, Stanisławowi W., Kazimierzowi W. i Mieczysławowi F., najwyższego wymiaru kary w postaci orzeczenia w stosunku do nich kary śmierci mimo braku przesłanek do przypisania Stanisławowi W. i Kazimierzowi W. popełnienia zarzuconych im w akcie oskarżenia czynów wypełniających znamiona przestępstw z art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. Nr 36, poz. 228) w zw. z art. 1 § 1 lit. „b” ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego (Dz. U. Nr 4, poz. 11), a w stosunku do oskarżonego Mieczysława F. czynu wypełniającego znamiona przestępstwa, określonego w art. 27 kk i art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. Nr 36, poz. 228) w zw. z art. 1 § 1 lit. „b” ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego (Dz. U. Nr 4, poz. 11), w warunkach szczególnego obostrzenia wymiaru kary, wynikającego z art. 2 ust. 1 lit. „a” dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym, który stanowił podstawę dla złożenia wniosków o wymierzenie im kary śmierci, chociaż sankcja zarzucanych im czynów nie przewidywała takiego zagrożenia, co stanowiło przejaw rażąco nieadekwatnej represji w ramach dyrektyw sądowego wymiaru kary dla osiągnięcia celów propagandowych i politycznych, w sytuacji gdy zawilość i okoliczności sprawy nie tworzyły przesłanek do rozpoznania sprawy w tym trybie, przy czym w odniesieniu do Stanisława W. wniosek co do kary został uwzględniony, a orzeczoną prawomocnie w pierwszej instancji karę śmierci wykonano, działając tym na szkodę interesu prywatnego Stanisława W., Kazimierza W. i Mieczysława F. oraz interesu wymiaru sprawiedliwości, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego.

S 27/05/Zk – w dniu 30 września 2009 r. do Sądu Rejonowego dla Warszawy Mokotowa został skierowany przeciwko Jerzemu K. akt oskarżenia o to, że:

- 1) w czasie śledztwa prowadzonego w okresie od dnia 20 lipca 1948 r. do dnia 4 października 1948 r. w Warszawie przeciwko Władysławowi J., pełniąc służbę na stanowisku starszego oficera śledczego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, a więc będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, działając w strukturach państwa totalitarnego posługującego się dla realizacji celów politycznych i społecznych na wielką skalę terrorem, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami publicznymi dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, stanowiącej naruszenie podstawowych praw człowieka, a mianowicie prawa do życia i prawa do wolności oraz stanowiącej represję wobec Władysława J. w ten sposób, że wykorzystując stosunek zależności istniejący pomiędzy oficerem śledczym a przesłuchiwanym Władysławem J., znęcał się nad nim fizycznie i moralnie w ten sposób, że podczas wielokrotnych i wielogodzinnych przesłuchań bił ww. pokrzywdzonego gumą i żelazem owiniętym w ręcznik, przypalał mu włosy zapalnikami, skuwał na noc kajdankami, zamykał w karcerze,

ubliżał oraz groził i w ten sposób doprowadził pokrzywdzonego do załamania fizycznego i psychicznego oraz zmusił do przyznania się do działalności szpiegowskiej na szkodę państwa polskiego, jak również do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzącego śledztwo oraz do obciążania innych osób, czym działał na szkodę ww. pokrzywdzonego, przy czym czyn ten w ówczesnym stanie prawnym wyczerpywał znamiona art. 246 kk z 1932 r., tj. o przestępstwo z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

- 2) w czasie śledztwa prowadzonego w okresie od połowy sierpnia 1948 r. do dnia 7 grudnia 1948 r. w Warszawie przeciwko Waławowi S., pełniącemu służbę na stanowisku starszego oficera śledczego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, a więc będącemu funkcjonariuszem państwa komunistycznego, który działając w strukturach państwa totalitarnego posługującego się dla realizacji celów politycznych i społecznych na wielką skalę terrorem, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami publicznymi dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, stanowiącej naruszenie podstawowych praw człowieka, a mianowicie prawa do życia i prawa do wolności oraz stanowiącej represję wobec Waławowa S. w ten sposób, że wykorzystując stosunek zależności istniejący pomiędzy oficerem śledczym a przesłuchiwanym Waławowem S. znęcał się nad nim fizycznie i moralnie w ten sposób, że podczas wielokrotnych i wielogodzinnych przesłuchań wymienionego pokrzywdzonego polecał mu wykonywanie przysiadów, przyciskał głowę do ściany, a następnie kopał po nerkach, bił rękami i twardym przedmiotem po całym ciele, polecił trzykrotnie zamknąć go w karcerze oraz ubliżał wulgarnymi słowami, chcąc w ten sposób zmusić pokrzywdzonego do przyznania się do działalności szpiegowskiej na szkodę państwa polskiego oraz do złożenia wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzącego śledztwo, czym działał na szkodę ww. pokrzywdzonego, przy czym czyn ten w ówczesnym stanie prawnym wyczerpywał znamiona art. 246 kk z 1932 r., tj. o przestępstwo z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Termin rozpoznania sprawy nie został jeszcze przez sąd wyznaczony.

S 69/06/Zk – w dniu 30 czerwca 2009 r. do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Warszawie skierowano akt oskarżenia przeciwko Benedyktowi K. o to, że:

- 1) w nieustalonych bliżej dniach przez okres trzech tygodni we wrześniu 1948 r. w Warszawie, w czasie śledztwa prowadzonego przeciwko por. Mieczysławowi D. w Głównym Zarządzie Informacji WP, pełniąc zawodową służbę wojskową na stanowisku oficera śledczego GZI WP, wykorzystując stosunek zależności istniejący między oficerem śledczym a przesłuchiwanym por. Mieczysławem D., znęcał się nad nim fizycznie w ten sposób, że wielokrotnie podczas przesłuchań uderzał pokrzywdzonego ręką w kark, wskutek czego powodował u niego ciągły silny ból głowy, a ponadto skakał mu po palcach nóg w celu zmuszenia por. Mieczysława D. do przyznania się do przynależności do organizacji „Wolność i Niezawisłość” i do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko ww. pokrzywdzonemu śledztwa, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości tj. o popełnienie przestępstwa z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 2) w nieustalonych bliżej dniach przez okres od sierpnia do grudnia 1948 r. w Warszawie, w czasie śledztwa prowadzonego przeciwko kpr. Ryszardowi M. w Głównym Zarządzie Informacji WP, pełniąc zawodową służbę wojskową na stanowisku oficera śledczego GZI WP, wykorzystując stosunek zależności istniejący między oficerem śledczym a przesłuchiwanym

kpr. Ryszardem M., znęcał się nad nim fizycznie i moralnie w ten sposób, że wielokrotnie podczas przesłuchań uderzał go ręką w szyję, bił pokrzywdzonego pałką i pasem po całym ciele, pięściami po brzuchu, wskutek czego kpr. Ryszard M. przewracał się na podłogę, przy czym podczas jednego z wielu przesłuchań zadał pokrzywdzonemu gumową pałką około stu uderzeń w plecy i pośladki, jednokrotnie gdy kpr. Ryszard M. przewrócił się wskutek zadawanych ciosów, kopnął go w brzuch oraz zmuszał wymienionego do siadania na nodze odwróconego siedziskiem do dołu stołka, do robienia przysiadów, czołgania się po pokoju przesłuchań oraz do skakania podczas przesłuchań, a ponadto pięciokrotnie przesłuchiwał pokrzywdzonego w systemie konwejeru bez przerwy przez cały dzień i całą noc, pozbawiając go w ten sposób snu i jakiegokolwiek wypoczynku, a także groził kpr. Ryszardowi M. pozbawieniem życia w celu zmuszenia go do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko ww. pokrzywdzonemu śledztwa, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną oraz zbrodnię przeciwko ludzkości, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

- 3) w nieustalonych bliżej dniach, przez dwa miesiące w czasie śledztwa prowadzonego przeciwko kpr. Zdzisławowi D. w Głównym Zarządzie Informacji WP od końca maja 1948 r. w Warszawie, pełniąc zawodową służbę wojskową na stanowisku oficera śledczego GZI WP, wykorzystując stosunek zależności istniejący pomiędzy oficerem śledczym a przesłuchiwanym kpr. Zdzisławem D., znęcał się nad nim fizycznie w ten sposób, że podczas przesłuchań pokrzywdzonego wielokrotnie bił go pięścią w lewą część klatki piersiowej, a ponadto zmuszał kpr. Zdzisława D. do składania wyjaśnień w pozycji stojącej w celu skłonienia go do przyznania się do udziału w organizacji „Wolność i Niezawisłość” oraz do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko ww. pokrzywdzonemu śledztwa, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną oraz zbrodnię przeciwko ludzkości, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 4) w nieustalonych bliżej dniach w okresie od lipca 1948 r. co najmniej do 25 sierpnia 1948 r. w Warszawie, w czasie śledztwa prowadzonego przeciwko kpr. Wincentemu I. w Głównym Zarządzie Informacji WP, pełniąc zawodową służbę wojskową na stanowisku oficera śledczego GZI WP, wykorzystując stosunek zależności istniejący pomiędzy oficerem śledczym a przesłuchiwanym kpr. Wincentem I., znęcał się nad nim fizycznie w ten sposób, że podczas wielokrotnych przesłuchań trwających do 12 godzin dziennie wiele razy bił pokrzywdzonego pięściami w klatkę piersiową, wskutek czego kpr. Wincenty I. przewracał się na podłogę, a ponadto zmuszał pokrzywdzonego do wielokrotnego wykonywania przysiadów w celu skłonienia go do przyznania się do udziału w organizacji „Wolność i Niezawisłość” oraz do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko ww. pokrzywdzonemu śledztwa, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 5) w nieustalonych bliżej dniach w okresie od 20 maja 1948 r. co najmniej do 16 września 1948 r. w Warszawie, w czasie śledztwa prowadzonego przeciwko ppor. Piotrowi Janowi B. w Głównym Zarządzie Informacji WP, pełniąc zawodową służbę wojskową na stanowisku oficera śledczego GZI WP, wykorzystując stosunek zależności istniejący pomiędzy oficerem śledczym a przesłuchiwanym ppor. Piotrem Janem B., znęcał się nad nim fizycznie w ten sposób, że podczas przesłuchania w dniu 20 maja 1948 r., działając wspólnie i w porozumieniu z 4 innymi funkcjonariuszami GZI WP, kilkakrotnie pięścią uderzył ppor. Piotra Jana B. w brzuch oraz w lewą część klatki piersiowej, po czym zmusił

pokrzywdzonego do włożenia głowy w otwór oparcia krzesła i bił wymienionego gumową pałką po całym ciele, a gdy ppor. Piotr Jan B. stracił dwukrotnie wskutek bicia przytomność, oblewał go zimną wodą, a następnie podczas kolejnych przesłuchań zmuszał go do kładzenia się na stołku twarzą zwróconą w kierunku podłogi, po czym bił pokrzywdzonego pasem oficerskim po nerkach, a ponadto łąpał ppor. Piotra Jana B. za ubranie i uderzał nim o ścianę w celu zmuszenia go składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko ww. pokrzywdzonemu śledztwa, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną oraz zbrodnię przeciwko ludzkości, tj. o popełnienie przestępstwa z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Obecnie przed Wojskowym Sądem Garnizonowym w Warszawie kontynuowane jest postępowanie dowodowe.

S 15/07/Zk – w dniu 26 lutego 2009 r. do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie skierowano akt oskarżenia przeciwko Wacławowi Józefowi R. o to, że w styczniu 1967 r. w Warszawie, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego na stanowisku zastępcy komendanta Oddziału Uzbrojenia Rakietowego ds. Liniowych w stopniu podpułkownika, wykonując obowiązki przewodniczącego zespołu opiniującego w stosunku do por. Kazimierza K., kierownika Gabinetu w Katedrze Uzbrojenia Rakietowego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał negatywną opinię służbową por. Kazimierzowi K., uznając, że reprezentowany przez pokrzywdzonego światopogląd idealistyczny nie predestynuje go do pracy wychowawczej ze słuchaczami w akademiach wojskowych, co stanowiło naruszenie konstytucyjnie zagwarantowanych praw obywatelskich równości wobec prawa oraz wolności sumienia i wyznania, określonych w art. 81 ust. 1 i 82 konstytucji PRL z dnia 22 lipca 1952 r., a tym samym podlegające karze ograniczenie obywatela w jego prawach w sferze życia państwowego ze względu na przynależność wyznaniową i przekonania religijne, w konsekwencji czego kierownictwo WAT wystąpiło z wnioskiem o odwołanie pokrzywdzonego z WAT, co wyczerpywało znamiona przestępstwa, stypizowanego w art. 2 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania, stanowiąc przejaw represji i działanie na szkodę interesu prywatnego Kazimierza K., tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 194 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy o ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; oraz przeciwko Waleremu Romanowi K. o to, że w maju 1967 r. w Warszawie, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, pełniąc zawodową służbę wojskową w Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie w stopniu podpułkownika, wykonując obowiązki członka odwoławczego zespołu opiniującego w stosunku do por. Kazimierza K., kierownika Gabinetu w Katedrze Uzbrojenia Rakietowego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że uznał za słuszną, pozostawiając bez zmian, uprzednio wydaną przez zespół opiniujący negatywną opinię służbową por. Kazimierzowi K., stwierdzającą, że reprezentowany przez pokrzywdzonego światopogląd idealistyczny nie predestynuje go do pracy wychowawczej ze słuchaczami w akademiach wojskowych, co stanowiło naruszenie konstytucyjnie zagwarantowanych praw obywatelskich równości wobec prawa oraz wolności sumienia i wyznania, określonych w art. 81 ust. 1 i 82 konstytucji PRL z dnia 22 lipca 1952 r., a tym samym podlegające karze ograniczenie obywatela w jego prawach w sferze życia państwowego ze względu na przynależność wyznaniową i przekonania religijne, w konsekwencji czego kierownictwo WAT wystąpiło z wnioskiem o odwołanie pokrzywdzonego z WAT, co wyczerpywało znamiona przestępstwa, stypizowanego w art. 2 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania, stanowiąc przejaw represji i działanie na szkodę interesu prywatnego Kazimierza K., tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 194 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy o ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Sprawa pozostaje na etapie postępowania sądowego.

• **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 43/01/Zk – przeciwko Kazimierzowi G., podejrzanemu o to, że:

- 1) w dniu 18 października 1951 r. w Warszawie, pełniąc funkcję zastępcy Naczelnego Prokuratora Wojskowego, przekroczył uprawnienia i nie dopełnił ciężących na nim obowiązków związanych z wykonywaną funkcją w ten sposób, że w toku śledztwa prowadzonego w Głównym Zarządzie Informacji WP w Warszawie przeciwko płk. Stefanowi B. wydał z oczywistym naruszeniem dyspozycji art. 12 § 3 kodeksu wojskowego postępowania karnego postanowienie o przedłużeniu stosowania wobec wymienionego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania do 16 listopada 1951 r., pomimo że w czasie rozpoznawania wniosku Głównego Zarządu Informacji WP o przedłużenie tymczasowego aresztowania obowiązany był z powodu upływu w dniu 17 października 1951 r. terminu stosowania tego środka do niezwłocznego zarządzenia zwolnienia płk. Stefana B. z aresztu, wskutek czego bezprawnie pozbawił go wolności w okresie od 17 października do 16 listopada 1951 r., działając w ten sposób na szkodę ww. pokrzywdzonego, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości, co w ówczesnym stanie prawnym wyczerpywało znamiona przestępstw z art. 286 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny i art. 248 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 2) w nieustalonym bliżej dniu we wrześniu 1951 r. w Warszawie, pełniąc funkcję zastępcy Naczelnego Prokuratora Wojskowego, przekroczył uprawnienia i nie dopełnił ciężących na nim obowiązków związanych z wykonywaną funkcją w ten sposób, że w toku śledztwa prowadzonego w Głównym Zarządzie Informacji WP w Warszawie przeciwko kmdr. ppor. Wacławowi K. zaniechał zbadania zasadności zastosowania tymczasowego aresztowania wobec wymienionego i wydał z oczywistym naruszeniem art. 12 § 3 kodeksu wojskowego postępowania karnego postanowienie o przedłużeniu stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania kmdr. ppor. Wacława K. do dnia 7 listopada 1951 r., mimo że podczas rozpoznawania wniosku Głównego Zarządu Informacji WP o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania obowiązany był z powodu zastosowania tymczasowego aresztu wobec pokrzywdzonego po upływie 48 godzin od czasu jego zatrzymania w dniu 7 maja 1951 r. do jego niezwłocznego zwolnienia, sankcjonując w ten sposób bezprawne pozbawienie wolności kmdr. ppor. Wacława K. w okresie od 10 maja 1951 r. do 7 listopada 1951 r., działając w ten sposób na szkodę ww. pokrzywdzonego, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości, co w ówczesnym stanie prawnym wyczerpywało znamiona przestępstw z art. 286 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny i art. 248 § 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; a także przeciwko Tadeuszowi J., podejrzanemu o to, że w okresie od 23 stycznia do 25 lutego 1952 r. w Warszawie w czasie śledztwa prowadzonego przeciwko płk. Franciszkowi S., pełniąc zawodową służbę wojskową na stanowisku oficera śledczego Głównego Zarządu Informacji WP, działając wspólnie z innymi funkcjonariuszami GZI WP, wykorzystując stosunek zależności istniejący pomiędzy oficerem śledczym a przesłuchiwanym płk. Franciszkiem S., znęcał się nad nim fizycznie i moralnie w ten sposób, że wielokrotnie, przez wiele godzin w dzień i w nocy przesłuchiwał wymienionego, pozbawiając go w tym czasie snu, zmierzając w ten sposób do spowodowania u tegoż pokrzywdzonego załamania fizycznego oraz psychicznego i do zmuszenia go do przyznania się do udziału w dywersyjno-spiegowskiej

organizacji działającej w Wojsku Polskim, do uczestniczenia w działalności agenturalnej na rzecz państw zachodnich oraz do składania wyjaśnień zgodnych z koncepcją prowadzonego przeciwko ww. pokrzywdzonemu śledztwa, przy czym czyn ten stanowi zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości, tj. o przestępstwo z art. 246 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 31 marca 2008 r. skierowano przeciwko wskazanym wyżej podejrzanym akt oskarżenia do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie. Wyrokiem z dnia 10 lutego 2009 r. sygn. So 33/08 wyżej wskazany sąd oskarżonego Kazimierza G. uniewinnił od popełnienia zarzucanych mu przestępstw, natomiast postępowanie karne przeciwko oskarżonemu Tadeuszowi J. umorzył z uwagi stwierdzenie, że sprawca nie podlega karze.

W dniu 22 czerwca 2009 r. została złożona apelacja od zapadłego orzeczenia. Wyrokiem z dnia 1 września 2009 r. Sąd Najwyższy uchylił przedmiotowy wyrok i przekazał sprawę Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK w Warszawie w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 2/00/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na stosowaniu niedozwolonych metod śledczych w latach 1948–1950 w Warszawie przez funkcjonariuszy WUBP w Warszawie wobec członków Stronnictwa Pracy, Józefa K., Antoniego A., Konstantego T., Władysława S.-N., Jerzego B., Kazimierza S. i Adama Ch., które to represje miały miejsce w trakcie śledztw prowadzonych przez ówczesne organy ścigania.

S 8/00/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na łamaniu praworządności i naruszania praw człowieka w latach 1945–1956 na terenie Mazowsza przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, członków Polskiej Partii Robotniczej, Milicji Obywatelskiej i ORMO oraz przedstawicieli ówczesnych władz państwowych wobec osób narodowości polskiej w związku z przynależnością rzeczywistą lub domniemaną do Polskiego Stronnictwa Ludowego.

S 11/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na łamaniu praworządności i naruszania praw człowieka w postępowaniach śledczych w latach 1945–1956 w Warszawie i miejscowościach b. woj. warszawskiego przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, prowadzonych wobec osób narodowości polskiej z przyczyn politycznych lub ich przynależności religijnej, polegającej na dokonywaniu zabójstw, powodowaniu ciężkich obrażeń ciała, stosowaniu tortur moralnych i fizycznych, bezprawnym pozbawieniu wolności, wymuszaniu zeznań i wyjaśnień, w wyniku czego dochodziło do bezpodstawnych oskarżeń i skazań na kary śmierci i wieloletnie pozbawienie wolności.

S 29/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na bezprawnym i połączonym ze szczególnym udręczeniem pozbawieniu wolności Stanisława T., Stanisława N., Mariana U., Stefana M., Jerzego K. i innych oraz o stosowaniu wobec nich przez funkcjonariuszy Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego i Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego sprzecznych z prawem metod śledczych, a także w sprawie niedopełnienia przez prokuratorów Naczelnej Prokuratury Wojskowej i sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego obowiązków właściwego nadzoru nad śledztwami prowadzonymi przez wyżej wymienione urzędy, w szczególności w zakresie praworządnego stosowania środków zapobiegawczych i zgodnego z prawem uzyskiwania dowodów, które to represje były dokony-

wane w strukturach systemu państwa totalitarnego, posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych.

W śledztwie przedstawiono zarzuty oficerom śledczym GZI, Józefowi K. oraz Marianowi P., które dotyczą znęcania się nad przesłuchiwanym Władysławem J.

S 44/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych i zbrodni przeciwko ludzkości dokonanych w okresie od 19 marca 1951 r. do 2 maja 1952 r. w Warszawie, polegających na stosowaniu niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego i Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, którzy działali w strukturach systemu państwa totalitarnego, posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, w stosunku do płk. Bernarda A., ppłk. Augusta M., płk. Józefa J., ppłk. Aleksandra M., ppłk. Stanisława Z., ppłk. Władysława M., płk. Szczepana Ś. i ppłk. Stanisława M. tworzących tzw. grupę kierownictwa konspiracji Wojsk Lotniczych. Przedmiotowe śledztwo zostało szerzej opisane w części sprawozdania dotyczącej spraw budzących zainteresowanie opinii publicznej.

S 46/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na podrabianiu w latach 1951–1989 w różnych miejscach na terenie Polski przez funkcjonariuszy byłego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w celu użycia jako autentycznych dokumentów dotyczących dyrektora Radia Wolna Europa, Jana N.-J., mogących poniżyć wyżej wymienionego w opinii publicznej i narazić na utratę zaufania potrzebnego dla rodzaju wykonywanej przezeń działalności, co stanowiło represję wobec wyżej wymienionego pokrzywdzonego.

S 50/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na stosowaniu niedozwolonych metod śledczych w stosunku do następujących oficerów Sztabu Generalnego Wojska Polskiego: ppłk. Ludwika G., ppłk. Aleksandra K., mjr. Władysława S., mjr. Mariana O., mjr. Tadeusza T., Sergiusza P., ppłk. Zdzisława B., ppłk. Tadeusza Z., ppłk. Feliksa A. oraz ppłk. Alberta S. przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, oficerów z Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego i Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie, którzy działali w strukturach systemu państwa totalitarnego, posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych. W śledztwie przedstawiono zarzuty oficerowi śledczemu MBP, Czesławowi Ś., oraz oficerom śledczym GZI - Leszkowi P. i Leopoldowi S., które dotyczą znęcania się nad przesłuchiwanymi ppłk. Ludwikiem G. i ppłk. Aleksandrem K.

S 51/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na przekroczeniu uprawnień służbowych w okresie 1983–1984 przez funkcjonariuszy MSW w związku ze śledztwem prowadzonym przez prokuraturę w sprawie śmierci Grzegorza P. Przedmiotowe śledztwo zostało szerzej opisane w części sprawozdania dotyczącej spraw budzących zainteresowanie opinii publicznej.

S 67/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności w latach 1944–1945 w miejscowości Golczewo bliżej nieustalonej liczby obywateli polskich zamieszkałych w pow. wyszkowskim przez funkcjonariuszy NKWD.

S 68/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych i zbrodni przeciwko ludzkości, polegających na zabójstwie Feliksa W., dokonany w listopadzie 1948 r. w Makowie Maz., oraz bezprawnym pozbawieniu wolności i znęcaniu się nad osobami zatrzymanymi przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Makowie Maz. w okresie od 1945 r. do 1956 r.

S 74/01/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych oraz zbrodni przeciwko ludzkości, polegających na dokonaniu w grudniu 1946 r. w Przasnyszu zabójstwa Józefa Sz. oraz

bezprawnym pozbawieniu wolności połączonym ze stosowaniem niedozwolonych metod śledczych popełnionych w latach 1945–1956 przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Przasnyszu.

S 34/02/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych i zbrodni przeciwko ludzkości, polegających na bezprawnym pozbawieniu wolności przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa w Płocku oraz w sprawie skazania przez członków składu orzekającego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie osób działających w organizacji „Dzieci Ziemi Płockiej”.

S 40/02/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na stosowaniu niedozwolonych metod śledczych przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Płocku wobec Mieczysława N. oraz innych pokrzywdzonych podczas prowadzonego przeciwko nim śledztwa w 1949 r.

S 48/02/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności Bronisława Ch. oraz innych pokrzywdzonych z powodów politycznych na czas dłuższy niż 14 dni i połączonym ze szczególnym udręczeniem w Warszawie od dnia 22 listopada 1948 r. w czasie prowadzonego przeciwko nim śledztwa przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego.

S 58/02/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych i zbrodni przeciwko ludzkości, polegających na trwającym dłużej niż 14 dni oraz połączonych ze szczególnym udręczeniem w czasie pomiędzy październikiem 1948 r. a wrześniem 1956 r. w Miedzeszynie, pozbawieniu wolności przeciwników politycznych, m.in. Wacława D., Aleksandra G., Włodzimierza L. i innych pokrzywdzonych oraz w sprawie fizycznego i moralnego znęcania się nad wyżej wymienionymi osobami pozbawionymi wolności przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego.

S 3/03/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, polegającej na przekroczeniu uprawnień i niedopełnieniu obowiązków wyrażających się w przeprowadzeniu nieprawidłowej analizy materiału dowodowego przez członków składu sądu sądownego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie w dniu 30 października 1947 r. w Warszawie, którzy orzekając w sprawie Sr 1327/47 przeciwko oskarżonym Stanisławowi K., Stanisławowi J., Leonowi K. i Władysławowi K., wydali wyrok skazujący ich na karę śmierci, utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na zawsze i przepadek całego mienia na rzecz Skarbu Państwa, a nadto Stanisława J. na karę 15 lat więzienia, oraz przez członków składu orzekającego Najwyższego Sądu Wojskowego, którzy w dniu 19 listopada 1947 r. utrzymali ten wyrok w mocy, aczkolwiek fakt popełnienia przypisanych przestępstw przez wymienionych oskarżonych był wątpliwy, a w każdym razie brak było podstaw do orzeczenia aż tak surowych kar.

S 45/03/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych i zbrodni przeciwko ludzkości, polegających na fizycznym i moralnym znęcaniu się w czasie od 8 grudnia 1952 r. do 19 maja 1953 r. w Warszawie przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego na m.st. Warszawę nad osadzonym w areszcie Henrykiem K. oraz przekroczeniu władzy i niedopełnieniu obowiązków w czasie od 19 maja 1953 r. do 27 sierpnia 1953 r. w Warszawie przez osoby kierujące akt oskarżenia, biorących udział w rozprawie prokuratorów oraz członków składu sądu sądownego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie i Najwyższego Sądu Wojskowego, którzy doprowadzili do skazania Zbigniewa R., Wiesława K., Leszka P., Stanisława Ch., Ryszarda K., Henryka K. w dniu 21 lutego 1953 r. przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na kary więzienia (co do Ryszarda K. z warunkowym zawieszeniem wykonywania) i utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych oraz do utrzymania w zasadniczej czę-

ści tego wyroku w mocy w dniu 27 sierpnia 1953 r. przez Najwyższy Sąd Wojskowy, chociaż w zachowaniu skazanych brak było znamion czynów zabronionych.

S 53/03/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności ks. biskupa Antoniego B. w okresie od 25 września 1953 r. do 29 grudnia 1955 r. w Warszawie, będącego następstwem przekroczenia władzy przez urzędników państwowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Przedmiotowe śledztwo zostało szerzej opisane w dalszej części sprawozdania, która dotyczy spraw budzących szerokie zainteresowanie społeczne.

S 38/04/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości dokonanej w celu wyniszczenia części polskiej grupy narodowej w okresie od 5 marca do bliżej nieustalonego dnia 1940 r. w Moskwie, Charkowie, Smoleńsku, Katyniu, Kalininie (obecnie Twer) i innych miejscach na terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich przez jego funkcjonariuszy państwowych idących na rękę władzy swego państwa, sprzymierzonego wówczas z III Rzeszą Niemiecką, masowych zabójstw przez rozstrzelanie, nie mniej niż 21 768 obywateli polskich: żołnierzy Wojska Polskiego i Korpusu Ochrony Pogranicza, funkcjonariuszy Policji Państwowej i innych polskich służb państwowych - jeńców wojennych wziętych do niewoli przez Armię Czerwoną i osadzonych w „specjalnych obozach” jenieckich NKWD w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie, osób cywilnych, aresztowanych jako „agentów wywiadu i żandarmów, szpiegów i dywersantów, byłych obszarników, fabrykantów i urzędników” i osadzonych w więzieniach na terenie okupowanych przez ZSRR Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej, będących następstwem realizacji zbrodniczej uchwały Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) podjętej w Moskwie w dniu 5 marca 1940 r. i skutkiem pogwałcenia obowiązujących praw i zwyczajów wojennych, a w szczególności uregulowań IV konwencji haskiej z dnia 18 października 1907 r., dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej, oraz konwencji genewskiej z dnia 27 lipca 1929 r., dotyczącej traktowania jeńców wojennych. Przedmiotowe śledztwo zostało szerzej opisane w dalszej części sprawozdania, która dotyczy spraw budzących szerokie zainteresowanie społeczne.

S 46/04/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności Barbary L. połączonym ze szczególnym udręceniem w okresie od sierpnia 1950 r. do stycznia 1951 r. w Warszawie przez funkcjonariuszy Informacji Wojskowej oraz stosowaniu wobec Barbary L. niedozwolonych metod śledczych w okresie od sierpnia 1950 r. do stycznia 1951 r. przez funkcjonariuszy Informacji Wojskowej polegających na biciu pokrzywdzonej po całym ciele, głodzeniu i umieszczaniu w głębokiej wodzie.

Zbrodnie nazistowskie – brak postępowań

11. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we Wrocławiu (materiał został opracowany przez naczelnik Dorotę Cebrat)

• Wykaz spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu

S 21/02/Zk – śledztwo w sprawie tworzenia przez funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu fałszywych dowodów przeciwko osobom zatrzymanym w dniu 31 sierpnia 1982 r. we Wrocławiu w celu prowadzenia przeciwko nim postępowań karnych za udział w demonstracjach.

Z poczynionych ustaleń wynika, że w dniu 31 sierpnia 1982 r. w czasie odbywających się we Wrocławiu manifestacji zatrzymani zostali przez milicję jej uczestnicy i przypadkowi

przechodnie – łącznie 645 osób. Wszyscy zatrzymani zostali zgromadzeni w auli Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu i w innych miejscach, gdzie przebyli tzw. ścieżki zdrowia. W ich trakcie dochodziło do przypadków typowania przez uczestniczących w nich funkcjonariuszy, ile razy zdołają uderzyć przebiegające i osłaniające się od ciosów poszczególne osoby, i obstawiania prognozowanej liczby ciosów drobnymi kwotami pieniężnymi.

Kilkadziesiąt osób, głównie nieletnich, zwolniono, zaś przeciwko pozostałym prowadzone były postępowania karne i postępowania o wykroczenia, w toku których szeregowi funkcjonariusze MO, na polecenie przełożonych, składali obciążające zatrzymanych zeznania. Decyzyjność co do rodzaju postępowania prowadzonego przeciwko poszczególnym osobom – karnego czy o wykroczenia – następowała w sposób dowolny. W nie mniej niż jednym przypadku o wszczęciu przeciwko zatrzymanym postępowania karnego zdecydowało dowieszenie ich do siedziby Kolegium ds. Wykroczeń po godzinach urzędowania.

W toku śledztwa byłemu zastępcy komendanta KW MO we Wrocławiu do spraw SB, Czesławowi B., i byłemu zastępcy komendanta KW MO do spraw milicji, Zbigniewowi W., przedstawiono zarzuty popełnienia przestępstw, polegających na udzieleniu podwładnym pomocy do znęcania się nad zatrzymanymi osobami.

Byłym dowódcą dwóch kompanii ZOMO, Henrykowi K. i Sławomirowi S., przedstawiono zarzuty tworzenia fałszywych dowodów przeciwko zatrzymanym osobom w celu wszczęcia przeciwko nim postępowań karnych.

Przesłuchiwanymi są nadal świadkowie, byli funkcjonariusze KW MO we Wrocławiu. Planowane jest też przedstawienie zarzutów kolejnym byłym funkcjonariuszom MO.

S 64/05/Zk – śledztwo przeciwko Markowi J. podejrzanemu o to, że wiosną 1987 r. we Wrocławiu jako funkcjonariusz Inspektoratu II Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, przekraczając swoje uprawnienia, znęcał się fizycznie i psychicznie nad pozbawionym wolności Jarosławem H. w ten sposób, że poddawał go wielogodzinnemu przesłuchaniu, w trakcie którego wielokrotnie kopał w oparciu krzesła, tak aby pokrzywdzony uderzał brzuchem o krawędź stołu, groził mu pobiciem oraz długotrwałym pozbawieniem wolności połączonym z głodzeniem i odmową podania wody do picia, uniemożliwiał załatwienie potrzeb fizjologicznych oraz używał wobec niego słów powszechnie uznanych za obraźliwe, a to w celu uzyskania od Jarosława H. informacji dotyczących działalności w strukturach „Solidarności Walczącej”, tj. o czyn z art. 231§ kk i art. 246 kk i art. 247§1 kk w zw. z art. 11§2 kk i w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 19 czerwca 2009 r. skierowano przeciwko Markowi J. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia.

W dniu 1 lutego 2010 r. tenże Sąd, w sprawie VK 640/09 wydał wyrok, w którym uznał Marka J. za winnego zarzuconego mu przestępstwa i wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat oraz wymierzył mu karę grzywny w kwocie 5000 złotych. Wyrok jest nieprawomocny.

S 34/06/Zk – śledztwo w sprawie spowodowania 31 sierpnia 1982 r. w Lubinie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu przez postrzelenie Andrzeja D. przez funkcjonariuszy ZOMO podczas pacyfikacji demonstracji ulicznej, w wyniku czego doznał on rozerwania uda nogi lewej, co uniemożliwiło mu samodzielne chodzenie.

W wyniku zgromadzenia obszernego materiału dowodowego śledztwo to rozszerzono o całość działań sił porządkowych podjętych wobec uczestników demonstracji ulicznej w Lubinie w dniu 31 sierpnia 1982 r., w trakcie których 3 osoby poniosły śmierć na skutek postrzałów z broni palnej, a co najmniej 11 innych odniosło poważne obrażenia ciała.

Przedmiotem śledztwa są też nieprawidłowości zaistniałe w toku prowadzonego w latach osiemdziesiątych przez Prokuraturę Wojskową we Wrocławiu śledztwa, w tym w zakresie za-

bezpieczenia dowodów rzeczowych w postaci broni palnej i amunicji użytej przez siły porządkowe podczas rozpraszania demonstracji.

Sprawa ma wciąż charakter rozwojowy i wielowątkowy.

S 59/06/Zk – śledztwo przeciwko Wiktorowi H. podejrzanemu o to, że w dniu 20 października 1982 r. we Wrocławiu jako funkcjonariusz Kompanii Wywiadowczej Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, zadawał zatrzymanemu Jarosławowi B. ciosy rękoma, nogami oraz gumową pałką po całym ciele, narażając go na bezpośrednie niebezpieczeństwo doznania obrażeń ciała skutkujących naruszeniem czynności narządu ciała na czas powyżej 7 dni, które to zachowanie stanowiło represję, tj. o czyn z art. 158 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tj. Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424 z późn. zm.).

W dniu 27 marca 2009 r. skierowano przeciwko Wiktorowi H. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia. Postanowieniem z dnia 15 czerwca 2009 r. sygn. II K 222/09 Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia umorzył postępowanie karne przeciwko Wiktorowi H., uznając, iż karalność czynu zarzuconego oskarżonemu uległa przedawnieniu.

Postanowienie to zostało w dniu 19 czerwca 2009 r. zaskarżone przez prokuratora komisji. Postanowieniem z dnia 24 sierpnia 2009 r. sygn. IV K 610/09 Sąd Okręgowy we Wrocławiu, dzieląc argumentację prokuratora zawartą w zażaleniu, uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Postanowieniem z dnia 21 grudnia 2009 r. sygn. II K 222/09 Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia umorzył postępowanie na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii, uznając, iż kara wymierzona oskarżonemu Wiktorowi H. nie przekroczyłaby 2 lat pozbawienia wolności. Postanowienie stało się prawomocne.

S 16/07/Zk – śledztwo przeciwko Józefowi M., Tadeuszowi D. i Władysławowi T. podejrzanym o to, że działając w różnych konfiguracjach osobowych, wspólnie i w porozumieniu oraz z innymi osobami w okresie od 17 do 21 sierpnia 1982 r. jako inspektorzy Służby Bezpieczeństwa w Wydziale II KW MO we Wrocławiu, a zarazem funkcjonariusze państwa komunistycznego, w toku postępowania karnego, przekraczając swoje uprawnienia, w celu uzyskania od pozbawionych wolności Jerzego D., Krzysztofa C. i Andrzeja D. pisemnych oświadczeń w zakresie przyznania się do popełnionego przestępstwa znęcali się nad nimi fizycznie i psychicznie, w ten sposób, że uderzali wymienionych pałką po różnych częściach ciała, szarpali za odzież, grozili spowodowaniem zwolnienia z pracy, pobiciem, użyciem broni palnej, wyzywali wulgarnymi słowami, tj. o czyn z art. 246 kk i art. 247 § 1 kk, w zw. z art. 11 § 2 kk oraz w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 10 marca 2009 r. skierowano przeciwko Józefowi M., Tadeuszowi D. oraz Władysławowi T. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 26 października 2009 r. sygn. II K 183/09 Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia uznał oskarżonych winnymi zarzuconych im czynów i wymierzył oskarżonemu Józefowi M. za wszystkie 3 zarzucone mu przestępstwa karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zaś oskarżonym Tadeuszowi D. i Władysławowi T. kary po 1 roku pozbawienia wolności. Wykonanie tych kar sąd warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 3 lata.

Wyrok jest nieprawomocny.

S 32/09/Zk – śledztwo w sprawie fizycznego i psychicznego znęcania się w okresie od 19 października 1949 r. do lutego 1950 r. w Jeleniej Górze przez funkcjonariuszy tamtejszego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego nad pozbawionym wolności Andrzejem P. przez zerwanie mu paznokci z palców jednej ręki, bicie go po całym ciele, skutkujące połamaniem żeber, wybiciem zębów, złamaniem kości nosa, co stanowiło represjonowanie pokrzywdzonego i naruszenie praw człowieka; oraz pobicia w lutym 1950 r. w Jeleniej Górze Andrze-

ja P. przez funkcjonariuszy tamtejszego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i spowodowania u niego obrażeń skutkujących jego śmiercią. Z poczynionych ustaleń wynika, że Andrzej P. w związku z wypowiedzianymi nieprzychylnymi uwagami pod adresem ZSRR i PRL oraz ich ówczesnych przywódców został zatrzymany w dniu 19 października 1949 r. w Janowicach Wielkich przez funkcjonariuszy UB. Już w budynku tamtejszej placówki UB został uderzony ręką pistoletu w tył głowy przez nieustalonego funkcjonariusza UB, co zaobserwował jeden ze świadków. Śledztwo przeciwko Andrzejowi P. prowadzone przez PUBP w Jeleniej Górze zakończono sporządzeniem w dniu 26 stycznia 1952 r. aktu oskarżenia, w którym zarzucono mu łżenie ustroju państwa polskiego i pochwalanie faszyzmu oraz publiczne rozpowszechnianie fałszywych i mogących wyrządzić istotną szkodę interesom państwa polskiego wiadomości. W lutym 1952 r. Andrzej P. został zwolniony z więzienia. Z zeznań córek zmarłego wynika, że kiedy pokrzywdzony, podtrzymywany przez mieszkańców Janowic, wrócił do domu, był w stanie skrajnego wyczerpania. Na ciele jego widoczne były ślady obrażeń, będących skutkiem pobicia, takie jak złamane żebra, wybite zęby, złamany nos, brak paznokci u palców jednej ręki, wyrwane kości łopatkowe na plecach w następstwie wieszania go za ręce związane na plecach. Kilka dni później, 27 lutego 1950 r., Andrzej P. zmarł w Szpitalu Zakaźnym w Mysłakowicach, a przyczyną jego śmierci miała być gruźlica. Tymczasem z poczynionych ustaleń wynika, że Andrzej P. był „okazem zdrowia” i nie chorował na gruźlicę. Pracował w kopalni uranu w Miedziance, był też zawodnikiem miejscowego klubu piłkarskiego. Sprawa w biegu.

• Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. skierowaniem aktu oskarżenia

S 64/05/Zk – śledztwo przeciwko Markowi J. W dniu 1 lutego 2010 r. tenże sąd, w sprawie VK 640/09 wydał wyrok, w którym uznał Marka J. za winnego zarzuconego mu przestępstwa i wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat, oraz wymierzył mu karę grzywny w kwocie 5000 złotych. Wyrok jest nieprawomocny.

Sprawa została opisana w wykazie spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu.

S 59/06/Zk – śledztwo przeciwko Wiktorowi H. Postanowieniem z dnia 21 grudnia 2009 r. sygn. II K 222/09 Sąd Rejonowy dla Wrocławia Śródmieścia umorzył postępowanie na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii, uznając, iż kara wymierzona oskarżonemu Wiktorowi H. nie przekroczyłaby 2 lat pozbawienia wolności. Postanowienie stało się prawomocne.

Sprawa została opisana w wykazie spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu.

S 16/07/Zk – śledztwo przeciwko Józefowi M., Tadeuszowi D. i Władysławowi T. W dniu 10 marca 2009 r. skierowano przeciwko Józefowi M., Tadeuszowi D. oraz Władysławowi T. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 26 października 2009 r. sygn. II K 183/09 Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia uznał oskarżonych winnymi zarzuconych im czynów i wymierzył oskarżonemu Józefowi M. za wszystkie 3 zarzucone mu przestępstwa karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, zaś oskarżonym Tadeuszowi D. i Władysławowi T. kary po 1 roku pozbawienia wolności. Sąd wykonanie tych kar warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 3 lata. Wyrok jest nieprawomocny. Sprawa została opisana w wykazie spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu.

- **Wykaz postępowań zakończonych w 2009 r. wydaniem chociażby nieprawomocnego orzeczenia**

S 71/02/Zk – śledztwo przeciwko Józefowi S. podejrzanemu o to, że jako oficer śledczy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego we Wrocławiu, a zarazem funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekraczając swoje uprawnienia, działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą, w celu uzyskania od prawnie pozbawionych wolności Tadeusza S. i Piotra L. określonych wyjaśnień, dotyczących przyznania się wymienionych do członkostwa w nielegalnej organizacji o nazwie „Polska Armia Podziemna”, a także do podania danych personalnych oraz miejsca pobytu innych członków tej organizacji, podczas przeprowadzanych w śledztwie Sr 837/50 przesłuchań Tadeusza S. i Piotra L. w charakterze podejrzanych znęcał się nad nimi fizycznie i psychicznie, w ten sposób, że wielokrotnie poddawał ich całodobowym przesłuchaniom w pozycji stojącej, trwającym co najmniej 4 dni bez podawania pożywienia i picia oraz połączonym z oślepianiem ostrym światłem lampy, groził im wieloletnim więzieniem, obrzucał wulgarnymi słowami, a także podczas jednego z przesłuchań uderzył Tadeusza S. w przeguby rąk linijką z metalowymi okuciami, zaś Piotra L. kopał w okolice krocza, bił pałką po całym ciele, a także przemocą zmuszał podczas przesłuchań do siedzenia na nodze od krzesła, tj. o czyn z art. 246 kk art. 247 § 1 kk i art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk oraz w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W dniu 10 września 2003 r. skierowano przeciwko Józefowi S. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia. Sprawa niniejsza została przekazana celem rozpoznania do Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieścia.

Wyrokiem z dnia 23 czerwca 2009 r., sygn. II K 679/06, Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia uznał Józefa S. winnym obydwu zarzucanych mu czynów i skazał go na karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, przy czym wykonanie kary warunkowo zawiesił na okres próby 5 lat. Wyrok jest nieprawomocny.

S 79/02/Zk – śledztwo przeciwko Juliuszowi P. i Andrzejowi K. podejrzanym o to, że na przełomie sierpnia i września 1985 r. w Wałbrzychu, jako funkcjonariusze Wydziału III Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Wałbrzychu, znęcali się fizycznie i moralnie nad zatrzymanymi członkami wałbrzyskiej „Solidarności”: Dariuszem G., Andrzejem S., Dariuszem G. i Arkadiuszem F. w ten sposób, że bili ich po całym ciele, szarpali, grozili pozbawieniem życia, wzbudzając w zagrożonych uzasadnioną obawę spełnienia tych gróźb, znieważali słowami powszechnie uznanymi za obelżywe, a nadto używali przemocy w celu zmuszenia ich do złożenia wyjaśnień, tj. o czyn z art. 184 § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 26 kwietnia 2005 r. skierowano przeciwko Juliuszowi P. i Andrzejowi K. do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 30 czerwca 2006 r., sygn. akt IIK 431/05, Sąd Rejonowy w Wałbrzychu uznał Juliusza P. i Andrzeja K. winnymi wszystkich zarzuconych im aktem oskarżenia czynów, przy czym zmodyfikował opis czynów, uznając, iż przestępstw na szkodę Dariusza G., Andrzeja S., Dariusza G. i Arkadiusza F. oskarżeni dopuścili się, działając wspólnie i w porozumieniu, w tym z innym funkcjonariuszem milicji.

Za przypisane czyny sąd wymierzył oskarżonemu Juliuszowi P. karę łączną 1 roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności i Andrzejowi K. karę łączną 1 roku pozbawienia wolności. Nadto sąd orzekł względem Juliusza P. środek karny w postaci 1 roku pozbawienia praw publicznych.

Wyrok sądu I instancji zaskarżony został przez obrońców oskarżonych.

Wyrokiem z dnia 23 maja 2007 r., sygn. akt IV Ka 1170/06, Sąd Okręgowy w Świdnicy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy wyrokiem z dnia 20 maja 2009 r., sygn. Akt II K 705/2007, Sąd Rejonowy w Wałbrzychu uznał Juliusza P. za winnego popełnienia wszystkich 4 zarzuconych mu aktem oskarżenia czynów i wymierzył karę łączną 1 roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 5 lat. Sąd uznał też Andrzeja K. za winnego popełnienia 2 zarzuconych mu aktem oskarżenia czynów, przestępstw fizycznego i psychicznego znęcania się nad Dariuszem G. i Dariuszem G. - i wymierzył karę łączną 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat.

Sąd uniewinnił Andrzeja K. od zarzutu znęcania się nad Andrzejem S.

Wyrok sądu zaskarżony został przez obrońców oskarżonych i prokuratora Oddziałowej Komisji (w części dotyczącej orzeczenia o karze wymierzonej Juliuszowi P.).

Wyrokiem z dnia 18 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy w Świdnicy, nie uwzględniając apelacji stron, zaskarżony wyrok utrzymał w całości w mocy.

S 19/04/Zk – śledztwo przeciwko Ryszardowi M. podejrzanemu o to, że w okresie od sierpnia 1982 r. do 1988 r. we Wrocławiu, jako funkcjonariusz Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej na stanowisku inspektora, a następnie jako funkcjonariusz Służby Bezpieczeństwa w Wydziale V ówczesnego Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych we Wrocławiu, a zarazem funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekraczając swoje uprawnienia, w celu uzyskania od Eugeniusza M. określonych zeznań i zmuszenia do współpracy z organami Służby Bezpieczeństwa znęcał się nad nim psychicznie w ten sposób, że poddawał go wielokrotnym, nieutralnym protokołarnie przesłuchaniom, podczas których namawiał go do podjęcia współpracy z organami bezpieczeństwa, a spotykając się z odmową, używał wobec niego słów wulgarnych i obraźliwych, groził mu pozbawieniem życia, inspirował telefony do ówczesnej żony pokrzywdzonego, Barbary M., przekazując jej, że jest już wdową, przy czym zachowań tych dopuszczał się wielokrotnie w czasie, kiedy Eugeniusz M. był pozbawiony wolności, tj. o czyn z art. 246 kk, art. 247 § 1 kk i z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 25 października 2005 r. skierowano przeciwko Ryszardowi M. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia.

Postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2008 r. sygn. V K 2260/05 Sąd Rejonowy Wrocław – Śródmieście zawiesił postępowanie wobec Ryszarda M. z uwagi na jego zły stan zdrowia i niemożność uczestniczenia w procesie.

Postanowieniem z dnia 3 czerwca 2009 r. sygn. V K 2260/05 Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia umorzył postępowanie wobec śmierci oskarżonego.

S 39/05/Zk – śledztwo przeciwko Tadeuszowi K., Piotrowi M. i Zdzisławowi S. Tadeusz K. i Piotr M. podejrzeni byli o to, że w okresie od stycznia do kwietnia 1983 r. w Polkowicach, Legnicy i Lubinie, jako funkcjonariusze Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Legnicy, przekraczając swoje uprawnienia, w celu uzyskania od Janusza R. i Stanisława Z. określonych wyjaśnień znęcali się nad nimi fizycznie i psychicznie w ten sposób, że poddawali ich wielokrotnym przesłuchaniom, podczas których bili ich rękami po głowie i twarzy, grozili im zabójstwem oraz popełnieniem przestępstwa na szkodę osób dla nich najbliższych, wyzywali słowami wulgarnymi i obelżywymi, Piotr M. zaś dodatkowo uderzał podczas przesłuchań Stanisława Z. pałką po stopach, aż do utraty przez pokrzywdzonego przytomności, uderzał krzesłem dębowym w tył głowy i kręgosłup, wywiózł wraz z innymi funkcjonariuszami do lasu, pozostawiając go w przekonaniu, że zostanie pozbawiony życia, przy czym zachowań tych funkcjonariusze dopuszczali się w czasie pozbawienia wolności pokrzywdzonych, tj. o czyn z art. 246 kk, art. 247 § 1 kk i art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Zdzisław S. podejrzany był o to, że w dniu 24 marca 1983 r. w Legnicy, jako funkcjonariusz Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Legnicy, nie dopełnił ciężącego na nim

obowiązku zapewnienia właściwych warunków prowadzonego przez siebie przesłuchania podejrzanego Janusza R. w ten sposób, że nie zareagował na wejście do pomieszczenia, w którym prowadził czynność, funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, który użył w stosunku do osoby przesłuchiwanego nieuzasadnionej siły fizycznej w postaci uderzenia kolanami w podbrzusze, co naraziło przesłuchiwanego na bezpośrednie niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, oraz nie udzielił pomocy Januszowi R., mogąc jej udzielić bez narażenia siebie na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, tj. o czyn z art. 231 § 1 kk i art. 162 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu niedopełnienie obowiązku i nieudzielenie pomocy bitemu przez innego funkcjonariusza Januszowi R.

W dniu 4 czerwca 2007 r. skierowano przeciwko Tadeuszowi K., Piotrowi M. i Zdzisławowi S. do Sądu Rejonowego w Legnicy akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2009 r., sygn. II K 495/07, Sąd Rejonowy w Legnicy uznał oskarżonych Tadeusza K. i Piotra M. za winnych zarzucanych im aktem oskarżenia czynów i skazał każdego z nich na karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, Zdzisława S. zaś uniewinnił od popełnienia zarzucanego mu czynu.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli prokurator Oddziałowej Komisji we Wrocławiu, oskarżony Tadeusz K., oskarżony Piotr M. oraz obrońcy oskarżonych Piotra M. i Tadeusza K.

Na mocy postanowienia z dnia 13 października 2009 r., sygn. IV Ka 305/09, Sąd Okręgowy w Legnicy zawiesił postępowanie w oczekiwaniu na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, rozstrzygające o zgodności z konstytucją RP przepisu art. 4 ust. 1a ustawy o IPN, określającego terminy przedawnienia zbrodni komunistycznych.

S 14/06/Zk – śledztwo przeciwko Arkadiuszowi Z. podejrzanemu o to, że w dniu 31 marca 1952 r. w Górze Śląskiej, jako oficer śledczy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Górze Śląskiej, a zarazem funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że w toku prowadzonego śledztwa Sb 3/52 przeciwko Borysowi C. sporządził plan przesłuchania wymienionego podejrzanego, zakładający stosowanie pod swoim kierownictwem niedozwolonych metod śledczych w postaci 22-godzinnego, ciągłego przesłuchania Borysa C. w dniach 1 i 2 kwietnia 1952 r., po czym plan ten przedstawił do zatwierdzenia szefowi PUBP w Górze Śląskiej, uzyskując jego akceptację, czym działał na szkodę Borysa C., tj. o czyn z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 14 czerwca 2008 r. skierowano przeciwko Arkadiuszowi Z. do Sądu Rejonowego w Głogowie akt oskarżenia. Sprawa została przekazana do Sądu Rejonowego w Myszkowie.

Wyrokiem z dnia 16 lipca 2009 r., sygn. II K 201/08, Sąd Rejonowy w Myszkowie umorzył postępowanie na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii. Orzeczenie uznane zostało za słuszne i stało się prawomocne.

S 38/06/Zk – śledztwo przeciwko Edwardowi R. podejrzanemu o to, że w okresie od 9 maja 1985 r. do 23 sierpnia 1985 r. w Legnicy, jako zastępca tamtejszego prokuratora rejonowego i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, nie dopełnił ciążącego na nim obowiązku przez zaniechanie przeprowadzenia postępowania karnego pomimo otrzymania 5 pisemnych zawiadomień o przestępstwie opatrzonych datą 23 kwietnia 1985 r., złożonych przez tymczasowo aresztowanego Jana S., który w ten sposób powiadomił o okolicznościach fizycznego i psychicznego znęcania się nad nim przez przesłuchujących go funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Legnicy w sprawie 3 Ds 215/85 oraz wskazał nazwisko jednego ze sprawców znęcania, przez co stosował represje wobec Jana S. oraz działał na jego szkodę, tj. o czyn z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 11 czerwca 2008 r. skierowano przeciwko Edwardowi R. do Sądu Rejonowego w Legnicy akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 10 października 2008 r., sygn. II K 279/08, Sąd Rejonowy w Legnicy uznał Edwarda R. winnym zarzucanego mu aktem oskarżenia czynu i na zasadzie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii postępowanie umorzył.

Z orzeczeniem takim nie zgodził się oskarżony Edward R. i w dniu 21 listopada 2008 r. wywiódł apelację.

Wyrokiem z dnia 10 lutego 2009 r., sygn. IV Ka 560/08, Sąd Okręgowy w Legnicy uchylił zaskarżony przez Edwarda R. wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Legnicy do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2009 r., sygn. II K 82/09, tenże sąd uniewinnił oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

Apelację od tego wyr. złożył prokurator Oddziałowej Komisji we Wrocławiu.

Na mocy postanowienia z dnia 13 października 2009 r., sygn. akt IV Ka 434/09, Sąd Okręgowy w Legnicy zawiesił postępowanie w oczekiwaniu na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, rozstrzygające o zgodności z konstytucją RP przepisu art. 4 ust. 1a ustawy o IPN, określającego terminy przedawnienia zbrodni komunistycznych.

S 59/06/Zk – śledztwo przeciwko Wiktorowi H. Sprawa została opisana w wykazie spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu.

S 64/06/Zk – śledztwo przeciwko Janinie K. podejrzanej o to, że jako przewodnicząca składu orzekającego Sądu Powiatowego w Jeleniej Górze, w sprawie karnej II Kp 75/62 przeciwko Henrykowi S. i Wandzie S., a tym samym funkcjonariuszka państwa komunistycznego, przekroczyła swoje uprawnienia w ten sposób, że pomimo niedoręczenia oskarżonej Wandzie S. aktu oskarżenia i złożenia wniosku przez Henryka S. o odroczenie z tego powodu rozprawy rozpoczęła przewód sądowy, ograniczając tym samym możliwość obrony oskarżonej Wandy S., a następnie bezzasadnie ograniczała wymienionej możliwość wypowiadania się co do dowodów w sprawie. Ponadto przedstawiono jej zarzut o to, że w toku prowadzonej rozprawy uniemożliwiała oskarżonemu Henrykowi S. przedstawienie jego linii obrony i bezzasadnie ograniczała możliwość wypowiadania się co do dowodów w sprawie oraz obrażała oskarżonego, nazywając go zdrajcą, a następnie pomimo oświadczenia złożonego przez Henryka S. o stosowaniu wobec niego w śledztwie przymusu fizycznego, zaniechała wbrew ciążącemu na niej obowiązкови przeprowadzenia dowodów weryfikujących te twierdzenia, tj. o czyn z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 9 kwietnia 2008 r. skierowano przeciwko sędzi w stanie spoczynku Janinie K. do Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze akt oskarżenia. Z uwagi na wyłączenie się tego sądu od prowadzenia sprawy sprawę rozpoznawał Sąd Rejonowy w Koszalinie, który wyrokiem z dnia 11 sierpnia 2009 r. w sprawie sygn. II K 262/08 uniewinnił Janinę K. od zarzucanych jej aktem oskarżenia czynów.

Od wyroku tego prokurator Oddziałowej Komisji we Wrocławiu wywiódł apelację.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2009 r., sygn. V Ka 705/09, Sąd Okręgowy w Koszalinie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

S 65/06/Zk – śledztwo przeciwko Bogdanowi M. podejrzanemu o to, że w okresie od stycznia 1983 r. do 29 sierpnia 1988 r. w Legnicy, będąc inspektorem Wydziału V Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Legnicy, a tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi, nieustalonymi funkcjonariuszami tego urzędu, dopuścił się zbrodni komunistycznej, albowiem chcąc uzyskać od Franciszka K. określone informacje, znęcał się nad nim psychicznie i fizycznie, dokonując jego wielokrotnych, nieformalnych zatrzymań, mających odizolować go od społeczeństwa w czasie świąt państwowych, notorycznie doprowadzając do przekroczenia okresu zatrzymania, a także przeprowadzając niezasadne rewizje jego mieszkania, zazwyczaj kończące się bezprawnymi zatrzymaniami pokrzywdzonego w areszcie Milicji Obywatelskiej przy ul. Asnyka w Legnicy,

a także w czasie nieformalnych przesłuchań groził zatrzymanemu długoletnią karą pozbawienia wolności i pozbawieniem życia, chcąc zmusić go do przekazania informacji o osobach działających w strukturach legnickiej „Solidarności”, a napotykając na odmowę współpracy, używał wobec niego słów wulgarnych, przy czym w dniu 30 kwietnia 1984 r. w trakcie nieprotokołowanego przesłuchania, prowadzonego na IV piętrze budynku Służby Bezpieczeństwa w Legnicy przy ul. Jaworzyńskiej, zamierzając wyrzucić presję psychiczną, polecił uczestniczącemu w przesłuchaniu funkcjonariuszowi tego urzędu zerwać ubranie z Franciszka K., a następnie groził mu pobiciem mokrymi ręcznikami na przygotowanym uprzednio stole oraz pozwolił na markowanie zadawania ciosów pięściami w twarz, spłot słoneczny i kopnięć przez drugiego funkcjonariusza, nakazał użycie przemocy fizycznej wobec Franciszka K. poprzez skrępowanie i wystawienie jego głowy oraz ramion poza obrys otwartego okna, komentując to jako możliwość wypadnięcia przez okno podczas próby ucieczki z przesłuchania, tj. o czyn z art. 246 kk, art. 247 § 1 kk i art. 189 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk i art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 24 czerwca 2008 r. skierowano przeciwko Bogdanowi M. do Sądu Rejonowego w Legnicy akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 13 marca 2009 r. sygn., II K 346/08, Sąd Rejonowy w Legnicy skazał Bogdana M. na karę 1 roku pozbawienia wolności. Apelację od wyroku wniósł obrońca oskarżonego.

Postanowieniem z dnia 9 czerwca 2009 r., sygn. IV Ka 222/09, Sąd Okręgowy w Legnicy przekazał Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, związane z terminem przedawnienia karalności czynu.

Postanowieniem z dnia 23 września 2009 r., sygn. I KZP 14/09, Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie w sprawie w oczekiwaniu na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, rozstrzygające o zgodności z konstytucją RP przepisu art. 4 ust. 1a ustawy o IPN, określającego terminy przedawnienia zbrodni komunistycznych.

S 67/06/Zk – śledztwo przeciwko Witoldowi Ł. podejrzanemu o to, że w okresie od 12 marca 1987 r. do 14 marca 1987 r. we Wrocławiu, jako starszy inspektor Wydziału Śledczego tamtejszego Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, przekraczając swoje uprawnienia w ramach prowadzonego dochodzenia 2 Ds 12/87, działając w celu uzyskania od prawnie pozbawionego wolności Bogdana M. określonych wyjaśnień, w tym dotyczących jego działalności w ramach „Solidarności Walczącej”, oraz wskazania miejsc pobytu innych członków tej organizacji, znęcał się nad Bogdanem M. fizycznie i psychicznie w ten sposób, że poddawał wymienionego wielokrotnym, wielogodzinnym przesłuchaniom, w tym w porze nocnej, w trakcie których groził mu długotrwałym pozbawieniem wolności oraz szykanowaniem pokrzywdzonego i osób dla niego najbliższych, stosując tym samym wobec Bogdana M. represje oraz działając na jego szkodę, tj. o czyn z art. 246 kk, w zb. z art. 247 § 1 kk, w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 18 maja 2007 r. skierowano przeciwko Witoldowi Ł. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 22 stycznia 2008 r., sygn. V K 971/07, Sąd Rejonowy Wrocław – Śródmieście uznał Witolda Ł. winnym przestępstwa zmuszania do określonego zachowania i na zasadzie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii umorzył postępowanie.

Nie zgadzając się z tym orzeczeniem, prokurator Oddziałowej Komisji we Wrocławiu wniósł apelację.

Wyrokiem z dnia 3 grudnia 2008 r., sygn. IV Ka 374/08, Sąd Okręgowy we Wrocławiu uchylił wyrok sądu I instancji i przekazał sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Po ponownym przeprowadzeniu procesu wyrokiem z dnia 6 października 2009 r., sygn. V K 241/09, Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia uznał oskarżonego Witolda Ł. za winnego

popęnienia zarzuconego mu aktem oskarżenia czynu, przyjmując, że zachowanie oskarżonego wyczerpało znamiona znęcania się psychicznego, i skazał go na karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat. Wyrok jest nieprawomocny. Apelację od tego wyroku wniósł obrońca oskarżonego.

S 68/06/Zk – śledztwo przeciwko Mirosławowi F. i Romanowi B. Mirosław F. podejrzany był o to, że w dniu 28 czerwca 1982r. we Wrocławiu, jako referent operacyjny Kompanii Wywiadowczej Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, znęcał się fizycznie i psychicznie nad Cezarym Sz. i Witoldem Sz. w ten sposób, że w trakcie zatrzymywania wymienionych użył gazu łzawiącego i kilkakrotnie uderzał pokrzywdzonych pięściami oraz kopał po całym ciele, a także używał wobec nich słów powszechnie uznanych za obelżywe, tj. o czyn z art. 247 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Roman B. podejrzany był o to, że w dniu 28 czerwca 1982 r. we Wrocławiu, jako referent operacyjny Kompanii Wywiadowczej Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu i tym samym funkcjonariusz państwa komunistycznego, nie dopełnił ciążącego na nim obowiązku w ten sposób, że podczas znęcania się nad Cezarym Sz. i Witoldem Sz. przez funkcjonariusza Mirosława F. nie podjął żadnych czynności zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy, czym działał na ich szkodę, tj. o czyn z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 21 grudnia 2007 r. skierowano przeciwko Mirosławowi F. i Romanowi B. do Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2008 r., sygn. V K 2455/07, Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia uznał oskarżonych Mirosława F. i Romana B. winnymi zarzucanych im aktem oskarżenia przestępstw i na zasadzie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii postępowanie umorzył.

Apelację od tego wyroku wniósł prokurator Oddziałowej Komisji we Wrocławiu.

Wyrokiem z dnia 3 grudnia 2008 r., sygn. IV Ka 1002/08, Sąd Okręgowy we Wrocławiu uwzględnił apelację prokuratora i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Wyrokiem z dnia 9 grudnia 2009 r., sygn. V K 2048/08, Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia uznał, że nastąpiło przedawnienie karalności czynów zarzuconych oskarżonemu Mirosławowi F., i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 kpk postępowanie umorzył. Wyrok jest nieprawomocny.

S 12/07/Zk – śledztwo przeciwko Zbigniewowi F., Marianowi K. i Jerzemu W. podejrzanym o to, że w nocy z 12 na 13 stycznia 1982 r. w Żmigrodzie, jako funkcjonariusze miejscowego Komisariatu Milicji Obywatelskiej, a zarazem funkcjonariusze państwa komunistycznego, działając wspólnie i w porozumieniu z nieżyjącym już innym funkcjonariuszem niniejszej jednostki, znęcali się fizycznie i psychicznie nad Zenonem G. i Andrzejem Z. w ten sposób, że po zatrzymaniu ich i osadzeniu w miejscowym komisariacie odmówili żądaniu pokrzywdzonych powiadomienia kierownika komisariatu w celu złożenia skargi, zachowywali się w stosunku do nich arogancko, a po wyprowadzeniu ich z celi i doprowadzeniu do innego pomieszczenia na terenie komisariatu zadawali im uderzenia po całym ciele przy użyciu pałki milicyjnej, powodując u nich obrażenia ciała w postaci smugowatych sińców na tułowiu i kończynach dolnych, tj. o czyn z art. 247 § 1 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W dniu 29 maja 2008 r. skierowano przeciwko Zbigniewowi F., Marianowi K., Jerzemu W. do Sądu Rejonowego w Trzebnicy akt oskarżenia.

Wyrokiem z dnia 21 lipca 2009 r., sygn. II K 110/08, Sąd Rejonowy w Trzebnicy umorzył postępowanie co do oskarżonych wobec upływu okresu przedawnienia, przyjmując, że dopu-

ścili się oni pospolitych występków pobicia, a działanie ich nie nosiło znamion zbrodni komunistycznej.

Prokurator Oddziałowej Komisji we Wrocławiu wystąpił o pisemne uzasadnienie wyr. i po zapoznaniu się z nim podzielił argumentację sądu, odstępując od wywiedzenia apelacji.

Wyrok ten zaskarżył w dniu 22 września 2009 r. obrońca oskarżonych.

Wyrokiem z dnia 26 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu nie uwzględnił apelacji złożonej przez obrońcę oskarżonych jako oczywiście bezzasadnej i utrzymał w mocy wyrok sądu I instancji.

S 16/07/Zk – śledztwo przeciwko Józefowi M., Tadeuszowi D. i Władysławowi T. Sprawa została opisana w wykazie spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu.

- **Wykaz spraw wszczętych przez prokuratorów OK we Wrocławiu w okresie od września 2000 r. do 31 grudnia 2004 r., a niezakończonych do dnia 31 grudnia 2009 r.**

Zbrodnie komunistyczne

S 21/02/Zk – śledztwo w sprawie tworzenia przez funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu fałszywych dowodów przeciwko osobom zatrzymanym w dniu 31 sierpnia 1982 r. we Wrocławiu w celu prowadzenia przeciwko nim postępowań karnych za udział w demonstracjach.

Sprawa została opisana w wykazie spraw o szczególnym wymiarze społecznym dla obszaru działania OK we Wrocławiu.

Zbrodnie inne

S 13/00/Zi – w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1942–1945 w powiatach Rawa Ruska, woj. lwowskie, i Tomaszów Lubelski, woj. lubelskie, na ludności narodowości polskiej, m.in. w Niemirowie Zdroju, gdzie już w listopadzie 1942 r. w czasie napadu na wieś nacjonałiści ukraińscy dokonali zabójstwa 17 osób ukrywających się w domu sąsiada narodowości ukraińskiej. Pozostali mieszkańcy wsi, którzy przeżyli napad, ukrywając się w miejscowym kościele, na polecenie władz niemieckich przewiezieni zostali do Rawy Ruskiej, a następnie koleją do centralnej Polski. W dniu 15 października 1943 r. w Stajach nacjonałiści ukraińscy wyprowadzili na pobliską łąkę i zastrzelili 9 mężczyzn narodowości polskiej; w dniu 6 kwietnia 1944 r., w Wielki Czwartek, w nieistniejącej już Worochoć, w folwarku zginęło nie mniej niż 30 osób, do których strzelano, a następnie spychano do przygotowanego wcześniej dołu – ich mogiła znajduje się na terenie obecnego pasa granicznego – oraz w Tarnoszynie, gdzie w czasie okupacji niemieckiej zabijane były, głównie przez funkcjonariuszy miejscowej ukraińskiej policji pojedyncze osoby i rodziny, zaś w nocy z 17 na 18 marca 1944 r. członkowie bandy UPA i funkcjonariusze ukraińskiej policji zabili 51 osób, nadto w pobliskim Ulhówku – 10 osób. Jak ustalono, za współudział w dokonaniu zbrodni w Tarnoszynie skazany został wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Zamościu z dnia 27 października 1978 r. na karę śmierci Iwan M. vel Jan M.

S 14/00/Zi – w sprawie zbrodni dokonanych w latach 1939–1945 na terenie b. pow. Podhajce, woj. tarnopolskie. W toku śledztwa przesłuchano świadków na okoliczności dotyczące zbrodni dokonanych w Markowej, Zawałowie, Panowicach, Małowodach, Rosochowańcu, Szwejkowie, Hnilczach, Bokowie, Szumlanach, Tołstobabach, Sławentynie, Dobrowodach, Zawadówce i w innych miejscowościach, przy czym jednej z pierwszych zbrodni masowych dokonano po napaści Niemiec na Polskę w nocy z 18 na 19 września 1939 r. w Szumlanach, gdzie zginęło 36 mieszkańców wsi, pochowanych następnie w zbiorowej mogile. Nadto zabójstw dokonano w dniu 17 września 1944 r. w Sławentynie, gdzie zginęło nie mniej niż 50

osób, w dniu 6 stycznia 1945 r. w Gniłowodach – 65 osób, w dniu 15 stycznia 1944 r. w Markowej – około 45 osób zabitych przy użyciu noży i siekier, pochowanych następnie na miejscowym cmentarzu. Sprawcami zbrodni byli zwykle mieszkańcy wiosek na tyle oddalonych od miejsc napadu, by uniemożliwiło to identyfikację sprawców, lub osoby o zamaskowanych twarzach. Niemniej zdarzały się przypadki rozpoznania sprawców napadu. Wśród ofiar były oprócz mężczyzn, kobiety, dzieci i ludzie starsi. Liczbę mężczyzn, którzy zginęli ograniczyło powołanie wielu z nich w 1944 r. przez władze radzieckie do wojska. Śledztwo w toku.

S 15/00/Zi – w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 w pow. Borszczów, woj. tarnopolskie, na miejscowej ludności narodowości polskiej, m. in. w Germakówce, gdzie w wyniku dokonanego w dniu 13 lutego 1944 r. napadu na dom (odbywało się tam wesele) zginęły 32 osoby, w tym 30 mieszkańców tej wsi narodowości polskiej, jedna osoba narodowości ukraińskiej i żołnierz niemiecki, który jako gość weselny w trakcie napadu bronił pozostałych osób przed napastnikami. Ofiarami tej zbrodni byli mężczyźni, kobiety i dzieci, zaś sprawcami mordu ich sąsiedzi narodowości ukraińskiej. W styczniu 1944 r. w wyniku napadu dokonanego w Głębocku zamordowano nie mniej niż 45 osób, zaś w dniu 27 lutego 1945 r. w Cyganach – nie mniej niż 25 osób. Aby zapobiec zbrodniom, Polacy powoływali w poszczególnych miejscowościach formacje cywilne mające na celu samoobronę, ukrywali się we wcześniej przygotowanych kryjówkach, wzajemnie ostrzegali się przed nadchodzącymi banderowcami oraz korzystali z ochrony stacjonujących w niektórych miejscowościach niemieckich wojsk. Śledztwo w toku.

S 8/01/Zi – w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie pow. Brody, woj. tarnopolskie, w latach 1943–1945, gdzie masowych zbrodni dokonano w szczególności w miejscowościach: Podkamień, Palikrowy, Czernica, Hucisko Brodzkie, Huta Pieniacka, Ponikwa i inne. W Palikrowach w dniu 12 marca 1944 r. mieszkańców wsi i przebywających tam uciekinierów z pobliskiego pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie, zgromadzono na miejscowym placu. Kobiety narodowości ukraińskiej wskazywały napastnikom swoich sąsiadów narodowości polskiej, po czym przy użyciu broni palnej i ostrej dokonano zabójstwa 363 osób. Wśród ocalałych z pogromu znaleźli się głównie przybysze z pow. Rohatyn, którzy nieznanymi osobliście ukraińskim kobietom, władając językiem ukraińskim, pozorowali przynależność do tej grupy narodowościowej. Zabójstw dokonano też w dniu 13 lutego 1944 r. w Hucisku Brodzkim – 37 osób, w dniu 12 marca 1944 r. w Podkamieniu – 106 osób, w dniu 17 stycznia 1944 r. w Suchowoli 28 – osób. Śledztwo w toku.

S 10/01/Zi – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 w powiatach Kałusz i Rohatyn, woj. stanisławowskie, na osobach narodowości polskiej. Zgromadzony w toku śledztwa osobowy materiał dowodowy potwierdza, że w latach 1943–1945 na terenie powiatów Kałusz i Rohatyn nacjonaści ukraińscy dopuścili się zabójstw i innych czynów przestępnych na osobach narodowości polskiej. Zbrodnie te miały miejsce w Bereźnicy Szlacheckiej, Wojniłowie, Mazurowie, Ziemiance, Kałuszu, Tomaszowcach, Pawlikówce, Korolówce, Łukowcu Żurowskim, Łukowcu Wiśniowieckim, Łukowcu Nowym, Słobodzie Bukaczowskiej, Firlejowie, Bukaczowcach, Nowoszynach, Byble, Chochoniowie, Dytiatynie i innych miejscowościach. Ustalono m. in., że w dniu 6 lutego 1943 r. w Słobódce Bołszowieckiej zginęło 25 mieszkańców tej wsi narodowości polskiej. Ofiarami tej zbrodni byli mężczyźni, kobiety i dzieci, a sprawcami mordu ich sąsiedzi narodowości ukraińskiej. W marcu 1944 r. w wyniku napadu dokonanego w Bereźnicy Szlacheckiej zabito nie mniej niż 60 osób. Sprawcami zbrodni byli również mieszkańcy tej wsi narodowości ukraińskiej - sąsiedzi ofiar. Polacy, którzy ocalili, masowo uciekali do miast. Śledztwo w toku.

S 16/01/Zi – w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie, w latach 1943–1945, w miejscowościach Hanaczów,

Hanaczówka, Świrz, Ciemierzyńce, Tuczna i innych, w tym m. in. zabójstwa w Hanaczowie i w Hanaczówce 3 lutego 1944 r. i 9 kwietnia 1944 r., zabójstwa w Kopaniu 2 lutego 1944 r. – 75 osób, zabójstwa w Białem 24 marca 1944 r. – około 60 osób. Szczególnie w wyniku napa-
dów i dokonanych zbrodni ucierpieli mieszkańcy Hanaczowa i pobliskiej Hanaczówki, bowiem
w trakcie dokonanego w tej miejscowości w nocy z 3 na 4 lutego 1944 r. napadu zginęło 56
osób, spalono też znaczną część zabudowań. Mimo ataku z czterech stron licznej grupy na-
cjonalistów część mieszkańców wsi zdołała się ukryć w pobliskim lesie. Po napadzie ludność
polska nie opuściła Hanaczowa, nocowała natomiast w większych liczebnie grupach w kościele
(w którym okna zabezpieczone zostały metalową siatką, a drzwi obite blachą), na plebanii
i w szkole. Mimo to w wyniku drugiego napadu na wieś, dokonanego w dniu 9 kwietnia 1944
r. – w Święta Wielkanocne – zginęło kolejnych 40 osób, głównie tych, którzy ukryli się na tere-
nie zabudowań mieszkalnych i gospodarskich. Po tym napadzie w Hanaczowie pozostali przy
życiu mieszkańcy wyjechali, pozostało około 40 osób narodowości polskiej, głównie młodych
mężczyzn, którzy w maju 1944 r. również opuścili wieś. Śledztwo w toku.

S 31/01/Zi – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich
na terenie b. pow. Buczacz, woj. tarnopolskie. Zgromadzony w toku śledztwa osobowy ma-
teriał dowodowy potwierdził, że w latach 1939–1945 na terenie pow. Buczacz nacjona-
liści ukraińscy dopuścili się szeregu masowych zabójstw i innych czynów przestępnych na osobach
narodowości polskiej. Do najbardziej krwawej zbrodni doszło w nocy z 5 na 6 lutego 1945 r.
w Baryszu, gdzie z rąk ukraińskich nacjonalistów zginęło około 130 osób, głównie mieszkań-
ców przysiółka Mazury. Mieszkańcy wsi, zaopatrzeni w znaczną ilość broni palnej, bronili się
przy jej użyciu, napastnicy w liczbie około 300 osób wrzucali natomiast do wnętrza zabudowań
granaty. Gdy kryte słomą domy stawały w ogniu, a ich mieszkańcy wybiegali na zewnątrz,
ginęli od strzałów z broni palnej lub ostrych narzędzi. Spaleniu uległa większość zabudowań,
z wyjątkiem nielicznych domów krytych blachą. Ofiary tej zbrodni pochowane zostały po
3 dniach we wspólnej mogile. Równie brutalnych napadów dokonali oni też w miejscowościach
Markowa, Korościatyn, Zalesie, Poźniki, Bobulińce, Szklana Huta i innych. Śledztwo w toku.

S 48/01/Zi – w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie
pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie, w latach 1943–1945, w tym m.in. zabójstwa w Płauczy
Wielkiej w dniu 28 marca 1944 r. – 70 osób, zabójstwa w Kuropatnikach w dniu 3 kwietnia
1944 r. – 22–23 osób, zabójstwa w Buszczach w dniu 22 stycznia 1944 r. – 46 osób, zabój-
stwa w Szybalinie w dniu 7 listopada 1944 r. – 9 osób. Jak wynika z poczynionych ustaleń,
w Kuropatnikach napastnicy wchodzili do wybranych domów i przy użyciu broni palnej zabi-
jali mężczyzn według przygotowanej wcześniej listy. W Szybalinie napastnicy podpalili zabu-
dowania należące do Polaków, po czym strzelali do uciekających z palących się domów ludzi.
W Płauczy Wielkiej oprócz zbrodni na ludności napastnicy dokonali masowego rabunku mie-
nia ofiar. Śledztwo w toku.

S 68/01/Zi – śledztwo w sprawie zabójstw, ciężkich uszkodzeń ciała, sprowadzania pożar-
ów, zaboru mienia oraz innych prześladowań obywateli polskich dokonywanych przez na-
cjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na terenie powiatów Bolechowo, Dolina, Halicz,
Kałużów, Kołomyja, Korszów, Kosów, Mikuliczyn, Nadwórna, Stryj, Tłumacz i Żydaczów,
leżących na terenie woj. stanisławowskiego.

W toku śledztwa przesłuchano łącznie 252 osoby, a zgromadzony dotychczas materiał do-
wodowy jednoznacznie wskazuje, że członkowie nacjonalistycznych organizacji ukraińskich
dopuszcili się zbrodni ludobójstwa (w rozumieniu artykułu 118 §1 kk) na obywatelach polskich
- mieszkańcach miejscowości leżących na terenie wyżej wymienionych powiatów.

Ustalono nadto, że w zagranicznych archiwach znajduje się duża ilość materiałów mogą-
cych mieć istotne znaczenie dla śledztwa, jednak ze względu na ilość bieżącej pracy poszuki-
wanie i udostępnienie konkretnych materiałów możliwe jest jedynie przez samodzielną pracę
przedstawicieli strony polskiej.

Prowadzona jest kwerenda archiwów IPN w zakresie zbrodni ludobójstwa popełnionych na terenie powiatów Bolechowo, Dolina, Halicz, Kałużów, Kołomyja, Korszów, Kosów, Mikuliczyn, Nadwórna, Stryj, Tłumacz i Żydaczów. Śledztwo w toku.

S 6/02/Zi – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie pow. Trembowla, woj. tarnopolskie, w latach 1939–1945, w tym miejscowości: Budzanów, Tiutków, Stara Zazdrość i Nowa Zazdrość, Wierzbowiec i inne, a to zabójstwa w Plebanówce 24 listopada 1943 r. – 10 osób, w Chleszczawie w marcu 1944 r. – 20 osób, w Starej i Nowej Zazdrości w dniu 25 września 1944 r. – 40 osób i w dniu 20 marca 1945 r. – 30 osób powiązanych kołczastym drutem i spalonych w niezamieszkanym domu. W Wierzbowcu w nocy z 19 na 20 marca 1944 r. bandy otoczyły polską część wsi, po czym ją spaliły, zaś mieszkańców, którzy nie zdołali się ukryć, w tym kobiety i dzieci, napastnicy zabijali przy użyciu broni palnej i ostrych narzędzi, znęcając się przy tym nad ofiarami. W Budzanowie, gdzie miejscowa ludność dysponowała znaczną ilością broni palnej, w nocy z 21 na 22 marca 1944 r. zginęło 7 osób, natomiast spaleni uległa niemal cała wieś – około 120 zabudowań. Śledztwo w toku.

S 7/02/Zi – śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie pow. Tarnopol, woj. tarnopolskie, w latach 1940–1945, w miejscowościach Łozowa, Chodaczków Wielki, Budyłów i innych. Z poczynionych ustaleń wynika, że w szeregu miejscowości, a szczególnie w Ładyczynie, Borkach Wielkich i w Józefówce nacjonałiści ukraińscy dokonali pojedynczych zabójstw, natomiast w innych dokonali zbrodni masowych. W Łozowej w nocy z 27 na 28 grudnia 1944 r. wieś zaatakowana została z trzech stron. Napastnicy uzbrojeni byli w widły, siekiery i noże oraz kilka sztuk broni palnej. Nie znali mieszkańców wsi. Ludność narodowości ukraińskiej, uprzedzona o napadzie, znała hasło, które podawała napastnikom, natomiast Polacy, którzy nie znali hasła, byli zabijani. Napad przerwało pojawienie się wojskowego pociągu pancernego. Zginęło 131 osób, głównie ludzi starszych i dzieci. W Chodaczkowie Wielkim w dniu 15 kwietnia 1944 r. zginęły 162 osoby. W Ichrowicy w Wigilię Bożego Narodzenia 1944 r. do domów zamieszkałych przez Polaków wchodziły kilkusobowe grupy nacjonalistów ukraińskich, którzy zabijali przy użyciu broni palnej i ostrych narzędzi zastanych tam domowników. Zginął również miejscowy ksiądz katolicki. Napad trwał do czasu przybycia członków tzw. istriebitielnych batalionów i kilku żołnierzy radzieckich. Zginęło ok. 77 osób. Ofiary pochowane zostały w zachowanej do dziś zbiorowej mogile. Śledztwo w toku.

S 20/02/Zi – śledztwo w sprawie zabójstw, ciężkich uszkodzeń ciała, sprowadzania pożarów, zaboru mienia oraz innych prześladowań obywateli polskich dokonywanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na terenie pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

W toku śledztwa przesłuchano łącznie 96 osób, a zgromadzony dotychczas materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, że członkowie nacjonalistycznych organizacji ukraińskich dopuścili się zbrodni ludobójstwa (w rozumieniu artykułu 118 §1 kk) na obywatelach polskich, mieszkańcach miejscowości leżących na terenie wyżej wymienionego powiatu.

Na obecnym etapie postępowanie zmierza głównie do ustalenia jak największej liczby żyjących świadków zdarzeń będących przedmiotem śledztwa i wykonanie z ich udziałem czynności procesowych. Służyło temu m. in. zamieszczenie komunikatów w środkach masowego przekazu.

Ustalono, że w zagranicznych archiwach znajdują się znaczne ilości materiałów mogących mieć istotne znaczenie dla śledztwa. Jednocześnie archiwa te poinformowały prokuratorów OK we Wrocławiu, iż nie są w stanie dokonać wyboru dokumentów istotnych dla sprawy, i zaproponowały, aby weryfikacji dokumentów dokonali prokuratorzy.

Nadto prowadzona jest kwerenda archiwów IPN w zakresie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich w latach 1939–1945 na terenie pow. Kamionka Strumiłowa. Śledztwo w toku.

S 22/02/ Zi – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych w okresie od 1939 r. do 1945 r. przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich – mieszkańcach b. pow. Śniatyń, woj. stanisławowskie. Zgromadzony w sprawie materiał procesowy potwierdził, iż w latach 1939–1945 na terenie pow. Śniatyń, woj. stanisławowskie, nacjonałiści ukraińscy dopuścili się szeregu zbrodni na obywatelach polskich. Sprawcy działali w sposób zorganizowany i zaplanowany, dokonując pacyfikacji m.in. następujących miejscowości:

- Trójca – 23 października 1944 r. – dokonano zabójstwa co najmniej 63 osób przez zastrzelenie oraz przy użyciu noży, wieś w części zamieszkiwana przez Polaków została spalona;
  - Nowosielica – 4 listopada 1944 r. – dokonano zabójstwa około 20 osób przez podpalenie budynku, w którym znajdowali się pokrzywdzeni;
  - Dżurów – 27 marca 1944 r. – dokonano zabójstwa nie mniej niż 7 osób przez zastrzelenie;
  - Haniowo – 19/20 marca 1943 r. – dokonano zabójstwa około 13 osób przez zastrzelenie, zadawane uderzeń przy użyciu noży, wieś została spalona.
- Śledztwo w toku.

S 23/02/Zi – śledztwo w sprawie masowych zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1945 na obywatelach polskich – mieszkańcach pow. Rudki, woj. lwowskie.

W toku śledztwa przesłuchano łącznie 65 osób, a zgromadzony dotychczas materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, że członkowie nacjonalistycznych organizacji ukraińskich dopuścili się zbrodni ludobójstwa (w rozumieniu artykułu 118 §1 kk) na obywatelach polskich, mieszkańcach miejscowości leżących na terenie wyżej wymienionego powiatu.

Obecnie postępowanie zmierza głównie do ustalenia żyjących świadków zdarzeń będących przedmiotem śledztwa i wykonania z ich udziałem czynności procesowych. Służyło temu m. in. zamieszczenie komunikatów w środkach masowego przekazu.

Ustalono, że w zagranicznych archiwach znajdują się znaczne ilości materiałów mogących mieć istotne znaczenie dla śledztwa. Jednocześnie archiwa te poinformowały prokuratorów OK we Wrocławiu, iż nie są w stanie dokonać wyboru dokumentów istotnych dla sprawy, i zaproponowały, aby weryfikacji dokumentów dokonali prokuratorzy.

Nadto prowadzona jest kwerenda archiwów IPN w zakresie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich w latach 1939–1945 na terenie pow. Rudki.

S 25/02/Zi – śledztwo w sprawie dopuszczenia się przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na terenie dawnego pow. Czortków, woj. tarnopolskie, zbrodni ludobójstwa na obywatelach polskich w celu wyniszczenia w części polskiej grupy narodowej.

W toku postępowania przesłuchano 328 świadków, w większości byłych mieszkańców pow. czortowskiego, bądź ich najbliższych. Zgromadzono zdjęcia, mapy, spisane wspomnienia, listy osób pokrzywdzonych i nieliczne dokumenty archiwalne dot. krytycznego okresu. Zebrany materiał dowodowy wskazuje na to, że sprawcy zbrodni działali zgodnie z wcześniej ustalonym planem, w sposób zorganizowany, a ich celem było co najmniej częściowe wyniszczenie polskiej grupy narodowej przez dokonywanie zabójstw. Efektem zaplanowanej eksterminacji ludności polskiej była znaczna liczba ofiar, które w większości pozbawiane były życia w sposób nadzwyczaj okrutny. Przykładem takich zachowań może być dokonane zimą 1944 r. zabójstwo przez uduszenie 29 mieszkańców wsi Połowce, w tym małych dzieci i kobiet w ciąży. Przed śmiercią rozebrane ofiary słoczono w stodole i zawieszono im na szyi powrozy. Aktualnie kontynuowane są przesłuchania ujawnionych pokrzywdzonych i świadków. Z ustaleń śledztwa wynika również, iż w archiwach rosyjskich, ukraińskich i najprawdopodobniej niemieckich znajdują się dokumenty mające istotne znaczenie dla przedmiotu śledztwa dot. ludobójstwa obywateli polskich przez ukraińskich nacjonalistów. Śledztwo w toku.

S 26/02/Zi – śledztwo w sprawie dopuszczenia się przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na terenie dawnego pow. Kopyczyńce, woj. tarnopolskie, zbrodni ludobójstwa na obywatelach polskich w celu wyniszczenia w części polskiej grupy narodowej. W postępowaniu przesłuchano 297 świadków, zgromadzono wspomnienia b. mieszkańców tych terenów, mapy, zdjęcia oraz pojedyncze materiały archiwalne. Z ustaleń śledztwa wynika, iż napastnicy, atakując poszczególne miejscowości, działali w sposób planowy, byli dobrze zorganizowani, a ich celem było wyniszczenie ludności narodowości polskiej głównie przez dokonywanie zabójstw. Przykładem takiej akcji był dwukrotny atak nacjonalistów ukraińskich na polskich mieszkańców wsi Majdan, pow. Kopyczyńce. W nocy 12 marca 1944 r. zamaskowani i odziani – w celu lepszej identyfikacji – w białe stroje napastnicy zaatakowali Majdan z czterech stron. Zastrzelono lub spalono żywcem ok. 100 Polaków, rabując ich dobytek i paląc większość posesji. Kolejny nocny napad miał miejsce 27 stycznia 1945 r. Ukraińcy zabili wtedy siekierami bądź strzałami z broni palnej – według różnych szacunków – od 30 do 60 osób, które schroniły się w miejscowym kościele.

Jednocześnie ukraińscy nacjonaści nie stronili od skrytobójczych mordów pojedynczych osób narodowości polskiej. Śledztwo w toku.

S 39/02/Zi – śledztwo w sprawie dopuszczenia się przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na terenie powiatów Bóbrka i Lwów, w tym w samym mieście Lwów, woj. lwowskie, zbrodni ludobójstwa na obywatelach polskich w celu wyniszczenia polskiej grupy narodowej. Podobnie jak w innych sprawach prowadzonych w tym przedmiocie, nacjonaści ukraińscy napadali przede wszystkim nocą na wsie zamieszkałe wyłącznie albo w części przez ludność polską, mordując przy zastosowaniu okrutnych i barbarzyńskich metod (zarabanie siekierą, obcinanie kończyn i członków, palenie żywcem, wrzucanie do studni). Często do mordów dochodziło na oczach najbliższej rodziny. Szczególne nasilenie mordów na terenie tych powiatów miało miejsce w 1944 r., a więc już w końcowej fazie wojny, bowiem na obszary pow. lwowskiego uciekała ludność polska z dalej na wschodzie położonych powiatów. Szczególnym przykładem jest tu wieś Siemianówka. Przed wojną liczyła około 3000 mieszkańców, a w 1944 r. liczba ta wzrosła do około 10 000. Ponadto wioska była całkowicie zamieszkała przez ludność polską, miała bardzo silną samoobronę i była broniona przez miejscowy oddział Armii Krajowej. Wieś nigdy nie została zniszczona przez nacjonalistów ukraińskich. Do szczególnych aktów okrucieństwa doszło w takich wioskach jak Hucisko, Huta Szczerzecka, Bryńce Zagórne, Sokołówka. W Hucisku w okolicach Świąt Wielkanocnych w 1944 r. zginęło ponad 120 osób, duża część z nich została żywcem spalona w stodole. Jeden z mężczyzn został na oczach rodziny trzykrotnie przecięty piłą. W sprawie przesłuchano prawie 400 osób, ale wiele osób czeka jeszcze na przesłuchanie. Charakterystyczne jest to, że do stosunkowo niewielu mordów ludności polskiej doszło w samym Lwowie, ale wynikało to z faktu, że miasto w większości zamieszkiwali Polacy, którzy byli dobrze zorganizowani. Śledztwo w toku.

S 52/02/Zi – śledztwo w sprawie dopuszczenia się zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na obywatelach polskich, mieszkańcach b. powiatów Sambor i Drohobycz, woj. lwowskiego.

Zgromadzony w toku postępowania obszerny materiał dowodowy, w szczególności w postaci zeznań przesłuchanych ponad 240 świadków, potwierdza, że w latach 1939–1945 na terenie powiatów Sambor oraz Drohobycz nacjonaści ukraińscy dopuścili się szeregu zbrodni na obywatelach polskich. Zabójstwa osób narodowości polskiej miały miejsce we wsiach: Wołoszcza, przysiółek Zady, Waniowice, Kulczyce, Hordynia, Dorozów, Dublany, Oleksięta, Bielinka Mała, Brześciany, Kalinowo, Stary Sambor, Stara Sól, przysiółek Paproczyzna i innych. W postępowaniu badane są okoliczności zabójstwa nie mniej niż 100 osób, jednakowoż liczba ofiar wzrasta wraz z zeznaniami kolejnych świadków. Czynności procesowe koncentrują się na wyjaśnianiu dokładnych okoliczności zabójstw poszczególnych, znanych już w większości z tożsamości ofiar. Śledztwo w toku.

S 73/02/Zi – śledztwo w sprawie dopuszczenia się przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1945 na terenie dawnego pow. Gródek Jagielloński, woj. lwowskie, zbrodni ludobójstwa na obywatelach polskich w celu wyniszczenia w części polskiej grupy narodowej. Do chwili obecnej przesłuchano 152 świadków. W oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy ustalono, iż nacjonałiści ukraińscy atakowali ludność polską zamieszkałą na obszarach wiejskich i przedmieściach pow. gródeckiego. Miasta stanowiły, poza nielicznymi wyjątkami, azyl bezpieczeństwa dla zgromadzonej tam ludności. Napastnicy zabijali mężczyzn, kobiety i dzieci. W nielicznych wypadkach podrzucano obywatelom narodowości polskiej ulotki nakazujące opuszczenie miejsca zamieszkania w określonym terminie. W czasie ataków zamieszkałe przez ludność polską i ukraińską posesje Ukraińców pozostawały nietknięte, co wskazywałoby na współpracę przynajmniej części miejscowych Ukraińców z nacjonalistami. W małżeństwach mieszanych oszczędzano zazwyczaj osoby narodowości ukraińskiej i ich dzieci tej samej płci. Niejednokrotnie zmuszano jednak takie osoby do własnoręcznego zabicia polskiego małżonka. W kazaniach duchownych grekokatolickich wielokrotnie przewijał się motyw „wypewienia kłokół z pszenicy”, przy czym za kłokół uważano obywateli narodowości polskiej. Ataki na poszczególne wsie były najczęściej zaplanowane i sprawnie zorganizowane. Między innymi w czasie napadu Ukraińców na kolonię wsi Jamelna o nazwie Mazurówka w nocy 29 września 1944 r. strzałami z broni palnej, siekierami lub bagnietami zabito ok. 60 osób. Napastnikom towarzyszyły kobiety dokonujące kradzieży mienia ofiar. Obecnie oczekuje się informacji dot. stanu archiwów IPN oraz rosyjskich i ukraińskich zasobów archiwalnych w tym zakresie. Śledztwo w toku.

S 74/02/Zi – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w okresie od 1939–1945 r. na obywatelach polskich – mieszkańcach b. pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskiego.

W toku prowadzonego postępowania łącznie przesłuchano ponad 100 osób. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w pełni wskazuje, że w latach 1939–1945 na terenie pow. Zaleszczyki nacjonałiści ukraińscy dopuścili się szeregu zbrodni na obywatelach polskich. Zeznania przesłuchanych dotychczas świadków oraz załączone przez nich dokumenty pozwoliły na ustalenie wykazu miejscowości, w których dokonano zbrodni w dawnym pow. zaleszczyckim, jak też ustalenie ofiar tych zbrodni oraz osób pokrzywdzonych – członków rodzin zabitych.

Jak stwierdzono, w latach 1939–1945 niemalże w każdej miejscowości b. pow. zaleszczyckiego miały miejsce napady. Szczególnym okrucieństwem wykazali się sprawcy w takich miejscowościach jak Nyrków, Czerwonogród, Latacz, Błyszczanka, Szczytowce, Torskie, Uhryńkowce, pałac żywcem bądź pozbawiając życia w inny, równie okrutny sposób całe rodziny. Śledztwo w toku.

S 8/04/Zi – w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1941–1945 w pow. Stanisławów, woj. stanisławowskie, na obywatelach narodowości polskiej, gdzie już jesienią 1941 r. w Mariampolu zamordowany został ks. Marcin Bosak. Wiosną 1944 r. zamordowanych zostało 10 rolników, mieszkańców Wołczkowa, wracających furmankami z Halicza, po dostarczeniu tam zboża – ich furmanki i konie zrabowano zaś w nocy z 29 na 30 marca 1944 r. w wyniku napadu dokonanego na Wołczków zginęło nie mniej niż 58 mieszkańców wsi.

Wśród szeregu dokonanych w tym czasie zbrodni brutalnością wyróżniło się dokonane w nocy z 23 na 24 kwietnia 1944 r. w Wiktorowie zabójstwo mieszkanki tej wsi i jej pięciorga dzieci, których okaleczone zwłoki zakopane zostały przez sprawców napadu na pobliskim polu. Śledztwo w toku.

S 79/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych w okresie od 1943 do 1945 r. przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich – mieszkańcach b. powiatów Mościska i Jaworów, woj. lwowskie.

Z poczynionych ustaleń wynika, iż nacjonałiści ukraińscy atakowali ludność polską zamieszkałą na obszarach wiejskich i przedmieściach, zabijali mężczyzn, kobiety i dzieci. Wielokrotnie ofiary umierały w męczarniach bądź ich zgon poprzedzały tortury. Napastnicy działali w sposób uniemożliwiający ich rozpoznanie. Napadali przeważnie w nocy, zamaskowani. U jednego z pokrzywdzonych, Janusza K., rozpoznano przestrzał stawu barkowego prawego z rozległymi ubytkami kostnymi głowy, ramieniowe i inne obrażenia.

Biegły z zakresu medycyny stwierdził, że obrażenia mogły powstać na skutek postrzelenia z karabinu pociskiem typu dum-dum. Śledztwo w toku.

S 80/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonywanych przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich w latach 1939–1945 na terenie pow. Skalał, woj. tarnopolskie.

W toku śledztwa przesłuchano łącznie 82 osoby. Przeprowadzono wstępne sprawdzenia co do zawartości rosyjskich, ukraińskich i niemieckich archiwów w celu ustalenia, czy znajdują się one w posiadaniu materiałów archiwalnych istotnych dla przedmiotu śledztwa.

Ustalono, że w zagranicznych archiwach znajdują się znaczne ilości materiałów mogących mieć istotne znaczenie dla śledztwa. Jednocześnie archiwa te poinformowały prokuratorów OK we Wrocławiu, iż nie są w stanie dokonać wyboru dokumentów istotnych dla sprawy, i zaproponowały, aby weryfikacji dokumentów dokonali prokuratorzy.

S 81/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych w okresie od 1939 r. do 1945 r. przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich – mieszkańcach b. pow. turczańskiego, woj. lwowskie.

W toku postępowania przesłuchano 108 świadków, w większości byłych mieszkańców pow. turczańskiego w woj. lwowskim. Z poczynionych ustaleń wynika, że sprawcy działali według z góry ustalonego planu, w sposób zorganizowany, a ich celem było co najmniej częściowe wyniszczenie polskiej grupy narodowej. Obecnie wykonywana jest kwerenda dot. stanu archiwów IPN oraz rosyjskich i ukraińskich zasobów archiwalnych (miejsce i rodzaj przechowywanych dokumentów) w tym zakresie. Śledztwo w toku.

S 82/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich w okresie od 1939 r. do 1945 r. na obywatelach polskich – mieszkańcach b. pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

Z poczynionych ustaleń wynika, że nacjonałiści ukraińscy atakowali ludność polską zamieszkałą na obszarach wiejskich i przedmieściach. Wielokrotnie ofiary umierały w męczarniach bądź ich zgon poprzedzały okrutne formy tortur. W nielicznych wypadkach podrzucano obywatelom narodowości polskiej ulotki nakazujące opuszczenie miejsca zamieszkania w określonym terminie, jednak pomimo stosowania się przez Polaków do takiego nakazu Ukraińcy atakowali opuszczających swoje domostwa pokrzywdzonych. Śledztwo w toku.

S 83/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych w okresie od 1939 r. do 1945 r. przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach polskich - mieszkańcach b. pow. Zborów, woj. tarnopolskie. Z poczynionych ustaleń wynika, że masowych zbrodni dokonano w miejscowościach Milno, Gontowa, Hnidawa, Białogłowy i inne, zaś w większości pozostałych wsi tego powiatu w tym w Oziernie, Trościańcu Wielkim czy Założcach ginęły pojedyncze osoby uprowadzane do pobliskich lasów, zabijane w trakcie robót polowych czy powrotu z miasta do rodzinnej wsi. Stwierdzono, iż w wyniku działań band nacjonalistów ukraińskich w miejscowości Koniuchy w dniu 12 września 1939 r. zginęło ok. 90 ofiar, wracających z frontu żołnierzy, w Gontowej 1 listopada 1944 r. – 5 ofiar i 17 grudnia 1944 r. – 15 ofiar, w Milnie 11 listopada 1944 r. – ok. 100 ofiar i 24 grudnia 1944 r. – ok. 150 ofiar, w Hnidawie 25 listopada 1944 r. – 16 ofiar. Śledztwo w toku.

S 84/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionej w latach 1939–1945 na terenie pow. żółkiewskiego, woj. lwowskie, na szkodę ludności polskiej.

W toku śledztwa ustalono, że napastnicy działali w podobny sposób, jak na innych terenach objętych masowymi mordami ludności polskiej, a do aktów szczególnego bestialstwa doszło w takich wioskach i miejscowościach jak Stanisłówka, Rokitna, Dworce, Rekliniec, Wolice, Wieczorki, Strzemień i Mosty Wielkie, gdzie nacjonałiści wymordowali całą rodzinę przesłuchanego w niniejszej sprawie jako świadka Józefa S. Śledztwo w toku.

S 85/09/Zi – podjęte z zawieszenia śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanej na obywatelach polskich przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1943–1945 na terenie pow. Sokal, woj. lwowskie. W toku śledztwa przesłuchano łącznie 89 osób. Przeprowadzono wstępne sprawdzenia co do zawartości rosyjskich, ukraińskich i niemieckich archiwów w celu ustalenia, czy znajdują się one w posiadaniu materiałów archiwalnych istotnych dla dalszego postępowania. Śledztwo w toku.

ZAŁĄCZNIK NR 2: WYDAWNICTWA

Periodyki

„Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”

Miesięcznik popularnonaukowy poświęcony dziejom Polski lat 1939–1989, zwłaszcza odkłamywaniu historii PRL. Zamieszcza rozmowy z badaczami, świadkami wydarzeń, artykuły pracowników IPN i innych historyków, archiwalia (dokumenty i zdjęcia), wspomnienia. Informuje o organizowanych przez Instytut konferencjach, uroczystościach i wystawach, głównych przedsięwzięciach badawczych i edukacyjnych, ważniejszych publikacjach. Od lipca 2006 r. na dodawanych do „Biuletynu” płytach DVD prezentujemy filmy historyczne i dokumentalne. W r. objętym sprawozdaniem ukazało się osiem numerów „Biuletynu” (w tym cztery pojedyncze o objętości ok. 116 stron i cztery podwójne o objętości 148–200 stron; do wszystkich numerów dołączono tematyczne płyty DVD). Nakład wynosi 10 000 egzemplarzy, z czego większość trafia do gimnazjów i liceów jako pomoc dla nauczycieli (historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego czy religii), a także do wybranych instytucji (zwłaszcza związanych ze szkoleniem nauczycieli). „Biuletyn” jest również wysyłany do mediów, bibliotek i osób indywidualnych w kraju i za granicą. W wolnej sprzedaży pismo można znaleźć w księgarniach, w sieci salonów EMPiK i salonach prasowych „Ruch” oraz we wszystkich punktach sprzedaży IPN, w tym w Oddziałach IPN. Po trzech miesiącach od chwili wydania każdy numer „Biuletynu” jest dostępny w formie elektronicznej na stronie internetowej Instytutu.

Numery „Biuletynu” mają zazwyczaj temat przewodni. W okresie sprawozdawczym takimi tematami były:

1. *Kresy pamiętamy!* (2009, nr 1–2; dodatek: płyta DVD z filmami Aliny Czerniakowskiej: *Semper Fidelis; Moje Wilno; Moje serce zostało we Lwowie*).
2. *GINĘLI, ratując Żydów* (2009, nr 3; dodatek: płyta DVD z filmem *Druga prawda*).
3. *Niemieckie obozy i sowieckie łagry* (2009, nr 4; dodatek: płyta DVD z filmami *Dni mojego życia...Auschwitz. Historia prawdziwa; Elżbieta Zawacka – Miałam szczęśliwe życie*).
4. *Niech zstąpi duch Twój. 2 czerwca 1974. W samo południe 4 czerwca 1989* (2009, nr 5–6; dodatek: płyta DVD z filmem Andrzeja Trzosa-Rastawieckiego *Pielgrzym* o pierwszej pielgrzymce Jana Pawła II do Ojczyzny (1979)).
5. *Oni odmówili bezpiece* (2009, nr 7; dodatek: płyta DVD ze spektaklem *Inka 1946*).
6. *Wojna i powstanie* (2009, nr 8–9; dodatek: płyta DVD z filmami: *PAST-a 1944; W lasach Piaśnicy*).
7. *Ruch ludowy przed, w czasie i po wojnie* (2009, nr 10-11; dodatek: płyta DVD ze spektaklem *O prawo głosu*).
8. *Niemcy Rosja kontra Polska* (2009, nr 12; dodatek: płyta DVD z filmem *Marsz wyzwolicieli*).

„Pamięć i Sprawiedliwość”

Periodyk „Pamięć i Sprawiedliwość” prezentuje zarówno wyniki prac badawczych prowadzonych w IPN, jak i ustalenia historyków z innych ośrodków badawczych, w tym z zagranicy. Zamieszczane są w nim rozprawy naukowe, dyskusje redakcyjne, opracowane dokumenty archiwalne, recenzje. W okresie sprawozdawczym ukazał się jeden numer „Pamięci i Sprawiedliwości”, nr 14, poświęcony okupacji niemieckiej i sowieckiej ziem polskich.

„Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” (wspólne pismo BEP i BUiAD)

Głównym celem periodyku jest pogłębienie, skoordynowanie oraz upowszechnienie prac badawczych dotyczących aparatu represji w PRL. Przyjęta formuła pisma zakłada, iż zamieszczane w nim są materiały dotyczące następujących instytucji aparatu represji: Resortu Bezpieczeństwa Publicznego PKWN, Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, wojskowych i granicznych służb specjalnych, służb więziennych, Milicji Obywatelskiej, sądownictwa i Prokuratury

oraz jednostek paramilitarnych. Pismo podzielone jest na kilka działów obejmujących: metodologię, struktury, dokumenty, wspomnienia funkcjonariuszy (dział „W oczach własnych”), biografie, recenzje i materiały bibliograficzne. Redaktorem naczelnym periodyku jest dr Zbigniew Nawrocki, dyrektor BUiAD IPN. W 2009 r. ukazał się jeden numer pisma.

„Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”

Głównym celem periodyku jest prezentowanie zagadnień dotyczących szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania archiwum IPN. Na łamach pisma są poruszane następujące kwestie: kształtowanie i przechowywanie zasobu archiwalnego, jego ewidencjonowanie, metody opracowania, tryb udostępniania, oraz budowa informatycznego systemu zarządzania zasobem archiwalnym. Pismo podzielone jest na następujące działy: archiwum, zasób archiwalny, dokumenty, varia, recenzje i kronika. W okresie sprawozdawczym ukazał się tom drugi pisma.

Publikacje książkowe (serie centralne)

Seria „Monografie”

1. Jaworski P., *Marzyciele i oportuniści. Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1939–1945*, Warszawa 2009, s. 438 (t. 48 serii).
2. Kobylarz R., *Walka o pamięć. Polityczne aspekty obchodów rocznicy powstania w getcie warszawskim 1944–1989*, Warszawa 2009, s. 496 (t. 49 serii).
3. Urynowicz M., *Adam Czerniaków – prezes getta warszawskiego*, Warszawa 2009, s. 408 (t. 50 serii).
4. Choma-Jusińska M., *Środowiska opozycyjne na Lubelszczyźnie 1975–1980*, Warszawa-Lublin 2009, s. 456 (t. 51 serii).
5. *Aparat Bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Studia*, red. J. Syrnik, Warszawa 2009, s. 344 (t. 52 serii).
6. Wardzyńska M., *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce Intelligenzaktion*, Warszawa 2009, s. 352 (t. 53 serii).
7. Ruzikowski T., *Stan wojenny w Warszawie i województwie stołecznym 1981–1983*, Warszawa 2009, s. 656 (t. 54 serii).
8. Sobór-Świdarska A., *Jakub Berman Biografia komunisty*, Warszawa 2009, s. 636 (t. 55 serii).
9. Cichoracki P., *„Droga ku anatemie” Wacław Kostek-Biernacki (1884–1975)*, Warszawa 2009, s. 504 (t. 56 serii).
10. *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009, s. 480 (t. 57 serii).
11. Leśkiewicz R., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946–1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*, Warszawa-Poznań 2009, s. 376 (t. 58 serii).
12. Sacewicz K., *Centralna prasa Polski podziemnej wobec komunistów polskich 1939–1945*, Warszawa 2009, s. 400 (t. 59 serii).

Seria „Dokumenty”

1. *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, t. 2: *Kronika wydarzeń*, cz. I, red. nauk., wybór, wstęp i oprac. F. Dąbrowski, P. Gontarczyk, P. Tomasiak, Warszawa 2009, s. 910 (t. 32 serii).
2. *Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982–1984*, t. I, red. nauk. J. Mysiakowska, wstęp J. Żaryn, wybór i oprac. J. Gołębiowski, J. Mysiakowska, A.K. Piekarska, Warszawa 2009, s. 404 (t. 33 serii).
3. *Zmierzch dyktatury. Polska lat 1986–1989 w świetle dokumentów, tom I (lipiec 1986 – maj 1989)*, wybór, wstęp i oprac. A. Dudek, Warszawa 2009, s. 532 (t. 34 serii).
4. *Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, wstęp J. Borowiec, D. Iwaneczko, wybór i oprac. J. Borowiec, Warszawa-Rzeszów 2009, s. 352+32 (t. 35 serii).

5. *Biuletyny Dzienne Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (grudzień 1954 – listopad 1956)*, wstęp M. Filipiak, oprac. W. Chudzik, M. Filipiak, J. Gołębiowski, Warszawa 2009, s. 816 (t. 36 serii).

6. Stroop J., *Żydowska dzielnica mieszkaniowa w Warszawie już nie istnieje!*, red. A. Żbikowski, IPN, ŻIH, Warszawa 2009, s. 240 (t. 38 serii).

7. *Przewrót majowy 1926 r. w oczach Kremla*, red. B. Musiał, współpraca J. Szumski, Warszawa 2009, s. 320 (t. 39 serii).

8. *Służba Bezpieczeństwa wobec przemian politycznych w latach 1988–1990. Region Łódzki*, wstęp, wybór i oprac. S. Pilarski, Warszawa 2009, s. 668 (t. 40 serii).

Seria „Konferencje”

1. *Spółeczność żydowska w PRL przed kampanią antysemicką lat 1967–1968 i po niej*, red. G. Berendt, Warszawa 2009, s. 236 (t. 37 serii).

2. *Polska Północno-Wschodnia w okresie stalinizmu – spojrzenie z perspektywy półwiecza*, red. K. Sychowicz, E. Świętochowska-Bobowik, W.F. Wilczewski, Białystok-Warszawa 2009, s. 168 (t. 38 serii).

3. *Między przymusową przyjaźnią a prawdziwą solidarnością. Czesi - Polacy - Słowacy 1938/39–1945–1989, część II*, red. P. Błażek, P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2009, s. 260 (t. 39 serii).

Seria „Studia i materiały”

1. Majchrzak G., *Kontakt operacyjny „Delegat” vel „Libella”*, Warszawa 2009, s. 224 (t. 14 serii).

2. *Studia z dziejów harcerstwa 1944–1989*, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2009, s. 248 (t. 15 serii).

Seria „Kto ratuje jedno życie...”

1. Szpytma M., *The Risk of Survival. The Rescue of the Jews by the Poles and the Tragic Consequences for the Ulma Family from Markowa*, Warszawa-Kraków 2009, s. 116 (t. 3 serii).

2. *„Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...”. Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysł, Warszawa 2009, s. 284 (t. 4 serii).

Seria „Z archiwum emigracji”

1. Iranek-Osmecki K., *Kto ratuje jedno życie... Polacy i Żydzi 1939–1945*, Warszawa 2009, s. 390 (t. 2 serii).

2. Korboński S., *W imieniu Rzeczypospolitej*, Warszawa 2009, s. 496 (t. 3 serii).

Seria „39/89”

1. Wierzbicki M., *Młodość w PRL*, Warszawa 2009, s. 196 (t. 2 serii).

Seria „Letnia szkoła historii najnowszej”

1. *Letnia szkoła historii najnowszej 2008. Referaty*, red. M. Bielak, Ł. Kamiński, Warszawa 2009, s. 200 (t. 2 serii).

Seria „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku, nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych”

1. *Holodomor. Great Famine in Ukraine 1932–1933*, Warszawa-Kijów 2009, s. 680.

Seria „Materiały pomocnicze Instytutu Pamięci Narodowej”

1. *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 3: *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009, s. 112 (t. 11 serii).

Seria „Materiały edukacyjne”

1. *Generał August Emil Fieldorf „Nil”*, wybór i oprac. W. Młynarczyk, M. Koszyńska, Warszawa 2009, s.71 (t. 4 serii).

Poza seriami

1. *Stefan Korboński 1901–1989*, red. M. Ptasńska-Wójcik, Warszawa 2009, s. 320.
2. Wysocki W.J., Wysocka M.W., *Marszałek Edward Śmigły-Rydz. Portret Naczelnego Wodza*, Warszawa 2009 s. 264.
3. *Zaczęło się w Polsce*, Oficyna Wydawnicza Wolumen, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Stowarzyszenie Pokolenie, Warszawa 2009.
4. *It all began in Poland 1939–1989*, Oficyna Wydawnicza Wolumen, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Stowarzyszenie Pokolenie, Warszawa 2009.
5. *Indeks represjonowanych, t. XVIII: Deportowani w Komi ASRR, cz. 2, Alfabetyczny wykaz 10360 Polaków i obywateli polskich wywiezionych w czerwcu 1940 i czerwcu 1941 z zachodnich obwodów Białoruskiej SRR oraz w czerwcu 1941 z Litewskiej SRR*, IPN, Ośrodek KARTA, Warszawa 2009, s. 484.
6. *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009, s. 1264.
7. Kotarba R., *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945*, Warszawa-Kraków 2009, s. 312.
8. *Okaleczone miasto – Warszawa ’39. Wojenne zniszczenia obiektów stolicy w fotografiach Antoniego Snawadzkiego*, oprac. M. Majewski, Warszawa 2009, s. 296.
9. „A więc wojna...” *Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.*, Warszawa 2009, s. 240.
10. *Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń*, wydanie II poprawione, Warszawa 2009, s. 88.
11. *The Destruction of the Polish Elite. Operation AB – Katyn*, Warszawa 2009, s. 88.
12. Pawłowicz J., *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948*, Warszawa 2009, s. 288 [dodruk].
13. Bortlik-Dźwierzynska M., Niedurny M., *Uciekinierzy z PRL*, Katowice-Warszawa 2009, s. 320.
14. „*Jesteście naszą wielką szansą*”. *Młodzież na rozstajach komunizmu 1944–1989*, red. P. Ceranka, S. Stępień, Warszawa 2009, s. 49+24.
15. Лебедев А., Пичуков В., кс. Лясковски С., *Костел и власть на Гомельщине (20-30-е годы XX в.)*, IPN, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Warszawa-Lublin- Homel 2009, s. 470.
16. *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. W. Materski, T. Szarota, Warszawa 2009, s. 354.
17. Cisek J., *Oskar Halecki. Historyk – Szermierz Wolności*, Warszawa 2009, s. 312.
18. *Polska-Ukraina: Trudne pytania*, t.11, Warszawa 2009, s. 210.
19. Cichecki B., *Z Kalisza do Krakowa. Wspomnienia z lat 1939–1945*, Warszawa 2009, s. 72.
20. „*Twórczość obca nam klasowo*”. *Aparat bezpieczeństwa wobec środowiska literackiego 1956–1990*, red. S. Ligarski, Warszawa 2009, s. 870.
21. *Bóg, Honor, Ojczyzna. Sądcecy żołnierze i generałowie w służbie niepodległej Rzeczypospolitej*, red. J. Leśniak, H. Szewczyk, Warszawa 2009, s. 132.
22. Gałęzowski M., *Pułkownik Żegota. Życie i pisma pułkownika dypl. Tadeusza Mnicha*, Warszawa 2009, s. 264.
23. *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989 – styczeń 1990*, wstęp K. Białecki, fot. J. Kołodziejski, red. J. Bednarek, W. Kujawa, A.K. Piekarska, Warszawa–Poznań 2009 (seria „Albumy”)
24. *Spętana Akademia. Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL. Materiały Służby Bezpieczeństwa (1967–1987)*, tom 1, wybór, wstęp i oprac. P. Pleskot, T. Rutkowski, Warszawa 2009, s. 544.
25. *Year of 1989 freedom*, Warszawa 2009, s. 48.

Informatory i katalogi wystaw (centralne i regionalne)

1. *The Institute of National Remembrance Guide*, Warszawa 2009, s. 44.
2. *Przewodnik po Instytucie Pamięci Narodowej*, Warszawa 2009, s. 62.
3. *Katalog publikacji IPN 2000–2008*.
4. *Oferta edukacyjna Biura Edukacji Publicznej*, Warszawa 2009, s. 24.
5. *Oferta edukacyjna Oddziału IPN w Krakowie 2009/2010*, Kraków 2009, s. 30.
6. *Oferta edukacyjna Oddziału IPN w Poznaniu 2009/2010*, Poznań 2009.
7. *Oferta edukacyjna Oddział IPN w Szczecinie 2009/2010*, Szczecin 2009.
8. *Katalog publikacji 2008–2009 cz. I*.
9. *Katalog publikacji 2008–2009 cz. II*.
10. *Kościół Niezłomny. Wystawa fotografii Jerzego Federowicza w 20. rocznicę śmierci ks. Stanisława Suchowolca*, Białystok 2009, s. 96 – katalog wystawy.
11. *Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym*, Bydgoszcz 2009, s. 40 – katalog wystawy.
12. *Akcja AB na Kielecczyźnie*, Kielce 2009, s. 24 + DVD – katalog wystawy.
13. *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Kielcach w latach 1980–1989*, Kielce 2009, s. 31 – katalog wystawy + DVD.
14. *Wrzesień 1939*, Kraków 2009, s. 37+ DVD – katalog wystawy.
15. *Twarze wadowickiej bezpieki*, Kraków 2009, s. 28 + DVD – katalog wystawy.
16. *Konfederacja Polski Niepodległej w 30. rocznicę powstania*, Kraków 2009, s. 48 + DVD – katalog wystaw.
17. Kutkowski A., Piątkowski S., „*Bądźcie bez litości*”. *Polityka okupacyjnych władz niemieckich wobec ludności polskiej w dystrykcie radomskim*, Lublin-Radom 2009 – katalog wystawy.
18. *Pamiętny rok 1989*, Łódź 2009 – katalog wystawy.
19. *Zagłada żydowskich miasteczek*, IPN, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Łódź 2009 – katalog wystawy.
20. *Woźniak wystawa rysunków – Rok Kultury Niezależnej*, Rzeszów 2009 – katalog, kalendarz.
21. *Wybory '89*, Rzeszów 2009 – informator wystawy.
22. *Podkarpacki Wrzesień 1939*, Rzeszów 2009 – katalog wystawy.
23. *Rok Kultury Niezależnej. Kontrkultura. Happening. Graffiti*, Wrocław 2009 – katalog wystawy.
24. *Koszalin 1945–1950. Historia na nowo odkryta*, Szczecin 2009 – informator wystawy.

Publikacje książkowe (wydane w seriach regionalnych)

1. *1939–2009 17 września. 70. Rocznica sowieckiej agresji na Polskę*, Białystok 2009, s. 24 + DVD.
2. *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2009 (tom 12. serii „Z archiwów bezpieki – nieznanie karty PRL”), s. 192.
3. *Album fotografii. Strajki ustrzycko-rzeszowskie*, Rzeszów 2009, s. 112.
4. *Między wierszami wierszy. Antologia poezji drugiego obiegu wydawniczego na Mazowszu (1976–1989)*, red. B. Noszczak, K. Rokicki, Warszawa 2009, s. 156 (w ramach obchodów Roku Kultury Niezależnej).
5. *Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009, s. 130.
6. Bębniak G., *Mikołów w początkach II wojny światowej*, Mikołów 2009, s. 92.
7. Banaś F., *Moje wspomnienia*, oprac. i red. nauk. M. Kalisz, E. Rączy, Rzeszów 2009, s. 200.
8. *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009, s. 492.

9. *Bydgoski Marzec 1981*, oprac. R. Gajos, Bydgoszcz – Gdańsk 2009, s. 80.
10. *Nie było czasu na strach. Z Janiną Smoleńską rozmawiają Marzena Kruk i Edyta Wnuk*, Szczecin 2009.
11. Cenckiewicz S., *Gdański Grudzień '70. Rekonstrukcja, dokumentacja, walka z pamięcią*, Gdańsk-Warszawa 2009, s. 320.
12. Ciupa R., Małachowska E., „*Oczy i uszy bezpieki*”. *Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956–1989* – katalog wystawy.
13. Dębski J., *Kadra dowódcza SZP-ZWZ-AK w Konzentrationslager Auschwitz 1940–1945*, Katowice-Oświęcim 2009, s. 558.
14. Dyrzc R., Laska J., ks. Rażny J., Zając E., *Teczka Ewidencji Operacyjnej na Księdza. Teoria i praktyka pracy operacyjnej SB*, IPN, WTN „Societas Vistulana”, Kraków 2009, s. 432 + CD.
15. *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach w latach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009, s. 484.
16. Frazik W., Musiał F., Szpytma M., Wenklar M., *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w latach 1945–1990. Informator personalny*, wyd. 2 zmienione i uzupełnione, IPN, Kraków 2009, s. 683.
17. Gąsiorowski T., *Obwód Przeworsk SZP-ZWZ-AK w latach 1939–1944/45*, IPN, Kraków 2009, s. 920.
18. *Getto Łódzkie Litzmannstadt Getto 1941–1944*, red. J. Baranowski, S.M. Nowinowski, Łódź 2009, s. 288.
19. Golik D., Musiał F., *Osądź mnie Boże... Ks. Władysław Gurgacz – kapelan Polski Podziemnej*, IPN, Kraków 2009, s. 96 – album.
20. *Harcerstwo duchowej niepodległości. Duszpasterstwo harcerskie w dokumentach Służby Bezpieczeństwa i archiwaliach środowisk harcerskich 1983–1989*, oprac. W. Hausner, M. Kapusta, IPN, WTN „Societas Vistulana”, Kraków 2009, s. 352 + CD.
21. Jagodziński J., *Bunkry na ruinach. Szkice do historii KL Stutthof-Außenlager Pölitz*, wstęp i oprac. tekstu P. Knap, Szczecin 2009, s. 160+24.
22. Jedynek M., *Kapliczka na Wykusie. Wokół powstania Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury” – „Nurt”*, ŚZŻ AK, IPN, Kielce-Wąchock-Wykus 2009, s. 40.
23. Jedynek M., *Kapliczka na Wykusie. Wokół powstania Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury” – „Nurt”*, wyd. 2 uzupełnione, IPN, Kielce 2009, s. 40.
24. *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, wstęp i red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009, s. 554.
25. Kasprzycki M., *Ludzie bezpieki w powiecie Nowy Sącz. Obsada Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego/Powiatowego Urzędu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Nowym Sączu w latach 1945–1956*, IPN, Kraków 2009.
26. Kietliński M., Zychowicz K., *W drodze do demokracji. Białostoczczyzna w latach 1988–1990*, IPN, Region Podlaski NSZZ Solidarność, Archiwum Państwowe w Białymstoku, Białystok 2009, s. 228.
27. Klementowski R., *Służba Bezpieczeństwa na ziemi lwóweckiej (1957–1990)*, Wrocław 2009, s. 296.
28. *Konfederacja Polski Niepodległej w Krakowie 1979–1990. Wybór dokumentów*, red. M. Kasprzycki, IPN, Kraków 2009, s. 620.
29. *Kościół i opozycja na Lubelszczyźnie w dokumentach SB 1971–1983*, wstęp, wybór źródeł i oprac. M. Sobieraj, Lublin 2009, s. 354.

30. Krajewski K., Łabuszewski T., Pawłowicz J., *Zapomniani bohaterowie Polski Podziemnej (ROAK i NZW na Mazowszu)*, Warszawa-Ciechanów 2009, s. 48 (seria „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”) – wydanie okolicznościowe.
31. *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956*, red. M. Krzysztofiński, K. Kaczmarowski, W. Syrka, Rzeszów-Krosno 2009.
32. *Ku prawdzie i wolności. Komunistyczna bezpieka wobec kard. Karola Wojtyły*, wybór, wstęp i oprac. M. Lasota, J. Marecki, R. Szczęch, „Niezlomni”, t. 3, red. J. Marecki, F. Musiał, IPN, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 688.
33. Kuta C., „Działacze” i „Pismaki”. *Aparat bezpieczeństwa wobec organizacji katolików świeckich w Krakowie w latach 1957–1989*, IPN, Dante, Kraków 2009, s. 480.
34. Łuczak A., Pietrowicz A., *Polityczne oczyszczenie gruntu. Zagłada elit w Wielkopolsce 1939–1941*, Poznań 2009, s. 180.
35. Mardyla P., *Duszpasterstwo w czasach stalinowskich. Władze komunistyczne wobec działalności duszpasterskiej Kościoła rzymskokatolickiego w archidiecezji krakowskiej w latach 1945–1956*, IPN, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 500.
36. Marecki J., *Zakony pod presją bezpieki. Aparat bezpieczeństwa wobec wspólnot zakonnych na terenie województwa krakowskiego 1944–1975*, IPN, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 692.
37. Marek Ł., „Kler to nasz wróg”. *Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na terenie województwa katowickiego w latach 1956–1970*, Katowice 2009, s. 652.
38. Namysł A., *Zanim nadeszła zagłada... Położenie ludności żydowskiej w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie okupacji niemieckiej*, Katowice 2009, s. 152.
39. *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2009, s. 208 (tom 11. serii „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”).
40. „Nic tu nie jest nielegalne”. *Sierpień '88 w dokumentach szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa*, red. P. Knap, A. Kubaj, Szczecin 2009, s. 304.
41. *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, IPN, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 812.
42. *Nie można uśmiercić nadziei. Reminiscencje śmierci księdza Jerzego Popiełuszki w Wielkopolsce 1984–1989*, red. W. Handke, J. Wąsowicz, Poznań 2009, s. 192.
43. *Niepodległościowe organizacje młodzieżowe na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956 w świetle dokumentów*, wybór, wstęp i oprac. B. Wójcik, Rzeszów 2009, s. 528.
44. *Oblicza zniewolenia. Między nauką a literaturą*, red. K. Brzechczyn, Poznań 2009, s. 222.
45. *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn 2009, s. 220.
46. *Opowiem Ci moją historię. Walka i losy Polaków w latach II wojny światowej. Materiały pokonkursowe*, wstęp i red. T. Bereza, Rzeszów-Jarosław 2009, s. 272.
47. *Organizacja Solidarność Walcząca w Wielkopolsce w latach 1983–1990*, red. K. Brzechczyn, P. Zwiernik, Poznań 2009, s. 204.
48. „Orła Wrona Nie Pokona”, czyli co pomagało nam przetrwać. *Śpiewnik internowanych*, wybór i oprac. E. Sułkowska-Bierezin, E. Rogalewska, Białystok 2009, s. 120.
49. *Paryż. Londyn. Monachium. Nowy Jork. Powrześnieowa emigracja niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej*, red. V. Wejs-Milewska, E. Rogalewska, IPN, Trans Humana, Białystok 2009, s. 936.
50. Piątkowski S., *Więzienie niemieckie w Radomiu 1939–1945*, Lublin 2009, s. 211.
51. *Powiat Ostrołęka w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*, (seria „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”), IPN, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2009, s. 952.
52. Puławski A., *W obliczu Zagłady. Rząd RP na Uchodźstwie, Delegatura Rządu RP na Kraj, ZWZ-AK wobec deportacji Żydów do obozów zagłady (1941–1942)*, Lublin 2009, s. 583 (monografia).

53. *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1939–1945). Wieś polska między dwoma totalitaryzmami*, t. 3, red. J. Gmitruk, E. Leniart, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, IPN, Warszawa 2009, s. 350.
54. Rosenbaum S., Tracz B., *Obozy pracy przymusowej Gliwickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego 1945–1949*, Katowice 2009, s. 326.
55. *Ruch pielgrzymkowy na Jasną Górę 1945–1989. Wybór dokumentów*, red. W.P. Właźlak, A. Sznajder, Katowice 2009, s. 484.
56. Rychert I., Sempołowicz M., *Opozycja antykomunistyczna w Trójmieście w latach 1970–1989*, Gdańsk 2009 – wydawnictwo multimedialne.
57. Rymar D.A., Bodnar Z., *Radio „Solidarność” w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1982–1989*, Szczecin 2009.
58. Sado G., *O Polskę biało-czerwoną. Ksiądz Stanisław Domański ps. „Cezary” (1914–1946)*, IPN, Jedność, Kielce 2009, s. 152.
59. Sadowski L., *Noc Lunatyków*, Kraków 2009, s. 63.
60. *Skazani na karę śmierci przez Wojskowe Sądy Rejonowe w Bydgoszczy, Gdańsku i Koszalinie (1946–1955)*, red. D. Burczyk, I. Hałagida, A. Paczoska-Hauke, Gdańsk 2009, s. 138.
61. Skubisz P., *Nocna rewolta. Antysemickie zamieszki w Szczecinie dziesiąty grudnia 1956 r.*, Szczecin 2009 s. 88.
62. Smyczek J., *Listy z Wehrmachtu*, oprac. S. Rosenbaum, Katowice 2009, s. 176.
63. Spątek R., *Jarosław Guzy u źródeł złego i dobrego. Rozmowy z pierwszym przewodniczącym Krajowej Komisji Koordynacyjnej NZS*, IPN, Warszawa 2009, s. 248.
64. *Spektagier nr 2 NKWD w Poznaniu. Dokumenty*, red. W. Handke, R. Kościański, Poznań 2009.
65. *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, IPN, Dante, Kraków 2009, s. 664.
66. Strokowski A., *Lista ofiar. Grudzień 1970 r. w Szczecinie*, Szczecin 2009, s. 140.
67. „*Studia Muzealno-Historyczne*”, Muzeum Historii Kielc, IPN, Kielce 2009, s. 462.
68. Sudoł T., *Poligon Wehrmachtu „Południe”. Organizacja, funkcjonowanie obiektu wojskowego, los ludności polskiej i żydowskiej, obozy pracy, zbrodnie niemieckie, opór społeczny i konspiracja*, Rzeszów 2009, s. 328.
69. Surdej M., *Oddział partyzancki Wojciech Lisa 1941–1948*, Rzeszów-Mielec, s. 400.
70. Szczęch R., *Zniszczyć „reakcyjny kler”. Procesy pokazowe osób współpracujących z oddziałem Jana Totha ps. „Mewa” przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Rzeszowie w latach 1949–1950*, IPN, AKADE, Kraków 2009, s. 182.
71. Szopa P., *Armia Krajowa w Strzyżowskim*, Rzeszów-Strzyżów 2009, s. 232.
72. Szóstko J., *Nasz Duszpasterz i my. Fotografie i wspomnienia hutnika w 25. rocznicę śmierci ks. Jerzego Popiełuszki*, Białystok 2009, s.144.
73. *Szczecin – źródła wiedzy o historii miasta. Od archeologii do czasów najnowszych. Pierwsza Konferencja Edukacyjna, Szczecin 9 XII 2008 r.*, red. K. Rembacz, Szczecin 2009, s.118.
74. Szulc P., *Fikcja czy rzeczywistość. Wybór audycji Polskiego Radia Szczecin z lat 1946–1989*, Szczecin 2009.
75. Szwagrzyk K., *Kryptonim „Mordercy” (Sprawa ppor. Mieczysława Bujaka). Studium prowokacji i terroru*, Wrocław 2009, s. 112.
76. Śmietanka-Kruszelnicki R., Sołtysiak M., *Rozbicie więzienia w Kielcach w nocy z 4 na 5 sierpnia 1945 r.*, IPN, Kielce 2009, s. 24.
77. Śmietanka-Kruszelnicki R., Sołtysiak M., *Rozbicie więzienia w Kielcach w nocy z 4 na 5 sierpnia 1945 r.* [wydanie 2], IPN, Kielce 2009, s. 24.
78. Toborek T., *Edward Pfeiffer „Radwan”*, Łódź 2009, s.144+16.
79. Tracz B., *Trzecia dekada. Gliwice 1971–1981*, Katowice 2009, s. 230.
80. Wenklar M., *Nie tylko WiN i PSL. Opór społeczny w powiecie tarnowskim w latach 1945–1956*, IPN, Kraków 2009.

81. *Wieluń 1 IX 1939 r.*, red. J. Żelazko, A. Ossowski, Łódź 209, s. 136.
82. *Wieluń był pierwszy. Bombardowania lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2009, s. 256+16.
83. *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1956–1970*, red. K. Białecki, Poznań 2009, s. 280.
84. *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009, s. 536.
85. *W obronie niepodległości. Antykomunizm w II Rzeczypospolitej*, red. i wstęp J. Kloczkowski, F. Musiał, wybór i oprac. H. Głębocki, J. Kloczkowski, M. Kornat, F. Musiał, B. Szlachta, Ośrodek Myśli Politycznej, IPN, Kraków 2009, s. 368 (tom 7. w serii „Polskie tradycje intelektualne”).
86. Wołek G., *Ośrodki odosobnienia w Polsce południowo-wschodniej (1981–1982)*, Rzeszów 2009, s. 368.
87. Wołoszyn J.W., „Walczyć o dusze młodzieży”. *Zmagania Związku Młodzieży Polskiej z Kościołem katolickim na Lubelszczyźnie 1948–1957*, Lublin 2009, s. 326.
88. Wróbel J., *Na bezdrożu historii. Repatriacja obywateli polskich z Zachodu w latach 1945–1949*, Łódź 2009, s. 716.
89. Wyrzykowski K., Zajączkowski S., „Lupaszka” 1939, Warszawa 2009, s. 96.
90. *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejewski, Szczecin 2009, s. 252.
91. Zawistowski A., *Kombinat. Dzieje Zambrowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego – wielkiej inwestycji planu sześcioletniego*, Warszawa-Białystok 2009, s. 414.
92. *Z dala od centrum: Rok 1968 na Pomorzu Zachodnim*, red. R. Kościelny, Szczecin 2009, s. 145.
93. *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009, s. 184.
94. Ziobron R., *Historia żołnierza tułacza. Działalność emigracyjna generała Władysława Bortnowskiego*, Rzeszów 2009, s. 504.
95. *Z przekłętego raj. Zapiski Górnoślązaków deportowanych w 1945 r. do ZSRS*, oprac. K. Banaś, S. Rosenbaum, Katowice 2009, s. 144.
96. „Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane”. *Górnośląsko-zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębnik, Katowice 2009, s. 114.

ZAŁĄCZNIK NR 3: PUBLIKACJE PRACOWNIKÓW IPN

Publikacje naukowe

1. *Agentura w działaniu. Zapis dyskusji panelowej, która odbyła się w Krakowie 7 XII 2007 r. Uczestnicy: Wojciech Frazik, dr hab. Janusz Kurtyka, dr Filip Musiał. Moderator: dr Henryk Głębocki* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
2. *Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982–1984*, t. 1, wstęp J. Żaryn, red. nauk. J. Mysiakowska, wybór i oprac. J. Gołębiowski, J. Mysiakowska, A.K. Piekarska, Warszawa 2009.
3. *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców*, red. J. Syrynk, Warszawa 2009.
4. *Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009.
5. *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
6. Badura A., Dziechciarz R., *Wobec legalnej opozycji i jej działaczy* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
7. Balbus T., „Jeden z najlepszych zastępców operacyjnych szefów WUBP”. *Plk Eliaz Koton (1915–1974)* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
8. Balbus T., Nawrocki Z., *Stanisław Imiołek, bojówkarz AL/PPR, szef WUBP w Rzeszowie, Krakowie i Wrocławiu, funkcjonariusz MBP/MSW*, „Aparat represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2008, t. 1.
9. Banaś F., *Moje wspomnienia*, opr. i red. nauk. M. Kalisz, E. Rączy, Rzeszów 2009.
10. Banaś K. [notki biograficzne] [w:] *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa województw śląskiego/katowickiego, bielskiego i częstochowskiego*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
11. Banaś K., *Kryzys w tarnogórskiej bezpiece – casus Bonifacego Pendzińskiego* [w:] *Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009.
12. Barczykowski G., Kościański R., Handke W., *Spectagier nr 2 NKWD w Poznaniu*, Poznań 2009.
13. Bartosik K., Binaszewska B., Dobies R., Graduszewski L., Horiszny P., Kończak A., Łopatka M., Madziarska A., Romanowska B., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku Delegatura w Bydgoszczy* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek i R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
14. Bechta M., ... *między Bolszewią a Niemcami. Konspiracja polityczna i wojskowa Polskiego Obozu Narodowego na Podlasiu w latach 1939–52*, Warszawa 2009 (wydanie II poprawione).
15. Bechta M., *PUBP w Ostrołęce w latach 1945–1956 (ludzie i struktury)* [w:] *Powiat Ostrołęka w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*, red. K. Krajewski, Warszawa 2009, t. 3 serii „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”.
16. Bednarek J., *Marian Beck (1907–1969). Sylwetka pierwszego kierownika PUBP w Krotoszynie* [w:] *Zmagania ze społeczeństwem. Aparat bezpieczeństwa wobec Wielkopolan w latach 1945–1956*, red. A. Łuczak, A. Pietrowicz, Poznań 2008.
17. Berendt G., *Inwigilacja społeczności żydowskiej województwa gdańskiego przez Służbę Bezpieczeństwa po 1962 r.* [w:] *Spółeczność żydowska w PRL przed kampanią antysemitką lat 1967–1968 i po niej*, red. G. Berendt, Warszawa 2009.

18. Berendt G., *Rodzina Łodejów* [w:] „*Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...*” *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
19. Berendt G., *Historia Pruszcza Gdańskiego do 1989 r.*, red. B. Śliwiński, Pruszcz Gdański 2008 [rozdziały: III Lata 1920–1945, IV Lata 1945–1989].
20. Berendt G., *Straty osobowe polskich Żydów w okresie II wojny światowej* [w:] *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. T. Szarota, W. Materski, Warszawa 2009.
21. Berendt G., *Dzieje Łęborka*, red. J. Borzyszkowski, Łębork-Gdańsk 2009 [część IV: *W Republice Weimarskiej i Trzeciej Rzeszy (1919–1945)*; [rozdziały: I *W cieniu wielkiej polityki*, II *Spółeczność łęborska w latach 1919–1945*, III *Miejska codzienność*, IV *Druga wojna światowa w Łęborku i okolicy*].
22. Bereza T., *Kolektywizacja wsi w powiecie krośnieńskim w latach 1948–1956* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944 – 1956*, red. Cz. Nowak, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów-Krosno 2009.
23. Bereza T., *Obrona linii Sanu między Radymnem a Kuryłówką (do 11 września 1939 r.)*, „Cieszanowskie Zeszyty Regionalne” 2009, z. 3.
24. Bereza T., *Okupacja sowiecka w powiecie lubaczowskim* [w:] *Wojna i pamięć. Przewodnik po Miejscach Pamięci Narodowej na terenie powiatu lubaczowskiego*, Lubaczów 2009.
25. Bereza T., *Sprawa Józefa Cencory*, „Cieszanowskie Zeszyty Regionalne” 2009, z. 2.
26. Bereza T., *Strajk ustrzycki (grudzień 1980–luty 1981)* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
27. Bereza T., Chmielowiec P., Grechuta J., *W cieniu „Linii Mołotowa”. Ochrona granicy ZSRR z III Rzeszą między Wisznią a Sołokiją w latach 1939–1941*, Rzeszów 2002 [dodruk 2009].
28. *Bezpieka a społeczeństwo – zakres rzeczywistej kontroli. Zapis dyskusji panelowej, która odbyła się w Krakowie 6 XII 2007 r. Uczestnicy: prof. dr hab. Tomasz Gąsowski, prof. UMCS dr hab. Janusz Wrona, dr hab. Zdzisław Zblewski. Moderator: dr Maciej Korcuć* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
29. „*Bez pomocy nie damy rady*”. *Notatki gen. W. Anoszkina z rozmowy W.G. Kulikowa z W. Jaruzelskim w dniu 9 grudnia 1981 r.*, „Biuletyn IPN” 2009, nr 12 (107).
30. Bębnik G., *Mikołów w początkach II wojny światowej*, Mikołów 2009.
31. Bębnik G., „*Górale byli i nadal pozostają niczym więcej, jak tylko pewną osobliwością*”. *Niemiecki urzędnik o góralach i idei Goralenvolk*, „Arcana” 2009, nr 89.
32. Bębnik G., *Bytomscy „Afrykanie”. Przyczynek do udziału Górnoszlązaków w niemieckich podbojach kolonialnych*, „Confinium. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte” 2008, nr 3 [rok wydania 2009].
33. Bębnik G., *Der vergessene Direktor. Eine Notiz aus der Geschichte des Grubenrettungswesens in Oberschlesien*, „Confinium. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte” 2008, nr 3, [rok wydania 2009].
34. Bębnik G., *Duchowni diecezji katowickiej i cieszyńskiej Kościoła ewangelicko–augsburskiego jako obiekt działań operacyjnych służb bezpieczeństwa Polski Ludowej* [w:] *Polski protestantyzm w czasach nazizmu i komunizmu*, red. J. Kłaczek, Toruń 2009.
35. Bębnik G., *Grupa Armii „Południe” w kampanii polskiej 1939 r. – kilka problemów*, [w:] *Mokra 2009. 70. rocznica bitwy pod Mokrą i wybuch II wojny światowej na ziemi kłobuckiej – materiały konferencyjne*, Kłobuck 2009.
36. Bębnik G., Ryt J., *Walki o Rybnik we wrześniu 1939 r.*, [w:] *Rybnik i powiat rybnicki w okresie II wojny światowej*, red. B. Kloch, D. Keller, Rybnik 2009.
37. Bębnik G., *Jeszcze o kopalni „Michał” w 1939 r. Niemieccy uczestnicy walk – próba socjologicznej analizy zbiorowości*, „Siemianowicki Rocznik Muzealny” 2008, nr 7.

38. Bębniak G., *Kim był Bertold Hildebrandt? Przyczynek do dziejów pewnego nieporozumienia w dziejach śląskiego Września 1939 r.*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 2009, nr 5.
39. Bębniak G., *Wieluń, 1 września 1939 r.* [w:] *Wieluń był pierwszy. Bombardowania lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.*, Łódź 2009.
40. Białycki K., *Władze wobec poznańskiego Klubu Inteligencji Katolickiej w latach 1956–1970* [w:] *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1956–1970*, red. K. Białycki, Poznań 2009.
41. Białycki K., *Walcząc o przetrwanie. Ewangelicy reformowani w pierwszych lat po II wojnie światowej* [w:] *Polski protestantyzm w dobie totalitaryzmów XX wieku*, red. J. Kłaczek, Toruń 2009.
42. Białycki S., *Brakowanie i niszczenie dokumentacji SB w województwie opolskim w latach 1987–1990. Ustalenia wstępne*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
43. Białycki S., Stefanicki M., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
44. Białycki D., *Archiwum Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie* [w:] *Olsztyńskie archiwa. Informator*, red. D. Kasperek, Olsztyn 2009.
45. Białycki D., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku Delegatura w Olsztynie* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
46. *Biuletyny Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego. Grudzień 1954 – listopad 1956*, wstęp M. Filipiak, oprac. W. Chudzik, M. Filipiak, J. Gołębiowski, Warszawa 2009.
47. *Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie*, oprac. zbiorowe [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
48. Bielak M., *Ewakuacja żołnierzy polskich z Francji do Wielkiej Brytanii i Afryki Północnej w latach 1940–1941* [w:] *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2008*, Warszawa 2009.
49. *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
50. Bocheński A., *Między Rosją a Niemcami*, oprac. M. Zakrzewski, Kraków-Warszawa 2009.
51. Bogaczewicz S.A., *Bp Paweł Latusek. Sentire cum Ecclesia* [w:] *W obronie Ojczyzny i Kościoła. Komunistyczna bezpieka wobec biskupów polskich*, red. J. Marecki, F. Musiał, Kraków 2008 [rok wydania 2009].
52. Bogaczewicz S.A., *Działania resortu bezpieczeństwa wobec ks. kard. Bolesława Kominka w latach 1945–1974. Zarys zagadnienia* [w:] *Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek prekursor pojednania polsko-niemieckiego*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, Wrocław 2009.
53. Borowiec J., *Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, Warszawa-Rzeszów 2009.
54. Borowiec J., *Zbrodnie popełnione na Żydach przez oddział Gwardii Ludowej „Iskra” w świetle dokumentów sądowych* [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
55. Bortlik-Dźwierzynska M., Niedurny M., *Uciekinierzy z PRL*, Katowice-Warszawa 2009.
56. Bortlik-Dźwierzynska M., *Ochrona przemysłu* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
57. Brożyniak A., Gliwa M., *Terka-Wołkowyja 1939–1947. Mikrohistoria konfliktu ukraińsko-polskiego* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
58. Brożyniak A., *Sprawa księdza Jana Lewiarza, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”* 2008, nr 1 (6), Rzeszów 2008 [publikacji nie uwzględniono wykazie za 2008 r.].

59. Brożyniak A., *UPA w Bieszczadach* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
60. Brożyniak A., Ziobron R., *Prawosławie w Bieszczadach po II wojnie światowej* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
61. Brzechczyn K., *Obraz Rosji Sowieckiej na łamach baptystycznego miesięcznika „Słowo Prawdy”* [w:] *Polski protestantyzm w czasach nazizmu i komunizmu*, red. J. Kłaczek, Toruń 2009.
62. Brzechczyn K., *Postłowie* [w:] Chris Lorenz, *Przekraczanie granic. Eseje z filozofii historii i teorii historiografii*, tłum. M. Bobako, R. Dziergwa, Poznań 2009.
63. Brzechczyn K., *Spółeczna rola uczonego a rola tajnego współpracownika organów bezpieczeństwa państwa. O wpływie posttotalitarnego dziedzictwa*, „Politeja” 2009, nr 1.
64. Brzechczyn K., *O modelach rewolucji* [w:] K. Brzechczyn (red.) *Oblicza komunistycznego zniewolenia*, Poznań 2009.
65. Brzechczyn K., *Methodological Peculiarities of History in the Light of Idealizational Theory of Science* [w:] *Idealization XIII: Modeling in History* red. K. Brzechczyn, Poznań Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities, t. 97, Amsterdam/New York: Rodopi.
66. Brzechczyn K., *Program polityczny Organizacji „Solidarność Walcząca”* [w:] *Organizacja Solidarność Walcząca w Wielkopolsce w latach 1983–1990*, red. K. Brzechczyn, P. Zwiernik, Poznań 2009.
67. Brzechczyn K., Zwiernik P., *Przedmowa* [w:] *Organizacja Solidarność Walcząca w Wielkopolsce w latach 1983–1990*, red. K. Brzechczyn, P. Zwiernik, Poznań 2009.
68. Brzechczyn K., *Przedmowa*, [w:] *Oblicza komunistycznego zniewolenia*, red. K. Brzechczyn Poznań 2009.
69. Budrewicz L., *Z PRL do Polski. Wspomnienia z niejednego podwórka (1976–1989)*, red. M. Kała, G. Waligóra, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
70. Bułhak M., *Strajk w hucie Stalowa Wola w sierpniu 1988 r.* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
71. Bułhak W., *Wokół misji Józefa H. Retingera do kraju, kwiecień–lipiec 1944 r.*, „Zeszyty Historyczne”, Paryż 2009, z. 168.
72. Bułhak W., Paczkowski A., „Przyjaciele radzieccy”. *Współpraca wywiadów polskiego i sowieckiego 1944–1990*, „Zeszyty Historyczne”, Paryż 2009, z. 167.
73. Bułhak W., Paczkowski A., *Soviet friends. Relations between the Soviet and Polish security services in the years 1944–1990* [w:] *NKVD/KGB activities and its cooperation with other secret services in Central and Eastern Europe. Anthology of an International Conference*, Prague 2009 [poszerzona wersja angielska tekstu opublikowanego w „Zeszytach Historycznych”].
74. Bułhak W., *Kierunki badań nad udziałem Wojska Polskiego w Operacji „Dunaj”* [w:] *Aparat bezpieczeństwa, propaganda a Praska Wiosna. Zbiór materiałów z konferencji międzynarodowej*, Praga 2009.
75. Bułhak W., *Z szafy pancerniej oficera Wydziału XIV Departamentu I MSW* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, [red.] W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
76. Bułhak W., *Kierunki badań nad udziałem Wojska Polskiego w Operacji „Dunaj”. Materiały Zarządu II (wywiadu) SG WP przechowywane w archiwum IPN* [w:] *Spiegostwo, wywiad, państwo*, red. C. Taracha, Lublin 2009.
77. Bułhak W., *Krótki kurs dezinformacji*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 12 [naukowa analiza publikacji rosyjskiego wywiadu red. gen. L.F. Sockowa, *Tajemnice polskiej polityki. Zbiór dokumentów 1935–1945*, Moskwa 2009].
78. *Bunkry na ruinach. Szkice do historii KL Stutthof-Außenlager Pölitz*, red. P. Knap, Szczecin 2009.

79. Busse K., *Wybory 1989 w oficjalnej prasie radomskiej* [w:] *Wybierzmy wolność. Wybory parlamentarne w czerwcu 1989 r. w Radomiu i regionie radomskim*, red. K. Słowiński, Radom 2009.
80. *Bydgoski Marzec 1981*, oprac. R. Gajos, Bydgoszcz-Gdańsk 2009.
81. Byszuk D., Kublicka J., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
82. Chabrom E., *Próby wychowania „nowego człowieka” a rzeczywistość szkolna na przykładzie dzierżoniowskich szkół średnich w pierwszych latach powojennych* [w:] *Dzierżoniów – wieki minione*, red. D. Adamski, S. Ligarski, T. Przerwa, Dzierżoniów 2009.
83. Chamionek I., *Grabież dóbr kultury i ich windykacja z wykorzystaniem instrumentów karnoprawnych na przykładzie sprawy dokumentów Zakonu Krzyżackiego i obrazu Francesco Guardiiego „Schody pałacowe”* [w:] *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 3. *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009.
84. Chmielowiec K., *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupiej w Przemyślu w latach 1944–1965* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
85. Chmielowiec P., *Działania operacyjne Służby Bezpieczeństwa wobec biskupa Ignacego Tokarczuka i kurii biskupiej w Przemyślu w latach 1966–1989* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
86. Chmielowiec P., *Urząd Bezpieczeństwa–Służba Bezpieczeństwa w Bieszczadach. Struktury–ludzie–działalność* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
87. Chojnacki P., Morawski R., *Digitalizacja i opracowanie fotografii z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej w systemie „ZEUS”*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
88. Choma-Jusińska M., *Środowiska opozycyjne na Lubelszczyźnie 1975–1980*, Warszawa-Lublin 2009.
89. Choma-Jusińska M., „Zmieniajcie rzeczywistość”. *Duszpasterstwo akademickie o. Ludwika Wiśniewskiego w Lublinie w latach 1972–1981* [w:] „Jesteście naszą wielką szansą”. *Młodzież na rozstajach komunizmu 1944–1989*, red. P. Ceranka, S. Stępień, Warszawa 2009.
90. Chrzanowski R., Nadarzyńska A., *Materiały audiowizualne zgromadzone w archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 2.
91. Chrzanowski R., Nadarzyńska A., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
92. Churska K., *Konferencja «Wolne media? Środowisko dziennikarskie w 1989 r.» – Szczecin, 19–20 listopada 2009 r.*, „Dzieje Najnowsze” 2009, nr 4.
93. Ciaputa P., *Okres Polski Ludowej 1944–1989* [w:] *Z kart historii radomskiej Policji. W 90 rocznicę uchwalenia ustawy o Policji Państwowej*, red. S. Kowalik, Radom 2009.
94. Ciupa R., *Wokół technik katowickiej Służby Bezpieczeństwa w latach 60. Obserwacja „figuranta” i system znaków porozumiewawczych*, „Confinium. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte” 2008, nr 3 [rok wydania 2009].
95. Ciupa R., [notki biograficzne] [w:] *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
96. Czapski G., *Młodzież z partią się rozliczy*, „In Gremio” 2009, nr 4.
97. Czyżewski A., *Andrzeja Werblana wizja historii najnowszej. Wystąpienie Andrzeja Werblana na obradach Sekcji Historycznej przy Wydziale Nauki KC PZPR w dniu 10 VI 1970 r.* [w:] *Klio Polska. Studia i materiały z dziejów historiografii polskiej po II wojnie światowej*, t. 4, red. A. Wierzbicki, Warszawa 2009.

98. Czyżewski P. [recenzja], *Słownik biograficzny białostocko-tomżyńsko-suwałski*, z. 1–3, Białystok 2002–2005, Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Białymstoku, „Verbum Nobile” 2008, t. 18 [rok wydania 2009].
99. Dardzińska J., *Konrad Królik (1931–2001), naczelnik Wydziału „W” WUSW we Wrocławiu*, „Aparat represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, t. 1.
100. Dąbrowski D., *Organizacja wywiadu polskiego na terenie Czechosłowacji w 1938 r. Zarys problemu badawczego*, „Východočeské listy historické” 2008, nr 25.
101. Dębski J., *Kadra dowódcza SZP–ZWZ–AK w Konzentrationslager Auschwitz 1940–1945*, Katowice–Oświęcim 2009.
102. Dubiański W., Dziuba A., Dziurok A., *Struktury i kadry wojewódzkiej bezpieki [w:] Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, wstęp i red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, oprac. zespół, Katowice 2009.
103. Dudek A., *Zakończenie [w:] Zaczęło się w Polsce 1939–1989*, red. A. Niegowska, Warszawa 2009 [Wersja angielska *In conclusion... [w:] It all began in Poland*, red. A. Niegowska, Warszawa 2009.].
104. Dudek J., *Amnestia jako środek walki aparatu bezpieczeństwa z podziemiem niepodległościowym na przykładzie Lubelszczyzny*, „Zeszyty Historyczne WiN” 2009, nr 30.
105. Dyrz R., Laska J., ks. Rażny J., Zajac E., *Teczka Ewidencji Operacyjnej na Księdza. Teoria i praktyka pracy operacyjnej SB*, Kraków 2009.
106. Dzienis-Todorczuk M., *Ankiety GKBZpNP i OKBZpNP jako źródło wiedzy o represjach hitlerowskich wobec Polaków udzielających pomocy Żydom [w:] „Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...” Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa-Katowice 2009.
107. Dzienis-Todorczuk M., *Gołembiewscy ratowali mnie moje życie... [w:] „Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...” Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa-Katowice 2009.
108. *Dzierżoniów–wieki minione*, red. D. Adamska, S. Ligarski, T. Przerwa, Wrocław 2009.
109. Dziuba A., [notki biograficzne] [w:] *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
110. Dziuba A., *Folwark PPR. Relacje polityczne w powiecie grodkowskim w latach 1945–1948*, „Szkice Archiwalno–Historyczne, 2009.
111. Dziuba A., *Komunistyczny akt kreacji. Kształtowanie się relacji politycznych w 1945 r. w powiecie tarnogórskim [w:] Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009.
112. Dziuba A., Misiak B., *Wobec wsi i rolnictwa [w:] Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
113. Dziuba A., Węgrzyn D., *Wobec konspiracji politycznej [w:] Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
114. Dziuba A., *Wobec partii politycznych i administracji [w:] Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
115. Dziurok A. [notki biograficzne] *R. Januszewski, S. Morel [w:] Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
116. Dziurok A., *Aparat bezpieczeństwa wobec biskupów i kurii katowickiej w latach 1945–1956 [w:] Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.

117. Dziurok A., Dziuba A., *Wstęp* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
118. Dziurok A., Dziuba A., *Zakończenie* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
119. Dziurok A., *Lager Schwientochlowitz – Eintrachthütte* [w:] *Lexikon der Vertreibungen. Deportation, Zwangsaussiedlung und ethnische Säuberung im Europa des 20. Jahrhunderts*, hsg. von K. Kaiserová, D. Myeshkov, K. Ruchniewicz.
120. Dziurok A., Musiał B., „*Bratni rabunek*”. *O demontażach i wywózce sprzętu z Górnego Śląska w 1945 r.* [w:] *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.
121. Dziurok A., *W walce z Kościołem i wolnością wyznania* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
122. Dziurok A., *Złudna odwilż. Lata 1956–1970* [w:] *Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009.
123. Dźwigał T., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
124. Fedorowicz W., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
125. Fenrych Z., „*Popiełuszko*” *na terenie Oddziału IPN w Poznaniu* [w:] *Nie można uśmiercić nadziei. Reminiscencje śmierci księdza Jerzego Popiełuszki w Wielkopolsce 1984–1989*, red. ks. J. Wąsowicz SDB, Poznań 2009.
126. *Fikcja i rzeczywistość. Wybór audycji z Polskiego Radia Szczecin 1946–1989*, wybór i oprac. P. Szulc, Szczecin 2009.
127. Filip M., *Przebudzenie* [w:] „*Twórczość obca nam klasowo*”. *Aparat represji wobec środowiska literackiego 1956–1990*, red. A. Chojnowski, S. Ligarski, Warszawa 2009 [wspólnie z J. Autuchowiczem].
128. Fornal P., *Michał Barć (1903–1979), żołnierz ZWZ–AK, informator, agent celny, tajny współpracownik UB–SB o pseudonimach „Andrzej”, „Bąk”, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”* 2009, nr 1.
129. Fornal P., *Preidl Jan Roman (1913–1992)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
130. Fornal P., *Zamach na Ludwika Bojanowskiego, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie (24 listopada 1945 r.)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
131. Fornal P., *Żydzi w strukturach aparatu bezpieczeństwa na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956* [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
132. Frazik W., *Struktura organizacyjna Urzędu Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1956 w świetle aktów normatywnych* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
133. Frazik W., *Struktury organizacyjne Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1956–1990* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
134. *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
135. Furman L., *Problem zgodności ustawy z dnia 22 kwietnia 1964 r. z Konstytucją RP oraz z międzynarodową Konwencją o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych*

- i zbrodni przeciwko ludzkości* [w:] *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 3, *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009.
136. Gabrel D., *Obchody i sympozjum z okazji 50-lecia centralnego Urzędu Administracyjnego Sądownictwa Krajowego ds. Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu* [w:] *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t.3, *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009.
137. Gałaj A., Abramowicz S., *Bombardowanie Wielunia 1 września 1939 r. Rozważania na podstawie śledztwa OKŚSzpNP w Łodzi* [w:] *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t.3, *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009.
138. Gałaszewska-Chilczuk D., *Wpływ Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego na kształtowanie się opozycji antykomunistycznej w Polsce*, „Ethos” 2009, nr 85–86.
139. Gałęzowski M., *Orlęta Warszawy. Organizacja Orląt Związku Strzeleckiego w Warszawie. Działalność przedwojenna, konspiracyjna i losy powojenne*, Warszawa 2009.
140. Gałęzowski M., *Pułkownik „Żegota”. Życie i pisma pułkownika dypl. Tadeusza Münnicha*, Warszawa 2009.
141. Gałęzowski M., *Pułkownik „Żegota”. Życie pułkownika dypl. Tadeusza Münnicha (1893–1959)* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
142. Gałęzowski M., *„Orlęta” Związku Strzeleckiego w Warszawie. Przyczynek do dziejów polityki obronnej II RP w latach trzydziestych*, „Przegląd Historyczno–Wojskowy” 2009.
143. Gałęzowski M., *Bronisław Banasik*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
144. Gasztold-Señ P., *Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald” – charakterystyka stowarzyszenia* [w:] *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2008*, red. M. Bielak, J. Kamiński, Warszawa 2009.
145. Gąsiorowski T., *Obwód Przeworsk SZP–ZWZ–AK 1939–1944/45*, Kraków 2009.
146. *Getto Łódzkie/Litzmannstadt Getto 1940–1944*, red. J. Baranowski i S.M. Nowinowski, Łódź 2009.
147. Gliwa M., *Przesiedlenia ludności ukraińskiej z Bieszczad Zachodnich w latach 1944–1947* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
148. Głębocki H., *Pion III (Wydział III i Wydział III–1) krakowskiej Służby Bezpieczeństwa – zarys działalności (1975–1989)* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
149. Golik D., *Tadeusz Dymel – bohater czy konfident*, „Rocznik Sądecki” 2009, t. 3.
150. Golon M., *Pomorska oblawa. Deportacje Polaków z Pomorza do obozów NKWD w ZSRR w 1945 r.* [w:] *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. T. Szarota, W. Materski, Warszawa 2009 [skrótowa wersja tego tekstu: *Deportacje Polaków z Pomorza do obozów NKWD w ZSRR w 1945 r.* [w:] *Przez Sybir na ziemię gdańską, część druga*, red. C. Riedl, Gdańsk 2009].
151. Gontarczyk P., *Aleksander Kwaśniewski w dokumentach Służby Bezpieczeństwa. Fakty i interpretacje*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”, 2009 nr 1.
152. Graczyk R., *Monsieur Enigme*, „Zeszyty Historyczne” 2009, z. 168.
153. Graczyk R., *Próby wpływania na „Tygodnik Powszechny” przez TW „CK”/„Kace”* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
154. Graduszewski L., *Sposób dokumentowania pracy operacyjnej WUBP i WUdsBP w Bydgoszczy na podstawie resortowych aktów normatywnych*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
155. Grosicka M., *Działalność niepodległościowa Kazimierza Bogacza ps. „Bławat”, „Wiktor”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.

156. Grosicka M., *Spis internowanych z Regionu Świętokrzyskiego. Ośrodek Odosobnienia w Kielcach*, „Studia Muzealno–Historyczne” 2009, t. 1.
157. *Handbuch der kommunistischen Geheimdienste in Osteuropa 1944–1991*, red. Ł. Kamiński, K. Persak, J. Gieseke, Göttingen 2009.
158. Hałagida I., *Kościół grekokatolicki w ostatniej dekadzie PRL*, „Peremyński Archieparchalni Widomosti” 2009, nr 8.
159. Hałagida I., *Raport Departamentu IV MSW dotyczący katolickich obchodów milenium chrztu Rusi w Polsce w 1988 r.*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej” 2008 nr 1 [rok wydania 2009].
160. Hałagida I., *Działania aparatu bezpieczeństwa PRL wobec ks. mitr. Stefana Dziubiny* [w:] *Aparat bezpieczeństwa PRL wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Studia nad zagadnieniem*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
161. Hausner W., Kapusta M., *Harcerstwo duchowej niepodległości. Duszpasterstwo harcerskie w dokumentach Służby Bezpieczeństwa i archiwaliach środowisk harcerskich 1983–1989*, Kraków 2009.
162. *Holodomor. The Great Famine In Ukraine 1932–1933*, oprac. zbiorowe, Warsaw–Kiev 2009.
163. Hytrek-Hryciuk J., *Rola funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa w planowym wysiedleniu ludności niemieckiej z Dolnego Śląska* [w:] *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Studia nad zagadnieniem*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
164. Hytrek-Hryciuk J., *PSL a kwestia polskiej granicy zachodniej* [w:] *PSL w realiach społeczno–politycznych Dolnego Śląska drugiej połowy lat 40–tych XX w.*, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
165. Hytrek-Hryciuk J., *Działalność wrocławskich ewangelików w Festung Breslau* [w:] *Festung Breslau 1945. Historia i pamięć*, red. T. Głowiński, Wrocław 2009.
166. Hytrek-Hryciuk J., *Ludność niemiecka a żołnierze Armii Czerwonej (Radzieckiej) na Dolnym Śląsku 1945–1948. Zarys problematyki* [w:] *Materiały II Szkoły Letniej Historii Najnowszej 2008 r.*, red. M. Bielak, Ł. Kamiński, Warszawa 2009.
167. *Idealization XIII: Modeling in History*, red. K. Brzechczyn, Poznań Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities, t. 97, Amsterdam/New York: Rodopi.
168. Ignatiew R., „Polska doktryna nieprzedawnienia zbrodni nazistowskich” [w:] *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t.3, *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009.
169. Ignatiew R., „Praktyka śledztw OKŚZpNP w Białymstoku prowadzonych w sprawie zbrodni nazistowskich popełnionych na obywatelach polskich narodowości żydowskiej” [w:] *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t.3, *Nazizm*, red. R. Ignatiew R., Kura A., Warszawa 2009, 50–56
170. Jakimek-Zapart E., *Syczyło Włodzimierz*, *Polski Słownik Biograficzny*, z. 189.
171. *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. nauk. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
172. Jagodzińska A., *Byłem tylko nr 11424 i 22036 – Ks. Kanonik Leon Stępiak, więzień Dachau i Gusen 1940–1945*, Warszawa 2009.
173. Jedynek M., *Kapliczka na Wykusie. Wokół powstania Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury” – „Nurt”*, Kielce–Wąchock–Wykus 2009.
174. Jedynek M., *Kapliczka na Wykusie. Wokół powstania Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury” – „Nurt”*, wyd. 2 uzupełnione, Kielce 2009.
175. Jedynek M., *Sprawa Operacyjnego Sprawdzenia krypt. „Wykus” – rozpracowanie uroczystości kombatanckich żołnierzy AK „Ponurego” i „Nurta”*, „Zeszyty Historyczne Win–u” 2009, nr 30.

176. „Jesteście naszą wielką szansą”. *Młdzież na rozstajach komunizmu 1944–1989*, red. P. Ceranka, S. Stępień, Warszawa 2009.
177. Jodczyk K., Muczyński A., Zwolski M., *Lista kobiet internowanych w Gołdapi (styczeń–lipiec 1982 r.)* [w:] *Kobiety internowane. Gołdap 1982*, [katalog wystawy] wydanie II, red. E. Rogalewska, Białystok 2009.
178. Joniec G., *Biogram Cyglera Czesława* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
179. Joniec G., *Biogram Głowackiego Mikołaja* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
180. Joniec G., *Biogram Lelucha Jana* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
181. Joniec G., *Biogram Maćko Stefana* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
182. Joniec G., *Biogram Pietruszyńskiego Stefana* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
183. Joniec G., *Ludzie tomaszowskiej bezpieki. Portret zbiorowy* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
184. Joniec G. [oprac.], *Postanowienie o umorzeniu śledztwa w sprawie zabójstwa Wacka Michała* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
185. Joniec G., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1945. Struktura organizacyjna, obsada personalna oraz główne kierunki działań operacyjnych* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
186. Joniec G., Romanek J., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
187. Józef Smyczek. *Listy z Wehrmachtu*, oprac. S. Rosenbaum, Katowice 2009.
188. Kaczmarek K., *Działania aparatu bezpieczeństwa wobec ks. Prymasa Stefana Wyszyńskiego w czasie Jego internowania w Komańczy (1955–1956)* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
189. Kaczmarek K., *Okoliczności śmierci Kazimierza Człowiekowskiego ps. „Niemsta” 19 IV 1954 r.* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956*, red. Cz. Nowak, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów-Krosno 2009.
190. Kaczmarek K., *Sprawa „Listu otwartego” Adama Doboszyńskiego do prezydenta Władysława Raczkiewicza i gen. Kazimierza Sosnkowskiego (luty–maj 1943 r.)*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
191. Kaczmarek K., *W opozycji do rządu gen. Władysława Sikorskiego – historia pisma „Walka” (1941–1943)* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
192. *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, wstęp i red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
193. Kalbarczyk S., „Inny świat” *Gustawa Herlinga-Grudzińskiego jako źródło historyczne. Próba analizy* [w:] *Oblicza komunistycznego zniewolenia. Między nauką a literaturą*, red. K. Brzechczyn, Poznań 2009.
194. Kalbarczyk S., [rec.] J. Jakowlewa, *Pols’a protiv SSSR 1939–1953*, Moskwa 2007, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
195. Kalbarczyk S., *Ludność wiejska w kręgu oddziaływania sowieckiego aparatu represji na okupowanych Kresach Wschodnich 1939 – 1941* [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego, t. 3 (1939–1945). Wieś polska między dwoma totalitaryzmami*, red. J. Gmitruk, E. Lenart, Warszawa 2009.

196. Kalisz M., *Katarzyna i Sebastian Kazakowie – cisi bohaterowie z Brzozy Królewskiej* [w:] „*Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...*”. *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysł, Warszawa 2009.
197. Kalisz M., *Nasi sąsiedzi Steinlaufowie*, „*Rocznik Sądecki*”, t. XXXVI, Nowy Sącz 2009.
198. Kalisz P., *Litewskie podziemie na Suwalszczyźnie do 1950 r.* [w:] *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców 1944–1989*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
199. Kalisz P., *Obsada personalna Ośrodka Odosobnienia w Gołdapi* [w:] *Kobiety Internowane. Gołdap 1982* [katalog wystawy], wydanie II, red. E. Rogalewska, Białystok 2009.
200. Kamiński Ł., *Doświadczenie roku 1968 a kryzys polski w latach 1980–1981* [w:] *Aparat bezpieczeństwa, propaganda a Praska Wiosna. Zbiór materiałów z konferencji międzynarodowej, Praga 7–9 września 2008 r.*, Praga 2009.
201. Kamiński Ł., *Od PRL do III RP. Województwo legnickie w meldunkach SB (IV 1989 – V 1990)* [w:] *J.S. Smalewski, Wybraliśmy wolność. 4 czerwca 1989*, Legnica 2009.
202. Kamiński Ł., *Polacy – Żydzi – komunizm 1945–1968. Próba nowego spojrzenia* [w:] *Spółeczność żydowska w PRL przed kampanią antysemicką lat 1967–1968 i po niej*, red. G. Berendt, Warszawa 2009.
203. Kamiński Ł., *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w 1968 roku* [w:] *Wokół Marca '68 na Dolnym Śląsku*, red. J. Hytrek-Hryciuk, W. Trębacz, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
204. Kamiński Ł., *Polsko* [w:] *Svědómí Evropy a komunismus*, Praha 2009.
205. Kamiński Ł., *První živá pochodeň ve východním bloku. Ryszard Siwiec (1909–1968)* [w:] *Jan Palach '69*, red. P. Blažek, P. Eichler, J. Jareš, Praha 2009.
206. Kamiński Ł., *Siwiec, Palach, Kalanta – zrozumieć niepojęte* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
207. Kamiński Ł., *Władze PRL i społeczeństwo polskie wobec Orędzia biskupów polskich* [w:] *Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek. Prekursor pojednania polskoniemieckiego*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, Wrocław 2009.
208. Kamiński Ł., *Wybory 4 czerwca społeczeństwo potraktowało jak plebiscyt* [w:] *J.S. Smalewski, Wybraliśmy wolność. 4 czerwca 1989*, Legnica 2009.
209. Kamiński Ł., *Zkušénost roku 1968 a polská krize 1980–1981* [w:] *Bezpečnostní aparát, propaganda a Pražské jaro. Sborník mezinárodní konferenci pořádané v Praze ve dnech 7.-9. září 1008*, Praha 2009.
210. Kamiński Ł., *Związki zawodowe w PRL* [w:] *Wolne Związki Zawodowe z perspektywy trzydziestu lat. Materiały pokonferencyjne, Katowice 21 lutego 2008*, red. J. Neja, Katowice 2008 [rok wydania 2009].
211. Kardela P., *Mieczysław Sałkowski – naczelnik Wydziału IV olsztyńskiej SB*, „*Rocznik Mazurski*” 2009, t. XIII.
212. Kardela P., *Północno–Amerykańskie Studium Spraw Polskich i jego znaczenie w utrzymaniu linii niepodległościowej Kongresu Polonii Amerykańskiej* [w:] *Powrześniowa emigracja niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej*, red. E. Rogalewska, V. Wejs-Milewska, Białystok 2009.
213. Kardela P., *Roland Kiewlicz (1911–1984), oficer wywiadu w II RP, dziennikarz, tajny współpracownik SB o pseudonimie „Lemiesz”* [w:] „*Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989*”, 2009, nr 1 (7).
214. Kardela P., *Służba Bezpieczeństwa wobec olsztyńskiej młodzieży akademickiej po Marcu '68* [w:] *Warmia i Mazury w 90–lecie odzyskania przez Polskę niepodległości*, red. B. Gaziński, Olsztyn 2009.
215. Kardela P., *Służba Bezpieczeństwa wobec wyborów parlamentarnych 1989 r. w województwie olsztyńskim* [w:] *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn 2009.
216. Kardela P., *Wprowadzenie* [w:] *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn 2009.

217. Kardela P., [rec.] S. Cenckiewicz, *Tadeusz Katelbach. Biografia polityczna (1897–1977)*, „Dzieje Najnowsze” 2009, nr 2.
218. *Karnawał (1980–1981)* [w:] *Zaczęło się w Polsce 1939–1989*, red. A. Niegowska, Warszawa 2009 [Wersja angielska: *The carnival (1980–1981)* [w:] *It all began in Poland*, red. A. Niegowska, Warszawa 2009].
219. Kasprzycki M., *Ludowcy w PUBP w Nowym Sączu w pierwszym okresie jego działalności*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
220. Kasprzycki M., *Oświadczenie kpt. Józefa Muniaka, funkcjonariusza Departamentu III Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1(7).
221. Kasprzycki M., *Twarze sądeckiej bezpieki. Obsada personalna Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego–Powiatowego Urzędu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Nowym Sączu w latach 1945–1956*, Kraków 2009.
222. Kenar T., *Ruch Młodej Polski w opinii ugrupowań neoendekich w PRL* [w:] *Nie ma życia bez swobody. 30 lat Ruchu Młodej Polski (1979–2009)*, red. K. Marulewska, A. Meller, A. Lewandowski, Toruń 2009.
223. Kirszak J., *Kazimierz Sosnkowski. Wybór pism*, Biblioteka Narodowa Ossolineum (wybór, wstęp, oprac.), Wrocław 2009.
224. Kirszak J., *K. Sosnkowskiego listy do rodziny*, „Przegląd Historyczno–Wojskowy” 2008, nr 5.
225. Kirszak J., *Pamiętnik kapitana Stefana Turkowskiego*, „Pamięć i Przyszłość” 2009, nr 5.
226. Klementowski R., *Służba Bezpieczeństwa na ziemi lwóweckiej (1957–1990)*, Wrocław 2009.
227. Klementowski R., *Skazani na uran – wspomnienia żołnierzy Batalionów Pracy* [w:] „Studia nad Faszyzmem i Totalitaryzmem” 2009, t. XXXI.
228. Klementowski R., *Modelowe boksowanie ze światem* [w:] „Pamięć i Przyszłość” 2009, nr 3.
229. Klementowski R., *Wilhelm Billig (1906–1985)* [w:] *Wokół Marca '68 na Dolnym Śląsku*, Wrocław 2008.
230. Kleszczyński B., *Autobusem w Bieszczady. Z dziejów osobowej komunikacji samochodowej* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
231. Knap P., *Leon Sowiński – uczestnik akcji „Synteza”* [w:] *Wywiad i kontrwywiad w świecie*, red. W. Wróblewski, Szczecin 2009.
232. Knap P., *„Wśród nas i z nami”. Michaił Gorbaczow w Szczecinie (13 lipca 1988 r.)* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
233. Knap P., *„Zawsze baliśmy się Niemców, gdyż mogli oni nas zabić”* [w:] *„Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...”. Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysł, Warszawa 2009.
234. Knap P., *Wokół akcji „Synteza”. Działalność wywiadowcza Polaków wobec fabryki benzyny syntetycznej w Policach (1941–1945)*, Szczecin 2009.
235. Kolasa K., *Likwidacja placówek oświatowo-wychowawczych ss. Salezjanek w Łodzi*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2008, nr 1 [rok wydania 2009].
236. Kolasa K. [oprac.], *Nota edytorska oraz Pogrzeb ks. Jerzego Popiełuszki we wspomnieniach Edwina Klessy* [w:] *Nie można uśmiercić nadziei. Reminiscencje śmierci księdza Jerzego Popiełuszki w Wielkopolsce 1984–1989*, red. W. Handke, J. Wąsowicz SDB, Poznań 2009.
237. Kolasa K., *Obrońcy wolnego szkolnictwa. Siostra Maria Aleksandrowicz (1913–1985)* [w:] *Bohaterowie trudnych czasów*, zbiór IV, Łódź 2009.
238. Kolasa K., Wąsowicz J., *Posługa duszpasterska salezjanów podczas strajków studenckich w Łodzi 21.01–18.02.1981 r. Wybór tekstów źródłowych*, „Seminare” 2009, t. 26.

239. Kolasa K., Wąsowicz J., *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim 1919–2009. Wybór materiałów źródłowych* [w:] *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim 1919–2009. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz SDB, Piła 2009.
240. Kolasa K., Rabięga R., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
241. Koller S. [rec.], *Jan Paweł II w Łodzi – w dwudziestą rocznicę wizyty*, red. M. Przybysz, ks. M. Różański, J. Wróbel, Łódź 2007, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
242. Komaniecka M., *Piony pomocnicze SB w Krakowie na przykładzie lat 70. i 80.* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
243. *Komunizmas – Dievui mestas iššukis: Religiniai komunizmo kritikos aspektai Mariano Zdziechowskio raštuose* red. B. Szlachta, M. Zakrzewski, „Metraštis” 2008, z. XXXI.
244. *Konfederacja Polski Niepodległej w Krakowie w latach 1979–1990. Wybór dokumentów*, oprac. M. Kasprzycki, Kraków 2009.
245. Kopka B., *Polska-Niemcy. Wojna i pamięć*, red. J. Kochanowski, B. Kosmala, Warszawa-Poczdám 2009.
246. Kopka B., *Przegląd głównych instytucji aparatu represji III Rzeszy Niemieckiej, Związku Socjalistycznych Republik Sowietkich i Polski Ludowej* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
247. Kopka B., [rec.] *Jürgen Stroop, Żydowska dzielnica mieszkaniowa w Warszawie już nie istnieje!*, oprac. A. Żbikowski, „Dzieje Najnowsze” 2009, nr 4.
248. Korkuć M., *Operacje prowokacyjne. Przyczynek do dyskusji o metodach pracy operacyjnej UB na przykładach z województwa krakowskiego* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
249. Korkuć M., *Ordery i odznaczenia w III Rzeczypospolitej (do 2005 r.)* [w:] *Polityka wobec historii*, t. 2, Warszawa 2009.
250. Korkuć M., *Polityka orderowa PRL* [w:] *Polityka wobec historii*, t. 1, Warszawa 2009.
251. Korkuć M., *Sytuacja militarno-polityczna obszaru okołobabiogórskiego w latach 1939–1945*, „Rocznik Babiogórski” 2009.
252. Kosiński P., *Rozmowa z wrogiem. Ankieta kontrwywiadowcza 308. Oddziału Rozpoznania Frontowego Wehrmachtu dotycząca Powstania Warszawskiego*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
253. Kosiński P., *Wojna i okupacja w pamięci zbiorowej Polaków (1944–1989)* [w:] *Polska-Niemcy. Wojna i pamięć*, red. J. Kochanowski, B. Kosmala, Warszawa 2009.
254. Kosiński P., *Krieg und Besatzungszeit in der Erinnerung der Volksrepublik Polen (1944–1989)* [w:] *Deutschland, Polen und der Zweite Weltkrieg. Geschichte und Erinnerung*, Hrsg. von Jerzy Kochanowski und Beate Kosmala, Potsdam 2009.
255. Kościański R., *Kontrola nastrojów i komentarzy wśród społeczeństwa w związku z procesami poznańskich robotników w 1956 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 2.
256. Kościelna B., *Naznaczeni, potępieni i sprzedani. Z dziejów „ekskluzji” w PRL na przykładzie osób wyrzuconych z pracy po protestach robotników z Czerwca 76 r. w Szczecinie*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
257. Kościelna B., *Wbrew propagandzie sukcesu. Społeczeństwo Pomorza Zachodniego wobec indoktrynacji*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
258. *Kościół i opozycja na Lubelszczyźnie 1971–1983*, red. M. Sobieraj, Lublin 2009.
259. Kotarba R., *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945*, Warszawa-Kraków 2009.
260. Krajewski K., *Podziemie niepodległościowe w powiecie Ostrołęka po 1944 r. Kalendarium działań zbrojnych podziemia niepodległościowego na terenie powiatu Ostrołęka*

- (XII 1944 – XII 1954) [w:] *Powiat Ostrołęka w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*, red. K. Krajewski, Warszawa 2009, t. 3 serii „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”.
261. Krajewski K., *Konspiracyjne organizacje młodzieżowe na terenie województwa mazowieckiego w latach 1945–1956* [w:] *Młodzież na rozstajach komunizmu*, Warszawa 2009.
262. Krajewski K., *Rosjanie i obywatele Związku Sowieckiego innych narodowości w Armii Krajowej* [w:] *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.
263. Krajewski K., Łabuszewski T., *Wyzwolenie? Terror sowiecki w dokumentach Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj* [w:] *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.
264. Krajewski K., Łabuszewski T., *Zamordowani mordercy. Sprawa „V Kolumny”* „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
265. Krajewski K., Żebrowski L., *Nieprawdziwa historia braci Bielskich. Komentarz historyczny*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
266. Krężolek E., *Aparat bezpieczeństwa wobec środowiska akademickiego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach w latach 70. XX w.*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2009, t. 1.
267. Krężolek E., *Sprawozdanie z konferencji naukowej „Obserwacja, manipulacja, współpraca. Dziennikarze i naukowcy a aparat bezpieczeństwa w Polsce Ludowej”*, „Dzieje Najnowsze” 2009, nr 2.
268. *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956*, red. Cz. Nowak, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów-Krosno 2009.
269. Krupa W., Malczak L., Marszałek T., Salbert D., Wiecha Ł., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
270. Krzewicki W., *Środowisko studenckie w latach 1985–1989 w Opolu na podstawie wybranych dokumentów i korespondencji opolskiego Wydziału III Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych* [w:] *Młodzież kontra system. Rola opozycji młodzieżowej w walce o niepodległość w latach 1945–1989*, red. M. Świder, Opole 2009.
271. Krzewicki W., *Opór społeczny w Brzegu wobec wojsk sowieckich stacjonujących w mieście w latach 1945–1993* [w:] *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.
272. Krzysztofiński M., *Ludzie krośnieńskiej PPR* [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1956*, red. Cz. Nowak, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów-Krosno 2009.
273. Krzysztofiński M., Sychowicz K., *W kręgu „Bizancjum”* [w:] „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2008, nr 1(6).
274. Krzysztofiński M., *Radianska Rosja proty Rymo–Katołyckoji Cerkwy na terenach „imperiji zła” (narys problematyki)*, „Kołehija. Czasopys Instytutu religijnych nauk sw. Tomy Akwińskoho u Kyjewi” 2009, nr 4 (17): *Z podij martyrołohiw Katołyckoji Cerkwy XX st.*
275. Krzysztofiński M., *Stawłennia arch. Ihnatija Tokarczuka do komunizmu*, „Kołehija. Czasopys Instytutu religijnych nauk sw. Tomy Akwińskoho u Kyjewi” 2009, nr 4 (17): *Z podij martyrołohiw Katołyckoji Cerkwy XX st.*
276. Krzysztofiński M., Sychowicz K., *W kręgu Bizancjum „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”*, 2008, nr 1 (6) (nie uwzględniono w wykazie w 2008 r.).
277. *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie 1944–1954*, t. 1, red. A.T. Filipek, M. Krzysztofiński, Lublin 2009.
278. *„Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...”*. *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
279. *Ku prawdzie i wolności. Komunistyczna bezpieka wobec kard. Karola Wojtyły*, red. J. Marecki, F. Musiał, Kraków 2009.
280. Kura A., *Kościół wobec pracy ludzkiej na roli a państwo komunistyczne* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Rernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek Z.K. Wójcik Kraków 2009.

281. Kura A., *Martyrologia wsi polskiej w okresie II wojny światowej w świetle śledztw Instytutu Pamięci Narodowej [w:] Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t.3 *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2009.
282. Kura A., *NSZZ RI „Solidarność” – od rejestracji do delegalizacji*, „Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego” 2009, nr 25.
283. Kura A., *Rozprute sztandary – z Franciszkiem Gryciukiem*, Antonim Kurą, Mateuszem Szpytmą rozmawia A. W. Kaczorowski, „Biuletyn IPN” 2009 nr 10–11.
284. Kura A., *Ściganie zbrodni nazistowskich, a sprawa polskich dokumentów w Ludwigzburgu [w:] Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 3, *Nazizm*, red. R. Ignatiew, A. Kury, Warszawa 2009.
285. Kural Z., „Orlik”, „Korczyk”, *Z Korca do Krakowa. Wołyniak w krakowskiej konspiracji harcerskiej*, oprac. F. Musiał, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
286. Kurkiewicz M., [rec.] *W Łodzi za „późnego Gierka”. Niezależność najwięcej kosztuje. Relacje uczestników opozycji demokratycznej w Łodzi 1976–1980*, oprac. L. Próchniak, S.M. Nowinowski, M. Filip, Łódź 2008), „Więź” 2009, nr 7.
287. Kurpierz T., Węgrzyn D., *Działalność śledcza [w:] Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
288. Kurpierz T., *Strajki i inne formy oporu studenckiego na katowickich uczelniach w latach 1980–1989 [w:] Katowice. W 143. rocznicę uzyskania praw miejskich. W 40-lecie powstania Uniwersytetu Śląskiego – szkolnictwo i nauka na Górnym Śląsku*, red. A. Barciak, Katowice 2009.
289. Kurpierz T., Węgrzyn D., *W walce z podziemiem zbrojnym [w:] Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
290. Kurpierz T., *Zygmunt Lasocki 1867–1948. Polityk i działacz społeczny*, Toruń 2009.
291. Kuśnierz R., *Polacy pomagający Żydom w zakładach zbrojeniowych „Hasag” w Skarżysku-Kamiennej (z materiałów byłej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach) [w:] „Kto w takich czasach Żydów Przechowuje?...” Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
292. Kuta C., „Działacze” i „Pismaki”. *Aparat bezpieczeństwa wobec organizacji katolików świeckich w Krakowie w latach 1957–1989*, Kraków 2009.
293. Kuta C., *Działania SB wobec Oddziału Wojewódzkiego Stowarzyszenia PAX w Krakowie w latach 1957–1989 [w:] Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009
294. Kuźniar-Plota M., *Informacja o stanie śledztwa S 38/04/Zk w sprawie Zbrodni Katyńskiej* [składana od 2005 r.], „Zeszyty Katyńskie” 2009.
295. Leniart E., *Usiłowanie zmiany ustroju państwa oraz usiłowanie usunięcia organów władzy jako zbrodnie stanu. Zarys problemu*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, nr 53, Seria Prawnicza, Prawo 7, Rzeszów 2009.
296. Leniart E., *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (1946–1967)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, nr 56, Prawo 8, Rzeszów 2009.
297. Leśkiewicz R., *Sprawa obiektowa kryptonim „Debiut”. Pierwszy Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich w Przemyślu (1986 r.) w zainteresowaniu Służby Bezpieczeństwa*, „Przeгляд Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
298. Leśkiewicz R., *Wybrane problemy dotyczące badania procesów archiwotwórczych na przykładzie zasobu archiwalnego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu [w:] Historia. Archiwistyka. Informacja naukowa. Prace dedykowane Profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu*, red. M. Świgoń, Olsztyn 2009.

299. Leśkiewicz R., *Wychowanie religijne chłopstwa warmińskiego w epoce nowożytnej* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
300. Leśkiewicz R., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946–1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*, Warszawa-Poznań 2009.
301. Leśkiewicz R., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946–1955). Procesy archiwotwórcze (autoreferat rozprawy doktorskiej)*, „Dzieje Najnowsze” 2009, nr 4
302. *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2008. Referaty*, red. M. Bielak, Ł. Kamiński, Warszawa 2009.
303. Ligarski S., *Agencja we Wrocławskim Teatrze Pantomimy* [w:] „Aparat Represji w Polsce Ludowej” 2009, nr 1(7).
304. Ligarski S., *Opozycja to neostalinizm, jakiego nie znacie* [w:] *Dzierżoniów – wieki minione*, red. D. Adamska, S. Ligarski, T. Przerwa, Wrocław 2009.
305. Ligarski S., „Polski” *Dzierżoniów* [w:] *Dzierżoniów – wieki minione*, red. D. Adamska, S. Ligarski, T. Przerwa, Wrocław 2009.
306. Ligarski S., *PSL w karykaturze. Rekonesans badawczy na przykładzie „Szpilek” 1945–1947* [w:] *PSL w realiach społeczno-politycznych Dolnego Śląska drugiej połowy lat czterdziestych XX w.*, wstęp i oprac. J. Syrnyk, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
307. Ligarski S., *Twórcy Grudnia '70*, „Pamięć i Przyszłość” 2009, nr 4.
308. Ligarski S., *Wrocławscy twórcy wobec marca '68* [w:] *Wokół Marca '68 na Dolnym Śląsku*, materiały pokonferencyjne, red. J. Hytrek-Hryciuk, W. Trębacz, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
309. *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w latach 1945–1990. Informator personalny*, oprac. W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, wyd. 2 zmienione i uzupełnione, Kraków 2009.
310. Lulek J., *Na śmierć wychodził spokojnie. Wspomnienia z procesu BW WiN i PAS NZW w Tarnowie*, oprac. M. Wenklar, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
311. Łabuszewski T., *Działania operacyjne PUBP w Ostrołęce w latach 1945–1956*, [w:] *Powiat Ostrołęka w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*, red. K. Krajewski, Warszawa 2009, t. 3 serii „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”.
312. Łabuszewski T., Krajewski K., *Wyzwolenie? Terror sowiecki w dokumentach Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj* [w:] *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.
313. Łabuszewski T., Krajewski K., *Zamordowani mordercy. Sprawa „V Kolumny”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
314. Łapiński P., *Sądownictwo wojskowe w województwie białostockim w latach 1944–1955 (zarys problematyki)* [w:] *Polska północno-wschodnia w okresie stalinizmu – spojrzenie z perspektywy półwiecza*, red. K. Sychowicz, W. Wilczewski, E. Świętochowska-Bobowik, Białystok 2009.
315. Łuczak A., *Polityka namiestnika Kraju Warty wobec polskiego dziedzictwa kulturalnego*, „Kronika Miasta Poznania” 2009, nr 2.
316. Łuczak A., *Struktury konspiracyjne Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu (1939–1945)*, „Kronika Miasta Poznania” 2009, nr 3, t. II.
317. Łukasiewicz S., *PRL wobec Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej* [w:] *W czasie wojny i pokoju. Szpiegostwo jako instrument polityki państwa*, red. C. Taracha, Lublin 2009 [pierwodruk: *Od Piłsudskiego do Wałęsy. Studia z dziejów Polski w XX wieku*, red. K. Persak i in., Warszawa 2008].
318. Łysakowski P., *Glosa do Orędzia Biskupów Polskich...*, „Rocznik Polsko-Niemiecki” 2009, nr 17.
319. Majchrzak G., *Kontakt operacyjny „Delegat” vel „Libella”*, Warszawa 2009.

320. Majchrzak G., *Polskie radio w stanie wojennym w świetle dokumentów kontrwywiadu PRL (Departament II Ministerstwa Spraw Wewnętrznych)*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
321. Majchrzak G., *Polská tajná služba w Pražé jaro* [w:] *Bezpečnostní aparát, propaganda a Pražské Jaro. Sborník k mezinárodní konferenci 7.–9. září 2008*, Praha 2009.
322. Majchrzak G., *Služba Bezpečnosti PRL a Praska Wiosna* [w:] *Aparat bezpieczeństwa, propaganda a Praska Wiosna. Zbiór materiałów z konferencji międzynarodowej w Praga, 7–9 września 2008 r.*, [Praga]: Ústav pro studium totalitních režimů; Instytut Pamięci Narodowej, 2009.
323. Małyszka A., *Komitet Obywatelski „Solidarność” w Swarzędzu w 1989 r.*, „Zeszyty Swarzędzkie” 2009, nr 1.
324. Małyszka A., *Marzec '68 w Swarzędzu*, „Zeszyty Swarzędzkie” 2009, nr 1.
325. Małyszka A., *Nieuzasadnione żądania budowy. Władze województwa poznańskiego wobec budownictwa kościelnego w latach 1957–1970* [w:] *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w latach 1956–1970*, red. K. Białecki, Poznań 2009.
326. Małyszka A., *Solidarność Walcząca w poznańskim podziemiu 1983–1990, pierwsze spojrzenie na relacje z innymi organizacjami opozycyjnymi* [w:] *Organizacja Solidarność Walcząca w Wielkopolsce w latach 1983–1990*, red. K. Brzechczyn, P. Zwiernik, Poznań 2009.
327. Małyszka A., „...Zwracamy się z usilną prośbą o pozwolenie na budowę kościoła w Kobylnicy...”. *Dokumenty dotyczące powstania parafii w Kobylnicy*, „Zeszyty Swarzędzkie” 2009, nr 1.
328. Marciniak R., *Wpływ Służby Bezpečnosti na walki frakcyjne w łonie nomenklatury partyjnej województwa koszalińskiego w 1968 r.* [w:] *Z dala od centrum. Rok 1968 na Pomorzu Zachodnim. Materiały pokonferencyjne*, red. R. Kościelny, Szczecin 2009.
329. Marcinkiewicz A., *Akta dotyczące żołnierzy PSZ na Zachodzie w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
330. Marcinkiewicz M., *Szaleńcy, którzy wymarzyli sobie niepodległość. Ruch Młodej Polski w Gorzowie Wielkopolskim. Spotkanie organizacji 12–13 czerwca 1979 r.* [w:] *Nie ma życia bez swobody. 30 lat Ruchu Młodej Polski*, red. K. Marulewska, A. Lewandowski, A. Meller, Toruń 2009.
331. Marecki J., *Działania aparatu bezpieczeństwa wobec bernardynów z klasztoru w Kalwarii Zebrzydowskiej w latach 1945–1975. Zarys problematyki* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpečnosti i Służba Bezpečnosti w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
332. Marecki J., *Kronika Szkoły Podstawowej we Wrocance. 1942–1999*, Krosno 2009.
333. Marecki J., *Wpływ religii chrześcijańskiej na obrzędowość ludową na ziemiach Europy Środkowo-Wschodniej* [w:] *Współczesność wspólnot chrześcijańskich w perspektywie socjologicznej*, red. P. Grygiel, D. Wojakowski, Rzeszów 2009.
334. Marecki J., *Zakony pod presją bezpieki. Aparat bezpieczeństwa wobec wspólnot zakonnych na terenie województwa krakowskiego 1944–1975*, Kraków 2009.
335. Marek Ł., „Kler to nasz wróg”. *Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na terenie województwa katowickiego w latach 1956–1970*, Katowice 2009.
336. Marek Ł., [notki biograficzne] [w:] *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, wstęp i red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
337. Marek Ł., *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii katowickiej w latach 1956–1970* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
338. Marek Ł., *Historia „jednego” krzyża* [w:] *Kościół Mariacki w Katowicach. Fakty i ludzie*, cz. III, red. R. Brom, A. Suchoń, J. Śliwiok, Katowice 2009.
339. Marek Ł., *Skrobol Anzelm (1931–1990)* [w:] *Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922–2008*, red. ks. J. Myszor, Katowice 2009.
340. Marek Ł., *Struktury SB odpowiedzialne za inwigilację kurii katowickiej (1956–1970)*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2009, t. 42, z. 1.

341. Marek Ł., *Szkic do dziejów siemianowickich ośrodków pracy więźniów*, „Siemianowicki Rocznik Muzealny” 2008, nr 7.
342. *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, t. 2: *Kronika wydarzeń*, cz. 1, red. nauk. F. Dąbrowski, P. Gontarczyk, P. Tomasiak, Warszawa 2009.
343. Mazanowska I., *Polityka podatkowa władz państwowych wobec Kościoła katolickiego w Polsce w okresie 1956–1970, na przykładzie wybranych zagadnień dotyczących zgromadzeń zakonnych na terenie diecezji chełmińskiej* [w:] *Diecezja chełmińska w czasach komunizmu (1945–1990)*, t. 2, red. W. Polak, W. Rozynekowski, J. Sziling, Pelplin 2009.
344. *Między wierszami wierszy. Antologia poezji drugiego obiegu na Mazowszu*, red. B. Noszczak, K. Rokicki, Warszawa 2009.
345. Milewski J.J., *Doświadczenia polskiego totalitaryzmu* [w:] *Res gestae Meridionales et Orientales*, red. E. Bagińska, Białystok 2009.
346. Milewski J.J., *Socjaliści polscy i socjaliści żydowscy w Białymstoku – udany dialog* [w:] *Poszukiwanie pamięci i dialog – Białystok 65 lat później*, Białystok 2009.
347. Musiał F., *Funkcjonowanie SB w województwie nowosądeckim w latach 80. w świetle kontroli wewnętrznych* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
348. Musiał F., *Mity historyczne – mity polityczne* [w:] *Rzeczpospolita 1989–2009. Zwykłe państwo Polaków?*, red. J. Kłoczkowski, Kraków 2009.
349. Musiał F., *Pierwsze lata działalności Wydziału IV SB KW MO w Krakowie* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
350. Musiał F., *Wydział IV SB w Krakowie w latach 1975–1978* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z. K. Wójcik, Kraków 2009.
351. Musiał F., *Zeszyt esbeka. Notatki sierż. Jana Brzozowskiego z kursu operacyjnego dla nowo przyjętych funkcjonariuszy SB (14 X – 15 XI 1974 r.)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 7.
352. Muszyński W., *Komory gazowe w KL Warschau. Meldunki Centrali Służby Wywiadowczej NSZ o zainstalowaniu w Warszawie niemieckich komór gazowych*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
353. Miedziński P., *Ikony Szczecina – Fotografia jako źródło do badań nad historią miasta* [w:] *Szczecin – źródła wiedzy o historii miasta. Od archeologii do czasów najnowszych*, red. K. Rembacka, Szczecin 2009.
354. Miedziński P., *Ikony Grudnia – Stycznia – o fotografiach z tamtych dni*, „Pamięć i Przyszłość” 2009, nr 4.
355. Nagel P., *Konferencja „Polacy w Guberni Archangielskiej w XIX–XX wieku”. Pułtusk 4–9 grudnia 2007 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
356. Namysło A., *Zanim nadeszła zagłada... Położenie ludności żydowskiej w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie okupacji niemieckiej*, Katowice 2009.
357. Namysło A., „Problem żydowski” w materiałach katowickiej SB w okresie kampanii antysyjonistycznej [w:] *Spółeczność żydowska w PRL przed kampanią antysemitką lat 1967–1968 i po niej*, red. G. Berendt, Warszawa 2009.
358. Namysło A., [rec.] *Jan Andrzej Młynarczyk, Sebastian Piątkowski, Cena poświęcenia. Zbrodnie na Polakach za pomoc udzielaną Żydom w rejonie Ciepłowa*, „Zagłada Żydów. Studia i materiały” 2009, nr 5.
359. Namysło A., *Mniejszości wyznaniowe po II wojnie światowej* [w:] *Monografia Będzina*, red. A. Glimos-Nadgórska, t. III, Będzin 2008 [nie uwzględniono w bibliografii za 2008 r.].
360. Namysło A., *Tak się po cichu szeptało: Kto w takich czasach Żydów przechowuje?... Małżeństwo Prześlaków z Jaworzna* [w:] „Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...” *Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w okresie okupacji*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.

361. Namysło A., *Żydzi w Będzinie w okresie okupacji hitlerowskiej (1939–1943)* [w:] *Monografia Będzina*, red. A. Glimos-Nadgórska, t. III, Będzin 2008 [nie uwzględniono w bibliografii za 2008 r.].
362. Neja J., *Harbin jako przestrzeń życia i działalności Polonii mandżurskiej* [w:] *Polskie ślady na Dalekim Wschodzie. Polacy w Harbinie*, red. A. Furier, Szczecin 2009.
363. Neja J., *Strajk w Fabryce Zmechanizowanych Obudów Ścianowych „Fazos” w Tarnowskich Górach w sierpniu 1980 r. i jego konsekwencje* [w:] *Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009.
364. *Nic tu nie jest nielegalne. Sierpień '88 w dokumentach szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa*, red. P. Knap, A. Kubaj, Szczecin 2009.
365. „*Nie było czasu na strach*”. *Z Janiną Wasiłojć-Smoleńską rozmawiają M. Kruk, E. Wnuk*, Gdańsk-Szczecin 2009.
366. Noszczak B., *Działania aparatu bezpieczeństwa wobec biskupa Czesława Kaczmarska (1953–1956)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 2.
367. Noszczak B., *Okoliczności utworzenia Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (1954 r.)*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
368. Noszczak B., *Przejęcie przez państwo burs i internatów prowadzonych przez instytucje wyznaniowe (sierpień 1954 r.)*, „Nasza Przeszłość” 2009, t. 112.
369. Noszczak B., *Spotkanie kierownika Urzędu do spraw Wyznań Kazimierza Kąkola z prymasem Wyszyńskim (Choszczówka, 12 X 1979 r.)*, „Zeszyty Historyczne” 2009, nr 169.
370. Nowacki Sz., Wyrzykowski M., „*Nic tu nie jest nielegalne*”. *Sierpień 88 w dokumentach szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa*, Szczecin 2009.
371. Nowinowski S.M., Sitarek A., Trębacz M., Wiatr E., *Zarys historii getta łódzkiego/Litzmannstadt Getto 1940–1944* [w:] *Getto łódzkie/Litzmannstadt Getto 1940–1944*, red. J. Baranowski, S.M. Nowinowski, Łódź 2009.
372. *Oblicza komunistycznego zniewolenia*, red. K. Brzechczyn, Poznań 2009.
373. *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku. Delegatura w Bydgoszczy*, oprac. zbiorowe [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009
374. *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie*, oprac. zbiorowe [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009
375. *Okaleczone miasto – Warszawa '39. Wojenne zniszczenia obiektów stolicy w fotografiach Antoniego Snawadzkiego*, oprac. M. Majewski, Warszawa 2009.
376. Olaszek J., *Obraz podziemnej „Solidarności” w oficjalnej prasie* [w:] *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2007*, red. M. Bielak, Ł. Kamiński, Warszawa 2008.
377. Olaszek J., *Publicystyka polityczna na łamach poznańskiego dwutygodnika „Solidarność Walcząca”* [w:] *Organizacja Solidarność Walcząca w Wielkopolsce w latach 1983–1990*, red. P. Zwiernik, K. Brzechczyn, Poznań 2009.
378. *Organizacja Solidarność Walcząca w Wielkopolsce w latach 1983–1990*, red. P. Zwiernik, K. Brzechczyn, Poznań 2009.
379. Orzechowski P., *Referendum 1946 r. i wybory 1947 r. w gminie Swarzędz*, „Zeszyty Swarzędzkie” 2009, nr 1.
380. Osiński T., *Участие местных органов общей администрации Народной Польши в акции регистрации военных ущербов в 1944–1946 годах на примере люблинского воеводства* [w:] *Джерела локальної історії: методи дослідження, проблеми інтерпретації, популяризація (Наукові записки : збірник праць молодих вчених та аспірантів Том 19 : Книга I)*, Київ 2009.
381. Osiński T., *Некоторые аспекты борьбы казначейской охраны с преступлениями во вред спиртовой и табачной монополий на территории люблинского воеводства (1944–1951)* [w:] *Історія торгівлі, податків та мита*, за ред. О. О. Дячка Дніпропетровськ 2009.

382. Osiński T., *Uwagi na temat wartości „listy kwalifikacyjnej” jako narzędzia weryfikacji urzędników w Polsce w pierwszych latach powojennych (na przykładzie list kwalifikacyjnych pracowników Okręgowego Inspektoratu Ochrony Skarbowej w Lublinie i podległych mu jednostek terenowych)* [w:] *Dzieje biurokracji w Polsce*, t. II, red. A. Górak, D. Magier, Siedlce-Lublin 2009.
383. Osiński T., „Żyd czy Polak, co to za różnica?”. Janina i Aleksander Psujkowie „Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata” [w:] „Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...” *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009
384. Osiński T., „Pamiętają mordercę”. SS-Oberscharführer Hugo Raschendorfer w zeznaniach mieszkańców Chełma [w:] *Chełm nieznan. Ludzie, miejsca, wydarzenia*, Chełm 2009.
385. Ossowski A., *Luftwaffe – przeciw ludności cywilnej regionu łódzkiego (1–17 września 1939 r.)* [w:] *Wieluń był pierwszy. Bombardowanie lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2009.
386. Oszytko J., *Pomarcowa działalność naukowa Maurycego Horna* [w:] *Marzec '68 z czterdziestoletniej perspektywy*, red. D. Kisielewicz, M. Świder, Opole 2009
387. Ozga M., *Funkcjonariusze zaangażowani uczuciowo. Kilka uwag na temat czystek antysemitycznych w aparacie bezpieczeństwa Pomorza Zachodniego w czerwcu 1967 r.* [w:] *Z dala od centrum. Rok 1968 na Pomorzu Zachodnim*, red. R. Kościelny, Szczecin 2009.
388. Oziębłowski M., Szczerba A., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie. Delegatura w Kielcach* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009
389. Paczoska-Hauke A., *Życie polityczne w powiecie tucholskim w latach 1945–1956*, „Zapiski Tucholskie” 2008 nr 4 [rok wydania 2009].
390. Paczoska-Hauke A., Rabant T., *Postawy Niemców wobec Polaków w powiecie kościerskim w okresie II wojny światowej* [w:] *Kościierzyna i powiat kościerski w latach drugiej wojny światowej 1939–1945*, red. A. Gąsiorowski, Kościierzyna 2009.
391. Paczoska-Hauke A., *Represje bydgoskiego aparatu bezpieczeństwa wobec osób duchownych w diecezji chełmińskiej w latach 1945–1956* [w:] *Diecezja chełmińska w czasach komunizmu (1945–1990)*, t. 2, red. W. Polak, W. Rozynekowski, J. Sziling, Pelplin 2009.
392. Paczoska-Hauke A., *Reakcje mieszkańców Pomorza i Kujaw na porwanie i śmierć ks. Jerzego Popiełuszki w świetle dokumentów SB*, „Studia Bydgoskie” 2009, nr 3.
393. *Paryż–Londyn–Monachium–Nowy Jork. Powrzesniowa emigracja niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej*, red. V. Wejs-Milewska, E. Rogalewska, Białystok 2009.
394. Pawlak-Weiss K. (współautor), *The United States Holocaust Memorial Museum encyclopedia of camps and ghettos: 1933–1945. Volume 1, Early camps, youth camps, and concentration camps and subcamps under the SS – Business Administration Main Office (WVHA)*, red. G.P. Megargee, Washington 2009.
395. Pawlik D., *Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie. Delegatura w Radomiu* [w:] *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
396. Pawlukiewicz T., *Co pozostało w pamięci*, wstęp i oprac. D. Węgrzyn „Szkice Kędzierzyńsko-Kozielskie”, Opole 2009, nr XI/XII.
397. Persak K., *Au-délà de Jedwabne* [w:] *Archives et histoire dans le sociétés postcommunistes*, red. S. Combe et al., Paris 2009.
398. Persak K., *Le crime de Jedwabne: effacer et retrouver ses traces après la guerre* [w:] *Juifs et Polonais 1939–2008*, red. J.– Ch. Szurek, A. Wiewiorka, Paris 2009.
399. Persak K., *Mutations et usage public de l'historiographie polonaise de la seconde moitié du XXe siècle* [w:] *Archives et histoire dans le sociétés postcommunistes*, red. S. Combe et al., Paris 2009.
400. Perzyna P., *Problematyka rozpoznania struktury zasobu i zespołowości akt cywilnych organów bezpieczeństwa oraz ich informatycznego opisu*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.

401. Piątkowski S., *Sędziowie sądów powszechnych regionu radomskiego w latach 1917–1945. Noty biograficzne*, Radom 2008 [rok wydania 2009].
402. Piątkowski S., *Krajobraz przed bitwą. Meldunki wywiadu Armii Krajowej o sytuacji w Radomiu i okolicach miasta w okresie: sierpień–październik 1944 r.* [w:] *Patriotyczna lekcja historii – czyn zbrojny żołnierzy Armii Krajowej w regionie radomskim*, Radom 2009.
403. Piątkowski S., *Lata wojny i okupacji (1939–1945)* [w:] *Powiat radomski od średniowiecza do współczesności*, red. S. Piątkowski, Radom 2009.
404. Piątkowski S., *Oprawcy, prześladowcy, ratownicy. Problematyka Zagłady w aktach radomskiej Ekspozytury Prokuratora Specjalnego Sądu Karnego w Lublinie, „Zagłada Żydów” 2008, nr 4* [rok wydania 2009].
405. Piątkowski S., *Polska ludność cywilna na Kielecczyźnie we wrześniu 1939 r., „Znad Kamiennej. Studia i materiały” 2009, t. 3.*
406. Piątkowski S., *Lata wojny i okupacji (1939–1945)* [w:] *Z kart historii radomskiej policji. W 90. rocznicę uchwalenia ustawy o Policji Państwowej*, Radom 2009.
407. Piątkowski S., *Struktury i członkowie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej województwa radomskiego w wyborach parlamentarnych 1989 r.* [w:] *Wybierzmy wolność. Wybory parlamentarne w czerwcu 1989 r. w Radomiu i regionie radomskim*, red. K. Słowiński, Radom 2009.
408. Piątkowski S., *Zbrodnie żandarmów z posterunku w Lipsku nad Wisłą na Polakach udzielających pomocy Żydom (1942–1943)* [w:] *„Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...”. Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
409. Piątkowski S., *Więzenie niemieckie w Radomiu 1939–1945*, Lublin 2009.
410. Piekaruś D., *Działalność Polskiej Partii Socjalistycznej w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1948* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
411. Piekaruś D., *Obraz Tymczasowego Rządu Republiki Polskiej w prasie lubelskiej w listopadzie 1918 r.* [w:] *Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej w Lublinie*, red. E. Maj, Lublin 2009.
412. Piekaruś D. [oprac.], *Sprawozdanie instruktora terenowego z lustracji dokonanej w dniu 4 i 5 XI 1945 r. w Powiatowym Komitecie PPS w Tomaszowie Lubelskim* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
413. Pietrowicz A., *Die Widerstandsbewegung in den eingegliederten polnischen Gebieten 1939–1945* [w:] *Polen unter deutscher und sowjetischer Besatzung 1939–1945*, red. J.A. Młynarczyk, Osnabrueck 2009.
414. Pietrowicz A., *Polityka namiestnika Kraju Warty wobec polskiego dziedzictwa kulturalnego*, „Kronika Miasta Poznania” 2009, nr 2.
415. Pietrowicz A., *Życie pod lupą bezpieki. Działania aparatu bezpieczeństwa wobec Edwarda Serwańskiego*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2009, nr 1.
416. Pilarski S., *Cele i metody ankietyzacji działaczy politycznych i funkcjonariuszy służb mundurowych II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
417. Pilarski S., *Polskie koła oficjalne wobec rozwoju stosunków czechosłowacko-sowieckich w drugiej połowie lat trzydziestych XX w.*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2009, t. 44.
418. Pilarski S., *Władze polskie wobec kwestii czechosłowackiej w 1939 r.* [w:] *Militarne i polityczne aspekty udziału polski w II wojnie światowej. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej w 70. rocznicę wybuchu II wojny światowej w dniu 9 września 2009 r. w Muzeum w Tomaszowie Mazowieckim im. Antoniego hr. Ostrowskiego*.
419. Piotrowski P., *Organizacja i dyslokacja Armii Czerwonej na terytorium Polski w latach 1944–1993* [w:] *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.

420. Piotrowski P., *Funkcjonowanie jednostek pracy w Wojsku Polskim w latach 50-tych* [w:] *Gospodarka i społeczeństwo w czasach PRL-u (1944–1989)*, Wrocław 2008.
421. Piotrowski P., *Polen und die Intervention* [w:] *Prager Fruhling. Das Internationale kriegsjahr 1968*, Koln-Wien 2008.
422. Piotrowski P., *Ucast Polske armady na interwencji v Ceskoslovensku*, VIII Svato-vaclavske cesko-polsko-nemecke setkani v Deseniku, Desenik 2008.
423. Pleskot P., Rutkowski T., *Spętana Akademia. Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL. Tom I: Materiały służby bezpieczeństwa (1967–1987)*, Warszawa 2009.
424. Pleskot P., *Zbrodnia i kara w MBP. Sprawa Edmunda Łebka*, „Przegląd Archiwalny” 2009, t. 2.
425. Pleskot P., *Trwały mit w podzielonym państwie. Obchody XX-lecia Łotewskiego Frontu Ludowego. Ryga, 11 X 2008 r.*, „Przegląd Archiwalny” 2009, t. 2.
426. Pleskot P., *Rola historiografii „Annales” we francuskiej (i światowej) humanistyce w latach 1945–1989*, „Przegląd Historyczny” 2009, nr 1.
427. Pleskot P., *„Dobra, mądra, piękna... ale nieskomplikowana”. W reakcji na książkę Rafała Stobieckiego*, „Kwartalnik Historyczny” 2009, nr 1.
428. Pleskot P., *Sukces „grzecznej” historii. Niemiecko-francuski podręcznik historii najnowszej*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2009, t. 15.
429. Pogorzelski K., Sychowicz K., *TW „Kastuś” i Służba Bezpieczeństwa a środowisko białoruskie na Białostoczczyźnie*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2008, nr 1(6).
430. *Polen* [w:] *Handbuch der kommunistischen Geheimdienste in Osteuropa 1944–1991*, (razem z A. Paczkowskim), (Hg.) K. Persak i Ł. Kamiński, Göttingen 2009.
431. Poleszak S., *Wacław Topolski (1906–1987), działacz SN, żołnierz NOW i AK*, „agent wykwalifikowany i zdolny do wykonania poważnych zadań”, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1956” 2009, nr 1(7).
432. *Polska północno-wschodnia w okresie stalinizmu – spojrzenie z perspektywy półwiecza*, red. E. Świętochowska-Bobowik, K. Sychowicz, W.F. Wilczewski, Białystok-Warszawa 2009.
433. *Polski wiek XX*, t. 1, *Dwudziestolecie międzywojenne*, red. K. Persak, P. Machcewicz, Warszawa 2009.
434. Popek L., *Dyskusja* [w:] *Polska-Ukraina: trudne pytania*, t. 11, Warszawa 2009.
435. Popek L., *Fotografie – 233 sztuk* [w:] *Ludobójstwo dokonane na duchownych obrządku łacińskiego przez OUN-UPA oraz zniszczenia obiektów sakralnych rzymskokatolickich na Kresach południowo-wschodnich 1939–1947*, red. H. Komański, S. Siekierka, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
436. Popek L., Siemaszko E., *Przywracanie pamięci. Stowarzyszenia i organizacje*, „Niepodległość i Pamięć” 2008, nr 27 [rok wydania 2009].
437. Popek L., *Świątynie Wołynia*, „Niepodległość i Pamięć” 2008, nr 27 [rok wydania 2009].
438. Popek L., *Wstęp* [w:] J. Białowąs, *Pogrzeb po sześćdziesięciu czterech latach*, Lublin 2009.
439. *Poślizg kontrolowany. Władze PRL wobec zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej* [w:] *W przededniu wielkiej zmiany. Polska w 1988 r.*, red. A. Korejwo i in., Gdańsk 2009.
440. *Powiat Ostrołęka w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*, red. K. Krajewski, Warszawa 2009, t. 3 serii „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”.
441. *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
442. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2 (red. naczelny J. Bednarek).
443. Przybysz M., *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupiej w Łodzi w latach 1945–1967* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.

444. Przybysz M., „Wczoraj była w Nowej Hucie straszna awantura...” „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1945–1989” 2009, nr 1.
445. *PSL w realiach społeczno-politycznych Dolnego Śląska drugiej połowy lat 40-tych XX w.*, red. J. Syrynk, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
446. Ptak W., *Konspiracyjne organizacje niepodległościowe w Inowrocławiu i powiecie inowrocławskim w latach 1945–1960* [w:] *Inowrocław w PRL*, red. T. Łaskiewicz, Inowrocław 2009.
447. Puławski A., *W obliczu Zagłady. Rząd RP na uchodźstwie, Delegatura Rządu RP na Kraj, ZWZ-AK wobec deportacji Żydów do obozów zagłady (1941–1942)*, Lublin 2009.
448. Rączy E., *Zbrodnie na ludności żydowskiej na terenie województwa rzeszowskiego w latach 1944–1947* [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
449. Rembacka K., *Akcja oczyszczania szeregów partyjnych PPR w powiecie stargardzkim w 1948 r. na podstawie źródeł archiwalnych* [w:] *Stargard w latach 40. i 50. XX w. Problemy gospodarcze i społeczne oraz polityczne*, red. J. Aniszewska, M. Machałek, Stargard 2009.
450. Rembacka K., *Czerwiec '76 w „Dolnej Odrze”. Obraz strajku w materiałach archiwalnych Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Gryfino i okolice na przestrzeni wieków*, red. R. Skrycki, Szczecin 2009.
451. *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1939–1945)*, t. 3: *Wieś polska między dwoma totalitaryzmami*, red. J. Gmitruk, E. Leniart, Warszawa 2009.
452. Rogalewska E., *Marii Renaty Mayenowej kontakty z zagranicą* [w:] *Paryż-Londyn-Monachium-Nowy Jork. Powrześnieowa emigracja niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej*, red. V. Wejs-Milewska, E. Rogalewska, Białystok 2009.
453. Rogalewska E., *Siostry szarytki i księży salezjanie. Zapomniana karta ratowania Żydów w Białymstoku i w Supraślu* [w:] *„Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...” Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
454. Rojowska E., Tomkiewicz M., *Gdynia w latach 1939–1945 w świetle źródeł niemieckich i polskich. Aresztowania, egzekucje, wysiedlenia ludności cywilnej narodowości polskiej*, Gdynia 2009.
455. Rojowska E., hasła na temat gett funkcjonujących na terenie Komisariatu Rzeszy - Ostland: Wilno, Świąciany, Świr, Michaliszki, Kurzeniec, Krzywice, *Encyclopedie History of Camps. Ghettos and Other Places of Detention in Nazi Germany and German dominated Territories 1933–1945*, w ramach projektu badawczego Holocaust Memorial Museum United States in Washington, Washington 2009.
456. Rokicki K., *Początek walki. Lata 1956–1970* [w:] *Służba Bezpieczeństwa wobec literatów*, red. A. Chojnowski, S. Ligarski, Warszawa 2009.
457. Rokicki K., *Zaangażowani, obojętni, kontestujący. Pisarze Oddziału Warszawskiego ZLP wobec działalności władz komunistycznych w latach 1945–1982* [w:] *Miasto w opresji* (seria „Warszawa nie(?)pokonana”), red. K. Krajewski, Warszawa 2009.
458. Romanek J., *Działania PUBP w Tomaszowie Lubelskim wobec Polskiego Stronnictwa Ludowego w latach 1945–1947* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
459. Romanek J., *Polityka kadrowa Komendy Powiatowej MO w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1946* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
460. Romanek J., *Polityka kadrowa w KP Milicji Obywatelskiej w Łukowie w latach 1944–1946* [w:] *Na straży ładu i bezpieczeństwa. Formacje milicyjno-policyjne ziem polskich od czasów najdawniejszych do współczesności*, red. A. Duszyk, K. Latawiec, Radom 2009.
461. Romanek J., *Polityka władz sowieckich względem społeczeństwa BSRR w ocenie „Polski Zbrojnej” lat 1921–1939*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” Białystok 2009, nr 31.
462. Romanek J., *Powstanie i działalność Stronnictwa Ludowego w powiecie krasnostawskim w latach 1944–1949*, „Rocznik Dziejów Ruchu Ludowego” 2009, nr 38.

463. Romanek J. [oprac.], *Raport w sprawie stanu PUBP w Tomaszowie Lubelskim w dniu 29 IV 1947 r.* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
464. Romanek J., *Rozpracowanie środowiska żołnierzy BCh w powiecie tomaszowskim* [w:] *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim w latach 1944–1956*, red. G. Joniec, Lublin 2009.
465. Romanek J., *Ruch ludowy w powiecie łukowskim w latach 1944–1949*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2009, t. 7.
466. Romanek J., *Totalitaryzm sowiecki w ocenie polskiej prasy wojskowej lat 1929–1939*, Toruń 2009.
467. Rosenbaum S., Tracz B., *Obozy pracy przymusowej Gliwickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego 1945–1949*, Katowice 2009.
468. Rosenbaum S., *Bibliotekarz, historyk, agent. Casus Franciszka Szymiczka*, „Studia Śląskie” 2009, t. LXVIII.
469. Rosenbaum S., Dziurok A., *Reżim komunistyczny w Bytomiu w latach 1945–1956* [w:] *Bytomskie martyrologium powojennych lat 1945–1956. Ofiary komunistycznego terroru i ich pomnik*, red. J. Drabina, Bytom 2009.
470. Rosenbaum S., *Operation „Poseł” Herbert Czaja im Visier des polnischen Sicherheitsdienstes*, „Confinium”. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte 2008, nr 3 [rok wydania 2009].
471. Rosenbaum S., *Partia i aparat bezpieczeństwa województwa katowickiego wobec proniemieckich postaw ludności rodzimej od lat pięćdziesiątych do siedemdziesiątych XX w.* [w:] *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Studia*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
472. Rosenbaum S., Roś J., *Więzienia i obozy* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
473. Rosenbaum S., *Służba Bezpieczeństwa w powiecie tarnogórskim wobec proniemieckich postaw ludności rodzimej w latach 1960–1975* [w:] *Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009.
474. Rosenbaum S., *Verband deutscher Katholiken in Polen w gminach Kończyce, Makoszowy i Pawłów (1927–1939)*, „Kroniki miasta Zabrze” 2009, nr 1.
475. Rosenbaum S., Tracz B., *Sytuacja ludności rodzimej w połowie lat 50. XX w. w świetle dokumentu władz administracyjnych województwa katowickiego z 1955 r.*, „Confinium”. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte 2008, nr 3 [rok wydania 2009].
476. Roś J., *Więzienia i obozy podległe WUBP w Katowicach w latach 1945–1956* [w:] *Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.
477. *Ruch pielgrzymkowy na Jasną Górę 1945–1989. Wybór dokumentów*, red. W.P. Właźlak, A. Sznajder, Katowice 2009.
478. Ruzikowski T., *Stan wojenny w Warszawie i województwie stołecznym 1981–1983*, Warszawa 2009.
479. Sado G., *O Polskę Białą–Czerwoną. Ksiądz Stanisław Domański ps. „Cezary” (1914–1946)*, Kielce 2009.
480. Samsonowska K., *Cena śmierci za pomoc Żydom. Tragedia małżeństwa Wiecheciów i Chowaniaków oraz Karoliny Marek* [w:] „Kto w takich czasach Żydów Przechowuje?...” *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
481. Samsonowska K., *Dramat we wsi Wierbka i jego dalszy ciąg na zamku w Pilicy* [w:] „Kto w takich czasach Żydów Przechowuje?...” *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.

482. Samsonowska K., *Sprawa Operacyjnego Sprawdzenia „Filantropia”* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
483. Samsonowska K., *Szkice z przeszłości szkoły pijarów 1909–2009*, Kraków 2009.
484. Samsonowska K., *Zamordowanie rodziny Baranków z Sidlisk koło Miechowa* [w:] *„Kto w takich czasach Żydów Przechowuje?...” Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
485. Sasanka P., *Reakcja społeczeństwa na zamknięcie tygodnika „Po prostu”* [w:] *Miasto w opresji (seraia, „Warszawa nie(?)pokonana”)*, red. K. Krajewski, Warszawa 2009.
486. Sawicki W., Laszuk A., *Przydatność dokumentacji zgromadzonej w archiwum Międzynarodowej Służby Poszukiwań w Bad Arolsen w ustalaniu strat osobowych Polaków w II wojnie światowej* [w:] *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. W. Materski, T. Szarota, Warszawa 2009.
487. Sikora M., [notki biograficzne] [w:] *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.
488. Sikora M., *Zasady i praktyka przejęcia majątku polskiego przez III Rzeszę, ze szczególnym uwzględnieniem sektora rolnego oraz mieszkaniowego, na przykładzie prowincji śląskiej/górnośląskiej (1939–1944). Część 2, „Pamięć i Sprawiedliwość”* 2009, nr 1(14).
489. Sitarek A., *Eine Stadt in der Stadt. Spuren des Ghettos Lodz, „Spurensuche”* 2009, ht.1–4.
490. Sitarek A., *Statistik der Transporte Berliner Juden in das Getto Litzmannstadt* [w:] *Berliner Juden im Getto Litzmannstadt 1941–1944. Ein Gedenkbuch*, Berlin–Łódź 2009 [wersja polska: *Statystyka transportów Żydów z Berlina do Getta Litzmannstadt* [w:] *Żydzi berlińscy w Litzmannstadt Getto 1941–1944. Księga pamięci*, Berlin–Łódź 2009].
491. *Skazani na karę śmierci przez Wojskowe Sądy Rejonowe w Bydgoszczy, Gdańsku i Koszalinie (1946–1955)*, red. D. Burczyk, I. Hałagida, A. Paczoska-Hauke, Gdańsk 2009.
492. Skubisz P., *Fałszywe zeznania w sprawie Jarostawa Romańskiego, „Rocznik Nadwarciański”* 2009.
493. Skubisz P., *Nocna rewolta. Antysowieckie zamieszki w Szczecinie 10 grudnia 1956r.*, Szczecin 2009.
494. *Służba Bezpieczeństwa wobec przemian politycznych w latach 1988–1990. Region Łódzki*, wstęp, wybór i oprac. S. Pilarski, Warszawa–Łódź 2009.
495. Sobieraj M., *Działania operacyjne SB wobec kurii lubelskiej w latach 1975–1989* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
496. Sobieraj M., *Moja przygoda z KUL-em i Kołem Naukowym Historyków Studentów w latach 1969–1975* [w:] *Księga jubileuszowa 90-lecia Koła Naukowego Historyków Studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. B. Proc, A. Gładysz, J. Pożarowski, Lublin 2009.
497. Sobieraj M., *Babiański Bolesław (gen.)* [w:] *Słownik biograficzny m. Lublina*, t. 3, red. T. Radzik, A. Witusik, J. Żiółek, Lublin 2009.
498. Sobieraj M., *Berbecki Leon (gen.)* [w:] *Słownik biograficzny m. Lublina*, t. 3, red. T. Radzik, A. Witusik, J. Żiółek, Lublin 2009.
499. Sobieraj M., *Kamiński Jan (gen.)* [w:] *Słownik biograficzny m. Lublina*, t. 3, red. T. Radzik, A. Witusik, J. Żiółek, Lublin 2009.
500. Sobieraj M., *Wieczorkiewicz–Scewola Wacław (gen.)* [w:] *Słownik biograficzny m. Lublina*, t. 3, red. T. Radzik, A. Witusik, J. Żiółek, Lublin 2009.
501. Sobieraj M., *Zarzycki Ferdynand (gen.)* [w:] *Słownik biograficzny m. Lublina*, t. 3, red. T. Radzik, A. Witusik, J. Żiółek, Lublin 2009.
502. *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989–styczeń 1990*, wstęp K. Białecki, fot. J. Kołodziejski, red. J. Bednarek, W. Kujawa, A. K. Piekarska, Warszawa-Poznań 2009 (seria „Albumy”).

503. Sołtysik Ł., *O. Euzebiusz Konstanty Ciaciek* [notka biograficzna [w:] o. E. K. Ciaciek. *Nadzieja i Wolność. Moje wspomnienia dwunastu lat w Legnicy (1977–1989)*, Legnica 2009.
504. Sołtysik Ł., *Akcja ankietyzacyjna „C” z 22 września 1952 r. i paszportyzacja z 7–10 marca 1955 r. Romów na Dolnym Śląsku* [w:] *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Studia nad zagadnieniem*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
505. Sołtysik Ł., *Liczebność i rozmieszczenie Łemków i Ukraińców na Dolnym Śląsku w latach 1947–1955*, „Sprawy Narodowościowe–Seria Nowa” 2009, z. 35.
506. Sołtysik Ł., *Dzieci i młodzież północnokoreańska w Polsce w latach 1953–1954 w świetle wybranych dokumentów*, „Rocznik Jeleniogórski” 2009, t. 41.
507. Spalek R., „Szara biel i czerwień flag”. *Obraz rzeczywistości lat osiemdziesiątych w polskiej muzyce rockowej* [w:] „*Jesteście naszą wielką szansą. Młodzież na rozstajach komunizmu 1944–1989*”, red. P. Ceranka, S. Stępień, Warszawa 2009.
508. Spalek R., *Demonstracje, protesty, zamieszki pochody w stanie wojennym w oczach opozycji i władzy (1981–1983)* [w:] *Miasto w opresji*, red. M. Pietrzak-Merta, K. Krajewski, Warszawa 2009.
509. Spodenkiewicz P., *Władysława Bortnowskiego zmagania z historią* [w:] *Klio Polska. Studia i materiały z dziejów historiografii polskiej po II wojnie światowej*, red. A. Wierzbicki, t. 4, Warszawa 2009.
510. Stanuch Z., *Kościół katolicki w województwie koszalińskim wobec wydarzeń r. 1968 w świetle dokumentów z archiwum szczecińskiego IPN* [w:] *Z dala od centrum. Rok 1968 na Pomorzu Zachodnim. Materiały pokonferencyjne*, red. R. Kościelny, Szczecin 2009.
511. Stempowski T., Ślusarski K., *Zasób fotograficzny Instytutu Pamięci Narodowej i jego cechy specyficzne*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
512. Stopyra A., *Figurantka „Roxana”. Inwigilacja Julii Brystiger przez Służbę Bezpieczeństwa (1962–1974)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.
513. *Strajki 1988 r. a relacje polsko–radzieckie w schyłkowym okresie rządów Jaruzelskiego* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
514. *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
515. Superson-Haładaj M., *Leon Getz (1896–1971) w aktach bezpieki*, „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 2008, nr 26 [rok wydania 2009].
516. *Studia i materiały z dziejów harcerstwa 1939–1989*, t. I, red. M. Wierzbicki, Warszawa 2009.
517. Surdej M., *Między polityką a wypoczynkiem – wizyta Josipa Broz–Tito w Polsce w 1975 r. w aktach aparatu bezpieczeństwa PRL* [w:] *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2009.
518. Surdej M., *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa*, Rzeszów 2009.
519. Sychowicz K., *Aparat bezpieczeństwa w województwie białostockim wobec byłych członków Białoruskiego Komitetu Narodowego (1945–1956)* [w:] *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
520. Sychowicz K., *Aresztowania i procesy duchownych katolickich w województwie białostockim w latach 1949–1955* [w:] *Polska północno–wschodnia w okresie stalinizmu – spojrzenie z perspektywy półwiecza*, red. K. Sychowicz, W. Wilczewski, E. Świętochowska-Bobowik, Białystok-Warszawa 2009.
521. Sychowicz K., *Kontakty emigracji białoruskiej ze środowiskiem krajowym w województwie białostockim na przełomie lat 50. i 60. oraz ich infiltracja przez aparat bezpieczeństwa PRL* [w:] *Paryż-Londyn-Monachium-Nowy Jork. Powrześnieowa emigracja niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej*, red. V. Wejs-Milewska, E. Rogalewska, Białystok 2009.

522. Sychowicz K., *Powiat łomżyński w latach 1948–1949 w świetle materiałów UB. Życie w komunistycznych realiach, „Ziemia Łomżyńska”* 2007, t. 9.
523. Sychowicz K., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Wysokiem Mazowieckiem i jego działalność w 1945 r. – wstęp do tematu, „Studia Łomżyńskie”* 2008, t. 19.
524. Syrnyk J., *Ukraińskie Towarzystwo Społeczno–Kulturalne (1956–1990)*, Wrocław 2008.
525. Syrnyk J., *Wlasti komunistycznoji Polszczy a łemkiwśke pytannja*, „Ukrajnśkyj Żurnal”, 2009 nr 1 [wyd. Praga].
526. Syrnyk J., *Służba Bezpieczeństwa wobec studentów zagranicznych we Wrocławiu w latach osiemdziesiątych XX w.*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1.
527. Syrnyk J., *Ludność ukraińska wobec kryzysów politycznych w Polsce Ludowej (1960–1981)* [w:] *Ukrajina. Jewropa. Swit. Miżnarodnyj zbirnyk naukowych prac*, Termopil 2008.
528. Syrnyk J., *Rozpracowanie ludności greckiej i macedońskiej na Dolnym Śląsku przez organy bezpieczeństwa 19491–1989* [w:] *Aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2009.
529. Syrnyk J., *Historia Józefa Balickiego* [w:] „Kto w takich czasach Żydów przechowuje?...”. *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
530. Syrnyk J., *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego we Wrocławiu wobec mniejszości rosyjskiej i tzw. Środowiska białogwardyjskiego*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2008, nr 1 [rok wydania 2009].
531. Syrnyk J., *Ukraińcy w Dzierżoniowie* [w:] *Dzierżoniów – wieki minione*, red. D. Adamska, S. Ligarski, T. Przerwa, Dzierżoniów 2009.
532. Syrnyk J., Hałagida I., [rec.] „Szpieg Watykanu”. *Kapłan greckokatolicki ks. Bazyli Hrynyk (1896–1977)*, Warszawa 2008, „Dzieje Najnowsze” 2009, t. 2.
533. Syrnyk J., [rec.], Anna Korzeniewska–Lasota, *Ukraińcy na Warmii i Mazurach w latach 1947–1970*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko–Mazurskiego, Olsztyn 2007, „Echa Przeszłości” IX, 2008.
534. Szarek J., *Historia bez końca – wciąż jeszcze wiele przed nami* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
535. Szarek J., *SB wobec młodzieży akademickiej Krakowa między Marcem 1968 a Grudniem 1970 r.* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
536. Szarek J., *Służba Bezpieczeństwa wobec robotniczych protestów w Krakowie w 1980 roku* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
537. *Szczecin – źródła wiedzy o historii miasta. Od archeologii do czasów najnowszych*, red. K. Rembacka, materiały pokonferencyjne, Szczecin 2009.
538. Szczęch R., *Komendanci wojewódzcy MO/szefowie WUSW i ich zastępcy ds. Służby Bezpieczeństwa w Krakowie w latach 1957–1975–1990* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
539. Szczęch R., „Zniszczyć reakcyjny kler”. *Procesy pokazowe osób współpracujących z oddziałem Jana Totha ps. „Mewa” przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Rzeszowie w latach 1949–1950*, Kraków 2009.
540. Sznajder A., *Katowicka SB wobec kurii biskupiej w Częstochowie w latach 1962–1975* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
541. Sznajder A., Właźlak W.P., *Bp Franciszek Musiel. Kościół ma obowiązek mówienia prawdy...* [w:] *Niezlomni. W obronie ojczyzny i Kościoła. Komunistyczna bezpieka wobec biskupów polskich*, red. J. Marecki, F. Musiał, Kraków 2008.
542. Szopa P., *Armia Krajowa w Strzyżowskiem*, Rzeszów–Strzyżów 2009.

543. Szopa P., *Paszek Rafał*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
544. Szopa P., *Stosunek żołnierzy konspiracji niepodległościowej do Żydów w świetle wspomnień i dokumentów organizacyjnych na terenie Rzeszowszczyzny* [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
545. Szpytma M., *Aparat bezpieczeństwa wobec ruchu ludowego w województwie krakowskim w 1945 r. w świetle dokumentacji WUBP w Krakowie* [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1939–1945)*, t. 3: *Wieś polska między dwoma totalitaryzmami*, red. J. Gmitruk, E. Leniart, Warszawa 2009.
546. Szpytma M., *The risk of survival. The Rescue of the Jews by the Poles and the Tragic Consequences for the Ulma Family from Markowa*, Warszawa-Kraków 2009.
547. Szulc P., *Fonoteka Polskiego Radia Szczecin jako źródło w poznaniu dziejów najnowszych Szczecina*, [w:] *Szczecin – źródła wiedzy do historii miasta. Od archeologii do czasów najnowszych. Pierwsza Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2008*, red. K. Rembacka, Szczecin 2009.
548. Szulc P., *Jak „cud lubelski” przyjęto na Pomorzu Zachodnim?* [w:] *Trzebiatów – spotkania pomorskie – 2008 r.*, red. J. Kochanowska, Szczecin 2009.
549. Szulc P., *Polskie Radio Szczecin wobec Grudnia '70*, „Pamięć i Przyszłość” 2009, nr 4.
550. Szwagrzyk K., *Kryptonim „Mordercy” (Sprawa ppor. Mieczysława Bujaka). Studium prowokacji i terroru*, Wrocław 2009.
551. Szwagrzyk K., *Od PSL do Rzeczypospolitej Polskiej Walczącej. Kpt. Włodzimierz Pawłowski (1911–1953)* [w:] *PSL w realiach społeczno-politycznych Dolnego Śląska drugiej połowy lat 40–tych XX w.*, red. J. Hytrek-Hryciuk, W. Trębacz, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
552. Szwagrzyk K., *Żydzi w aparacie represji na Dolnym Śląsku 1945–1968* [w:] *Wokół Marca 68 na Dolnym Śląsku. Materiały pokonferencyjne*, red. J. Hytrek-Hryciuk, W. Trębacz, Wrocław 2008 [rok wydania].
553. Szwagrzyk K., *Ośrodek Pracy Więźniów w Jelczu 1952–1955* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
554. Szwagrzyk K., *Rola oficerów sowieckich w aparacie bezpieczeństwa Polski („cywilnym i wojskowym”)* [w:] *W objęciach wielkiego brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.
555. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Pismo Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kielcach na temat oporu społecznego i działalności opozycji politycznej w województwie kieleckim w I półroczu 1982 r.*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2009, t. 1.
556. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Świętokrzyska „Solidarność” (IX 1980–VII 1981) w materiałach własnych i Służby Bezpieczeństwa. Wybór źródeł*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2009, t. 1.
557. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Zbrojny opór niepodległościowy i antykomunistyczny w regionie radomskim po 1945 r.* [w:] *Patriotyczna lekcja historii – czyn zbrojny żołnierzy Armii Krajowej w regionie radomskim. Materiały pokonferencyjne*, red. P. Bednarczyk, Radom 2009.
558. Śmietanka-Kruszelnicki R., Sołtysiak M., *Rozbicie więzienia w Kielcach w nocy z 4 na 5 sierpnia 1945 r.*, Kielce 2009.
559. Świętochowska-Bobowik E., *Konferencje sierpniowe jako forma indoktrynacji nauczycieli na przykładzie województwa białostockiego w latach 1949–1956*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2009, nr 1–2.
560. Toborek T., *Edward Pfeiffer „Radwan”*, Łódź 2009.
561. Tochman K., *Porucznik dr med. Witold Maciej Odrowąż-Mieszkowski*, „Archiwariusz Zamojski”, Zamość 2009.
562. Tochman, K., *Michał Fijałka (1915–1983), cichociemny, żołnierz AK, tajny współpracownik UB–SB o pseudonimie „Osiecki”*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”, 2009, nr 7.

563. Tochman K., *Z ziemi obcej do Polski. Losy żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych, którzy powrócili do kraju po II wojnie światowej*, t. II, Zwierzyniec-Rzeszów-Londyn 2009.
564. Tomkiewicz M., Rojowska E., *Gdynia 1939–1945 w świetle źródeł niemieckich i polskich. Aresztowania – egzekucje – wysiedlenia ludności cywilnej narodowości polskiej*, Gdynia 2009.
565. Tracz B., *Trzecia dekada. Gliwice 1971–1981*, Katowice 2009.
566. Tracz B., *Nadużycia w gospodarce mięsnej i tzw. afery mięsne na terenie konurbacji górnośląskiej w latach 1945–1970*, „*Studia Śląskie*” 2009, t. LXVIII.
567. Tracz B., *PZPR i lokalne elity władzy województwa katowickiego wobec strajków 1988 r. na Górnym Śląsku* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
568. Tracz B., *Obchody 70. rocznicy urodzin Józefa Stalina w województwie katowickim, „Confinium”*. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte 2008, nr 3 [rok wydania 2009].
569. Tracz B., *Współzawodnictwo pracy na Górnym Śląsku – początek naśladownictwa totalitarnej rzeczywistości* [w:] *Między zacofaniem a modernizacją. Społeczno-gospodarcze problemy ziem polskich na przestrzeni wieków*, red. E. Kościk, T. Głowiński, Wrocław 2009.
570. Tracz B., Rosenbaum S., *Sytuacja ludności rodzimej w połowie lat 50. XX w. w świetle dokumentu władz administracyjnych województwa katowickiego z 1955 r.*, „*Confinium*”. Materiały do historii Górnego Śląska. Beiträge zur oberschlesischen Geschichte 2008, nr 3 [rok wydania 2009].
571. Trębacz M., *Die Rekonstruktion von Lebensgeschichte Berliner Juden im Getto Litzmannstadt* [w:] *Berliner Juden im Getto Litzmannstadt 1941–1944. Ein Gedenkbuch*, Berlin-Łódź 2009.
572. Trębacz W., *Więzienie przy ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu (Strafgefängnis Breslau) od czasów Festung Breslau do stalinowskiej bezpieki* [w:] *Festung Breslau–1945–Historia i pamięć*, red. T. Głowiński,
573. *1989 – Das Ende des Kommunismus in Polen* [w:] *Erinnerungsorte in Ostmitteleuropa. Ehrfahrungen der Vergangenheit und Perspektiven*, (Hg.) B. Olschowsky, Oldenburg 2009.
574. Trzaskowska G., *Cmentarze wojenne we Wrocławiu w latach 1939–2002*, Wrocław 2008.
575. *Twórczość obca nam klasowo. Aparat represji wobec środowiska literackiego 1956–1990*, red. A. Chojnowski, S. Ligarski, Warszawa 2009.
576. Wardzyńska M., *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce. Intelligenzaktion*, Warszawa 2009.
577. Wardzyńska M., *Kategorie obozów pod okupacją niemiecką w latach II wojny światowej*, [w:] *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. T. Szarota, W. Materski, Warszawa 2009.
578. Warot P.P., *Rektorzy uwikłani* [w:] *Obserwacja, manipulacja, współpraca. Środowiska naukowe i akademickie a aparat bezpieczeństwa w Polsce Ludowej*, red. P. Franaszek, Szczecin 2009.
579. Warot P.P., *Sprawa obiektowa kryptonim „Krag”* [w:] *W 90-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości*, red. B. Gaziński, Olsztyn 2009.
580. Warot P.P., *Wybory parlamentarne 1989 r. w lokalnej prasie partyjnej Olsztyna* [w:] *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn 2009.
581. Wasilewski W., *Współpraca sowiecko-niemiecka a Zbrodnia Katyńska*, „*Pamięć i Sprawiedliwość*” 2009, nr 1.
582. Wenklar M., *Koniec PRL w oczach gorlickiej SB* [w:] *Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.
583. Wenklar M., *Nie tylko WiN i PSL. Opór społeczny w latach 1945–1956 w powiecie tarnowskim*, Kraków 2009.

584. Wenklar M., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Tarnowie w latach 1945–1955. Struktura i główne kierunki działań operacyjnych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1(7).

585. Wenklar M., *Szefowie WUBP/WUdsBP w Krakowie [w:] Strażnicy sowieckiego imperium. Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa w Małopolsce 1945–1990*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2009.

586. Węgrzyn D., [notki biograficzne] E. Andre, W. Bartocha, L. Bereda, Cz. Byk Borecki, J. Broł, K. Cebo, S. Dawid, M. [w:] *Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim*, red. W. Dubiański, A. Dziuba, A. Dziurok, Katowice 2009.

587. Węgrzyn D., *Praca operacyjna [w:] Fundament systemu zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, Katowice 2009.

588. Węgrzyn D., *Stanisław Wójcik i Karol Michenko. „Ojcowie założyciele” tarnogórskiej bezpieki [w:] Aparat władzy a społeczeństwo w Tarnowskich Górach w latach 1945–1989*, red. K. Gwóźdź, S. Rosenbaum, Katowice-Tarnowskie Góry 2009.

589. Węgrzyn D., *Wywiezieni z Górnego Śląska w 1945 r. [w:] Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. W. Materski, T. Szarota, Warszawa 2009.

590. *Wieluń 1 IX 1939 r.*, red. J. Żelazko, A. Ossowski, Łódź 2009.

591. *Wieluń był pierwszy. Bombardowania lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2009.

592. Wierzbicki M., *Młodziż w PRL-u*, Warszawa 2009.

593. Wierzbicki M., *Postawy członków ZMP wobec rzeczywistości epoki stalinizmu [w:] „Jesteście naszą wielką szansą”. Młodziż na rozstajach komunizmu 1944–1989*, red. P. Ceranka, S. Stępień, Warszawa 2009.

594. Wierzbicki M., *Postawy mieszkańców Garbatki w latach II wojny światowej (refleksja badawcza) [w:] Od zniewolenia do wolności. Studia historyczne*, red. A. F. Baran, Warszawa-Białystok 2009.

595. Wierzbicki M., *Przemiany polityczne w Radomiu i województwie radomskim w pierwszym półroczu 1989 r. w świetle dokumentów Służby Bezpieczeństwa PRL [w:] Wybierzmy wolność. Wybory parlamentarne w czerwcu 1989 r. w Radomiu i regionie radomskim*, red. K. Słowiński, Radom 2009.

596. Wierzbicki M., *Struktury i działalność Armii Krajowej w okręgu kielecko-radomskim AK „Jodła” ze szczególnym uwzględnieniem inspektoratu radomskiego w latach 1943–1944 [w:] Patriotyczna lekcja historii – czyn zbrojny żołnierzy Armii Krajowej w regionie radomskim (materiały z konferencji Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Radomiu, 17 maja 2007 r.)*, red. P. Bednarczyk, Radom 2009.

597. Wicenty D., *Socjologia w służbie SB?*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1.

598. Włodarczyk-Sętopek A., *Konferencja „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*. Kraków 13–14 października 2008 r., „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, t. 2.

599. *W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009.

600. *W obronie niepodległości. Antykomunizm w II Rzeczypospolitej*, red. J. Kloczkowski, F. Musiał, Kraków 2009.

601. *Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek prekursor pojednania polsko-niemieckiego*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, wybór i oprac. dokumentów W. Kucharski, D. Misiejuk, Wrocław 2009.

602. Wojcieszek E., *Echa śmierci ks. Jerzego Popiełuszki w b. województwie poznańskim 1984–1985 [w:] Nie można uśmiercić nadziei. Reminiscencje śmierci księdza Jerzego Popiełuszki w Wielkopolsce 1984–1989*, red. W. Handke, J. Wąsowicz, Poznań 2009.

603. Wojcieszek E., *Niższe Seminarium Duchowne w Wolsztynie w świetle dokumentów IPN* [w:] *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1956–1970*, red. K. Białecki, Poznań 2009.
604. *Wokół Marca 68 na Dolnym Śląsku*. Materiały pokonferencyjne, red. J. Hytrek-Hryciuk, W. Trębacz, Wrocław 2008 [rok wydania 2009].
605. Wołk G., *Ośrodki odosobnienia w Polsce południowo-wschodniej (1981–1982)*, Rzeszów 2009.
606. Wołoszyn J., „*Walczyć o dusze młodzieży*”. *Zmagania Związku Młodzieży Polskiej z Kościołem katolickim na Lubelszczyźnie 1948–1957*, Lublin 2009.
607. Wołoszyn J. *Postawy młodzieży województwa lubelskiego w latach 1944–1956*. [w:] „*Rocznik Międzyrzecki*” 2008, t. XXXVIII–XXXIX [rok wydania 2009].
608. Wołowicz K., *Twórczość obca nam klasowo. Aparat represji wobec środowiska literackiego 1956–1990*, red. A. Chojnowski, S. Ligarski, Warszawa 2009.
609. Wójcik B., *Niepodległościowe organizacje młodzieżowe na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956 w świetle dokumentów*, Rzeszów 2009.
610. Wójtowicz N., *Biskupi płoccy w dokumentach sprawy obiektywnej „Credo”* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009.
611. Wójtowicz N., *Masońskie śpiewy w „Jutrzence pod Spiżowym Łańcuchem” (przyczynek do działalności dzierzoniowskiej loży w I. połowie XIX wieku)*, „*Musica Sacra Nova*” 2009, t. 3.
612. Wójtowicz N., „*Rewolucja bez żadnych rewolucyjnych konsekwencji?*” – *Przewrót majowy widziany z polskiej perspektywy* [w:] *Przewrót majowy 1926 r. w oczach Kremla*, red. B. Musiał, Warszawa 2009.
613. Wróbel J., *Na rozdrożu historii. Repatriacja obywateli polskich z Zachodu w latach 1945–1949*, Łódź 2009.
614. Wróbel J., *The Communist repression toward Polish repatriates from the West* [w:] *Polittised repressioonid 1940. ja 1950 aastatel*, red. J. Tamm, Tallin 2008.
615. *Wskazówki do pracy operacyjnej przeciw podziemiu. Z materiałów szkoleniowych MBP*, K. Krajewski, T. Łabuszewski, F. Musiał, „*Zeszyty Historyczne WiN-u*” 2009, nr 30.
616. *Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej w dokumentach SB*, wstęp J. Borowiec, D. Iwaneczko, wybór i oprac. J. Borowiec, Warszawa-Rzeszów 2009.
617. Zabrzęski J., *Reorganizacja rolnictwa w wolnej Polsce*, oprac. M. Wenklar, „*Zeszyty Historyczne WiN-u*” 2009, nr 30.
618. Zajęczkowski M., *Drogi do porozumienia między polskim i ukraińskim podziemiem niepodległościowym w latach 1945–1947* [w:] *Od zniewolenia do wolności. Studia historyczne*, red. A.F. Baran, Warszawa-Białystok 2009.
619. Zakrzewski M., *Anna Koźmińska – jedna z wielu zapomnianych Sprawiedliwych* [w:] „*Kto w takich czasach Żydów Przechowuje?...*” *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009.
620. *Zaolzie w świetle szyfrogramów polskiej placówki dyplomatycznej w Pradze oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (1945–1949)* red. D. Dąbrowski, J. Friedl (*Zaolzie in the light of cryptograms of the Polish diplomatic post in Prague and the Ministry of Foreign Affairs in Warsaw (1945–194)*). Cesky Tesin: Bibliotheca Tessinensis, vol. 3, Series Bohemica 2, Kongres Polaków w Republice Czeskiej–Ośrodek Dokumentacyjny (Congress of Poles in the Czech Republic–Documentation Center) and Książnica Cieszyńska, 2007. „*The Polish Quarterly of International Affairs*”, vol. 17, no. 4, Warszawa 2008 [rok wydania 2009].
621. *Zarejestrujcie nam „Solidarność”!*. *Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
622. Zawistowski A., *Kombinat. Dzieje Zambrowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego – wielkiej inwestycji planu sześcioletniego*, Warszawa-Białystok 2009.
623. *Z dala od centrum. Rok 1968 na Pomorzu Zachodnim*, red. R. Kościelny, materiały pokonferencyjne, Szczecin 2009.

624. *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
625. Zechenter A., *Agenci Jego Kremlowskiej Mości*, „Arcana” 2009, nr 88.
626. Zechenter A., *Jako czekista i internacjonalista... Erich Mielke w Warszawie – relacja Stasi ze spotkania z Wojciechem Jaruzelskim i Czesławem Kiszczakiem w marcu 1981 r.*, cz. 1, „Arcana” 2009, nr 86–87.
627. Zechenter A., *Publikacje Urzędu Pełnomocnika ds. Akt Stasi byłej NRD. Bibliografia selektywna*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1(7).
628. Zechenter A., *Towarzysz Atlas donosi... Działania Stasi w PRL przeciwko „Solidarności” w 1981 r. Rola ambasady NRD w Warszawie*, „Arcana” 2009, nr 86–87.
629. *Zgrupowanie „Pogoń” i obwód AK–DSZ–WiN Siedlce*, T. Łabuszewski, K. Krajewski, [w:] *Od zniewolenia do wolności. Studia historyczne*, Warszawa-Białystok 2009 (tom wydany przez ISP PAN dedykowany śp. prof. Tomaszowi Strzemboszowi).
630. *Zniszczyć PSL. Działania Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego wobec ruchu ludowego w województwie lubelskim w latach 1944–1956*, wybór źródeł i red. J. Romanek, Lublin-Warszawa 2009.
631. *Zmierzch dyktatury. Polska lat 1986–1989 w świetle dokumentów*, t. I; Lipiec 1986 – maj 1989, wybór, wstęp i oprac. A. Dudek, Warszawa 2009.
632. *Z przekłętego rajcu. Zapiski Górnolązaków deportowanych w 1945 r. do ZSRS*, oprac. K. Banaś, S. Rosenbaum, Katowice 2009.
633. *ZSRR wobec powstania rządu Tadeusza Mazowieckiego* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, red. red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z.K. Wójcik, Kraków 2009.
634. *Zwiernik P., Echa zabójstwa ks. Popiełuszki i procesu toruńskiego na łamach poznańskiej prasy podziemnej w latach 1984–1985*, [w:] *Nie można uśmiercić nadziei. Reminiscencje śmierci księdza Jerzego Popiełuszki w Wielkopolsce 1984 – 1989*, red. W. Handke, J. Wąsowicz, Poznań 2009.
635. *„Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane”. Górnoląsko-zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębnik, Katowice 2009.
636. *Zwolowski M., Ośrodek Odosobnienia dla Internowanych Kobiet w Gołdapi (6 I–24 VII 1982 r.)* [w:] *Kobiety internowane. Gołdap 1982* [katalog wystawy], wydanie II, red. E. Rogalewska, Białystok 2009.
637. *Zwolowski M., Represje wobec ludności cywilnej po wkroczeniu Armii Czerwonej w latach 1944–1945* [w:] *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. W. Materski, T. Szarota, Warszawa 2009.
638. *Żaryn J., Die »Konzessionierten Katholiken« Und die Aufnahme der Versöhnungsbotschaft der Bischöfe In Polen* [w:] *Versöhnung und Politik*, red. F. Boll, W. Wysocki, K. Ziemer, Bonn 2009.
639. *Żaryn J., Episkopat polski w drodze do Orędzia (1945–1965)* [w:] *Wokół Orędzia. Kardynał Bolesław Kominek Prekursor pojednania polsko-niemieckiego*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, Wrocław 2009.
640. *Żaryn J., Jak nie doszło do ekstradycji „Bohuna” – dowódcy Brygady Świętokrzyskiej* [w:] *Nie ma wolności bez pamięci. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, pod red. W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierb, Z. K. Wójcik, Kraków 2009.
641. *Żaryn J., Komunizm po polsku* [w:] *Zaczął się w Polsce 1939–1989* (wersja polskojęzyczna, angielska i rosyjska), Warszawa 2009.
642. *Żaryn J., Kościół katolicki w Polsce w ostatniej dekadzie komunizmu – nowe role, nowe wyzwania* [w:] *Kościół niezłomny. W 20-tą rocznicę śmierci ks. Stanisława Suchowolca*, Białystok 2009.
643. *Żaryn J., Podstawowe założenia polityki wyznaniowej władz w latach 1956–1970*, [w:] *Władze wobec kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1956–1970*, red. K. Białecki, Poznań 2009.

644. Żaryn J., *Towarzysz „Tomasz” nie ma zastrzeżeń* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, Kraków 2009.
645. Żaryn J., *Wprowadzenie* [w:] *Polacy Ratujący Żydów w latach II wojny światowej. Materiały dla nauczyciela* [teka edukacyjna IPN], Warszawa 2009.
646. Żaryn J., *Wstęp* [w:] *Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982–1984, t. 1*, red. J. Mysiakowska, wybór i opr. J. Gołębiewski, J. Mysiakowska, A.K. Piekarska, Warszawa 2009.
647. Żelazko J., *Zbrodnie Wehrmachtu w zachodniej części województwa łódzkiego w pierwszej dekadzie września 1939 r.* [w:] *Wieluń był pierwszy. Bombardowanie lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2009.
648. Żuławnik M., *Działalność kobiety w regionalnym ruchu wydawniczym na przykładzie Emilii Sukertowej-Biedrawiny – „Gazeta Mazurska” i „Kalendarz dla Mazurów”* [w:] *Kobieta i media. Studia z dziejów emancypacji kobiet*, red. P. Perkowski, T. Stegner, Gdańsk 2009.
649. Żurek J., *Ruch „księży patriotów” w województwie katowickim w latach 1949–1956*, Warszawa-Katowice 2009.
650. Żurek J., *Religia u Tret’omu Rejchu*, „Kolegią. Czasopis Instytutu Religijnych Nauk cv. Tomi Akvins’kogo u Kievi. Z podij matriologiv Katolic’koji Cerkvi XX st.” 2009.

Opracowania popularnonaukowe, publicystyka

1. „*Opowiem Ci moją historię*”. *Walka i losy Polaków w latach II wojny światowej. Materiały pokonkursowe*, wstęp i red. T. Bereza, Rzeszów-Jarosław 2009.
2. „*Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane*” *Górnośląsko-zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębnik, Katowice 2009.
3. *1939–2009. 17 września. 70. rocznica sowieckiej agresji na Polskę* [katalog wystawy], Białystok 2009.
4. *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
5. *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 12, Kraków 2009.
6. *Agentura nie jest celem. Z Wojciechem Frazikiem i Filipem Musiałem rozmawia Jan M. Ruman*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
7. Bagieński W., *Na ścieżkach zdrady*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
8. Bechta M., Muszyński W., wkładka historyczna do komiksu *Łupaszka 1939*.
9. Berendt G., *Józef Piłsudski – jeden z pokolenia niepokornych – wobec Gdańska*, „Nasz Gdańsk” 2009, nr 11.
10. Berendt G., *Ocalona na Kaszubach*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
11. Bereza T., „*Nakazuję ogólne wycofanie na Rumunię i Węgry najkrótszymi drogami*”. *Ostatnie oddziały Wojska Polskiego a Armia Czerwona w rejonie Tarnobrodu we wrześniu–październiku 1939 r.*, „Zeszyt Osuchowski” 2009, nr 6.
12. Bereza T., Gliwa M., „*Tylko dla Niemców*”, „Nasz Dziennik”, 1 X 2009.
13. Bereza T., Krzanicki M., *Strajki rzeszowsko-ustrzyckie. Album fotografii*, Rzeszów 2009.
14. Bereza T., Krzysztofiński M., „*Sowiety wkroczyły*”, „Nasz Dziennik”, 17 IX 2009
15. Bereza T., *Linia Mołotowa* [w:] *Roztocze Południowe*, red. P. Rydzewski, Krosno 2009.
16. Bereza T., *Promocja książki Wojciecha Szczepańskiego, Wspomnienia. Lipiec 1944 – grudzień 1957 (Jarosław, 24 października 2008 r.)*, „Jarosławski Rocznik Armii Krajowej” 2008, nr 6.
17. Bereza T., *Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia Pomnika Pamięci kapitana Władysława Koby w Jarosławiu (25 maja 2008 r.)*, „Jarosławski Rocznik Armii Krajowej” 2008, nr 6.

18. Bębniak G., *Gdy Wehrmacht ruszył na Polskę*, „Śląsk” 2009, nr 9.
19. Bębniak G., *Towarzysz na kolanach*, „Gazeta Mikołowska” 2009, nr 9.
20. *Biedni Polacy patrzą na getto i pomagają* [rozmowa redakcyjna z udziałem B. Polak, J. Żaryna, M. Wierzbickiego, G. Berendta], „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
21. Bielak M., *Niestłowni sojusznicy*, „Tygodnik Powszechny” 2009, nr 39.
22. Bis A., Skubisz Ł., *Zaginiony akt erekcyjny*, sedina.pl magazyn. Rocznik Miłośników Dawnego Szczecina 2009.
23. Bogaczewicz S.A., *Dyktatury, rządy, ideologie przemijają, a zostaje tylko Kościół. Ks. kard. Bolesław Kominek (1903–1974), cz. 1–2*, „Nasz Dziennik”, 7–8 III 2009, 14–15 III 2009.
24. Bogaczewicz S.A., *Historia prałata Józefa Bełcha ze Smogorzowa prześladowanego przez „ubeków” w latach PRL*, „Kurier Gmin, tygodnik Powiatu Wołowski” 2009, 22 VI 2009.
25. Bogaczewicz S.A., Kozia A., *Wystawa Poczta Podziemna*, „Biuletyn Informacyjny »Solidarność« Zarządu Regionu Śląska Opolskiego” 2009, nr 11–12.
26. Brożniak A., *Polacy i Ukraińcy powinni starać się nawzajem zrozumieć*, „Nowiny”, Rzeszów, 9 IX 2009.
27. Brożniak A., *Zajęcie Dynowa przez UPA 16 listopada 1946 r.*, „Jarosławski Rocznik Armii Krajowej”, Jarosław 2009, nr 6.
28. Bukała M., *Konferencja „Wybory 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej”*, „Tygodnik Solidarność”, 19 VI 2009.
29. Bukała M., *O wielkim strajku chłopskim*, „Piast z zagrody Wincentego Witosa. Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach” 2009, nr 4.
30. Buławnik M., *Strajk szkolny w Gimnazjum Żeńskim w Płocku*, „Notatki Płockie” 2009, nr 3.
31. Bułhak W., *Misja Retingera i mordy na Widerszalu i Makowieckich*, „Rzeczpospolita”, 21 XI 2009 (skrót w wersji drukowanej i całość w internetowej).
32. Bułhak W., *Sowieci dali się nabrać na prowokację polskiego wywiadu*, „Polska – the Times”, 4 IX 2009.
33. Bułhak W., *Wywiad i kontrwywiad AK*, „Kombatant. Biuletyn Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych” 2009, nr 10.
34. Burakiewicz M., Jaczyńska A., Rudzińska A., Sawicki J., *A więc wojna... Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.*, Warszawa-Lublin 2009.
35. Chmielowiec P., *Dążenia do odrodzenia państwa polskiego na terenie Podkarpacia ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa i okolic Łańcuta*, cz. 1–2, „Głos Gminy Łańcut” 2009, nr 1–2.
36. Chmielowiec P., *Grupa Operacyjna „Smiersza” na terenie powiatu Brzozów w 1944 r.*, „Wiadomości Brzozowskie”, 2009, nr 3.
37. Chmielowiec P., *Podkarpacki wrzesień 1939* (Informator do wystawy).
38. Choma-Jusińska Małgorzata, *Sceny prawdy – obszar wolności reżyserów i aktorów w stanie wojennym*, „Rzeczpospolita”, 15 V 2009.
39. Churska K., *Konferencja „Wolne media? Środowisko dziennikarskie w 1989 r.” – Szczecin, 19–20 listopada 2009 r.*, „Dzieje Najnowsze” 2009, nr 4.
40. Ciupa R., *Tajemnicze podziemia pod katowickim parkiem*, „Odkrywca” 2009, nr 8.
41. Ciupa R., *Zagadka piwnicy UB w Świętochłowicach*, „Odkrywca” 2009, nr 10.
42. Ciupa R., Małachowska E., *„Oczy i uszy bezpieki”. Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956–1989*. Katalog wystawy.
43. Ciupa R., *Oczy i uszy bezpieki*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
44. Dąbrowski D., *Ulica Ryszarda Siwca w Pradze*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
45. Dąbrowski F., *Co bezpieka wiedziała o ucieczce Stanisława Mikołajczyka?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.

46. Drabik R., *Watażkowie z Gwardii Ludowej* [w:] *Triumf komuny*, Dodatek IPN, „Rzeczpospolita”, 30 IV – 1V 2009.
47. Drabik R., *Między Niemcami ...a „Bolszewią”*, „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” 2009, nr 4.
48. Dudek A., *Bunt w drużynie Wojciecha*, „Dziennik”, 8 II 2009.
49. Dudek A., *Chińczyków trzymajmy się mocno*, „Rzeczpospolita”, 3–4 X 2009
50. Dudek A., *Finlandyzacja po polsku*, „Rzeczpospolita”, 14–16 VIII 2009.
51. Dudek A., *Generał prezydentem*, „Tygodnik Powszechny”, 7 VI 2009.
52. Dudek A., *Kronika I Pielgrzymki Ojca Świętego do Ojczyzny*, „Fakt”, 2,3,4,5,6–7, 8, 9 i 10 VI 2009.
53. Dudek A., *Kwadratura „okrągłego stołu”*, „Wprost”, 8 II 2009.
54. Dudek A., *Polska 1989–2009. Ilustrowany komentarz historyczny* (wraz z P. Śpiewakiem), Warszawa 2009.
55. Dudek A., *Polska potrzebuje silnej władzy*, „Fakt”, 6 V 2009.
56. Dudek A., *Rok 1989 w Polsce. Źródła przełomu i punkty zwrotne*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej 2009, nr 5–6.
57. Dudek A., *Słodko-gorzkie zwycięstwo*, „Gazeta Polska”, 3 VI 2009.
58. Dudek A., *Tonący okręt centroprawicy*, „Rzeczpospolita”, 17 IV 2009.
59. Dudek A., *W labiryncie półprawd i kłamstw*, „Tygodnik Powszechny”, 22 XI 2009.
60. Dudek A., *Wielki skok*, „Tygodnik Powszechny”, 26 IV 2009.
61. Dudek A., *Za rok dojdzie do rewolucji*, „Fakt”, 4 XII 2009.
62. Dudek J., *Polskie podziemie niepodległościowe w powiecie włodawskim po II wojnie światowej*, „Lublin Kultura i Społeczeństwo” 2009, nr 2–6.
63. Dziurok A., *„Kłamać nie będę, panowie komuniści”*. Książdź Leopold Pietroszek (1913–1998), „Nasz Dziennik”, 14–16 VIII 2009.
64. Dziurok A., Grajewski A. (red.), *Agentura w Kościele*, Dodatek IPN, cz. IX, „Gość Niedzielny”, 13 IX 2009.
65. Dziurok A., Grajewski A. (red.), *Propaganda antykościelna*, Dodatek IPN, cz. VIII, „Gość Niedzielny”, 16 VIII 2009 r.
66. Dziurok A., Grajewski A. (red.), *Walka o młodzież*, Dodatek IPN, cz. X, „Gość Niedzielny”, 18 X 2009.
67. Dziurok A., Grajewski A. (red.), *Zakony w Polsce Ludowej*, Dodatek IPN, cz. VII, „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.
68. Dziurok A., *Ludzie płakali nad ich losem* [w:] *Zakony w Polsce Ludowej*, Dodatek IPN, cz. VII, „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.
69. Dziurok A., *Młodzi proszą i protestują* [w:] *Walka o młodzież*, Dodatek IPN, cz. X, „Gość Niedzielny”, 18 X 2009.
70. Dziurok A., Sznajder A., *Niepodległe kwiaty, niezniszczalny krzyż*, „Nasz Dziennik”, 12–13 XII 2009.
71. Dziurok A., *Ucieczka z ich sidła* [w:] *Agentura w Kościele*, Dodatek IPN, cz. IX, „Gość Niedzielny”, 13 IX 2009.
72. Dziurok A., *W Pi–USA, cuda i biskupów* [w:] *Propaganda antykościelna*, Dodatek IPN, cz. VIII, „Gość Niedzielny”, 16 VIII 2009.
73. Fenrych Z., *Tadeusz Fenrych, kawaler Orderu Virtuti Militari*, „Gazeta Kościańska”, 17 II 2009, wydanie specjalne.
74. *Fragment protokołu przesłuchania Karola Urbana, Rzeszów, 4 maja 1945*, oprac. T. Bereza, „Jarosławski Rocznik Armii Krajowej” 2008, nr 6.
75. *Fragment zeznań Władysława Koby, Rzeszów, brak daty [po 26 września 1947 r., przed 19 października 1948 r.]*, oprac. T. Bereza, „Jarosławski Rocznik Armii Krajowej” 2008, nr 6.
76. Frazik W., *Bez względu na konsekwencje*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
77. Frazik W., *Operacja „Cezary”. Prowokacyjna V Komenda WiN* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.

78. Gałaszewska-Chilczuk D., *Pretorianie Kliniewicza*, „Gazeta Polska”, 8 VII 2009.
79. Gałęzowski M., „*Stach*” [Sylwetka Stanisława Szrednickiego], „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
80. Gałęzowski M., *Sokół z Chochołowa. Życie Stanisława Frączystego (1917–2009)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 4.
81. Gałęzowski M., *Wrzesień 1939 r. w Polsce*. Wprowadzenie do portalu IPN Wrzesień 1939.
82. Gałęzowski M., *Zygmunt Hempel „Łukasz”*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
83. Gałwiazek T., *Ksiądz Jan Janowski. Dziekan politycznego przetomu*, „Gazeta Powiatowa. Wiadomości Oławskie”, 26 II 2009.
84. Gałwiazek T., *Kształtowanie się życia społecznego w Oławie w latach 1945–1947 w świetle prasy dolnośląskiej, cz. 1*, „Gazeta Powiatowa. Wiadomości Oławskie”, 29 I 2009.
85. Gałwiazek T., *Kształtowanie się życia społecznego w Oławie w latach 1945–1947 w świetle prasy dolnośląskiej, cz. 1*, „Gazeta Powiatowa. Wiadomości Oławskie”, 5 II 2009.
86. Gąsiorowski T., „*Ostra Brama*” w pazurech „*Wilka*” [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
87. *Gdański Grudzień '70. Rekonstrukcja – dokumentacja – walka z pamięcią* (wydawnictwo albumowe), oprac. S. Cenckiewicz, J. Skowronek, Gdańsk-Warszawa 2009.
88. *Generał August Emil Fieldorf „Nil”. Materiały Edukacyjne*, red. W. Młynarczyk, M. Koszyńska, Warszawa 2009.
89. Gliwa M., *Zdławić ruch „Solidarności”*, „Super Nowości”, 11–13 XII 2009.
90. Golik D., „*Przysięga obowiązuje nadal*” – *Armia Krajowa w 1945 r.*, „Biblioteczka Wielicka” 2009, z. 81.
91. Golik D., *Jego rękami posłużyli się Sowieci*, „Sądecznanin” 2009, nr 10.
92. Golik D., *Minuta przed godziną „W”*, „Dziennik Polski”, 1 VIII 2009.
93. Golik D., Musiał F., *Osądź mnie Boże... Ks. Władysław Gurgacz – kapelan Polski Podziemnej*, Kraków 2009.
94. Golik D., *Nieszczęście „Aloszy”*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
95. Golik D., *Nieszczęście „Aloszy”*, „Sądecznanin” 2009, nr 10.
96. Golik D., *Partyzancka „Burza” w Gorcach* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
97. Golik D., *Polowanie na „Ognia”* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
98. Golik D., *Śmierć księdza*, „Ochotnica” 2009, nr 16.
99. Golik D., *Wrześniowy szlak 156 pułku piechoty*, „Wiadomości Bocheńskie” 2009, nr 2.
100. Golik D., *Zapomniane groby*, „Ochotnica” 2009, nr 17.
101. Golon M., *Wybory czerwcowe 1989 r. w woj. gdańskim*, „Magazyn Solidarność Zarządu Regionu Gdańskiego”, VI 2009 (cz. 1), VII 2009 (cz. 2).
102. Gontarczyk P., *Andrzej Romanowski, Rozkosze lustracji*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
103. Gontarczyk P., *„Pod przykrywką”. Rzecz o sowieckich organach Informacji Wojskowej w Wojsku Polskim*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
104. Gontarczyk P., *Bezreligijność po bolszewicku*, „Rzeczpospolita”, 14–15 XI 2009.
105. Gontarczyk P., *Biografia nieodpowiedzialna*, „Rzeczpospolita” 30 III 2009.
106. Gontarczyk P., *Grzech lekkomyślności*, „Rzeczpospolita” 9 IV 2009.
107. Gontarczyk P., *Jan Woleński, Lustracja jako zwierciadło*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
108. Gontarczyk P., *Kalwaryjskie pisanie podań*, „Rzeczpospolita”, 16–17 V 2009.
109. Gontarczyk P., *Kreatywne lakiernictwo*, „Rzeczpospolita”, 7–8 II 2009.
110. Gontarczyk P., *Nonsensy, uproszczenia, konfabulacje*, „Rzeczpospolita”, 27 V 2009.

111. Gontarczyk P., *Polska w oczach wywiadu sowieckiego*, „Rzeczpospolita”, 2 IX 2009.
112. Gontarczyk P., *Spisek ułanów i samurajów*, „Rzeczpospolita”, 29 VII 2009.
113. Gontarczyk P., *Ta Polska im się podoba*, „Rzeczpospolita”, 21–22 lutego 2009.
114. Graczyk R., *Awantura o Rotmistrza*, „Dziennik Polski”, 5 V 2009.
115. Graczyk R., *Dowody i powody*, „Tygodnik Powszechny”, 13 XII 2009.
116. Graczyk R., *Droga pod wiatr*, „Tygodnik Powszechny”, 8 II 2009.
117. Graczyk R., *Gdy „człowiek honoru” jest autorytetem* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
118. Graczyk R., *Gdy „człowiek honoru” jest autorytetem*, „Rzeczpospolita”, 15 I 2009.
119. Graczyk R., *Komunistyczna przeszłość i oficerski honor*, „Tygodnik Powszechny”, 12 VII 2009.
120. Graczyk R., *Manipulacja w trzech aktach* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
121. Graczyk R., *Manipulacja w trzech aktach*, „Tygodnik Powszechny”, 18 I 2009.
122. Graczyk R., *Spojrzenie po latach*, „Tygodnik Powszechny”, 8 II 2009.
123. Graczyk R., *Sukces nieoczekiwany*, „Tygodnik Powszechny”, 7 VI 2009.
124. Graczyk R., *Weredycy, sangwinicy oraz dyplomaci*, „Tygodnik Powszechny”, 24 V 2009.
125. Grosicka M., *Walka o demokrację. Polskie Stronnictwo Ludowe w latach 1945–1947*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
126. Guzy J., *U źródeł złego i dobrego. Rozmowy z pierwszym przewodniczącym Krajowej Komisji NZS*, red. R. Spatek, Warszawa 2009.
127. Hałagida I., *Ukraińcy we wrześniu 1939 r. Fakty i interpretacje* [w:] *Udział mniejszości narodowych w różnych formacjach wojskowych w czasie kampanii wrześniowej 1939 r.*, red. L.M. Nijakowski, Warszawa 2009 [materiały pokonferencyjne wydane jako ekspertyza Biura Analiz Kancelarii Sejmu RP].
128. Jagodzińska A., *Dachau we wspomnieniach księży-więźniów*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 4.
129. Jakimek-Zapart E., *Odszedł generał Mieczysław Wałęga, jeden z oficerów AK rozpracowujących niemiecką broń „V”*, „Dziennik Polski”, 20 XI 2009.
130. Jakimek-Zapart E., *Generał Mieczysław Wałęga 1914–2009. Wspomnienie*, „Gazeta w Rzeszowie”, „Gazeta Wyborcza”, 20 XI 2009, dodatek.
131. Jakimek-Zapart E., *Już raz odmówił współpracy*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
132. Jasiak K., *Sprawozdanie z sesji naukowej z okazji rocznicy urodzin mjr. Józefa Bolesława Grabińskiego „Pomiana”*, „Rocznik Wieluński” 2008, t. 8.
133. Jasiak K., *W kręgu tajemnic bezpieki. Śmierć kpt. Jana Małolepszego „Murata” ostatniego komendanta Konspiracyjnego Wojska Polskiego*, „Puls Wielunia” 2009, nr 5(80).
134. Jedynek M., *11 listopada w oddziałach Armii Krajowej*, „Kurier Kielecki” (dodatek do „Echa Dnia”, 10–11 XI 2009).
135. Jedynek M., *Odszedł uczestnik akcji pińskiej – Henryk Fedorowicz ps. „Pakunek”, „Cichy”*, „Wykus” 2009, nr 14.
136. Jedynek M., *Wspomnienie. Stanisław Zasacki „Sobota”, „Słoński”*, „Tygodnik Konecki” 2009, cz. I, nr 47; cz. II, nr 48; cz. III, nr 49; cz. IV, nr 50; cz. V, nr 51–52.
137. Jedynek M., *Wykus po raz ostatni w oczach SB*, „Wykus” 2009, nr 14.
138. Jedynek M., *Zanim powstała kapliczka na Wykusie*, „Wykus” 2009, nr 14.
139. Kaczmarek K., *Historia pisma „Walka” i listu otwartego Adama Doboszyńskiego do prezydenta Władysława Raczkiewicza i gen. Kazimierza Sosnkowskiego*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 31 VII 2009.
140. Kaczmarek K., Krzysztofiński M., *Christus vincit!*, „Polonia Christiana”, IX–X 2009, nr 10.
141. Kaczmarek K., *Leon Mirecki (1905–2000)*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 30 I 2009.

142. Kaczmarek K., *Opowieść o rodzinie Mireckich*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 19 XII 2009.
143. Kaczmarek K., *Poczet starostów sanockich XIV–XVII w.*, Sanok 2009.
144. Kalbarczyk S., „*GUŁag*”: niewolnictwo XX wieku, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 4.
145. Kalbarczyk S., *Agresja, zbrodnie, zniewolenie. Związek Sowiecki wobec Polski w latach II wojny światowej*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
146. Kalbarczyk S., *Twarzą zwrócony ku Polsce. Józef Beck (1894–1944)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 12.
147. Kalisz M., *Ludowiec, poseł*, „sprawiedliwy”, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
148. Kalisz M., *Rzeszowska golgota*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 4.
149. Kalisz M., *Sprawiedliwi z Czermnej*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
150. Kamiński Ł., *1989. Year of Freedom*, Warszawa 2009 (broшуra).
151. Kamiński Ł., *Fenomen Solidarności*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009.
152. Kamiński Ł., *From rebellion to rebellion [w:] It all began in Poland...*, Warsaw 2009.
153. Kamiński Ł., *Komunizm po jugosłowiańsku [w:] II wojna światowa*, t. XXV, *Nowy porządek świata*, Warszawa 2009.
154. Kamiński Ł., *Krwawa droga do PRL [w:] II wojna światowa*, t. XXV, *Nowy porządek świata*, Warszawa 2009.
155. Kamiński Ł., *Książki nienapisane*, „Tygodnik Powszechny” 2009.
156. Kamiński Ł., *Kultura niezależna*, „Poza Cenzurą”, dodatek do „Rzeczpospolitej”, 16–17 V 2009.
157. Kamiński Ł., *Maciej Frankiewicz (1958–2009)*, „Biuletyn IPN” 2009, nr 7.
158. Kamiński Ł., *Międzynarodówka terroru [w:] II wojna światowa*, t. XXV, *Nowy porządek świata*, Warszawa 2009.
159. Kamiński Ł., *Pokolenie '89*, „Tygodnik Powszechny”, 7 VI 2009.
160. Kamiński Ł., *Polskie miesiące [w:] Zaczęło się w Polsce*, Warszawa 2009.
161. Kamiński Ł., *Taktyka salami [w:] II wojna światowa*, t. XXV, *Nowy porządek świata*, Warszawa 2009.
162. Kamiński Ł., *Warstwy kierownicze należy zlikwidować*, „Tygodnik Powszechny” 27 IX 2009.
163. Karbarz-Wilińska J., *Problematyka Wielkiego Głodu (1932–1933)* [w ramach serii „Polska i Ukraina w latach trzydziestych-czterdziestych XX wieku”], „Nowa Ukraina” 2008, nr 1–2.
164. Kardela P., *Oni odmówili bezpiece*, „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7; „Debata” 2009, nr 8.
165. Kardela P., *Erwin Kruk w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, „Debata” 2009, nr 11.
166. Kardela P., *Informator IPN, olsztyńskie archiwa i Zbiory Specjalne ODN*, „Debata” 2009, nr 10.
167. Kardela P., „*Oj, Genryk, Genryk ...*”. *Na marginesie biografii Henryka Świącickiego-Horosza – twórcy „Panoramy Północy”*, „Debata” 2009, nr 12.
168. Kardela P., *Olsztyńskie obchody 25. rocznicy męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki*, „Debata” 2009, nr 11.
169. Kardela P., *Prof. Andrzej S. Ehrenkreutz (1921–2008) i jego Studium Spraw Polskich. W pierwszą rocznicę śmierci Profesora*, „Debata” 2009, nr 4.
170. Kardela P., *Przeciw Bogu i człowiekowi – bezpieka i TW „Marcin” kontra olsztyńskie duszpasterstwo akademickie*, „Debata” 2009, nr 9.
171. Kardela P., recenzja książki: S. Cenckiewicz, *Śladami bezpieki i partii*, „Debata” 2009, nr 7.

172. Kardela P., *Śmierć generała profesora Elżbiety Zawackiej*, „Debata” 2009, nr 1.
173. Kardela P., Warot P.P., *„Z archiwum IPN” znika z anteny Radia Olsztyn*, „Debata” 2009, nr 6.
174. Kardela P., *Wokół weryfikacji olsztyńskich dziennikarzy radiowych w stanie wojennym, część I*, „Debata” 2009, nr 3.
175. Kardela P., *Wokół weryfikacji olsztyńskich dziennikarzy radiowych w stanie wojennym, część II*, „Debata” 2009, nr 5.
176. Kardela P., *Wokół weryfikacji olsztyńskich dziennikarzy radiowych w stanie wojennym, część III*, „Debata” 2009, nr 6.
177. Kasprzycki M., *Po pierwsze, niepodległość*, „Dziennik Polski”, 5 IX 2009.
178. Kasprzycki M., *Wyrzucony jak pies [w:] A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, *„Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”*, t. 11, Kraków 2009.
179. Kasprzycki M., *Wyrzucony jak pies*, „Dziennik Polski”, 3 IV 2009.
180. Kazański A., *Nierozliczona zbrodnia. Tak się zaczął stan wojenny*, „Nasz Dziennik”, 12–13 XII 2009.
181. Kazański A., *ZNTK w stanie wojennym*, „Magazyn Solidarność” 2009, nr 12.
182. Kazański A., *Sierpień 1980 w WPK w Gdańsku i Gdyni*, „Magazyn Solidarność” 2009, nr 9.
183. Kazański A., *Wydrukować wolność*, „Magazyn Solidarność” 2009, nr 3.
184. Kirszak J., *Sprostowanie do notatki w „Rzeczpospolitej” z 10–11 X 2009 nt. gen. Sosnkowskiego*, „Rzeczpospolita”, 16 X 2009.
185. Kirszak J., *Śladami gen. Sosnkowskiego przez Karpaty w 70. rocznicę wydarzeń*, publikacja internetowa (strona IPN) [sprawozdanie z wyprawy].
186. Knap P. (red.), *Westival – Sztuka Architektury 2008*, Szczecin 2009.
187. Knap P., *Dwie fotografie z historią*, „Gazeta Wyborcza Szczecin”, 10 IV 2009.
188. Knap P., *Krótką historią rozbiórki Lutherkirche*, sedina.pl magazyn. Rocznik Miłośników Dawnego Szczecina 2009.
189. *Kobiety internowane. Gołdap 1982* [katalog wystawy], wydanie II, red. E. Rogalewska, Białystok 2009.
190. Kolasa K., *„Nie wejdziecie, chyba po trupach”. S. Maria Aleksandrowicz (1913–1985), salezjanka*, „Nasz Dziennik”, 12–13 XII 2009.
191. Komaniecka M., *18 tomów donosów [w:] Agentura w Kościele*, Dodatek IPN, cz. IX, „Gość Niedzielny”, 13 IX 2009.
192. Kopka B., *II wojna światowa nadal trwa*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 28 VIII 2009.
193. Kopka B., *Referendum ludowe 30 czerwca 1946 r.*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 26 VI 2009.
194. Kopka B., *Sprawiedliwość ludowa [w:] Triumf komuny*, dodatek IPN, „Rzeczpospolita”, 30 IV – 1 V 2009.
195. Kopka B., *Sylwetki niezłomnych. Adam Władysław Doboszyński*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 31 VII 2009.
196. Kopka B., *Sylwetki niezłomnych. Stefan Starzyński*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 25 IX 2009.
197. Kopka B., *Wolimy kiczowaty kult naszych zwycięstw niż pamięć o klęskach*, „Polska. The Times”, 26 III 2009.
198. Korkuć M., *„O przeszłości nigdy nie mówi...”*, „Nasz Dziennik”, 25 IX 2009.
199. Korkuć M., *Budujemy nowy świat*, „Tygodnik Powszechny”, 27 IX 2009.
200. Korkuć M., *Droga do władzy (1939–1944) [w:] Bernacki W., Dziurok A., Korkuć M., Musiał F., Szarek J., Terlecki R., Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009.
201. Korkuć M., *Jan Dubaniowski „Salwa”: antykomunistyczna partyzantka w Krakowskiem*, „Nasz Dziennik”, 25 IX 2009.

202. Korkuć M., *Jan Krasicki „Kazik”* [w:] *Budujemy nowy świat*, „Dodatek historyczny IPN” „Nasz Dziennik”, 28 VIII 2009.
203. Korkuć M., *Kongres wieńczy dzieło*, [w:] *Triumf komuny*, Dodatek historyczny IPN, „Rzeczpospolita”, 30 IV–1 V 2009.
204. Korkuć M., *KPP – „partia przeżarta prowokacją”*, [w:] *Między »Warskim« a »Warszycem«. Komuniści i antykomuniści w Polsce*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 29 V 2009.
205. Korkuć M., *Michał Żymierski – sława i zdrada* [w:] *Za kulisami partii, bezpieki i wojska*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 24 IV 2009.
206. Korkuć M., *Pod przewodem Wasilewskiej*, „Nasz Dziennik”, 28 VIII 2009.
207. Korkuć M., *Polska gałąź Kominternu* [w:] *Między »Warskim« a »Warszycem«. Komuniści i antykomuniści w Polsce*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 29 V 2009.
208. Korkuć M., *Polska Sekcja Kominternu (1918–1938)* [w:] W. Bernacki, A. Dziurok, M. Korkuć, F. Musiał, J. Szarek, R. Terlecki, *Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009.
209. Korkuć M., *PPR – awangarda stalinizmu*, [w:] *Za kulisami partii, bezpieki i wojska*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 24 IV 2009.
210. Korkuć M., *Siedem wyroków śmierci dla „Zapory”* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
211. Korkuć M., *Trzeci agresor*, dodatek „PlusMinus” „Rzeczpospolita”, 18 IX 2009.
212. Korkuć M., *Żołnierze tragicznej bitwy*, „Dziennik Polski”, 12 X 2009.
213. Kosiński P., *Akcja pod Arsenalem* [w:] *Bohaterowie Warszawy – Gra Uliczna. Najśłynniejsze akcje Kedywu Armii Krajowej* [broszura], Warszawa 2009.
214. Kosiński P., *Bohaterowie Warszawy – Luty 1944 – Zamach na Kutschereę – Luty 2009. Widowisko historyczne* [folder], Warszawa 2009.
215. Koszyńska M., *Generał Nil – mord w majestacie prawa* (współautorka).
216. Koszyńska M., tekst metodyczny na temat 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej na płytę edukacyjną CD do programu IPN: *Opowiem ci o wolnej Polsce*.
217. *Kościół niezłomny. Wystawa fotografii Jerzego Fedorowicza w 20. rocznicę śmierci ks. Stanisława Suchowolca* [katalog wystawy], red. W.F. Wilczewski, Białystok 2009.
218. Krajewski K., Dwa artykuły o obywatelach RP narodowości żydowskiej w partyzantce sowieckiej na Kresach (jeden w „Naszym Dzienniku”, drugi – w formie wywiadu – w „Fakcie”.
219. Krajewski K., Łabuszewski T., *Żołnierze wyklęci ziemi wyszkowskiej* [broszura] opublikowana przez Fundację „Pamiętamy” w związku z uroczystością odsłonięcia pomnika żołnierzy wyklętych w Wyszku.
220. Krajewski K., Łabuszewski T. *Ostatni obrońcy kresów północno-wschodnich*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 1–2.
221. Krajewski K., Łabuszewski T., *Był symbolem oporu wobec Sowietów*, „Nasz Dziennik”, 25 VI 2009.
222. Krajewski K., Łabuszewski T., *Jan Borysewicz „Krysia”* „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 1–2.
223. Krajewski K., Łabuszewski T., *„Łupaszka” 1939* [komiks].
224. Krajewski K., Łabuszewski T., Książeczka towarzysząca płycie zespołu DE PRESS *„Myśmy rebelianci ...”* + trzy wkładki do „Rzeczpospolitej”, „Gazety Polskiej” i „Faktu” (każda stanowiąca odrębny materiał), dotyczące „Żołnierzy Wyklętych”, przygotowane w związku z promocją tejsze płyty.
225. Krajewski K., Łabuszewski T., Pawłowicz J., *Zapomniani bohaterowie Polski Podziemnej (ROAK i NZW na Mazowszu)*, Warszawa-Ciechanów 2009.
226. Krajewski K., Łabuszewski T., Pawłowicz J., *Zapomniani bohaterowie Polski Podziemnej (ROAK i NZW na Mazowszu)*, broszura opublikowana w związku z II Rajdem historycznym dla młodzieży, zorganizowanym przez OBEP w Warszawie.

227. Krajewski K., *Nie tylko Dowborczycy*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 1–2.
228. Krajewski K., *Niepodległość Polski i wolność człowieka. Testament Polski Walczącej – postulat 2/12*, – „Biuletyn Informacyjny” ŚZŻAK [numer specjalny], IX 2009.
229. Krajewski K., *Opór? Odwet? Czy po prostu polityka historyczna*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
230. Krajewski K., Tekst dotyczący konspiracyjnego ruchu niepodległościowego w Warszawie i na Mazowszu po 1944 r. – w periodyku rekonstrukcyjnym „Zgrupowanie Radość”.
231. Kruk B., *Początki kolei żelaznej w Oławie*, „Serwis Społeczno-Samorządowy Oławy” 2009, nr 3(57).
232. Krzewicki W., *Dzień żołnierzy wyklętych*, „Gazeta Brzeska”, 18 III 2009; „Kurier Brzeski”, 10 III 2009.
233. Krzewicki W., *Katalog „Poczta podziemna” ogólnopolska wystawa Opole 2009 – redakcja i opracowanie oraz tekst „Kilka słów o drugim obiegu”*, Opole 2009.
234. Krzysztofik M., *Represje w czerwcu 1976 r.*, „Biuletyn NSZZ „Solidarność” Ziemia Radomska”, nr 695.
235. Krzysztofik M., Welter J., *W służbie partii, przeciw Kościołowi*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 1–2.
236. Krzysztofiński M., *Atak z Sycylii* [w:] *Propaganda antykościelna*, Dodatek historyczny IPN, cz. VIII, „Gość Niedzielny”, 16 VIII 2009.
237. Krzysztofiński M., *Bohaterowie „Kamieni na szaniec”*, „Nasz Dziennik”, 29 VII 2009.
238. Krzysztofiński M., *Czarna reakcja, czyli księża Diecezji sandomierskiej więzieni w okresie PRL*, „Niedziela Sandomierska”, 8 III 2009.
239. Krzysztofiński M., *Dawid z Goliatem*, Dodatek historyczny IPN, nr 37, „Gość Niedzielny”, 13 IX 2009.
240. Krzysztofiński M., [rec.] *Dębowska M., Kościół katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939–1945*, Rzeszów 2008, „Homo Dei. Przegląd teologiczno-pastoralny”, IV–VI 2009, nr 2.
241. Krzysztofiński M., *„Doprowadzić do masowego wystąpienia, łamania dyscypliny i odmowy posłuszeństwa”. Działalność wydziałów wojskowych KPP i KPZU*, Dodatek historyczny IPN, „Nasz Dziennik”, 27 XI 2009.
242. Krzysztofiński M., *Postawa ks. abp Ignacego Tokarczuka wobec komunizmu. Niezłomny Pasterz z przemyskiej twierdzy*, „Nasz Dziennik”, 31 I–1 II 2009.
243. Krzysztofiński M., *PPR na Rzeszowszczyźnie wobec Kościoła rzymskokatolickiego 1944–1948*, „Dodatek historyczny IPN”, „Nasz Dziennik”, 27 III 2009.
244. Krzysztofiński M., *Zamieszki w Przemyślu* [w:] *Zakony w Polsce Ludowej*, Dodatek historyczny IPN, cz. VII., „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.
245. Kurkiewicz M., *Album o warszawskim Wrześniu (Okaleczone miasto – Warszawa '39. Wojenne zniszczenia obiektów stolicy w fotografiach Antoniego Snawadzkiego)*, oprac. Marcin Majewski, IPN, Warszawa 2009), „Informator Żoliborza”, 9 X 09 – 22 X 09, nr 159/2009.
246. Kurkiewicz M., [rec.], *Grzegorz Jasiński, Żoliborz 1944. Dzieje militarne II Obwodu Okręgu Warszawa AK w Powstaniu warszawskim*, Pruszków 2008, „Informator Żoliborza”, 2009 nr 144.
247. Kuświk B., *Łąka w powstaniu*, „Głos Wielkopolski”, 1 VIII 2009.
248. Kuta C., *„Getty” nie chce współpracować*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
249. Kuta C., *„NaGłos” przeciw zмовie milczenia*, „Dziennik Polski”, 25 VIII 2009.
250. Kuta C., *Dopaść „Kisiela”...*, [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
251. Kuta C., *Dopaść „Kisiela”...* „Dziennik Polski”, 19 XII 2008.
252. Kuta C., *Głos wolności w zniewolonym kraju* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.

253. Kuta C., *Góra chce, aby ks. Popiełuszko zginął...*, „Dziennik Polski”, 16 X 2009.
254. Kuta C., *Jak bezpieka rozbijała „Tygodnik Powszechny”*, „Gazeta Polska” 2006, nr 24.
255. Kuta C., *Księgowy z SB*, „Gazeta Polska” 2009, nr 14.
256. Kuta C., *Literatura i literaci w czasach zniewolenia*, http://kultura-niezalezna.pl/portal/rkn/1142/8572/Literatura_i_literaci_w_czasach_zniewolenia.html [on line, 15 XII 2009].
257. Kuta C., *Niezależny twórca pod maską „błazna”. Stefan Kisielewski (1911–1991)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
258. Kuta C., *Teoria i praktyka lustracji*, „Dziennik Polski”, 19–20 XII 2009.
259. Łapiński P., *„Nil” powiedział „nie”. Komuniści chcieli wciągnąć generała Fieldorfa w swoją grę* [wywiad], „Gazeta Współczesna” 2009, nr 73.
260. Łapiński P., *Defilady nie było. Mija właśnie 65. rocznica operacji „Ostra Brama”* [wywiad], „Gazeta Współczesna” 2009, nr 131.
261. Łapiński P., *Zapomniany bohater. Historia Leona Suszyńskiego, białostoczanina* [wywiad], „Gazeta Współczesna” 2009, nr 83.
262. Łapiński P., *Śmierć „Bąka”*, „Nowy Goniec Knyszyński” 2009, nr 2–3.
263. Łapiński P., *Z dziejów polskiego podziemia niepodległościowego (1944–1956). Oddział partyzancki WiN „Zgrzyta”*, „Zabłudów i okolice” 2009, nr 5.
264. Łapiński P., *Z dziejów polskiego podziemia niepodległościowego (1944–1956). Okręg AK–AKO–WiN Białystok*, „Zabłudów i okolice” 2009, nr 2.
265. Łapiński P., *Z dziejów polskiego podziemia niepodległościowego (1944–1956). Zgrupowanie partyzanckie AKO „Piotrków”*, „Zabłudów i okolice” 2009, nr 3.
266. Łysakowski P., *Artykuł dotyczący deportacji Polaków w ZSRR w latach 1939 – 1941*, „Miejsca Święte” 2009, nr 9.
267. Łysakowski P., *materiały na stronę IPN: kalendarium 1939; tekst dotyczący niemieckiego ataku na mosty w Tczewie, wymordowania polskich kolejarzy na stacji w Szymankowie*.
268. Łysakowski P., *Ks. Jerzy Popiełuszko*, biogram księdza Jerzego Popiełuszki przygotowany do portalu internetowego IPN – opublikowany także w broszurze wydanej przez IPN i NCK, Warszawa 2009, NCK, IPN.
269. Łysakowski P., *Ksiądz Stefan Niedzielak – ostatnia ofiara Katynia*, Dodatek poświęcony księżom męczennikom, „Rzeczpospolita”, 20 I 2009.
270. Łysakowski P., *Powstanie Warszawskie*, „Miejsca Święte” 2009, nr 9.
271. Łysakowski P., *Przygotowanie tekstu „Katyń 1940” do strony tytułowej portalu Stowarzyszenia „Parafiada” poświęconego mordercom na Polakach na wschodzie*.
272. Madaj K., *Duszpasterstwo Żydów-katolików w getcie warszawskim*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
273. Majchrzak G., *(Nie)zweryfikowany. Casus Mariusza Waltera*, „Gazeta Polska” 2009, nr 35.
274. Majchrzak G., *Gry wojenne ludzi honoru*, „Rzeczpospolita”, 9 XII 2009.
275. Majchrzak G., *Jak polska bezpieka pomagała uciszyć praską wiosnę*, „Dziennik” 2009, nr 194.
276. Majchrzak G., *Karnawał „Solidarności”* [w:] *Historia PRL*, t. 20: 1981.
277. Majchrzak G., *Kłęska niespodziewana*, „Tygodnik Powszechny” 2009, nr 23.
278. Majchrzak G., *Ofensywa antykościelna i śmierć księdza Jerzego Popiełuszki*, Dodatek specjalny IPN, „Niezależna Gazeta Polska” / „Nowe Państwo” 2009, nr 10, *Ksiądz Jerzy* [przedruk z Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej 2004, nr 10].
279. Majchrzak G., *Polityka „grubej kreski” pod rządami Andrzeja Drawicza*, „Niezależna Gazeta Polska” / „Nowe Państwo” 2009, nr 10.
280. Majchrzak G., *Powstanie na fali Radia „Solidarność”*, „Gazeta Polska” 2009, nr 31.
281. Majchrzak G., *Pratlat to agent „Delegat”, ale też bohater opozycji*, „Polska – The Times”, 4 X 2009.

282. Majchrzak G., *SB na tropie Chychły*, „Gazeta Polska” 2009, nr 48.
283. Majchrzak G., *Sprawa Krohna*, „Tygodnik Powszechny” 2009, nr 40.
284. Majchrzak G., *Stan wojenny – scenariusz alternatywny*, „Debata” 2009, nr 16.
285. Majchrzak G., *Zapomniane kary śmierci*, „Gazeta Polska” 2009, nr 50.
286. Małachowska E., „*Wierni*” studenci, [w:] *Walka o młodzież*, Dodatek historyczny IPN, cz. X, „Gość Niedzielny”, 18 X 2009.
287. Małyszka A., *Solidarność Walcząca a Okrągły Stół*, „Niezależna Gazeta Polska” 2009, nr 6.
288. Marecki J., *Całopalna ofiara. Sługa Boży ojciec Hieronim Franciszek Longawa*, Niżna Łąka-Wrocanka-Krosno 2009.
289. Marecki J., *Porywcy kleryk*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
290. Marecki J., *Zakony w Polsce*, Warszawa 2009.
291. Marecki J., *Zakony. Tajemnice mnichów i klasztorów*, Warszawa 2009.
292. Marek Ł., „*Antysoborowa propaganda*” [w:] „*Propaganda antykościelna*”, Dodatek historyczny IPN cz. VIII, „Gość Niedzielny”, 16 VIII 2009.
293. Marek Ł., „*Nie-tajność*” obroną przed współpracą z SB, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
294. Marek Ł., *Msze święte za Ojczyznę*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
295. Maślikowski S., „*Biegły*” i „*Błyskawica*”, „Gazeta Częstochowska” 2009, nr 31/32.
296. Maślikowski S., *Kłamstwo stanu wojennego*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 234.
297. Maślikowski S., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko jako inicjator Pielgrzymek Ludzi Pracy na Jasną Górę*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 241.
298. Maślikowski S., *Ksiądz Teodor Popczyk (9.11.1910–16.06.1943)*, „Rocznik Muzeum Częstochowskiego” 2009, t. 9.
299. Maślikowski S., *Miejsca pamięci narodowej w świadomości szkolnej*, „Częstochowski Biuletyn Oświatowy” 2009, nr 2.
300. Maślikowski S., *Ostatni komendant Armii Krajowej w Częstochowie*, „Gazeta Częstochowska” 2009, nr 4.
301. Maślikowski S., *Pani profesor Aleksandra Księżyk (25.08.1920–22.03.2002)*, „Almanach Częstochowy” 2009.
302. Maślikowski S., *Sługa Boży ks. Jerzy Popiełuszko i Pielgrzymka Ludzi Pracy na Jasną Górę* [w:] *Transparenty „Solidarności” w Zbiorach Sztuki Wotywniej na Jasnej Górze*, red. J. Golonka, Jasna Góra 2009.
303. *Między wierszami wierszy. Antologia poezji drugiego obiegu wydawniczego na Mazowszu (1976–1989)*, red. B. Noszczak, K. Rokicki, Warszawa 2009, t. 1 serii Mazowsze Niepokornych.
304. Milczanowski P., *Ksiądz Adolf Chojnacki*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
305. Milewski J.J., *Sowiecka agresja 17 września 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej* [w:] *1939–2009. 17 września. 70 rocznica sowieckiej agresji na Polskę* Białystok 2009.
306. Misiejuk D., *Kara śmierci za pożyczenie książki. Tragiczny los Kazimierza Czarnieckiego nauczyciela Liceum Ogólnokształcącego w Głubczycach*, „Głos Głubczyc” 2009, nr 8/9.
307. Mroczek M., Drabik R., Jarosz R., *Siedmiu wspaniałych*, „Niezależna Gazeta Polska” 2009, nr 2(36).
308. Musiał F., [rec.] *Nigdy przeciw Bogu. Komunistyczna bezpieka wobec biskupów polskich*, red. ks. J. Marecki, F. Musiał, Warszawa-Kraków 2007; *W obronie Ojczyzny i Kościoła. Komunistyczna bezpieka wobec biskupów polskich*, red. ks. J. Marecki, F. Musiał, Kraków 2008, „Pastores” 2009, nr 43.
309. Musiał F., *Bezpieka przeciw zakonom* [w:] *Zakony w Polsce Ludowej*, Dodatek historyczny IPN, cz. VII, „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.
310. Musiał F., *Do dwóch razy sztuka*, „Dziennik Polski”, 2 X 2009.

311. Musiał F., *Jan Olszewski – wierny Temidzie* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
312. Musiał F., *Jedność centralnie sterowana* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
313. Musiał F., *Jedność centralnie sterowana* [w:] *Triumf komuny*, Dodatek IPN „Rzeczpospolita”, 30 IV–1 V 2009.
314. Musiał F., *Katyń – ciąg dalszy na ziemiach polskich* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
315. Musiał F., *Ksiądz Michał Czajkowski – schizofrenia sterowana* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
316. Musiał F., *KSM musi zniknąć* [w:] *Walka o młodzię*, Dodatek historyczny IPN, cz. X, „Gość Niedzielny”, 18 X 2009.
317. Musiał F., *Manewr kooptacji* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
318. Musiał F., *Milsza mi śmierć niż współpraca*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
319. Musiał F., *Niezlomny wobec bezpieki* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
320. Musiał F., *Niezlomny wobec bezpieki*, „Dziennik Polski”, 28 II 2009.
321. Musiał F., *Od szantażu do „przyjaźni”*, [w:] *Agentura w Kościele*, Dodatek historyczny IPN, cz. IX, „Gość Niedzielny”, 13 IX 2009.
322. Musiał F., *Paragraf do dyspozycji* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
323. Musiał F., *Piąta kolumna w sutannach* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
324. Musiał F., *Pierestrojka – droga do demokracji czy plan „»odwilży« bis”?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
325. Musiał F., *Plan awaryjny* [w:] *A kto chce być służą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
326. Musiał F., *Plan awaryjny*, „Dziennik Polski”, 17 II 2009.
327. Musiał F., *Sowiecka niby–Polska (1945–1956)* [w:] W. Bernacki, A. Dziurok, M. Korcuć, F. Musiał, J. Szarek, R. Terlecki, *Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009.
328. Musiał F., *Spreparowany proces kurii krakowskiej* [w:] *Propaganda antykościelna*, Dodatek historyczny IPN, cz. VIII „Gość Niedzielny”, 16 VIII 2009.
329. Musiał F., *Trzeba się wziąć do roboty!*, „Pastores” 2009, nr 4.
330. Musiał F., *W najweselszym baraku – czyli dowcipem w PRL* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
331. Musiał F., *W oczach „onych”*, „Tygodnik Powszechny”, 8 II 2009.
332. Musiał F., *Wierni do końca* [w:] *Polskie Państwo Podziemne*, dodatek, „Tygodnik Powszechny”, 11 X 2009.
333. Musiał F., *Wierni testamentowi Polski Podziemnej. Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
334. Musiał F., *Zaskakujące zwycięstwo*, „Dziennik Polski”, 3 VI 2009.
335. Muszyński W., *Atak niesprawiedliwy i niecelny*, „Rzeczpospolita”, 12 V 2009.
336. Muszyński W., *Czarny mecenas*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
337. Muszyński W., *Dziarscy chłopcy „Wyborczej”* – polemika z artykułem J. Marszalca i R. Wnuka *Kainowa zbrodnia*, „Gazeta Świąteczna”, 13–14 VI 2009.
338. Muszyński W., *Komuniści w zwierciadle polskiej prasy podziemnej*, Dodatek specjalny IPN, „Niezależna Gazeta Polska” 2009, nr 7.

339. Muszyński W., Redakcja i korekta opisu historycznego przygotowanego przez M. Bechtę, jako załącznik do komiksu historycznego dot. obrony Kresów Wschodnich po 17 września 1939 r. oraz autorstwo działu dot. broni i wyposażenia wojsk polskich i sowieckich.
340. Muszyński W., *Roman Dmowski – Polak racjonalny*, Dodatek Specjalny IPN, „Niezależna Gazeta Polska” 2009, nr 1.
341. Muszyński W., Sierchuła R., Redakcja 12 numerów Dodatku Specjalnego IPN [w:] miesięcznika „Niezależna Gazeta Polska” i „Nowe państwo”.
342. Muszyński W., *W obronie niepodległości. Antykomunizm w II Rzeczypospolitej*, red. J. Kleczkowski, F. Musiał, Kraków 2008.
343. Mysiakowska J. [rec.], *Komunistyczna bezpieka wobec kard. Henryka Gulbinowicza w latach 1970–1990*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
344. Mysiakowska J., *Książd Jerzy Popiełuszko w donosach TW ps. „Jankowski”*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
345. Mysiakowska J. [rec.], *O filmie „Popiełuszko. Wolność jest w nas” – raz jeszcze*, „Glaukopis” 2009, nr 15–16.
346. Mysiakowska J. [rec.], *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
347. Mysiakowska J., *Wrogowie „Władzy ludowej” po Październiku ’56*, „Glaukopis” 2009, nr 13–14.
348. *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
349. Namysło A., *Bo ja już mam taki charakter. Nie znoszę, kiedy krzywdzą niewinnych ludzi*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
350. Namysło A., *Zagłębiowski Schindler? Rzecz o Alfredzie Rosnerze* [w:] *Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane. Górnośląsko-zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębniak, Katowice 2009.
351. *Napadnięci i zdradzeni* (Z G. Bębniakiem, P. Kosińskim i W. Wasilewskim. rozmawia B. Polak), Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej 2009, nr 8–9.
352. Nawrocki K., *Nie zgadzam się. Strajk w stanie wojennym w ZNTK w Gdańsku*, „Magazyn Solidarność” 2009, nr 12 [tekst ukazał się w również na portalu Memento.org].
353. Noszczak B., *Dwóch na jednego*, „Tygodnik Powszechny”, 30 VIII 2009.
354. Noszczak B., *A lengyel „nem”*, „Népszabadság”, 12 IX 2009.
355. Noszczak B., *Głowa biskupa i terroryści*, „Tygodnik Powszechny”, 17 V 2009.
356. Noszczak B., *Niechciani księży*, „Tygodnik Powszechny”, 15 II 2009.
357. Noszczak B., *Wstrzemięźliwość Piusa XII*, „Tygodnik Powszechny”, 25 X 2009.
358. Noszczak B., *Zniszczyć przestarzałą formę*, „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.
359. *Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym*, red. K. Churska, M. Szymaniak, Bydgoszcz 2009 [katalog wystawy].
360. Olszerek J., *Brak dystansu*, „Mówią Wieki” 2009, nr 7.
361. *Olsztyński Czerwiec ’89*, Olsztyn 2009 [katalog wystawy].
362. Ossowski A., *Niemieckie samoloty nad Łodzią. Luftwaffe i propaganda*, „Kronika Miasta Łodzi” 2009, nr 3.
363. Paczoska-Hauke A., *Ks. Czesław Wojciechowski – kapłan diecezji gnieźnieńskiej, wikariusz parafii w Kcyni (pow. Szubin), więzień polityczny okresu stalinowskiego*, „Jaworzniacy. Pismo Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956” 2009, nr 12.
364. Piątkowski S., *Za pomoc Żydom osadzeni w więzieniu radomskim*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
365. Pietrowicz A., *Związki Poznania i Lwowa; refleksje w związku z odsieczami Lwowa w 1919 r.*, „Biuletyn Informacyjny Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich” 2009, nr 3.
366. Perzyna P. [wywiad], *Chore państwo chciało zaglądać w każdy kąt. Z Pawłem Perzyną, szefem pionu archiwalnego w łódzkim IPN, rozmawia Marek Obszarny*, „Tygodnik 7 Dni” 2009, nr 14.

367. Piekaruś D., *Wspomnienie o braciach Wareckich*, „Nestor. Czasopismo artystyczne” 2009, nr 3 (9).
368. Pilarski S. [wywiad], *SB na ostatnich nogach*. Z dr. Sebastianem Pilarskim z łódzkiego IPN, przygotowującym książkę *SB wobec przemian politycznych w Polsce w latach 1988–1990*, rozmawia Joanna Leszczyńska, „Polska. Dziennik Łódzki”, 11–12 VII 2009.
369. Pleskot P., *Odprężenie na Bliskim Wschodzie?* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 18.
370. Pleskot P., *Aniela Steinsbergowa* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 17.
371. Pleskot P., *Antysowieckie powstanie* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 1.
372. Pleskot P., *Bierut – polska namiastka Stalina* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 5.
373. Pleskot P., *Czeski „KOR”* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 18
374. Pleskot P., *Gospodarcze elektrowstrząsy* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 25.
375. Pleskot P., *Hitler połyka Europę* [w:] *U progu wojny* [w:] *Wielka kolekcja: II wojna światowa*, t. 1.
376. Pleskot P., *Kominform – czujne oko Wielkiego Brata* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 2.
377. Pleskot P., *Konserwatywna rewolucja* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 19.
378. Pleskot P., *KOR: elita opozycji* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 17.
379. Pleskot P., *Mięsny obiekt pożądania* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 11.
380. Pleskot P., *Partia atakuje inteligencję* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 11.
381. Pleskot P., *Pięć minut Gomułki* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 7.
382. Pleskot P., *Polska Ludowa krzepnie* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 1.
383. Pleskot P., *Poznańska masakra* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 7.
384. Pleskot P., *Przeliczyć tragedię* [w:] *Kapitulacja i bilans strat* [w:] *Wielka kolekcja: II wojna światowa*, t. 24.
385. Pleskot P., *Rewolucja, której nie było* [w:] *Nowy porządek świata* [w:] *Wielka kolekcja: II wojna światowa*, t. 25.
386. Pleskot P., *Rocznicowe faux pas* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 18.
387. Pleskot P., *Sądami w robotników* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 17.
388. Pleskot P., *Stanisław Pyjas: niewyjaśniona zagadka* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 18.
389. Pleskot P., *Trudny orzech do zgryzienia. Solidarnościowa dyplomacja Bronisława Geremka w ocenach dyplomatów PRL*, „Liberté” 2009, nr 2.
390. Pleskot P., *Wybory w cieniu Watergate* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 17.
391. Pleskot P., *Wybuch „Solidarności”, eksplozja wolności* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 19.
392. Pleskot P., *Wykuwanie „Solidarności”* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 19.
393. Pleskot P., *Zbrojne ramię czerwonej ojczyzny* [w:] *Wielka kolekcja: Historia PRL 1939–1989*, t. 1.
394. Pleskot P., *Złowrogi symbol Jałty*, „Biuletyn Informacyjny AK” 2009, nr 2.
395. *Pomoce edukacyjne do wystawy Pierwsza odłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.*, red. K. Drażba.

396. Popek L., *Syndrom pamięci* [wywiad] „Swoboda słowa” (Kijów) 3–9 IV 2009, nr 14.
397. Popek L., *Towarzystwo Przyjaciół Krzemieńca i Ziemi Wołyńsko-Podolskiej*, „Ziemia Jastkowska” 2009, nr 3.
398. Powroźnik B., *Konfiskaty majątku polskiego w Gdyni*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
399. Rączy E., 17 biogramów Polaków udzielających pomocy Żydom [w:] *Polacy ratujący Żydów w czasie zagłady. Przywracanie pamięci*, Łódź 2009.
400. Rembacka K., *Wojewoda bez nominacji, czyli rzecz o Leonardzie Borkowiczu*, „Kurier Szczeciński”, 6 VIII 2009.
401. Rogalewska E., *Armia kobiet*, „Tygodnik Powszechny”, 5 IV 2009.
402. Rogalewska E., *Świadectwa pamięci Żydów z getta białostockiego* [abstrakt] [w:] *Międzynarodowa konferencja naukowa „Poszukiwanie pamięci i dialogu – Białystok 65 lat później. 16–18 maja 2009. Program*, red. G. Olszewska-Baka, Białystok 2009.
403. Romanek J., *Działania krasnostawskiej „bezpieki” wobec PSL i jego działaczy w latach 1945–1947*, „Zaczn” 2009, nr 1.
404. Romanek J., *Polskie Stronnictwo Ludowe w powiecie łukowskim w latach 1945–1947*, „Zaczn” 2009, nr 2.
405. Romanek J., *Polskie Stronnictwo Ludowe w powiecie tomaszowskim w latach 1945–1947*, „Zaczn” 2009, nr 3.
406. Rosenbaum S., „Trzeba przepędzić tego szkodnika”. *Władze nazistowskie wobec ks. Pawła Janika z Zabrze–Poręby (1934–1944)* [w:] „Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane”. *Górnośląsko–zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębniak, Katowice 2009.
407. Rotarski W., „Warto było...”. *W rocznicę wyborów czerwcowych 1989 r.*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 240.
408. Rotarski W., *Grób Konstantego Dobrzyńskiego jest w Częstochowie*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 243.
409. Rotarski W., *Ikar 1980 – przebieg protestu i jego konsekwencje*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 234–235.
410. Rotarski W., *O początkach słów kilka...*, „Nowy Indeks” 2009, nr 1.
411. Rotarski W., *Ostatnie pożegnanie działaczy hutniczej „Solidarności”. Benedykt Bilnik (1931–2009). Jan Łyzicki (1937–2009)*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 243.
412. Rotarski W., *Przełomowy rok 1989 w Częstochowie*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 236–237.
413. Rotarski W., *Przełomowy rok 1990*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 238.
414. Rotarski W., *Walka o budowę kościoła św. Wojciecha w słowach jej budowniczego, ks. Józefa Słomiana*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 240.
415. Rotarski W., *Za Niepodległą. Częstochowianie polegli w wojnach 1914–1921*, „Rocznik Muzeum Częstochowskiego” 2009, t. 9.
416. Rotarski W., *Załatwiono odmownie. Nowa książka IPN*, „Gazeta Solidarna” 2009, nr 236.
417. *Rozprute sztandary. Z Franciszkiem Gryciukiem, Antonim Kurą, Mateuszem Szpytmą rozmawia Andrzej W. Kaczorowski*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
418. Ruzikowski T., *Kalendarium kultury niezależnej 1980–1989* [w:] *Poza cenzurą, dodatek*, „Rzeczpospolita”, 16–17 V 2009.
419. Ruzikowski T., *W 1982 r. zarobki Polaków spadły o jedną trzecią*, „Polska–The Times”, 12–13 XII 2009.
420. Rychert I., Sempołowicz M., *Wydawnictwo multimedialne: Opozycja antykomunistyczna w Trójmieście w latach 1970–1989*, Gdańsk 2009.
421. Samsonowska K., *Esbecki życiorys TW „Tadeusza”* [w:] *A kto chce być sługą...*, red F. Musiał., J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
422. Samsonowska K., *Zniszczenie Wąchocka w lutym 1863 r.*, „Wąchock Informator społeczno–kulturalny” 2009, nr 2.

423. Sawicki J., *Walka o pomnik*, „Tygodnik Powszechny”, 2 VIII 2009.
424. Sawicki J., Stempowski T., *Znane i nieznanne. Wrzesień w fotografii*, „Tygodnik Powszechny” (dodatek specjalny *Wojna zwykłych ludzi*), 6 IX 2009.
425. Sierchuła R., *Trzeci agresor*, „Wiedza i Życie/Inne Oblicza Historii” 2009, nr 19.
426. Sierchuła R., *Wojenne losy rodu Celichowskich*, „Nasz Dziennik”, 18 XII 2009.
427. Sikora M., „*Aktion Saybusch*” na Żywiecczyźnie, „Nasz Dziennik”, 16 IX 2009.
428. Sikora M., *Aktion Saybusch*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
429. Sikora M., *Nie tylko nauka i zabawa. Studenci Politechniki Śląskiej w działaniach operacyjnych SB*, „Niezależna Gazeta Polska – Nowe Państwo” 2009, nr 45.
430. Sikora M., *Panther-Programm na Górnym Śląsku (1943–1944/45)* [w:] „*Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane*”. *Górnośląsko-zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębnik, Katowice 2009.
431. Skubisz Ł., *Gniazdo Orłów. Rozmowa z Gustawem Zemłą*, sedina.pl, czerwiec 2009.
432. Skubisz P., *W odpowiedzi adwokatowi „zhańbionych”*, „Gazeta Wyborcza”, 3 III 2009.
433. Sobieraj M., Sobieraj D., *Bitwa o jedną górę*, „Kombatant” 2009, nr 5.
434. Sobieraj M., *Sprawa „Szerszeń”. Na celowniku SB* [w:] *Przez morze czerwone, cz. VII: Zakony w Polsce Ludowej*, „Gość Niedzielny” 2009, nr 28.
435. Sołtysiak M., *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Jana Sołty* „*Ośki*”, „Życie Powiśla” 2009, nr 2.
436. Spodenkiewicz P., „*Nie udało się mnie zmusić do milczenia....*” Rozmowa z prof. J. Szapiro, „Kronika Miasta Łodzi” 2009, nr 1.
437. Spodenkiewicz P., *Zniknięcie „Saturatora”*. *Bolesław Lesman 1921–1977*, „Kronika Miasta Łodzi” 2009, nr 2.
438. Stempowski T., *Siostry*, „Tygodnik Powszechny” (dodatek specjalny *Wojna zwykłych ludzi*), 6 IX 2009.
439. Stempowski T., *Złamany szlaban*, „Tygodnik Powszechny” (dodatek specjalny *Wojna zwykłych ludzi*), 6 IX 2009.
440. Surmacz R., *Powstania narodowe. Czy były potrzebne?*, Lublin 2009.
441. Suszycka-Tomkiewicz G., *Batalia o krzyże w szkołach w 1984 r.*, „Gość Niedzielny” 2009, nr 46.
442. Sychowicz K., *Patriotyzm wczoraj i dziś* [w:] *I Białostocka debata: uczyć, wychowywać, oceniać – patriotyzm*, Białystok 2009.
443. Sychowicz K., *Powiat Węgorzewo i jego mieszkańcy w oczach aparatu bezpieczeństwa (lata 1969–1972)*, „Debata” 2009, nr 2.
444. Sychowicz K., *Roman Dmowski i ruch narodowy na ziemi łomżyńskiej* „Dodatek historyczny IPN”, „Nasz Dziennik”, 30 I 2009.
445. Syrnyk J., *Działalność PUBP w Wołowie wobec ludności ukraińskiej*, „Ridna mowa” 2009, nr 11.
446. Syrnyk J., *Imię, które stało się sztandarem (Sylwetka Symona Petlury i jego znaczenie w historii Ukrainy)*, „Nad Buhom i Narwoju” 2009, nr 3.
447. Syrnyk J., *Mytropolyt Iwan Martyniak w dokumentach lihnyczojskiej Służby Bezpieczeństwa ta widdilennia u sprawach wirospowidań*, „Peremyški archieparchalni widomosti” 2009, nr 8.
448. Syrnyk J., *Ostanni 15 chwyłyn żyttja Jakowa Hirnoho*, „Nasze Słowo”, 11 X 2009.
449. Syrnyk J., *Początki organizowanego żyttja na Koszalinszczyni*, „Ridna mowa” 2009, nr 12.
450. Syrnyk J., *U widpowid’ Jarostawu Prystaszu*, „Nasze Słowo”, 6 XII 2009.
451. Szarek J., *Aleksander Kwaśniewski – dziecko koniunktury* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
452. Szarek J., *Arka solidarności serc płynie dalej*, „Źródło”, 26 VII 2009.
453. Szarek J., *Bard „Parasola”* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznanne karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.

454. Szarek J., *Część bolesna...*, „Źródło”, 26 VII 2009.
455. Szarek J., *Do jakiej Polski przyjechał papież*, „Dziennik Polski”, 6 VI 2009.
456. Szarek J., *Edward Gierek – pupil Zachodu* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
457. Szarek J., *Głosić Ewangelię i leczyć rany zbolątych serc*, „Źródło”, 26 VII 2009.
458. Szarek J., *Kalendarium – Życie i dzieło ks. Jerzego Popiełuszki*, „Źródło”, 26 VII 2009.
459. Szarek J., *Krakowscy konfederaci* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
460. Szarek J., *Nie będziemy marznąć za Gdańsk* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
461. Szarek J., *Rozmawiać z terrorystą?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
462. Szarek J., *Stalinizm bez terroru (1971–1980)* [w:] W. Bernacki, A. Dziurok, M. Korcuć, F. Musiał, J. Szarek, R. Terlecki, *Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009.
463. Szarek J., *Świat wobec stanu wojennego* [w:] *Zaczęło się w Polsce*, Warszawa 2009.
464. Szarek J., Terlecki R., *Od „Solidarności” do stołu z kantami (1981–1989)* [w:] W. Bernacki, A. Dziurok, M. Korcuć, F. Musiał, J. Szarek, R. Terlecki, *Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009.
465. Szarek J., *Testament pułkownika Ciepłińskiego* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
466. Szarek J., *Twórcie Wolne Związki Zawodowe* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
467. Szarek J., *U nas kłamstwa nie było*, „Źródło”, 26 VII 2009.
468. Szarek J., *Zło dobrem zwyciężaj*, „Źródło”, 26 VII 2009.
469. Szczesiak-Ślusarek M., *Polskie rody: Kasznicowie* „Dodatek historyczny IPN”, [w:] „Nasz Dziennik”, 18 XII 2009.
470. Szczęch R., *Bez skrupułów*, „Dziennik Polski”, 28 X 2009.
471. Szczęch R., *Wojtyła na celowniku* [w:] *Agentura w Kościele*, Dodatek historyczny IPN, cz. IX, [w:] „Gość Niedzielny”, 13 IX 2009.
472. Sznajder A., *45–lecie kontra 1000–lecie* [w:] *Propaganda antykościelna*, Dodatek historyczny IPN, cz. VIII, „Gość Niedzielny”, 16 VIII 2009.
473. Sznajder A., *Czego nie wiemy o pacyfikacji kopalni „Wujek”?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
474. Sznajder A., *Młodość + Ewangelia = Kłopoty* [w:] *Walka o młodzież*, Dodatek historyczny IPN, cz. X, „Gość Niedzielny”, 18 X 2009.
475. Szóstko J., *Nasz duszpasterz i my. Ksiądz Jerzy Popiełuszko w fotografiach i wspomnieniach hutnika* [katalog wystawy], wybór fotografii E. Rogalewska, Białystok 2009.
476. Szpytma M., *Historia Kowalskich*, „Dziennik Polski”, 24 X 2009.
477. Szpytma M., *Pod przewodem partii. Powołanie Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego*, „Dziennik Polski”, 28 XI 2009.
478. Szpytma M., *Sonderaktion – akcja specjalna przeciwko polskości*, „Dziennik Polski”, 6 XI 2009.
479. Szpytma M., *Zielona Solidarność*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
480. Szpytma M., *Zjednoczone? Stronnictwo? Ludowe?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
481. Szubarczyk P., *Inwestycja KL Auschwitz*, „Nasz Dziennik”, 28 IV 2009.
482. Szubarczyk P., *„Umacnianie niemczyzny” na polskim Pomorzu*, „Nasz Dziennik”, 3 IX 2009.
483. Szubarczyk P., *27 września. Dzień Podziemnego Państwa Polskiego*, „Nasz Dziennik”, 26–27 IX 2009.

484. Szubarczyk P., *Anioł z Ravensbrück*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
485. Szubarczyk P., *Dokończyła biegu i posługiwanie Polsce*, „Nasz Dziennik”, 17–18 I 2009.
486. Szubarczyk P., *Dzieci na wojnie* [w:] „Dodatek historyczny IPN”, „Nasz Dziennik”, 27 II 2009.
487. Szubarczyk P., *Dzieci polskie na wojennej tułaczce*, „Nasz Dziennik”, 10 II 2009.
488. Szubarczyk P., *Gdynia dumna z Bieruta?*, „Nasz Dziennik”, 21 IV 2009.
489. Szubarczyk P., *Grudzień '70 – zbrodnia nieukarana*, „Nasz Dziennik”, 17 XII 2009 [Prezentacja albumu S. Cenckiewicza: *Gdański Grudzień '70*].
490. Szubarczyk P., *Inka na obrazie i w sercach...*, „Nasz Dziennik”, 27 V 2009.
491. Szubarczyk P., *Katyń jako zbrodnia ludobójstwa*, „Nasz Dziennik”, 5 III 2009.
492. Szubarczyk P., *Kłamstwa, które przeżyły wojnę*, „Nasz Dziennik”, 17 IX 2009.
493. Szubarczyk P., *Kłopoty z historią. Krytyczne uwagi do dodatku historycznego „Rzeczypospolitej”, poświęconego m.in. wielkim bataliom II wojny światowej*, „Nasz Dziennik”, 5 VIII 2009.
494. Szubarczyk P., *Krzyż generała „Nila”*, „Nasz Dziennik”, 16 IV 2009.
495. Szubarczyk P., *Myśmy rebelianci, polscy partyzanci*, „Nasz Dziennik”, 14–15 XI 2009.
496. Szubarczyk P., *Odchodzą bohaterowie powojennego oporu młodzieży...*, „Nasz Dziennik”, 28 V 2009.
497. Szubarczyk P., *Ograbieni i wypędzeni. O wysiedleniach i deportacjach obywateli polskich w okresie II wojny światowej*, „Nasz Dziennik”, 3 IX 2009.
498. Szubarczyk P., Recenzja filmu fab. Bugajskiego R. *Generał Nil. Opowieść o człowieku niezłomnym*. „Nasz Dziennik”, 11–13 IV 2009.
499. Szubarczyk P., *Pakt „krwawych bliźniaków”*, „Nasz Dziennik”, 22–23 VIII 2009.
500. Szubarczyk P., *Patronka na trudne czasy*, „Nasz Dziennik”, 11 III 2009.
501. Szubarczyk P., *Polska to była miłość. Generał „Nil” w relacjach bliskich, podkomendnych i przełożonych*, „Nasz Dziennik”, 24 II 2009.
502. Szubarczyk P., *Pomnik rodaków emigrujących za chlebem*, „Nasz Dziennik”, 17 XI 2009.
503. Szubarczyk P., *Przywykniecie...*, „Nasz Dziennik”, 24 IX 2009.
504. Szubarczyk P., recenzja książki: *Kronika komunizmu w Polsce*, Kraków 2009, „Nasz Dziennik”, 13–14 VI 2009.
505. Szubarczyk P., *Solidarność okazała się silniejsza*, „Nasz Dziennik”, 12–13 XII 2009.
506. Szubarczyk P., *Tadeusz Szczudłowski – sceny z życia niepokornego*, „Nasz Dziennik”, 4 VI 2009.
507. Szubarczyk P., *Tę rzeczą jest honor...*, „Nasz Dziennik”, 5 V 2009.
508. Szubarczyk P., *Wojenne rozstanie*, „Nasz Dziennik”, 14–15 XI 2009.
509. Szubarczyk P., *Wzruszająca wystawa w Sopocie. Wojenna edukacja polskich dzieci-tułaczy*, „Nasza Polska”, 3 III 2009.
510. Szubarczyk P., *Zapomniany ksiądz Mikołaj Wagner*, „Nasz Dziennik”, 27 III 2009.
511. Szulc P., *Dziennikarze wobec Grudnia '70 i Stycznia '71*, „Gazeta Wyborcza Szczecin”, 18 XII 2009.
512. Szulc P., *„Szczekaczka Goebbelsa, czyli „Hier spricht Hans Frietzsche”*, „In Gremio” 2009, nr 5.
513. Szulc P., *Racja czerwonego ołówka*, „Sedina.pl magazyn. Rocznik Miłośników Dawnego Szczecina” 2009, nr 4.
514. Szwagrzyk K., *Różańce robiłyśmy z ...chleba*, „Nowe Życie”. Dolnośląskie pismo katolickie 2009, nr 2.
515. Śmietanka-Kruszelnicki R., *„Zagończyk” – komendant Związku Zbrojnej Konspiracji*, „Myśl Konserwatywna. Kwartalnik Klubu Myśli Konserwatywnej” 2009, nr 4.

516. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Chcieli zepchnąć w cień* [w:] dodatek „Kurier Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa”, „Echo Dnia”, 29 IV 2009.
517. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Z dziejów podziemia niepodległościowego w Wąchocku*, „Wąchock da się lubić. Infomator społeczno-kulturalny”, 2 V 2009.
518. Śreniowski J., *W gąszczu tytułów*, „Bibuła” 2009, nr 7.
519. Świętochowska-Bobowik E., recenzja książki: Dolistowska M., Szczygieł-Rogowska J., Tomalska J., *Białystok nie tylko kulturalny*, „Biuletyn Historii Pogranicza” 2008, nr 9.
520. Tochman K., *Akcja Błudek*, „Kronika Tygodnia”, Zamość, 14 IV 2009.
521. Tochman K., *Jerzy Mara–Mejer kurier do Delegatury Rządu*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
522. Tochman K., *Major Franciszek Pukacki ps. „Gzys”, „Franciszek”, „Cichy” vel „Cichyj”*, „Forum Kobylińskie”, Kobylin 2009, nr 3.
523. Tochman K., *Zawsze wierna Polsce*, „Nasza Polska”, 27 I 2009.
524. Tracz B., *„Nie dopuścić do samowoli budowlanej”. Zarys dziejów świątyni na Trynku*, „Gliwicki Magazyn Kulturalny” 2009, nr 3.
525. Tracz B., *Boże Narodzenie 1985 r.*, „Gliwicki Magazyn Kulturalny” 2009, nr 12.
526. Tracz B., *Kościół mecenasem i parasolem ochronnym* [w:] *Poza cenzurą*, dodatek, „Rzeczpospolita”, 16–17 V 2009.
527. Tracz B., *Nowa świecka tradycja*, „Gliwicki Magazyn Kulturalny” 2009, nr 11.
528. Tracz B., *Nowalijki nie zawsze dobre na kryzys*, „Gliwicki Magazyn Kulturalny” 2009, nr 10.
529. Tracz B., *Partia u kresu. PZPR województwa katowickiego w 1988 r.*, „Śląsk” 2009, nr 5.
530. Tracz B., *Początek i koniec wojny w Gleiwitz* [w:] *„Zwłoki nie zostały dotąd zidentyfikowane”. Górnośląsko-zagłębiowskie epizody z lat II wojny światowej*, red. G. Bębniak, Katowice 2009.
531. Tracz B., *Podniebna ucieczka z PRL*, „Gliwicki Magazyn Kulturalny” 2009, nr 6
532. Tracz B., *Przeciwko długowłosym* [w:] Dodatek specjalny IPN, „Nowe Państwo” 2009, nr 11.
533. Tracz B., *Trudny styczeń 1982*, „Gliwicki Magazyn Kulturalny” 2009, nr 1
534. Trębacz W., *Lista ubeków z powiatu wołowskiego*, „Kurier Gmin. Tygodnik Powiatu Wołowskiego”, 22 VI 2009.
535. Trębacz W., *Wykryto zagrożenie. Mogą być eksponowane formy sztuki niezależnej...*, „Pamięć i Przyszłość” 2009, nr 3.
536. Wardzyńska M., *Obozy hitlerowskie i ich rola w polityce okupacyjnej III Rzeszy*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 4.
537. Warot P.P. *Esbecki „Piernik” i radzieckie albumy. Współpraca profesora Bednarskiego z komunistycznym wywiadem*, „Debata” 2009, nr 12.
538. Warot P.P., *„Okrągły stół” i wybory z czerwca 1989 r. w lokalnej prasie partyjnej Olsztyna*, „Debata” 2009, nr 6.
539. Warot P.P., *„Wojenny” doktor – major SB, Marian Spychała*, „Debata” 2009, nr 5.
540. Warot P.P., *Medalowcy Tarnowskiego*, „Debata” 2009, nr 6.
541. Warot P.P., *O współpracy z SB Piotra Wołkowicza*, „Debata” 2009, nr 9.
542. Warot P.P., *Profesor Władysław Kordan – prorektor bez teczki*, „Debata” 2009, nr 1.
543. Warot P.P., *Stanisław Pikulski, autor podręczników dla funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa*, „Debata” 2009, nr 7.
544. Warot P.P., *Ślady zbrodni*, „Debata” 2009, nr 3.
545. Warot P.P., *„Ja przecież nie robię tego dla pieniędzy”*, „Debata” 2009, nr 10.
546. Warot P.P., *Dwa zobowiązania*, „Debata” 2009, nr 8.
547. Wasilewski W., *Pamięć Katyńia. Działania opozycji*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
548. Wasilewski W., *Propaganda kłamstwa kontra „Komisja Katyńska” Izby Reprezentantów USA*. [Zawieszony w 2009] Artykuł zamieszczony w Internecie na rosyjskiej stronie

walczącej z kłamstwem katyńskim: <http://ru-katyn.livejournal.com/tag/>:

549. Wenklar M., [bez tytułu], „Karta” 2009, nr 61.
550. Wenklar M., *Antypaństwowy odpust* [w:] *Zakony w Polsce Ludowej*, Dodatek historyczny IPN, „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.
551. Wenklar M., *Bezradni wobec „fanatyka religijnego”*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
552. Wenklar M., *Historia przed sądem*, „Pressje” 2008/2009, nr 16.
553. Wenklar M., *Kołchoz we wsi Witosza* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
554. Wenklar M., *Kołchoz we wsi Witosza*, „Dziennik Polski”, 13 VIII 2009.
555. Wenklar M., *Oddział Jana Jandzisia „Sosny”* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
556. Wicenty D., *Nie widząc, nie słysząc, nie mówiąc. Polskiej socjologii problemy z tajnościami*, „Obywatel” 2009, nr 4.
557. Wołk G., *Polska Partia Niepodległościowa*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 12.
558. Wójcik B., *„Nie walczymy pięścią, ale ideą”. Polskie Stronnictwo Ludowe na Rzeszowszczyźnie wobec represji komunistycznych w latach 1945–1949*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 10–11.
559. Wójtowicz N., *Kornel Morawiecki*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 5–6.
560. Wójtowicz N., *Polskie reakcje na węgierską rewolucję ’56*, „Kombatant” 2009, nr 12.
561. Wójtowicz N., *W obronie pozostałych na Wschodzie*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 1–2.
562. *Wolne słowo*, red. K. Derdowski, Bydgoszcz 2009 [katalog wystawy].
563. Wołoszyn J., *„Młodzieży Polska! Nie daj się skomunizować”* [w:] *Triumf komuny*, dodatek, „Rzeczpospolita”, 30 IV–1 V 2009.
564. Wołoszyn J., *Młodzieżowa konspiracja niepodległościowa lat 1944–1956*, „Kombatant” 2009, nr 10.
565. Wołoszyn J., *Tam, gdzie do tej walki [klasowej] zaplącze się sutanna, będziemy z nią walczyć i usuwać z naszego terenu* [w:] *Walka o młodzież*, Dodatek historyczny IPN, cz. X, „Gość Niedzielny”, 18 X 2009.
566. Wójtowicz N., *Dyplomacja Dmowskiego*, Dodatek Specjalny IPN, „Niezależna Gazeta Polska”, 2 I 2009.
567. Wróbel J., *Brytyjczycy nie wydawali Sowietom polskich żołnierzy*, „Dziennik Polski” [Londyn], 21 VI 2009.
568. Wróbel J., *Brzezienna ucieczka z PRL*, „Przegląd Polski” (Nowy Jork), 13 III 2009.
569. Wróbel J., *Komuniści wobec Polskich Sił Zbrojnych*, „Niezależna Gazeta Polska”, 7 V 2009.
570. *Wspomnienia z Kresów 1939 r.* [Bereza T.], „Polska The Times”, 17 IX 2009.
571. Zajączkowski S., Wyrzykowski K., *„Łupaszka” 1939*, Warszawa 2009 (komiks) – współpraca i nadzór oraz przygotowanie wkładki historycznej, W. Muszyński, M. Bechta.
572. Zakrzewski M., *Antydziedzictwo komunizmu – dziedzictwo antykomunizmu*, „Dziennik Polski”, 17 III 2009.
573. Zawistowski A., *Punkty konsultacyjne SGPiS*, „Gazeta SGH”, 2009, nr 2.
574. Zawistowski A., *Wroniec*, Wydawnictwo Literackie, NCK, IPN, Kraków–Warszawa 2009
575. Zawistowski A., *II wojna światowa – polski bilans*, „Kurier Galicyjski” 2009, nr 16.
576. Zawistowski A., *II wojna światowa – polski bilans*, „Myśl. Biuletyn Związku Nauczycielstwa Polskiego w Kanadzie” 2009, nr 170.
577. Zawistowski A., *Wczoraj Moskwa, dziś Bruksela* [w:] *Czas wolności, czas przedsiębiorczości*, dodatek specjalny, „Rzeczpospolita”, 3 VI 2009.
578. Zechenter A., *A imię ich – sto czterdzieści i cztery*, „Dziennik Polski”, 24 VIII 2009.

579. Zechenter A., *Aarona Pałkina cuda nad urną*, „Dziennik Polski”, 19 I 2009.
580. Zechenter A., *Anatomia rozkładu*, „Dziennik Polski”, 16 XI 2009.
581. Zechenter A., *Angelologia i Kreml*, „Dziennik Polski”, 17 VIII 2009.
582. Zechenter A., *Archiwa nie płoną*, „Dziennik Polski”, 31 VIII 2009.
583. Zechenter A., *Arystokracja czerwonej krwi* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
584. Zechenter A., *Arystokracja czerwonej krwi*, „Dziennik Polski”, 6 IV 2009.
585. Zechenter A., *Bawarska Republika Tingel–Tangli*, „Dziennik Polski”, 4 V 2009.
586. Zechenter A., *Berliński mur a okrągły stół, czyli historia pewnego pytania*, „Dziennik Polski”, 13 XI 2009.
587. Zechenter A., *Będziemy siedzieć...*, „Dziennik Polski”, 20 IX 2009.
588. Zechenter A., *Bój to nie był ostatni*, „Dziennik Polski”, 26 I 2009.
589. Zechenter A., *Czary mary*, „Dziennik Polski”, 23 XI 2009.
590. Zechenter A., *Czekista, który nie lubił krwi*, „Dziennik Polski”, 9 III 2009.
591. Zechenter A., *Czuj ducha!*, „Dziennik Polski”, 30 XI 2009.
592. Zechenter A., *Elektryk, który chciał zabić Gomułkę* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
593. Zechenter A., *Elektryk, który chciał zabić Gomułkę*, „Dziennik Polski”, 13 VII 2009.
594. Zechenter A., *Gdzie woda truje i trawa nie rośnie*, „Dziennik Polski”, 30 III 2009.
595. Zechenter A., *Honor z drugiej ręki* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
596. Zechenter A., *Honor z drugiej ręki*, „Dziennik Polski”, 16 II 2009.
597. Zechenter A., *I tak rozumieć można Jałtę*, „Dziennik Polski”, 2 II 2009.
598. Zechenter A., *Imperium diamentami stoi*, „Dziennik Polski”, 13 X 2009.
599. Zechenter A., *Jak Waupszasow z pańską Polską wojował*, „Dziennik Polski”, 7 IX 2009.
600. Zechenter A., *Jedenaste: przyjmij bliźniego pod swój dach*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 3.
601. Zechenter A., *KGB gra w szachy*, „Dziennik Polski”, 20 III 2009.
602. Zechenter A., *Kim byli?*, „Dziennik Polski”, 21 IX 2009.
603. Zechenter A., *Krystyna, Samson i król Dawid*, „Dziennik Polski”, 15 VI 2009.
604. Zechenter A., *Ludlum by nie wymyślił*, „Dziennik Polski”, 27 IV 2009.
605. Zechenter A., *Łagier zwany NRD* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
606. Zechenter A., *Łagier zwany NRD*, „Dziennik Polski”, 12 VI 2009.
607. Zechenter A., *Łańcuch wolności*, „Dziennik Polski”, 21 VIII 2009.
608. Zechenter A., *Mordercy są długowieczni* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
609. Zechenter A., *Mówią o niej „mistyczka uśmiechu”*, „Dziennik Polski”, 17 III 2009.
610. Zechenter A., *Nie ma takiej agencji*, „Dziennik Polski”, 20 VII 2009.
611. Zechenter A., *Niedokończona historia „Drzewa Różanego”*, „Dziennik Polski”, 10 VIII 2009.
612. Zechenter A., *Nielegalni w służbie Ich Kremłowskich Mości* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
613. Zechenter A., *Niepotrzebni, niechciani, niemile widziani*, „Dziennik Polski”, 28 IX 2009.
614. Zechenter A., *Nieznany ojciec Putina*, „Dziennik Polski”, 9 II 2009.
615. Zechenter A., *Nuklearny efekt domina*, „Dziennik Polski”, 27 VII 2009.
616. Zechenter A., *Ocalał nie po to, aby żyć* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
617. Zechenter A., *Ocalał nie po, aby żyć*, „Dziennik Polski”, 24 IV 2009.

618. Zechenter A., *Ofiara całopalna za tych, co milczeli* [w:] *Na szlaku niepodległości*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
619. Zechenter A., *Ofiara całopalna za tych, co milczeli*, „Dziennik Polski”, 23 II 2009.
620. Zechenter A., *Okradzeni z życia, obrabowani z pamięci*, „Dziennik Polski”, 20 X 2009.
621. Zechenter A., *Oni wciąż są i robią swoje...*, „Dziennik Polski”, 14 IX 2009.
622. Zechenter A., *Order dla Breżniewa* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
623. Zechenter A., *Order dla Breżniewa*, „Dziennik Polski”, 17 VII 2009.
624. Zechenter A., *Powtarzał wielkie słowa*, „Dziennik Polski”, 29 VI 2009.
625. Zechenter A., *Przypadek numer 69*, „Dziennik Polski”, 23 III 2009.
626. Zechenter A., *Realizacja bandyty przy pomocy ZOMO*, „Dziennik Polski”, 5 X 2009.
627. Zechenter A., *Rewolucja, której nie było*, „Dziennik Polski”, 2 XI 2009.
628. Zechenter A., *Rumuński dramat w czterech odstępach*, „Dziennik Polski”, 11 XII 2009.
629. Zechenter A., *Schizofrenia bezobjawowa*, „Dziennik Polski”, 6 VII 2009.
630. Zechenter A., *Słowo Jaruzelskiego*, „Dziennik Polski”, 21 XII 2009.
631. Zechenter A., *Sowieccy nielegalni*, „Dziennik Polski”, 17 IV 2009.
632. Zechenter A., *Strażnik katyńskich czaszek*, „Dziennik Polski”, 20 IV 2009.
633. Zechenter A., *Taki straszny wstyd...*, „Dziennik Polski”, 11 V 2009.
634. Zechenter A., *To były piękne dni...* [w:] *A kto chce być sługą...*, red. F. Musiał, J. Szarek, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 11, Kraków 2009.
635. Zechenter A., *To wstawanie, te oklaski, te wrzaski*, „Dziennik Polski”, 2 III 2009.
636. Zechenter A., *Tragedia narodowa*, „Dziennik Polski”, 22 VI 2009.
637. Zechenter A., *Trąb jerychońskich nie słychać*, „Dziennik Polski”, 25 V 2009.
638. Zechenter A., *Werfla dialektyczna teoria bicia*, „Dziennik Polski”, 3 VIII 2009.
639. Zechenter A., *Za pół miliona srebrników*, „Dziennik Polski”, 28 XII 2009.
640. Zechenter A., *Zadać kłamstwu kłam*, „Dziennik Polski”, 8 VI 2009.
641. Zechenter A., *Zaległe długie*, „Dziennik Polski”, 18 V 2009.
642. Zechenter A., *Zatrzasnęliśmy drzwi!*, „Dziennik Polski”, 9 XI 2009.
643. Zechenter A., *Zdrada przyszła z Zachodu*, „Dziennik Polski”, 1 VI 2009.
644. Zwiernik P., *Drugi obieg ... fakszywek* [w:] *Papierowa rewolucja*, dodatek, „Kurier Szczeciński”, X 2009.
645. Zwiernik P., *Na SKOS do wolności*, „Gazeta Polska”, 21 XI 2009.
646. Żaryn J., *Męczennicy za wiarę, męczennicy miłości* [w:] *Zabić Księdza*, dodatek, „Rzeczpospolita”, 20 stycznia 2009.
647. Żelazko J., *„Czy siostra kocha dzieci?”*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 8–9.
648. Żelazko J., *Fakty i kontrowersje. Pierwsze bomby na Wieluń*, „Kronika Miasta Łodzi” 2009, nr 3.
649. Żelazko J., *Ksiądz Bohdan Papiernik (1931–2009)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2009, nr 7.
650. Żurek J., *Statystyka strat zakonów* [w:] *Zakony w Polsce Ludowej*, Dodatek historyczny IPN, cz. VII, „Gość Niedzielny”, 12 VII 2009.

ZAŁĄCZNIK NR 4: KONFERENCJE, SESJE NAUKOWE I POPULARNONAUKOWE

1. Konferencja edukacyjna „Zanim nadeszła Zagłada... – problematyka żydowska w edukacji humanistycznej” (Dąbrowa Górnicza, 7 I 2009, organizacja: OBEP Katowice i Urząd Miasta Dąbrowa Górnicza).
2. Sesja naukowa „Testament Armii Krajowej. W 64. rocznicę rozkazu gen. Leopolda Okulickiego” (Częstochowa, 19 I 2009, organizacja: OBEP Katowice i Urząd Miasta Częstochowa).
3. Konferencja popularnonaukowa „Okrągły stół – 20 lat później. Oczekiwania a rzeczywistość” (Płock, 12 II 2009, organizacja: OBEP Warszawa i Zarząd Regionu Płockiego NSZZ „Solidarność”).
4. Konferencja edukacyjna „Deportacje Górnolązaków do ZSRS w 1945 r.” (Radzionków, 12 II 2009, organizacja: OBEP Katowice).
5. Międzynarodowe kolokwium naukowe „Kościół w okowach” (Kraków, 18 II 2009, organizacja: OBEP Kraków, Ústav Pamäti Národa i Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie).
6. Międzynarodowa konferencja naukowa „Ofiary imperiów – Imperia jako ofiary” (Warszawa, 19–21 II 2009, organizacja: OBEP Warszawa i Instytut Historii PAN).
7. Sesja popularnonaukowa „O Polskę wolną i niezawisłą – 58. rocznica śmierci działaczy IV Zarządu Głównego WiN” (Rzeszów, 4 III 2009, organizacja: OBEP Rzeszów).
8. Konferencja popularnonaukowa „800 lat historii Oławy” (Oława, 12–13 III, organizacja: OBEP Wrocław, Rada Miejska w Oławie, Urząd Gminy Oława i Oławskie Starostwo Powiatowe).
9. Sesja popularnonaukowa nt. losów Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w czasie II wojny światowej (Gdańsk, 19 III 2009, organizacja: OBEP Gdańsk i Samorząd Województwa Pomorskiego).
10. Międzynarodowa konferencja naukowa „Polski i żydowski ruch oporu pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945” (Warszawa, 23–24 III 2009, organizacja: BEP i OBEP Gdańsk).
11. Konferencja naukowa „Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej w latach 1945–1989” (Szczecin, 25–26 III 2009, organizacja: OBEP Szczecin i Katedra Historii Kościoła Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego).
12. Konferencja naukowa „Ruch Młodej Polski. W 30-lecie Deklaracji Ideowej 1979–2009” (Toruń, 2 IV 2009, organizacja: OBEP Gdańsk, Instytut Politologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Studenckie Koło Myśli Politycznej oraz Interdyscyplinarne Koło Naukowe Doktorantów UMK pod patronatem Instytutu Pamięci Narodowej i Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego).
13. Seminarium popularnonaukowe „Śladami Holokaustu” (Warszawa, 24–25 IV 2009, organizator: OBEP Warszawa).
14. Konferencja popularnonaukowa „Żołnierze Batalionów Chłopskich obwodu iłżeckiego i ich losy w powojennej Polsce” (Kazanów, 28 IV 2009, organizacja: OBEP Lublin Delegatura w Radomiu i Urząd Gminy Kazanów).
15. Konferencja z cyklu „Korzenie Gdyni” – lata 70. „Od Grudnia do Sierpnia” (Gdynia 29 IV 2009, organizacja: OBEP Gdańsk Oficyna Wydawnicza Verbis Causa).
16. Ogólnopolska konferencja naukowa „Politycznie obcy! Komunistyczny aparat represji wobec żołnierzy Wojska Polskiego” (Szczecin, 13–14 V 2009 r., organizacja: OBEP Szczecin i Instytut Polityki Społecznej i Stosunków Międzynarodowych Politechniki Koszalińskiej).
17. Konferencja naukowa „KL Warschau. Historia zapomnianego obozu” (Warszawa, 15 V 2009, organizacja: BEP i Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego).
18. Sympozjum naukowe „Wieluń 1 września 1939 r.” (Łódź, 18 V 2009, organizacja: OBEP Łódź, burmistrz Wielunia i starosta powiatu wieluńskiego).

19. II ogólnopolska konferencja szkoleniowo-metodyczna poświęcona podsumowaniu realizacji przez pion archiwalny IPN ustawowych zadań w latach 2006–2008, planom pracy na lata 2009–2010 oraz kwestiom metodycznym związanym z funkcjonowaniem Biura „C” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (Łódź, 25–26 V 2009 – organizacja: WBAiEŻ BUiAD, OBUiAD w Łodzi).

20. Konferencja naukowa „Historia polityki a polityczność historiografii. Między ideologizacją dziejów a obiektywizmem badawczym” (Poznań, 28–29 V 2009, organizatorzy: OBEP Poznań, Wydział Historyczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza i Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Filozoficznego).

21. Sesja popularnonaukowa „1989. Narodziny wolności: wybory czerwcowe 1989 r. w Koszalińskim” (Koszalin, 2 VI 2009 r., organizacja: OBEP Szczecin, Archiwum Państwowe w Koszalinie, Muzeum w Koszalinie i Koszalińska Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela).

22. Sesja popularnonaukowa „Rok 1989 z perspektywy 20 lat” (Wrocław, 2 VI 2009, organizacja: OBEP Wrocław i Rada Miasta Wrocław).

23. Sesja popularnonaukowa „Sukces był pełny” (Łódź, 3 VI 2009, organizacja: OBEP Łódź, Zarząd Regionu Ziemi Łódzkiej NSZZ „Solidarność”, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Łodzi i Instytut Europejski w Łodzi).

24. Konferencja naukowa „Upadek systemu komunistycznego na Górnym Śląsku” (Katowice, 4 VI 2009, organizator: OBEP Katowice).

25. Sesja naukowa „Przełom 1989 r.” (Częstochowa, 4 VI 2009, organizacja: OBEP Katowice Punkt Konsultacyjny w Częstochowie, Muzeum Częstochowskie i Urząd Miasta Częstochowa).

26. Konferencja naukowa „Społeczeństwo Polski północno-wschodniej wobec przemian ustrojowych w latach 1989–2009” (Olsztyn–Białystok, 4–5 VI 2009, organizacja: OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie, Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Sejmik Województwa Podlaskiego, Zarząd Regionu Warmińsko-Mazurskiego NSZZ „Solidarność”, Zarząd Regionu Podlaskiego NSZZ „Solidarność”).

27. Konferencja „Wybory 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej” (Łańcut, 8 VI 2009, organizacja: OBEP Rzeszów, Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność” Region Rzeszowski, Muzeum Zamek w Łańcucie i Oddział Okręgowy NBP w Rzeszowie).

28. Konferencja naukowa „Polskie podziemie antykomunistyczne na Śląsku w latach 1945–1956” (Brzeg, 17–18 VI 2009, organizacja: OBEP Wrocław Delegatura w Opolu).

29. Sesja popularnonaukowa „Sukces był pełny” (Łódź, 3 VI 2009 – organizacja: NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej, OBUiAD w Łodzi, Polskie Towarzystwo Historyczne, Instytut Europejski w Łodzi).

30. Konferencja popularnonaukowa w 30. rocznicę utworzenia Konfederacji Polski Niepodległej (Łódź, 18 VIII 2009, organizacja: OBEP Łódź, Stowarzyszenie Związku Weteranów III Konspiracji 1956–1989).

31. Konferencja popularnonaukowa „70. rocznica Bitwy pod Mokrą i wybuchu II wojny światowej na Ziemi Kłobuckiej” (Kłobuck, 28 VIII 2009, organizacja: OBEP Katowice, Starostwo Powiatowe w Kłobucku, Gmina Kłobuck i Zespół Szkół nr 3 w Kłobucku).

32. Konferencja popularnonaukowa „Drogi do wolności AD 1989” (Kalisz, 7 IX 2009, OBEP Łódź, Zarząd Regionu Wielkopolska Płd. NSZZ „Solidarność”, Urząd Miejski w Kaliszu, Wydział Kultury i Sztuki, Sportu i Turystyki i Archiwum Państwowe w Kaliszu).

33. Konferencja „Wrzesień 1939 r. na Podkarpaciu” (Rzeszów, 8 IX 2009, organizacja: OBEP Rzeszów, Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie, Placówka Żandarmerii Wojskowej w Rzeszowie).

34. Konferencja naukowa „Konfederacja Polski Niepodległej na drodze do Wolności” (Kraków, 10 IX 2009, organizacja: OBEP Kraków i Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ).

35. Konferencja popularnonaukowa „Losy wojenne Gdyni w latach 1939–1945 (Gdynia, 14 IX 2009, organizacja: OBEP Gdańsk i Wyższa Szkoła Komunikacji Społecznej w Gdyni).

36. Konferencja popularnonaukowa „Militarne i polityczne aspekty kampanii polskiej 1939 r. z perspektywy 70-lecia” (Wrocław, 24–25 IX 2009, organizacja: OBEP Wrocław, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego i Koło Naukowe Historyków Wojskowości).

37. Międzynarodowa konferencja naukowa „1989–2009. Dwadzieścia lat po obaleniu komunizmu w Polsce i Czechosłowacji” (Wrocław, 30 IX 2009, organizacja: OBEP Wrocław i Oddział Okręgowy Katolickiego Stowarzyszenia Civitas Christiana we Wrocławiu).

38. Międzynarodowa konferencja naukowa „Prześladowania Kościołów w komunistycznych państwach Europy Środkowo-Wschodniej” (Bratysława, 30 IX – 2 X 2009, organizacja: Słowacki Instytut Pamięci Narodu (UPN) we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej (IPN), Instytutem Badania Reżimów Totalitarnych (ÚSTR) i Instytutem Historii Rewolucji Węgierskiej 1956 Roku (Instytut 1956).

39. Konferencja popularnonaukowa „Od wojny do wolności. Wybuch i konsekwencje II wojny światowej 1939–1989” (Gdańsk, 5–6 X 2009, organizacja: OBEP Gdańsk, Uniwersytet Gdański, Muzeum II Wojny Światowej, Europejskie Centrum Solidarności, Urząd Miejski w Gdańsku).

40. Konferencja naukowo-edukacyjna „Demokratyczne rewolucje w Polsce, Niemczech i Czechach jako wyzwanie dla edukacji” (Słubice, 14–16 X 2009, organizacja: Regionale Arbeitsstelle für Ausländerfragen, Jugendarbeit und Schule e.V. (RAA), OBEP Lublin, Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR (BStU), Ministerium für Bildung, Jugend und Sport, Der Beauftragte für Gedenkstätten, Potsdam (MBS) przy wsparciu Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej).

41. Konferencja naukowa „Niemieckie działania dywersyjne w kampanii polskiej 1939 r.” (Katowice, 14 X 2009, organizacja: OBEP Katowice).

42. Konferencja naukowa z okazji 30. rocznicy powstania Konfederacji Polski Niepodległej (Katowice, 14 X 2009, organizacja: OBEP Katowice i Konfederacja Polski Niepodległej).

43. Konferencja popularnonaukowa „Literatura niezależna w PRL” (Kraków, 15 X 2009, organizacja: OBEP Kraków, Stowarzyszenie NZS 1980, Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego i Portal Netbird.pl).

44. Sesja popularnonaukowa „»Papierowa rewolucja« – prasa bezdebitowa w PRL” (Szczecin, 20 X 2009 r., organizacja: OBEP Szczecin).

45. Ogólnopolska konferencja naukowa „Od kontrkultury do New Age” (Wrocław, 22–23 X 2009, organizacja: OBEP Wrocław).

46. Konferencja popularnonaukowa „Życie codzienne w PRL-u” (Warszawa, 29 X 2009, organizacja: OBEP Warszawa).

47. Konferencja naukowa „Przemiany polityczne w Polsce w latach 1988–1991 na tle upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej” (Poznań, 5–6 XI 2009, organizacja: OBEP Poznań).

48. Sesja popularnonaukowa „Ks. Władysław Gurgacz – w służbie Ojczyzny” (Kraków, 7 XI 2009, organizacja: OBEP Kraków i Podyplomowe Studium Archiwistyki i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie).

49. Konferencja naukowa „Po obu stronach granicy. Duchowieństwo i wierni na obszarze podzielonej granicami archidiecezji wileńskiej w latach powojennych” (Białystok, 12 XI 2009, organizator: OBEP Białystok, Klub Inteligencji Katolickiej, Archiwum Archidiecezjalne, Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne i Katedra Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Białymstoku).

50. Konferencja naukowa „Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Wielkopolsce w latach 1970–1980” (Poznań, 18 XI 2009, organizacja: OBEP Poznań, Wydział Teologiczny UAM i Instytut Historii UAM).

51. Konferencja popularnonaukowa „Gliwice 1939–1989” (Gliwice, 19 XI 2009, organizacja: OBEP Katowice i Muzeum w Gliwicach).

52. Konferencja naukowa „Wolne media? Środowisko dziennikarskie w 1989 r.” (Szczecin, 19–20 XI 2009, organizacja: OBEP Szczecin).

53. Konferencja naukowa „Łódź w 1939 r.” (Łódź, 25 XI 2009, organizacja: OBEP Łódź i Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego).
54. Sesja popularnonaukowa „Lech Bądkowski (1920–1984) – współczesny obraz człowieka idei i czynu” (Gdańsk, 26 XI 2009, organizacja: OBEP Gdańsk, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego oraz Jan Kulas, poseł na Sejm RP).
55. Ogólnopolska konferencja naukowa „Żołnierze majora »Borowego«. Armia Krajowa w Małopolsce i na Podhalu” (Nowy Targ–Ochotnica Górna, 27–29 XI 2009, organizacja: OBEP Kraków, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Nowym Targu, Urząd Gminy Ochotnica Dolna, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Urząd Miasta Nowego Targu, Miejski Ośrodek Kultury w Nowym Targu, Wiejski Ośrodek Kultury w Ochotnicy Górnej i Oddział Związku Podhalan w Ochotnicy Górnej).
56. Konferencja naukowa „Między apologią a negacją. Wieś i ruch ludowy w latach 1944–1989” (Rzeszów, 2–4 XII 2009, organizacja: OBEP Rzeszów, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego i Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie).
57. Konferencja naukowa „Młodzieżowe konspiracje antykomunistyczne w Łódzkiem 1945–1953” (Piotrków Trybunalski, 3 XII 2009, organizacja: OBEP Łódź, Instytut Historii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim).
58. Konferencja naukowa „Niezlomni ludzie Kościoła” (Warszawa, 9 XII 2009, organizacja: IPN i szef Kancelarii Prezydenta RP, Władysław Stasiak).
59. Konferencja historyczno-naukowa „II wojna światowa na Sądecczyźnie” w ramach projektu „70 lat później. Szacunek do historii pomostem między pokoleniami” (Piwniczna-Zdrój, 11 XII 2009, organizacja: OBEP Kraków i Towarzystwo Miłośników Piwnicznej).
60. Ogólnopolska konferencja naukowa „Rzeczpospolita utracona. Polityczne, społeczne i kulturalne skutki faszyzmu i komunizmu na ziemiach polskich” (Warszawa, 11 XII 2009, organizacja: OBEP Warszawa).
61. Konferencja edukacyjna „Szczecin – historię tworzą ludzie” (Szczecin, 11 XII 2009, organizacja: OBEP Szczecin).
62. Konferencja popularnonaukowa „Człowiek w trybach historii – ludobójstwo na ziemiach polskich w latach II wojny światowej” (Gdańsk, 12 XII 2009, organizacja: OBEP Gdańsk i Stowarzyszenie Katolickie Civitas Christiana).
63. Panel dyskusyjny „Świadomość wolności w niepodległej Polsce” (Łódź, 22 XII 2009, organizacja: Fundacja Rozwoju Kultury „Przestrzeń Wyobraźni”, OBUiAD w Łodzi).

ZAŁĄCZNIK 5: WYSTAWY

Wystawy powstałe w 2009 r. i miejsca ich ekspozycji

1. „1939” – BEP – Białystok, Bielsko-Biała, Gliwice, Warszawa.
2. „1989. narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 r. w Gorzowie Wielkopolskim” – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski.
3. „1989. narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 r. w Koszalińskim” – OBEP Szczecin – Koszalin.
4. „1989. narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 r. w Szczecinie” – OBEP Szczecin – Szczecin.
5. „1989” – BEP – Waszyngton (USA).
6. „*A więc wojna!!!* Ludność cywilna we wrześniu '39” – OBEP Lublin – Hrubieszów, Lublin, Warszawa.
7. „Akcja AB na Kielecczyźnie” – OBEP Kraków – Kielce, Skarżysko-Kamienna.
8. „*Bądźcie bez litości.* Polityka okupacyjnych władz niemieckich wobec ludności polskiej w dystrykcie radomskim” – OBEP Lublin – Radom, Lipsk.
9. „Polskie dzieci, młodzież i szkoły na tułacznych szlakach 1939–1948. Z materiałów Marka Ney-Krwawicza” – OBEP Gdańsk – Sopot.
10. „Fotografia bez cenzury 1976–1989” – OBEP Warszawa – Grodno (Białoruś), Warszawa
11. „Jacek Woźniak – rysunki” – OBEP Rzeszów – Rzeszów.
12. „Kobiety internowane. Gołdap 1982” – OBEP Białystok – Białystok, Warszawa
13. „Konfederacja Polski Niepodległej w 30. rocznicę powstania” – OBEP Kraków – Kraków.
14. „Kontrkultura. Graffiti – Happening” – OBEP Wrocław – Wrocław.
15. „Kościół Niezłomny. W 20. rocznicę śmierci ks. Suchowolca. Wystawa fotografii Jerzego Fedorowicza” – OBEP Białystok – Białystok, Dąbrowa Białostocka, Krypno, Sejny, Suchowola, Węgorzewo.
16. „Ksiądz Władysław Gurgacz – kapelan Polski Podziemnej” – OBEP Kraków – Kraków
17. „Kultura niezależna w Kościele” – OBEP Katowice – Częstochowa.
18. „Nasz duszpasterz i my. Ks. Jerzy Popiełuszko w fotografii Jerzego Szóstko” – OBEP Białystok – Białystok, Suchowola.
19. „Niezależne Zrzeszenie Studentów w Kielcach w latach 1980–1989” – OBEP Kraków – Kielce, Staszów.
20. „Nocna rewolta. Antysowieckie zamieszki w Szczecinie 10 grudnia 1956 r.” – OBEP Szczecin – Szczecin.
21. „Oczy i uszy bezpieki. Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956–1989” – OBEP Katowice – Katowice.
22. „Od wojny do zwycięstwa 1939–1989” – BEP.
23. „Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym” – OBEP Gdańsk, delegatura IPN w Bydgoszczy – Bydgoszcz, Grudziądz, Inowrocław, Lipno, Sępólno Krajeńskie, Toruń, Włocławek.
24. „Olsztyński czerwiec '89” – OBEP Białystok, Delegatura IPN w Olsztynie – Olsztyn, Węgorzewo.
25. „Pamiętny rok 1989” – OBEP Łódź – Bełchatów, Kalisz, Łódź, Tomaszów Mazowiecki
26. „Papierowa rewolucja. Prasa bezdebitowa w PRL” – OBEP Szczecin – Szczecin.
27. „Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.” – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Gdynia, Gniew, Kartuzy, Kościerzyna, Lina, Pelplin, Piaseczno k.Gniewa, Starogard Gdański, Sztum, Tczew, Wejherowo.

28. „Plastyka niezależna 1976–1989” – OBEP Poznań – Poznań.
29. „Poczta Podziemna” – OBEP Wrocław, Delegatura w Opolu – Opole.
30. „Podkarpacki wrzesień 1939 r.” – OBEP Rzeszów – Rzeszów.
31. „Polacy ratujący Żydów w czasie Zagłady. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945” – OBEP Rzeszów – Izrael.
32. „Polska Walcząca (1939–1949)” – OBEP Białystok – Białystok.
33. „Pomnażanie dobra” – OBEP Warszawa – Warszawa.
34. „Rybnickie bezprawie. PUBP Rybnik 1945–1947” – OBEP Katowice – Rybnik.
35. „Sowiecka agresja 17 IX 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej” – OBEP Białystok – Augustów, Białystok, Łomża.
36. „Stefan Korboński 1901–1989 – patriota, ludowiec, żołnierz i polityk Polskiego Państwa Podziemnego” – OBEP Kraków, BEP, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego – Kielce, Warszawa.
37. „Teatr jest miejscem, gdzie najtrudniej kłamać” – OBEP Lublin – Lublin, Warszawa
38. „Twarze wadowickiej bezpieki” – OBEP Kraków – Wadowice.
39. „W godzinie próby” – OBEP Lublin – Kielce, Radom, Skaryszew, Skarżysko-Kamienna.
40. „Więzienie św. Michała” – OBEP Kraków – fragment stałej ekspozycji poświęconej historii gmachu Muzeum Archeologicznego przy ul. Senackiej w Krakowie.
41. „Woldenberg. Jenieckie losy oficerów Września” – OBEP Szczecin – Szczecin.
42. „Wolne Słowo – Niezależne wydawnictwa w Polsce 1976–1989” – OBEP Gdańsk, delegatura IPN w Bydgoszczy – Bydgoszcz.
43. „Wolność na murach. Wrocławskie graffiti 1985–1990” – OBEP Wrocław – Wrocław.
44. „Wrzesień `39” – OBEP Białystok, Delegatura IPN w Olsztynie – Morąg, Nidzica.
45. „Wrzesień 1939” – OBEP Kraków – Kęty, Kraków.
46. „Wybory `89” – OBEP Rzeszów – Jarosław, Łańcut.
47. „Wybory 1989 r.” – OBEP Białystok – Białystok.
48. „Wybory czerwcowe 1989 r. Bydgoszcz-Toruń-Włocławek” – OBEP Gdańsk, delegatura IPN w Bydgoszczy – Toruń, Bydgoszcz, Gąsawa, Żnin.
49. „Wydawnictwo Polskie” – OBEP Łódź – Łódź.
50. „Zagłada wielkopolskich elit 1939–1941” – OBEP Poznań – Poznań.
51. „Zagłada żydowskich miasteczek” – OBEP Łódź – Łódź, Zgierz.

Wystawy powstałe przed rokiem 2009, prezentowane nadal w okresie sprawozdawczym

1. „Arcybiskup Ignacy Tokarczuk. Kościół, władza, opór społeczny” – OBEP Rzeszów (2002) – Drohobycz.
2. „Arcybiskup Romuald Jałbrzykowski” – OBEP Białystok (2005) – Białystok.
3. „Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989” – OBEP Rzeszów (2007) – Biały Bór, Goleniów, Gryfino, Łobez.
4. „Breslau 1945 Wrocław” – OBEP Wrocław (2002) – Opole, Wrocław.
5. „Burza – Armia Krajowa w 1944” – OBEP Kraków (2004) – Dobczyce, Gorlice, Kęty, Kielce, Kraków, Piekoszków k. Kielc, Spytkowice, Warszawa, Żórawina.
6. „Chłopi `78” – OBEP Lublin (2008) – Zbrosza Duża.
7. „Człowiek człowiekowi... Obozy i więzienia na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie w latach 1939–1945” – OBEP Wrocław (2004) – Chojnowie, Milicz, Strzegom, Polkowice.
8. „Dni Powstania, Warszawa 1944” – OBEP Warszawa (2004) – Antwerpia (Belgia).
9. „Dni Solidarności” – OBEP Gdańsk (2005) – Braniewo, Elbląg, Ostróda.
10. „Generał Władysław Sikorski. Polityk i żołnierz” – OBEP Kraków (2008) – Rzeszów.
11. „Germanizacja dzieci polskich” – OBEP Łódź (2006) – Łódź.
12. „Getta i obozy dla ludności żydowskiej na Rzeszowszczyźnie podczas II wojny światowej” – OBEP Rzeszów (2001) – Łupków.

13. „Grudzień ‘70. Gdańsk-Gdynia” – OBEP Gdańsk (2000) – Gdańsk.
14. „Grudzień ‘70. Szczecin. Fotografie, dokumenty, komentarze” – OBEP Poznań (2001) – Goleniów, Szczecin.
15. „Jarocin w obiektywie bezpieki” – OBEP Łódź (2005) – Puławy.
16. „Katynės Žudynės” („Zbrodnia Katyńska”) – BEP (2008) – Kłajpeda, Kowno, Pasvalis, Radviliszki, Szawle (wszystkie ekspozycje na Litwie).
17. „Katyń 1940 r.” – OBEP Białymstok (2007) – Białystok, Bielsk Podlaski, Boćki, Czyżew, Nowa Wieś Ełcka, Opoczno, Suchowola, Supraśl, Szudziałów.
18. „Katyń Podhalan” – OBEP Kraków (2008) – Nowy Targ.
19. „Katyń. Zbrodnia, która miała być zapomniana” – OBEP Rzeszów (2007) – Legnica, Radymno, Rudna, Rudnik nad Sanem, Sośnica, Spalona, Ścinawa, Wieprz.
20. „Kobiety internowane. Gołdap 1982” – OBEP Białystok (2008) – Białystok, Drohiczyn, Giżycko, Gołdap, Kętrzyn, Warszawa.
21. „Kościół na ziemi łódzkiej wobec dwóch totalitaryzmów” – OBEP Łódź (2007) – Łódź.
22. „Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec (1909–1968)” – OBEP Rzeszów (2008) – Dębica.
23. „Kto ratuje jedno Życie, ratuje cały świat. Pomoc ludności żydowskiej pod okupacją niemiecką w województwie białostockim (1941–1944)” – OBEP Białystok (2003) – Białystok, Boćki, Choroszcz, Łomża.
24. „Listy stamtąd” – OBEP Szczecin (2007) – Goleniów, Świdwin.
25. „Ludzie elbląskiej bezpieki 1975–1990” – OBEP Gdańsk (2008) – Braniewo, Elbląg, Nowy Dwór Gdański, Pasłęk.
26. „Ludzie łębarskiej bezpieki 1945–1990” – OBEP Gdańsk (2008) – Lębork.
27. „Ludzie słupskiej bezpieki 1975–1990” – OBEP Gdańsk (2008) – Lębork.
28. „Ludzie UB” – OBEP Wrocław (2005) – Polkowice.
29. „Małopole w katyńskich dokumentach dr. J.Z. Robla” – OBEP Kraków (2003) – Brzesk, Kraków, Lubień, Łapanów, Spytkowice, Sucha Beskidzka, Wolica, Żabno.
30. „Manifestacja na rzeszowskim rynku w sierpniu 1982 r.” – OBEP Rzeszów (2007) – Rzeszów.
31. „Marzec 1968 w Krakowie” – OBEP Kraków (2008) – Kraków.
32. „Marzec 1968” – OBEP Warszawa (2003) – Keszthely (Węgry).
33. „Młodzież z partią... się rozliczy” – OBEP Łódź (2008) – Łódź, Warszawa.
34. „Muzeum Izba Pamięci KWK »Wujek«” – OBEP Katowice (2008) – Katowice.
35. „Niech się święci. Obchody świąt i rocznic w Polsce Ludowej” – OBEP Łódź (2008) – Kalisz, Łódź.
36. „Nieobecni” – OBEP Łódź (2003) – Łódź.
37. „Nowa Huta. Miasto walki i pracy” – OBEP Kraków (2002) – Kęty.
38. „O Orła w koronie. Zgrupowanie partyzanckie „Błyskawica” – OBEP Kraków (2007) – Gdów, Raciechowice, Warszawa.
39. „Obchody Milenium Chrztu Polski (1966 r.) – kraj i region” – OBEP Białystok (2006) – Kętrzyn, Przytuły.
40. „Obchody Milenium Chrztu Polski w Diecezji Przemyskiej i Administracji Apostolskiej w Lubaczowie” – OBEP Rzeszów (2006) – Leżajsk, Łupków, Poraż .
41. „Oblawa augustowska – lipiec 1945 r.” – OBEP Białystok (2005) – Augustów, Suwałki.
42. „Ocaleni z »niehumanitarnej ziemi«. Odyseja uchodźstwa polskiego 1942–1950” – OBEP Łódź (2005) – Łódź, Piotrków Trybunalski.
43. „Oczami wroga. Wrzesień ’39 w fotografii niemieckiej i sowieckiej” – OBEP Rzeszów (2008) – Głogów, Leżajsk, Nowy Sącz.
44. „Ofiary stanu wojennego” – BEP (2007) – Siedlce, Władysławów, Wrocław.
45. „Okręg Łódź AK »Barka«” – OBEP Łódź (2002) – Łódź.
46. „Okupacja sowiecka na prawym brzegu Sanu 1939–1941” – OBEP Rzeszów (2003) – Krosno, Ustrzyki Dolne.

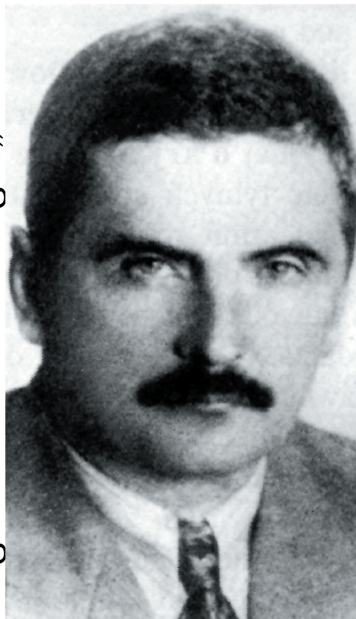
47. „Opozycja i opór społeczny w regionie świętokrzyskim w latach 1975–1989” – OBEP Kraków (2007) – Chęciny, Kielce, Opatów.
48. „Ostatni leśni” – OBEP Warszawa (2002).
49. „Ostatnia droga księdza Jerzego Popiełuszki w fotografii Artura Radeckiego” – OBEP Białystok (2007) – Białystok, Dobrzyniew Duży, Drohiczyn, Korycin, Łapy, Łuków, Olsztyn, Szudziałów.
50. „Pod znakiem sierpa i młota. PPR na Rzeszowszczyźnie 1942–1948” – OBEP Rzeszów (2008) – Leżajsk.
51. „Polacy na Syberii. W 75. rocznicę powstania Związku Sybiraków” – OBEP Kraków (2003) – Białogard, Dąbrowa Tarnowska, Dobczyce, Kielce, Łódź, Mirosławiec, Skarżysko-Kamienna, Wieprz, Wolica, Zator, Żabno.
52. „Powstanie Warszawskie” – OBEP Poznań (2005) – Chodzież, Jezierzycy Kościelne, Konin, Napachanie, Poznań, Słupca, Trzcianka, Witkowo, Wrocław, Września, Dęby Szlacheckie, Zielona Góra, Złotów.
53. „PRL – tak daleko, tak blisko...” (wersja polska i angielska) – BEP, OBEP Warszawa (2004) – Bełchatów, Budapeszt (Węgry), Choszczno, Dobiegniewo, Dobroszyce, Drezdenko, Gniezno, Goleniów, Kalisz Pomorski, Kalonka, Keszthely (Węgry), Oleśnica, Ostrowiec Świętokrzyski, Skwierzyna, Sztokholm (Szwecja), Świdnica, Trąbki, Warszawa, Waszyngton (USA), Wrocław.
54. „Proces krakowski. Działacze WiN i PSL przed sądem komunistycznym” – OBEP Kraków (2002) – Jerzmanowice, Kraków, Spytkowice.
55. „Proces kurii krakowskiej” – OBEP Kraków (2003) – Spytkowice.
56. „Przeciwko kilku myślom... co nie nowe! Procesy »krajowców« za kontakty z paryską »Kulturą«” – BEP, OBEP Gdańsk (2006) – Gorzów Wielkopolski, Koszalin, Słubice, Szczecin.
57. „PULS nieregularny kwartalnik literacki – fenomen wolnego słowa” – OBEP Łódź (2007) – Łódź.
58. „Rdzawe druty od Ojczyzny dzielą nas... Internowani 1944–1947” – OBEP Białystok (2004) – Białystok, Bielsk Podlaski, Kowale Oleckie.
59. „Represje stanu wojennego. Województwo białostockie 1981–1983/1989” – OBEP Białystok (2006) – Białystok, Giżycko, Kolno, Łomża.
60. „Represje wobec Kościoła Katolickiego na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie 1945–1989” – OBEP Wrocław (2002) – Piława Górna, Wołów.
61. „Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948” – OBEP Warszawa (2008) – Bruksela (Belgia)
62. „Rozpoznawać! Wykrywać! Zapobiegać! Pod okiem »bezpieki«. SB 1956–1989” – OBEP Gdańsk (2004) – Warszawa.
63. „Ruch ludowy w służbie Rzeczypospolitej” – OBEP Kraków (2001) – Kielce, Warszawa.
64. „Rysunki sprzed ćwierć wieku... Grafiki Jacka Fedorowicza” – OBEP Gdańsk (2005) – Chorzów, Czechowice-Dziedzice, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Jastrzębie Zdrój, Katowice, Kobiór, Lubliniec Radomsko, Tarnowskie Góry.
65. „Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie w latach 1946–1955” – OBEP Kraków (2008) – Dobczyce, Kraków, Nowy Targ.
66. „Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy” – OBEP Wrocław (2004) – Brzeg Dolny, Węgliniec, Stary Węgliniec.
67. „Sługa Boży ksiądz Jerzy Popiełuszko (1947–1984)” – OBEP Białystok (2004) – Barcin, Bydgoszcz, Drezdenko, Grabów, Luboń, Lubsko, Napachanie, Pisz, Poznań, Toruń, Wąbrzeźno, Żelechów.
68. „Solidari cu Romania” („Solidarni z Rumunią”) – OBEP Poznań (2008) – Bukareszt, Cluj, Sighetu, Marmatie, Timisoara (wszystkie prezentacje w Rumunii).
69. „Sowieckie Piekło 1939 – 1956” – OBEP Poznań (2002) – Gniezno, Jezierzycy Kościelne, Konin, Kozięgłowy, Lubsko, Napachanie, Pleszew, Poznań, Suchy Las, Swarzędz, Śrem, Września, Zielona Góra.

70. „Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945” – OBEP Rzeszów (2008) – Kolbuszowa, Leżajsk, Rzeszów.
71. „Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata” – OBEP Rzeszów (2004) – Łupków, Sędziszów Małopolski.
72. „Stan wojenny na Dolnym Śląsku” – OBEP Wrocław (2006) – Bogatynia, Lubiń, Międzybórz, Milicz, Pieńsk, Piława Górna, Polkowice, Węglińiec, Wołów, Wrocław.
73. „Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach” – OBEP Gdańsk (2001) – Ostróda, Sztum.
74. „Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach” – OBEP Kraków (2001) – Dobczyce, Kielce, Kraków, Spytkowice, Staszów, Wieliczka, Wieprz.
75. „Stan wojenny. Spojrzenie po latach” – OBEP Szczecin (2006) – Szczecin.
76. „Strajk w Hucie Stalowa Wola 22 VIII – 1 IX 1988 r.” – OBEP Rzeszów (2008) – Stalowa Wola.
77. „Strajki ustrzycko-rzeszowskie grudzień 1980–luty 1981” – OBEP Rzeszów (2006) – Rzeszów, Ustrzyki Dolne.
78. „Sybiracy. Deportacje obywateli polskich w głąb ZSRR (1939–1941)” – OBEP Białystok (2002) – Białystok, Boguty Pianki, Łomża, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Radom, Sadków, Świdnica, Wąbrzeźno.
79. „Szesnastu” – BEP – Chełmno, Hrubieszów, Lublin, Zamość.
80. „Tarcza i miecz władzy ludowej. SB na Rzeszowszczyźnie w latach 1957–1989” – OBEP Rzeszów (2005) – Ropczyce.
81. „Twarze mazowieckiej bezpieki” – OBEP Warszawa (2007).
82. „Twarze opolskiej bezpieki” – OBEP Wrocław (2007) – Grodkowo.
83. „Twarze radomskiej bezpieki” – OBEP Lublin (2008) – Kozienice, Zbrosza Duża, Zwolen.
84. „Twarze rzeszowskiej bezpieki” – OBEP Rzeszów (2007) – Jasło.
85. „Twarze toruńskiej bezpieki. Kadra kierownicza 1945–1990” – OBEP Gdańsk, Delegatura IPN w Bydgoszczy (2007) – Toruń.
86. „Twarze warszawskiej bezpieki” – OBEP Warszawa (2006).
87. „Twarze wrocławskiej bezpieki” – OBEP Gdańsk, Delegatura IPN w Bydgoszczy (2008) – Lipno.
88. „Twarze zielonogórskiej bezpieki” – OBEP Poznań (2008) – Nowa Sól, Szprotawa, Zielona Góra, Żagań, Żary.
89. „Uciekinierzy z PRL-u” – OBEP Katowice (2005) – Będzin, Dąbrowa Górnicza, Katowice, Puławy, Siemianowice, Wojkowice.
90. „Uroczystości Millennium chrztu Polski w Diecezji Gorzowskiej 1966–1967” – OBEP Szczecin – Barlinek, Białogard, Gorzów Wielkopolski, Koszalin, Myślibórz, Stargard Szczeciński, Złocieniec.
91. „W imieniu Rzeczypospolitej... Skazani na karę śmierci w województwie białostockim w latach 1944–1956” – OBEP Białystok (2006) – Augustów, Białystok, Kętrzyn.
92. „W objęciach Wielkiego Brata. Sowietów w Polsce 1944–1993” – OBEP Warszawa (2008) – Ryga (Łotwa).
93. „W poszukiwaniu nowego domu. Migracje ludności na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950” – OBEP Szczecin (2006) – Barlinek, Przelewice, Szczecin.
94. „Walczyliśmy o nową Polskę, Polskę dla wszystkich”. Por. Mieczysław Bujak (1926–1951)” – OBEP Wrocław (2001) – Bolesławiec.
95. „Wielki Głód na Ukrainie” – OBEP Kraków (2007) – Chęciny, Kielce.
96. „Wielkopolska w cieniu WRON-y” – OBEP Poznań (2007) – Chodzież, Drezdenko, Krzyż Wlkp., Suchy Las, Września, Zielona Góra.
97. „Wieś polska między dwoma totalitaryzmami (1939–1945)” – OBEP Rzeszów (2007) – Michniów, Sandomierz, Ustrzyki Dolne.
98. „Więcej – Szybciej – Lepiej. Współzawodnictwo pracy w Polsce Ludowej” – OBEP Katowice (2007) – Gorzów Wielkopolski, Kołobrzeg, Koszalin, Szczecin, Wodzisław Śląski.

99. „Władysław Koba (1914–1949)” – OBEP Rzeszów (2008) – Przemysł.
100. „Wobec opresji. Zmagania o godność, wolność i sprawiedliwość” – OBEP Poznań (2008) – Poznań.
101. „Wokół Praskiej Wiosny. Interwencja w Czechosłowacji w 1968 r.” – OBEP Wrocław (2003) – Koszalin, Szczecin.
102. „Wolności! Chleba! Poznański Czerwiec w fotografii” – OBEP Poznań (2006) – Koziegłowy, Poznań, Starachowice, Turek, Września, Zielona Góra, Złotów.
103. „*Wujek* w fotografii archiwalnej IPN” – OBEP Katowice (2008) – Katowice.
104. „Wygnańcy” – BEP (2008) – Kraków, Olsztyn, Gdańsk.
105. „Wypędzeni, przepędzeni... Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949” – OBEP Białystok, Delegatura IPN w Olsztynie (2003) – Olsztyn.
106. „Z Archiwum IPN” – OBEP Wrocław (2008) – Brzeg Dolny, Kłodzko, Lubiąż, Wrocław.
107. „Z Archiwum X Departamentu MBP” – OBEP Warszawa (2006) – Szczecin.
108. „Z największą brutalnością. Zbrodnie Wehrmachtu w Polsce, wrzesień–październik 1939” – BEP (2004) – Głogów Dolnośląski, Koło, Ostrowiec Świętokrzyski, Płock, Wieluń.
109. „Za świętą sprawę – Żołnierze Łupaszki” – OBEP Gdańsk (2001) – Brodnica, Nowe Miasto Lubawskie, Nowy Dwór Gdański, Ostróda.
110. „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń” – BEP (2006) – Choszczno, Kościana, Kraśnik, Lublin, Monachium (Niemcy), Olsztyn, Opole Lubelskie, Poznań, Stargard Szczeciński, Szczecin, Tychy, Warszawa.
111. „Zanim nadeszła Zagłada... Położenie ludności żydowskiej Zagłębia Dąbrowskiego w okresie okupacji” – OBEP Katowice (2008) – Dąbrowa Górnicza, Sławkowo, Krzykawka, Olkusz, Katowice.
112. „Zaplute karty reakcji. Polskie Podziemie Niepodległościowe w latach 1944–1956” – OBEP Lublin (2006) – Brzeg, Drezdenko, Krotoszyn, Leszno, Poznań, Rawicz, Wrocław.
113. „Zbuntowane miasto. Szczeciński Grudzień ’70 – Styczeń ’71” – OBEP Szczecin (2007) – Gryfino.
114. „Zgasło słońce ludzkości. Reakcje społeczeństwa polskiego na śmierć Stalina” – OBEP Wrocław (2003) – Skwierzyna, Zielona Góra.
115. „Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość w służbie Niepodległej” – OBEP Kraków (2005) – Brzesko, Skarżysko-Kamienna.
116. „Żołnierze Polski Walczącej” – OBEP Wrocław, Delegatura w Opolu (2008) – Czarnewąsy, Skarbimierz.
117. „Życie codzienne w okupowanej Wielkopolsce” – OBEP Poznań (2003) – Chodzież, Czapary, Drezdenko, Gostyń, Jezierzycy Kościelne, Poznań, Sieraków, Śmigiel, Trzcianka, Wronki, Zielona Góra.
118. „Życie na papierze. Niemiecka okupacja Rzeszowszczyzny w afiszach, obwieszczeniach i plakatach (1939–1944)” – OBEP Rzeszów (2007) – Leżajsk, Rzeszów, Ujemna.

**Kluby historyczne
im. gen. Stefana Roweckiego-„GROTA”**

KLUB HISTORYCZNY
im. gen. Stefana Roweckiego - „Grotą”

**BIAŁYSTOK
BRZEG
GORZÓW WIELKOPOLSKI
KALISZ
KATOWICE
KOSZALIN
KRAKÓW
LUBLIN
ŁÓDŹ
OLSZTYN
OPOLE**

**PABIANICE
PIOTRKÓW TRYBUNALSKI
POZNAŃ
PUŁAWY
SIERADZ
SZCZECIN
TRÓJMIASTO
WARSZAWA
WARSZAWA BIAŁOŁĘKA
WIELUŃ
WROCŁAW**

**ZAŁĄCZNIK NR 6: SPOTKANIA KLUBÓW IM. GEN. STEFANA
ROWECKIEGO „GROTA” W R. 2009**

Białystok			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
10 II 2009	Prezentacja książki Franceski Michalskiej <i>Cała radość życia. Na Wołyniu, w Kazachstanie, w Polsce</i>	Franceska Michalska	
31 III 2009	„»Cichociemni« żołnierze AK (1939–1945)”	Piotr Łapiński	pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego
13 V 2009	„Martyrologia duchowieństwa katolickiego archidiecezji wileńskiej w czasie II wojny światowej”	ks. prof. Tadeusz Krahal	
18 IX 2009	Spotkanie poświęcone komendantowi Okręgu Narodowego Zjednoczenia Wojskowego Białystok ppłk. Władysławowi Żwańskiemu ps. „Błękit”	Piotr Łapiński	pokaz filmu <i>Błękit</i> w reż. Adama Sikorskiego
Brzeg			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
21 I 2009	„Działalność KEDYWU AK i akcja »Burza« w Inspektoracie AK Czortków (Okręg AK Tarnopol)”	Marek Ściślak	
27 III 2009	„Skrobów 1944–1945. Obóz NKWD dla żołnierzy Armii Krajowej”	mjr Tadeusz Czajkowski	
16I V 2009	„Działania 27. Dywizji Piechoty Armii Krajowej w ramach Akcji »Burza«”	Marek Ściślak	
7 V 2009	„Działalność Inspektoratu Częstochowskiego Armii Krajowej”	dr Ksawery Jasiak	
20 VIII 2009	„Udział kresowiaków w Powstaniu Warszawskim”	Wspomnienia żołnierzy I Armii Wojska Polskiego płk. Zdzisława Jamnego i mjr. Tadeusza Czajkowskiego	Spotkanie z okazji 65. rocznicy Powstania Warszawskiego

17 IX 2009	„W 70. rocznicę agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939”	Marek Ściślak	
Gorzów Wielkopolski			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
27 I 2009	„II konspiracja niepodległościowa ze szczególnym uwzględnieniem działalności V Wileńskiej Brygady AK i jej dowódcy mjr. Zygmunta Szendzielarza »Łupaszki«”	Piotr Szubarczyk	
17 III 2009	Spotkanie poświęcone gen. Elżbiecie Zawackiej „Zo”		
28 IV 2009	„Z dziejów gorzowskiej opozycji”	dr Dariusz Rymar	
26 V 2009	„Operacja »Ostra Brama« jako część Akcji »Burza«”	Janusz Hrybacz	
8 VI 2009	Spotkanie z Janem Sapkowskim, więźniem stalinowskim i członkiem podziemia antykomunistycznego		
24 IX 2009	„Młodzież z Partią... się rozliczy!”	Grzegorz Czapski	
26 XI 2009	„Generał Stanisław Sosabowski – historia życia”	Marcin Ozga	
17 XII 2009	Spotkanie połączone z prezentacją książki Józefa Jagodzińskiego <i>Bunkry na ruinach. Szkice do historii KL Stutthof-Außenlager Pölit</i>		
Kalisz			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
9 II 2009	„Losy zesłańców na Sybir”	Eugenia Pastuszek	Spotkanie z okazji 80. rocznicy powołania Związku Sybiraków w Polsce
16 III 2009	Spotkanie poświęcone gen. Elżbiecie Zawackiej „Zo”	Młodzież z Klubu Historycznego im. Armii Krajowej przy Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Kaliszu	Pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego

20 IV 2009	„Inwalidztwo jako konsekwencja udziału w II wojnie światowej oraz system stosowanej rehabilitacji poszkodowanych”	prof. dr hab. Czesław Jeśman	Spotkanie z okazji 90. rocznicy powstania Związku Inwalidów Wojennych RP
11 V 2009	„Społeczeństwo województwa kaliskiego wobec obrad »Okrągłego Stołu« w świetle materiałów Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu”	dr Marek Kozłowski	
15 VI 2009	„Generał Tadeusz Kossovski 1888–1965”	Artur Ossowski	Spotkanie z okazji 65. rocznicy Powstania Warszawskiego
28 IX 2009	„Ostatni rozkaz gen. Franciszka Kleeberga”	Piotr Chmielowiec	Spotkanie z okazji 70. rocznicy najazdu Niemiec hitlerowskich na Polskę
19 X 2009	„Likwidacja elit społeczeństwa polskiego w Wielkopolsce w okresie wrzesień–grudzień 1939 r.”	dr Agnieszka Łuczak	
16 XI 2009	„Martyrologia duchowieństwa ewangelickiego w Polsce w czasie II wojny światowej na przykładzie rodziny biskupa Juliusza Bursche”	Alicja Dopart	
14 XII 2009	„Zapomniane miejsce martyrologii obywateli II RP – obóz zagłady w Kołdyczewie koło Baranowicz”	Antoni Galiński	Spotkanie z okazji 65. rocznicy zbrodniczej likwidacji obozu w Kołdyczewie
Katowice			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
13 III 2009	„U źródeł transformacji ustrojowej 1988–1989. Wykorzystanie źródeł IPN na lekcjach z historii współczesnej”	Bogusław Tracz	Wykład otwarty dla nauczycieli

3 VI 2009	Spotkanie poświęcone cichociemnym	Michał Mika-Młot	
21 X 2009	„Jak polscy matematycy zrewolucjonizowali kryptologię”	dr Marek Grajek	
Koszalin			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
29 I 2009	Prezentacja publikacji prof. dr. hab. Bogusława Polaka i dr. Michała Polaka <i>Wybitnie wroga jednostka. Komuniści przeciwko gen. W. Andersowi. Wybór dokumentów</i>		
19 II 2009	Spotkanie poświęcone książce A. Słabiga <i>Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1989</i>		
25 III 2009	„Powojenne wydarzenia stanowiące następstwo pobytu i działań Armii Czerwonej”	dr Zenon Kachnicz	
8 IV 2009	„Działalność X Departamentu MBP”	dr Radosław Ptaszyński	
23 IV 2009	„Strażnicy kłamstw. Powojenna historia Enigmy”	dr Marek Grajek	
11 V 2009	„»Operacja Podhale«. Społeczeństwo polskie wobec inwazji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację w sierpniu 1968 r.”	dr Sebastian Ligarski	
3 VII 2009	„Poszukiwania miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego na podstawie oświadczeń IPN we Wrocławiu”	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	
30 IX 2009	„Wrześniowe spory – 1 i 17 września 1939”	prof. Bogusław Polak	
24 XI 2009	„Generał Stanisław Sosabowski – historia życia”	Marcin Ozga	

Kraków			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
21 IV 2009	„Minęło sto lat... (1909–2009). Kilka obrazów z życia gen. Elżbiety Zawackiej »Zo«”	Katarzyna Minczykowska	
26 V 2009	„Niemieckie obozy śmierci w relacjach świadków”	Józef Stós, Stanisław Szuro, Anna Jagodzińska (historia ks. kanonika Leona Stępniaaka)	
29 IX 2009	Sesja naukowo-edukacyjna „Wrzesień 1939”	Elżbieta Jakimek-Zapart, dr Teodor Gąsiorowski, dr Krzysztof Mroczkowski, Maciej Zakrzewski, Dawid Golik	Spotkanie z okazji 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej
Lublin			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
21 I 2009	„Żydowski opór na ziemiach polskich w okresie okupacji niemieckiej”	Robert Kuwałek	
7 V 2009	„Polski wywiad w czasie II wojny światowej”	dr Jan S. Ciechanowski	
20 IX 2009	Udział w uroczystych obchodach 70. rocznicy bitew pod Tomaszowem Lubelskim		
Łódź			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
21 I 2009	„Gestapo w walce z pomorską konspiracją”	prof. dr hab. Andrzej Gąsiorowski	Promocja książki Andrzeja Gąsiorowskiego <i>Jan Kaszubowski i służby specjalne – gestapo, smiersz, UB...</i>
18 II 2009	„Generał Elżbieta Zawacka »Zo« – życie i działalność”	Katarzyna Minczykowska	

31 III 2009	„Profesor Halina Szwarc (1923–2002). Biografia niezwykła żołnierza wywiadu Armii Krajowej”	dr Krzysztof Lesiakowski	Promocja książki Haliny Szwarc <i>Wspomnienia z pracy w wywiadzie antyhitlerowskim ZWZ-AK</i>
22 IV 2009	„Katyń... nasz ból powszedni”	prof. dr hab. Wojciech Materski	
20 V 2009	„Podstawy wszczęcia śledztwa w sprawie śmierci premiera i wodza naczelnego RP, gen. Władysława Sikorskiego w dniu 4 lipca 1943 r. w Gibraltarze i dotychczasowe ustalenia w tej sprawie”	prok. Dariusz Psiuk	
17 VI 2009	„Straty osobowe Kościoła katolickiego w czasie okupacji sowieckiej 1939–1941, 1944–1945”	prof. dr hab. Roman Dzwonkowski	
30 VII 2009	„Gen. Edward Pfeiffer »Radwan« – łodzianin, legionista, powstaniec warszawski”	dr Tomasz Toborek	Spotkanie z okazji 65. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego; promocja książki Tomasza Toborka <i>Gen. Edward Pfeiffer „Radwan”</i>
16 IX 2009	„Zbrodnie Luftwaffe w regionie łódzkim we wrześniu 1939 r.”	Artur Ossowski	promocja wydawnictw Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi: <i>Wieluń 1 IX 1939 r.</i> oraz <i>Wieluń był pierwszy. Bombardowania lotnicze miast regionu łódzkiego we wrześniu 1939 r.</i>
1 X 2009	„Losy aresztowanych w rejencji kalisko-łódzkiej w latach 1939–1940”	Antoni Galiński	
28 X 2009	„Egzekucja profesorów lwowskich w lipcu 1941 r.”	prof. dr hab. Włodzimierz Bonusiak	

19 XI 2009	„Polityka władz Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956”	dr hab. Jan Żaryn	
16 XII 2009	„Polscy pracownicy nauki – ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej”	dr Sławomir Kalbarczyk	
Olsztyn			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
18 III 2009	„Rozkaz scaleniowy gen. Władysława Sikorskiego – Geneza Armii Krajowej”; prezentacja sylwetki gen. Elżbiety Zawackiej „Zo”	dr Karol Sacewicz, dr Piotr Kardela	
24 IV 2009	Spotkanie z prokuratorem Stefanem Śnieżko koordynującym na początku lat dziewięćdziesiątych minionego stulecia prace polskiej komisji badającej zbrodnię katyńską		Spotkanie z okazji Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej
12 VII 2009	„Działalność Armii Krajowej na Wileńszczyźnie w ramach Akcji »Burza«”	Ryszard Krępuła	Spotkanie z okazji 65. rocznicy operacji Armii Krajowej „Ostra Brama”
21 X 2009	„Sytuacja ludności rodzimej (Warmiaków i Mazurów) po wkroczeniu do Prus Wschodnich Armii Czerwonej 1944–1945”	dr Ryszard Tomkiewicz	
Opole			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
17 III 2009	„Sytuacja Kościoła katolickiego na Śląsku Opolskim po 1945 r.”	ks. prof. Alojzy Sitek	
21 IV 2009	„Powstańcy warszawscy – członkowie Biura Informacji i Propagandy KG Armii Krajowej w niewoli niemieckiej”	dr Renata Kobylarz	

8 V 2009	Koncert pieśni patriotycznych i otwarcie wystawy „Tobie Polsko...”	prowadzenie: dr Aneta Czajka	Spotkanie w Zespole Szkół w Czarnowasach
16 XI 2009	„Znaczenie 11 listopada 1918 r.”	prof. dr hab. Krzysztof Kawalec	
Pabianice			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
22 I 2009	„Życie i działalność mjr. Adama Trybusa ps. »Gaj«”	Justyna Kowalewska	
26 III 2009	„Kościół łódzki w stanie wojennym”	Stanisław Stępień	
28 V 2009	„Niszczenie akt operacyjnych z terenu woj. łódzkiego przez UB i SB w latach 1945–1990”	Radosław Peterman	
24 VI 2009	„Zbuntowane miasto. Poznański czerwiec 1956”	dr Konrad Białecki	
24 IX 2009	„15. Pułk Piechoty w bitwie pabianickiej 7 września 1939”	Piotr Worpus	
29 X 2009	„Jeden z sześciu najaktywniejszych ludzi europejskiego ruchu oporu – rtm. Witold Pilecki 1901–1948”	Jacek Pawłowicz	
26 XI 2009	„Płk Henryk Kazimierz Świątlicki, organizator wojsk pancernych” (w 65. rocznicę bitwy o Monte Cassino)	dr Waldemar Handke	
10 XII 2009	„Procesy pabianiczan przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Łodzi (1946–1955)”	dr Joanna Żelazko	
Piotrków Trybunalski			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
15 I 2009	„Brygada Świętokrzyska NSZ – droga do wolności”	Rafał Sierchuła	

26 II 2009	„Wielki Głód na Ukrainie w latach 1932–1933 i stosunek polskiej dyplomacji oraz wywiadu II RP do tragedii za Zbruczem”	dr Robert Kuśnierz	Promocja książki Roberta Kuśnierza <i>Pomór w raju bolszewickim – głód na Ukrainie w latach 1932–1933 w świetle polskich dokumentów dyplomatycznych i dokumentów wywiadu</i>
26 III 2009	„Konspiracyjne organizacje młodzieżowe w Piotrkowskiem w świetle akt Wojskowego Sądu Rejonowego (1946–1955)”	dr Joanna Żelazko	Wspomnienia Jerzego Biesiadowskiego z działalności w nielegalnym Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1949–1955
23 IV 2009	„Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi – ofiary Zbrodni Katyńskiej”; „Ofiary Zbrodni Katyńskiej w grobach w Miednoje”	Piotr Zawilski, Ryszard Stasiak	
21 V 2009	„Policyjne formacje niemieckie w walce z wydzielonym Oddziałem mjr. Henryka Dobrzańskiego »Hubala«”	sędzia Andrzej Jankowski	
26 V 2009	Spotkanie poświęcone pamięci gen. prof. dr hab. Elżbiecie Zawackiej ps. „Zo”	Uczniowie Zespołu Szkół im. Janka Bytnara w Kaliszu	Spotkanie w IV Liceum Ogólnokształcącym im. gen. S. Roweckiego „Grotą” w Piotrkowie Trybunalskim
18 VI 2009	„Ojciec i syn. Pułkownik Henryk Kowalówka, komendant Okręgu Poznań AK, i Jerzy Kowalówka, żołnierz 25. Pułku Piechoty AK”	Aleksandra Pietrowicz, mjr dr Halina Kępińska „Kora”	
10 IX 2009	„Walki o Piotrków Trybunalski we wrześniu 1939 r.”	prof. dr hab. Zygmunt Matuszak	

22 X 2009	„Kolektywizacja rolnictwa w regionie piotrkowskim”	Leszek Próchniak	
19 XI 2009	„Działalność aparatu bezpieczeństwa wobec Konspiracyjnego Wojska Polskiego w Piotrkowskim”	Robert Rabięga	
17 XII 2009	„Mieszkańcy regionu piotrkowskiego w KL Gross Rosen”	Barbara Sawicka	
Poznań			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
19 III 2009	„Elżbieta Zawacka – życie w służbie Ojczyzny”	Aleksandra Pietrowicz	Pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego
31 III 2009	„Aparat bezpieczeństwa wobec Wielkopolan w latach 1945–1956”	dr Agnieszka Łuczak, Aleksandra Pietrowicz	
20 III 2009	Wykład o metropolie poznańskim, arcybiskupie Antonim Baraniaku	ks. bp Marek Jędraszewski	Prezentacja książki ks. bp. Marka Jędraszewskiego <i>Teczki na Baraniaka</i> , t.1 <i>Świadek</i> i t. 2 <i>Kalendarium działań SB</i>
27 X 2009	Promocja najnowszego wydawnictwa albumowego poznańskiego oddziału IPN <i>Polityczne oczyszczenie gruntu. Zagłada polskich elit w Wielkopolsce 1939–1941</i>	dr Agnieszka Łuczak, Aleksandra Pietrowicz	Pokaz filmu dokumentalnego <i>Liść klonu</i> zrealizowanego przez Muzeum Śremskie
Puławy			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
13 XII 2009	„Teresa. Trawa. Robot. Największa operacja komunistycznych służb specjalnych”	Wojciech Sumliński	Spotkanie inauguracyjne

Sieradz			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
19 I 2009	„Bombardowanie Sieradza przez lotnictwo sowieckie 20 stycznia 1945 r.”	Jerzy Kowalski	Wykład w Zakładzie Karnym w Sieradzu
16 III 2009	Pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego	wprowadzenie: Anna Piestrzeniewicz	
20 IV 2009	„Ułan i pancerniak – generał Michał Gutowski (1910–2006)”	Zenon Józwiak	
20 IV 2009	„Pracownicy i funkcjonariusze służby więziennej w mogiłach katyńskich”	płk dr Krystian Bedyński	Wykład w Zakładzie Karnym w Sieradzu
11 V 2009	„Bitwa pod Monte Cassino z perspektywy 65 lat”	dr Janusz Wróbel	
26 V 2009	Spotkanie poświęcone pamięci gen. prof. dr hab. Elżbiecie Zawackiej ps. „Zo”	Uczniowie Zespołu Szkół im. Janka Bytnara w Kaliszu	Spotkanie w Liceum Ogólnokształcącym w Złoczewie
15 VI 2009	„Obława augustowska w lipcu 1945 r. w świetle materiałów archiwalnych i śledczych”	Mariusz Filipowicz	
3 IX 2009	„Zbrodnie popełnione przez żołnierzy niemieckich we wrześniu na obszarze powiatów sieradzkiego i wieluńskiego”; „Atak Luftwaffe na bezbronne miasta Wieluń i Działoszyn”; „Zagłada Złoczewa”; „Zbrodnie Wehrmachtu na terenie powiatu sieradzkiego”	Jerzy Kowalski, Jan Książek, Antoni Galiński, Józef Szubzda	Sesja popularnonaukowa w 70. rocznicę zagłady Złoczewa w Liceum Ogólnokształcące w Złoczewie
28 IX 2009	„VII Rejon Armii Krajowej [Poligon] w obwodzie Sieradzkim”; „Poligon niemieckich wojsk pancernych pod Sieradzem”	por. Stanisław Kałuziak, Michał Szerer	

28 IX 2009	Pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego	wprowadzenie do filmu: Anna Piestrzeniewicz	Spotkanie z młodzieżą z Publicznego Gimnazjum i Zespołu Szkół ponadgimnazjalnych w Warcie
28 IX 2009	„Poligon niemieckich wojsk pancernych pod Sieradzem”	Michał Szerer	Wykład w Zakładzie Karnym w Sieradzu
19 X 2009	„Obwód Łask Armii Krajowej”	por. Stanisław Osiński	
19 X 2009	Pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego	wprowadzenie do filmu: Anna Piestrzeniewicz	Spotkanie w Liceum Ogólnokształcącym im. Wojska Polskiego w Błaszczkach
16 XI 2009	„Eksterminacja inteligencji w rejencji łódzko-kaliskiej w latach 1939–1940”	Antoni Galiński	
14 XII 2009	„Stan wojenny na ziemi sieradzkiej”	Andrzej Czyżewski	
14 XI 2009	„Złoczew 2 września 1939 r.”	Antoni Galiński	Wykład w Zakładzie Karnym w Sieradzu
Szczecin			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
22 I 2009	„Działania komunistycznego aparatu represji wobec środowiska kombatanckiego wileńskiej Armii Krajowej 1945–1980”	dr Piotr Niwiński	
26 II 2009	Spotkanie poświęcone gen. Elżbiecie Zawackiej „Zo”		Pokaz filmu <i>Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie</i> w reż. Marka Widarskiego
26 III 2009	„Poszukiwania miejsc pochówków ofiar terroru komunistycznego na przykładzie ppor. Mieczysława Bujaka”	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	
23 IV 2009	„Strażnicy kłamstw. Powojenna historia Enigmy”	dr Marek Grajek	

14 X 2009	Wykład podsumowujący wieloletnie badania, których wyniki opublikowane zostały w książce <i>Za pierwszego Sowietą</i>	dr hab. Rafał Wnuk	
26 IX 2009	„Śladami zdrajców »Grotą« Roweckiego. Dylematy historyka, dziennikarza Radia Wolna Europa i członka rodziny”	dr Witold Pronobis	
16 XII 2009	„Wyniki ustaleń Zakładu Medycyny Sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej oraz Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie w sprawie żołnierzy Bojowego Oddziału Armii (BOA)”	dr Paweł Skubisz, dr Andrzej Ossowski	
Trójmiasto			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
11 III 2009	„Generał Władysław Sikorski”	dr hab. Jacek Tebinka	
28 IV 2009	„Rozstrzelany oddział. 3 Wileńska Brygada Narodowego Zjednoczenia Wojskowego”	Jerzy Kułak	
1 VII 2009	„Kościół chełmiński w czasach komunizmu”	dr Piotr Szczudłowski	
16 IX 2009	„Sowiecka agresja”	dr hab. Piotr Niwiński; część artystyczna przygotowana przez uczniów SP w Sopocie	Spotkanie z okazji 70. rocznicy agresji sowieckiej na Polskę; odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci gen. Elżbiety Zawackiej ps. „Zo”
26 X 2009	Spotkanie z Anną Machcewicz, autorką książki <i>Kazimierz Moczarski. Biografia</i>		
30 XI 2009	„Drogi do niepodległości. USA wobec spraw polskich w 1918 r.”	dr Przemysław Różański	

Warszawa			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
22 I 2009	Spotkanie z cyklu: „Komendanci i dowódcy SZP-ZWZ-AK” „Generał Leopold Okulicki »Niedźwiadek«”	dr hab. Janusz Kurtyka	Pokaz filmu <i>Niedźwiadek</i> z cyklu „Dowódcy AK” w reż. Zofii Kunert, Andrzeja K. Kunerta
26 II 2009	„»Tej zorganizowanej kreciej robocie musimy się twardo i konsekwentnie przeciwstawiać«, czyli władze Polski Ludowej wobec zakonów żeńskich na przykładzie siostr urszulanek Serca Jezusa Konającego”	s. Małgorzata Krupecka USJK	
18 III 2009	„Z dziejów Wydziału Łączności Zagranicznej Komendy Głównej AK krypt. »Zagroda«”	Andrzej Przewoźnik	Spotkanie poświęcone śp. Elżbiecie Zawackiej „Zo”
16 IV 2009	„Życie w służbie”	Kazimierz Krajewski	Spotkanie poświęcone pamięci gen. bryg. Stanisława Karolkiewicza ps. „Szczęsny”
14 V 2009	„Warszawa i Polska w oku kamery wroga 1939–1945”	Zygmunt Walkowski	
18 VI .2009	Pokaz filmów: <i>Skrawek piekła na Podolu</i> w reż. Jolanty Chojeckiej-Kessler i <i>Tragedia Garbatki</i> w reż. Małgorzaty Tytus-Ogrodnik, Andrzeja Jana Kumora	Andrzej Kumor	
24 IX 2009	Pokaz filmu <i>11 listopada</i> w reż. Kamila Kulczyckiego, Urszuli Szafaty	Tadeusz Filipkowski	
14 X 2009	Spotkanie poświęcone gen. Stefanowi Mossorowi	dr Jarosław Pałka	
19 X 2009	pokaz filmu <i>Polskie Termopile</i> w reż. Leszka Wiśniewskiego	wprowadzenie: dr hab. Jacek Sawicki, Leszek Wiśniewski	Inauguracja spotkań filmowych
19 XI 2009	„Polska tajna administracja cywilna 1940–1945”	dr Waldemar Grabowski	

23 XI 2009	Pokaz filmu <i>Obrona Lwowa</i> w reż. Krzysztofa Langa	wprowadzenie: dr hab. Jacek Sawicki	Spotkanie filmowe
14 XII 2009	<i>Dni, które wstrząsnęły Polską</i> w reż. Jacka Sawickiego	wprowadzenie: prof. dr hab. Jerzy Eisler	Spotkanie filmowe
Warszawa Białoleka			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
26 X 2009	„Pułkownik Kukliński”	prof. Józef Szaniawski	Spotkanie inauguracyjne
Wieluń			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
16 I 2009	„Polskie dzieci na tułaczich szlakach”	dr Janusz Wróbel	Pokaz filmu <i>Dzieci</i> zrealizowanego przez grupę filmową Armii Andersa w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu
20 II 2009	„Niemieckie wysiedlenia ludności polskiej z powiatu wieluńskiego w latach okupacji hitlerowskiej”	prof. dr hab. Tadeusz Olejnik	Spotkanie w II Liceum Ogólnokształcącym im. Janusza Korczaka w Wieluniu
27 III 2009	Spotkanie poświęcone pamięci gen. prof. dr hab. Elżbiety Zawackiej „Zo”	Dariusz Gajewski	Spotkanie w I Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Wieluniu
23 IV 2009	„Zbrodnia katyńska w procesie norymberskim”	prof. dr hab. Witold Kulesza	
15 V 2009	„Od »Waltera« do »Gertrudy« – rzecz o gen. Zygmuncie Janke – dowódcy wywiadu w Okręgu AK Łódź, dowódcy Okręgu Śląskiego AK”	Artur Ossowski	Spotkanie w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu
5 VI 2009	„KL Auschwitz – 11 blok śmierci – pozostał po nich ślad”	dr Adam Cyra	Spotkanie w II Liceum Ogólnokształcącym im. Janusza Korczaka w Wieluniu

11 IX 2009	„Wrzesień 1939 r. na Kresach Wschodnich RP”	Antoni Galiński	Spotkanie w Zespole Szkół nr 3 im. Mikołaja Kopernika w Wieluniu
16 X 2009	„Geneza i konsekwencje konfliktu polsko-czechosłowackiego w okresie międzywojennym”	dr Sebastian Pilarski	
6 XI 2009	„Proces księdza Romana Gradolewskiego i ojca Alojzego Jacka Hoszyckiego przez Sądem Apelacyjnym w Łodzi – wrzesień 1949 r.”	dr Sebastian Ligarski	
11 XII 2009	„Generał Kazimierz Sosnkowski – współtwórca niepodległości”	dr Jerzy Kirszak	Spotkanie w II Liceum Ogólnokształcącym im. Janusza Korczaka w Wieluniu
Wrocław			
Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
29 I 2009	„Działania resortu bezpieczeństwa wobec księdza kardynała Bolesława Kominka w latach 1945–1974”	dr Stanisław Bogaczewicz	
26 II 2009	„Powołanie Armii Krajowej”	dr Ksawery Jasiak	
26 III 2009	Spotkanie poświęcone osobie generała Augusta Emila Fieldorfa – „Nila”	dr Jerzy Kirszak	
23 IV 2009	„Zbrodnia katyńska”	dr Jerzy Kirszak	
28 V 2009	„Rok 1989”	dr Grzegorz Waligóra	
25 VI 2009	Wykład poświęcony gen. Elżbiecie Zawackiej „Zo”	Wojciech Trębacz	
22 X 2009	„Dwa oblicza Września”	dr Jerzy Kirszak	
26 XI 2009	Wykład poświęcony majorowi Henrykowi Dobrzańskiemu „Hubalowi”	dr Tomasz Gałwiazek	

**ADRESY BIUR, ODDZIAŁÓW I DELEGATUR
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ**

www.ipn.gov.pl

Prezes IPN dr hab. Janusz KURTYKA	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat tel. (0-22) 581 85 22, 581 85 23 fax. (0-22) 581 85 24
Zastępca Prezesa IPN Maria DMOCHOWSKA	ul. Chłodna 51, 00-867 Warszawa sekretariat tel. (0-22) 526 19 41, 526 19 40 fax. (022) 526 19 43
Zastępca Prezesa IPN dr Franciszek GRYCIUK	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat tel. (0-22) 581 87 38, fax. (0-22) 581 85 63
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Dyrektor prok. Dariusz GABREL	pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa sekretariat tel. (0-22) 530 86 56 fax. (0-22) 530 90 87
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Dyrektor dr Zbigniew NAWROCKI	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat, tel. (0-22) 581 86 01 fax. (0-22) 581 86 34
Biuro Edukacji Publicznej Dyrektor dr Łukasz KAMIŃSKI	ul. Hrubieszowska 6a 01-209 Warszawa sekretariat: tel. (0-22) 431 83 83, fax. (0-22) 431 83 80
Biuro Lustracyjne Dyrektor prok. Jacek WYGODA	ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa sekretariat: tel. (0-22) 693 45 73, (0-22) 693 45 82
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku	ul. Warsztatowa 1A, 15-637 Białystok sekretariat: tel. (0-85) 664 57 01, fax. (0-85) 664 57 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku	ul. Witomińska 19, 81-311 Gdynia sekretariat: tel. (0-58) 660 67 00, fax. (0-58) 660 67 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach	ul. Kilińskiego 9, 40-061 Katowice sekretariat: tel. (0-32) 609 98 41, fax. (0-32) 609 98 42
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie	ul. Reformacka 3, 31-012 Kraków sekretariat: tel. (0-12) 426 21 35, 421 19 61, fax. (0-12) 421 11 00

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie	ul. Szewska 2, 20-086 Lublin sekretariat: tel. (0-81) 536 34 01, fax. (0-81) 536 34 02
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi	ul. Orzeszkowej 31/35, 91-479 Łódź sekretariat: tel. (0-42) 616 27 45, fax. (0-42) 616 27 48
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu	ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań sekretariat: tel. (0-61) 835 69 00, fax. (0-61) 835 69 03
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie	ul. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów sekretariat: tel. (0-17) 860 60 18, fax. (0-17) 860 60 39
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie	ul. Janickiego 30, 71-270 Szczecin tel. (0-91) 48 49 800, fax. (0-91) 48 49 811
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie	ul. Chłodna 51, 00-867 Warszawa sekretariat: tel. (0-22) 526 19 10, 526 19 11, fax. (0-22) 526 19 13
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu	ul. Sołtysowicka 21a, 51-168 Wrocław sekretariat: tel. (0-71) 326 76 00, fax. (0-71) 326 76 03
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy	ul. Grudziądzka 9-15, 85-130 Bydgoszcz sekretariat: tel. (0-52) 325 95 00, fax. (0-52) 325 95 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Gorzowie Wlkp.	ul. Jagiellończyka 8, 66-400 Gorzów Wielkopolski sekretariat: tel./fax (0-95) 71 15 725
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach	Al. Na Stadion 1, 25-127 Kielce sekretariat: tel. (0-41) 340 50 50, fax. (0-41) 340 50 96
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Koszalinie	ul. Andersa 34, 75-950 Koszalin sekretariat: tel./fax (0-94) 342 85 02
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie	ul. Partyzantów 87, 10-402 Olsztyn sekretariat: (0-77) 521 48 00, fax (0-89) 521 48 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Opolu	ul. Oleska 31, 45-052 Opole sekretariat: tel./fax (0-77) 453 84 78
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Radomiu	ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom tel. (0-48) 368 24 04, fax (0-48) 362 24 01